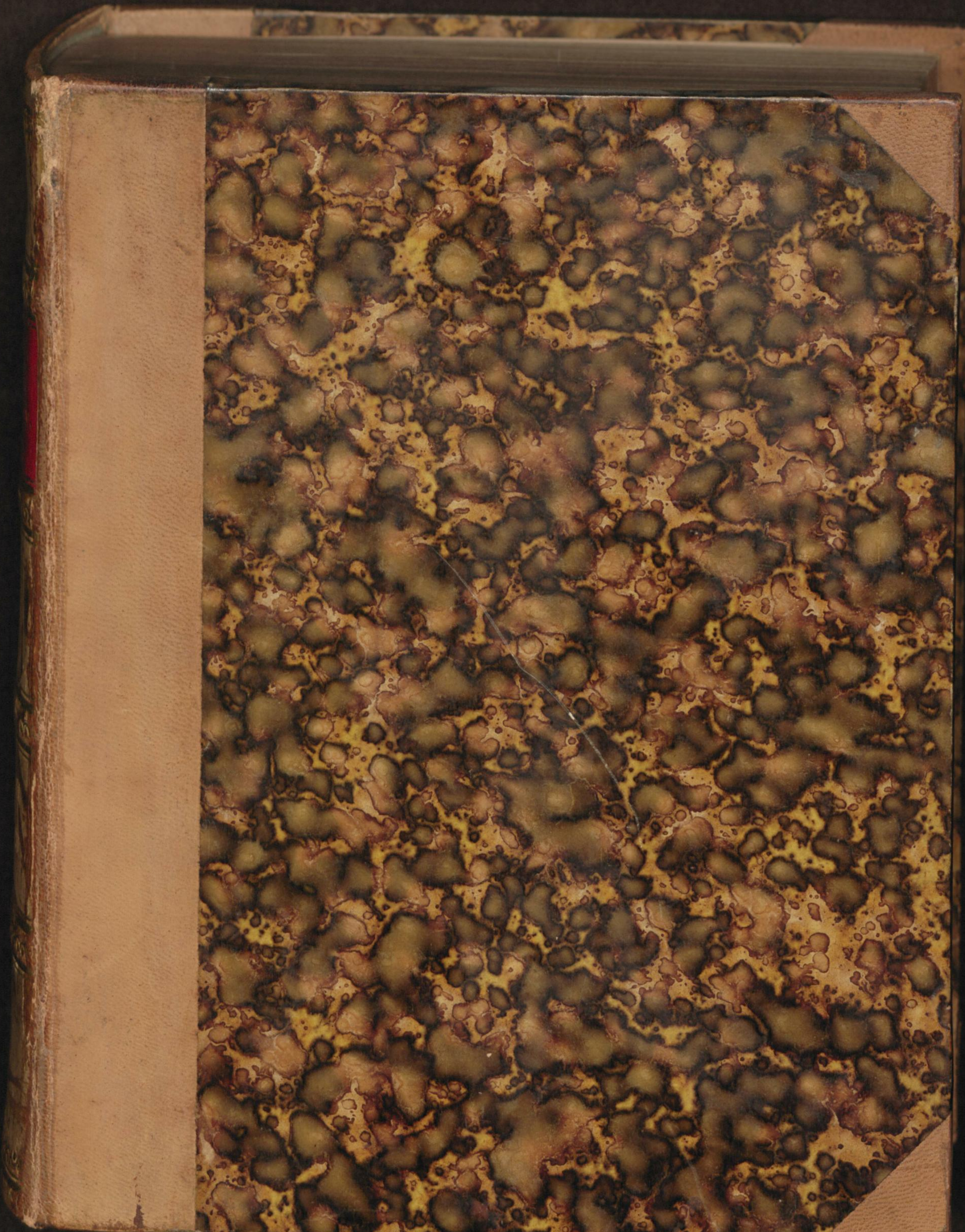

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Progymnaſmatum
Theologicorum
DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacro-
ſancti miniſterii in dictis Duca-
tibus candidatis &
membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum
AGON XVI. ex Symb. & confeſs. public.
Specialis PRIMUS
quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit
Simon Hogrevius Sacellanus Cotzenbul-
lenſis vocatus ad Paſtoratum Bop-
heverenſem in Nortſtrandia.
M D C IIII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

EX SYMBOLO APOSTO-
LICO COLLOQUII PRIMI
Theſes.

1. Ad Agones Symbolicos & confeſsionales accedentes, in quibus Symbola & confeſsiones publicas, quas in Generalibus ſparſim& ſummatim paucis perſtringimus, paulo pluribus explicantur, ordinem ſequemus ſcriptorum in Formula juramenti noſtri Eccleſiaſtici expreſſum, omnia & ſingula ex fundamentis ſcripturæ expendentes.

2. Et cum poſt ſacras literas primum in Eccleſia locum obtineant Symbola communia rectè inde exordimur initio ſumpto ab Apoſtolico.

3. Eſtq; Symbolum Eccleſiæ Chriſti fidei Chriſtianæ ſumma & profeſsio, ceu nota quædam,per quam pæcipuè à reliquo mundo diſcernitur.

4. Ut enim milites mundani ſuo quodam Symbolo & teſſera militari teſtantur, & cui ſerviant, & cujus ſint hoſtes, atq; hoc pacto ſocii & amici ab hoſtibus & exploratoribus dignoſcuntur:

5. Ita Symbolum Eccleſiæ eſt teſſera militum coeleſtium ſeu credentium, per quam ſe & uni Deo creatori redemtori & ſanctificatori nomina dediſſe, illiq; ſervire, & hoſtes eſſe Diaboli & membrorum ejus, ſocios autem omnium eandem profitentium demonſtrant.

6. Dicitur autem primum militiæ Chriſtianæ Symbolum Apoſtolicum, vel quia Apoſtoli unanimi conſenſu hoſce noſtræ fidei articulos collegiſſe & Eccleſiæ commendaſſe creduntur: vel quia Apoſtolica & doctri-

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

doctrina fundatur, & ex Apoſtolorum concionibus & ſcriptis firmiſsimè demonſtratur.

7. Antiquiſsimum certè eſt, & à patribus etjam antiquiſsimis celebratum, atq; pro Apoſtolico habitum.

8. Res continet maximas, præcipua nimirum totius religionis Chriſtianæ capita, Deum nobis monſtrando, ejusq; opera & beneficia exhibendo, & veram ſalutis viam per fidem indicando.

9. Qua in re ordine utitur accommodatiſsimo. Cauſas enim noſtræ ſalutis enumerans à primo fonte orditur, & ita paulatim per gradus ad finem, qui eſt vita æterna, progreditur, initio facto à primo, nimirum creatione, concludens in ſalvatione, ultimo, in qua perpetua quædam Dei celebratio quam creatio intendit vigebit.

10. Dividitur more uſitato in tres articulos majores ſeu principales, creationis, redemtionis & ſanctificationis, ſecundum tres perſonas Deitatis, & totidem illarum proprietates extrinſecus patefactas.

11. Primus poſt πρότασιν τῆς ὁμολογίας agit de creatione Patris: Alter de redemtione Filii: Tertius de Sanctificatione Spiritus Sancti.

12. Primus de rerum omnium hominis præſertim κτίσει, πλάσει, συστάσει & huc pertinentibus: Poſteriores duo partim de ejusdem ἀνακτίσει, ἀναπλάσει, μεταστάσει: partim τῶν πάντων ἀποκαταστάσει.

13. Primi articuli meditationem ſecundum ordinem ſex vocum principalium ad totidem revocari ſumma capita non incommodè poſſe exiſtimamus.

14. Prima vox eſt Fidei: Πιστεύω. Hæc θεογνωσίαν præſupponit non modo generalem illam ſeu natura-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

lem & phyſicam συλλογιζομένην καὶ ἐπίκτητον commu-nem omnibus hominibus tam extra quam intra Ec-cleſiam: Sed inprimis ſpecialem Eccleſiæ θεοδίδακτον & per Filium revelatam, nitentem verbo & teſtimo-niis diuinis (quæ audienda, & diſcenda, unde fides) Et quidem non γραμμικὴν ſeu ἱστορικὴν tantum ſed & Θεόπνευστον, ζωοποιὸν καὶ σωτήριον renatorum propri-am.

15. Vox porro credendi opinioni & dubitationi addo etiam curioſiori rationis inquiſitioni oppo-nitur.

16. Quod vero non plurali ſed ſingulari numero verbum hoc enunciatur, nota eſt fidei non generalis ſed ſpecialis, ſeu applicativæ, atq; uniuscujusq; cre-dentis propriæ, cujus quæ ſint proprietates jam ap-parebit.

17. Hanc igitur in Deum fidem renati ſinguli non tantum cordi incluſam gerunt, ſed & ore, voce cre-do, con & profitentur, non tamen βουλητικῶς tantum, ut cum certa formula fidei, ad verbum recitatur, ſine vera fide & pietate cordis, quale etiam cadit in hy-pocritas: ſed inprimis προαιρετικῶς in vera conver-ſione & ſerio ſtudio pietatis.

18. Eſt enim Symbolum Chriſtianum non tantum externa quædam doctrinæ confeſsio, ſed cordis ſe-ria fiducia in Deum per Dominum noſtrum JEſum Chriſtum.

19. Secunda vox: εἰς: fidei veræ & ſalvificæ natu-ram porro explicat.

20. Aliud enim eſt credere Deo, aliud credere De-um, aliud credere in Deum. Credere Deo eſt credere vera & rata eſſe quæ Deus loquitur (quod multi et

jam

jam mali poſſunt) Credere Deum eſt credere verè eſſe Deum, qualem liber naturæ & ſcripturæ proponit (quomodo gentis nullius tanta eſt feritas cujus non imbuerit mentem aliqua Dei religio). Verum credere in Deum eſt præter hæc fiduciam etiam ſpemq; omnem in ipſum locatam habere.

21. Illa etiam in Diabolos & homines non renatos cadere poſſunt: hoc tantum eſt verè fidelium.

22. Hæc fides ex verbo per Spiritum Sanctum acquiſita habet πληροφορίαν ἀδιάστατον, ἀδιάκριτον καὶ ἐλεγτικὸν ſine curioſitate & ἐποχῇ acquieſcentem in Deo propter Chriſtum, firmaq; fiducia ſibi omnia bona promiſſa applicantem, conjunctam cum ſenſu evidenti conſolationis & efficacia viva & ardenter operoſa.

23. Tertia vox θεὸν objectum fidei Chriſtianæ toti Symbolo Apoſtolico commune generaliter exprimit.

24. Vocabulum enim Dei hic non relativè ſed abſolutè ſeu οὐσιωδῶς accipitur, totamq; eſſentiam divinam deſignat,

25. Oſtenditq; fidem Chriſtianam non in ullas creaturas Angelos, Sanctos, aut commentitia numina & Idola, ſed in Solum verum Deum τὸ αὐτοάγαθον καὶ πανάγαθον dirigi.

26. Quem ipſum Deum, licet, ut poſtea διασάφησις ἐπιμεριστικὴ oſtendet perſonis trinum, unum tamen ratione Eſſentiæ vox hæc ſingularis confitetur.

27. Quod inquam, ſit Deus Spiritus æternus, infinitus, immutabilis, quodq; ſit unus, fons & autor omnis boni, ex quo liceat haurire omnibus, paratus ad juvandum bonos & puniendum malos.

28. Quinta vox Πατέρα Speciale & proprium pri-

mi articuli objectum nominat, nimirum patrem, quæ appellatio hic non abſolute ſeu eſſentialiter ut ſæpe in ſcriptura, ſed relativè de prima videlicet perſona Deitatis accipienda eſt.

29. Patet hoc ex reliquis duobus Symboli articulis, in quibus cæteræ perſonæ nominatim exprimuntur, ut ex tribus diſtinctis appellationibus, quisnam ſit ille Deus, in quem credimus, clarius intelligatur, nimirum ἐσία τρισυπόστατος.

30. Sic igitur Symbolum Deum verum fide agnoſcendum apprehendendum & colendum nobis ex ſcriptura patefacit & determinat, quod eſſentia ſit unus, perſonis autem trinus.

31. Prius demonſtrat vocabulo ſingulari Dei. Poſterius tribus diſtinctis appellationibus Patris, Filii & Spiritus Sancti, quo etjam ordo inter eas oſtenditur.

32. Hæc autem trium perſonarum diſtinctio, ut alia numeretur prima, alia ſecunda, alia tertia, non eſt petita ab ordine temporis, eſſentiæ, dignitatis, potentiæ, voluntatis & gloriæ, aut aliarum proprietatum ad Eſſentiam pertinentium.

33. Sed ab ordine triplicis modi ſubſiſtendi ſeu proprietatis perſonalis, quo τὸ ἀγέννητον (quod patris eſt) antecedere τὸ γεννητὸν (quod Filii eſt & quidem ex ſeu à patre) & utrumq; τὸ ἐκπορευτὸν (quod Spiritus Sancti eſt ex ſeu ab utroq;) in confeſſo eſt.

34. Pater igitur prima eſt perſona divina ſeu in divinitate, in Deitate, in Trinitate, πηγαία θεότης cujus proprietas perſonalis, qua perſonaliter diſtincta eſt, (citra tamen ullam diſtinctionem formalem eſſentialem) eſt relatio paternitatis reſpiciens propriè filium ὁμοούσιον unigenitum, ratione eſſentiæ divinæ à patre

filio

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

filio generatione æterna & ineffabili ἀχρόνως καὶ προαιωνίως communicatæ.

35. Paternitas itaq; primæ perſonæ ratione τοῦ ἰδιώματος χαρακτηριστικοῦ ſeu τοῦ τρόπου τῆς ὑπάρξεως ὁμολογουμένως ad Chriſtum eſt referenda, cujus illa eſt propria.

36. Veruntamen propter hunc ipſum ad nos etjam, filios ſcilicet adoptionis pertinet, quibus per gratiam πατὴρ ἤπιος factus eſt εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ.

37. Filii igitur Pater, pater etjam noſter in filio eſt, qui paternam noſtri curam agit, non abiiciens, non deſerens, ſed diligens, ſed fovens, ſed ſalvans nos: qua propter παῤῥησίᾳ filiorum propria compellare illum poſſumus Αββᾶ ὁ πατήρ.

38. Quocirca & nos patri tam clementi viciſsim obligamur ad fiduciam, honorem, imitationē (in dilectionem, iſericordia, ſanctitate, perfectione) obœdientiam, cultum & alia patri debita.

.39. Quinta vox: παντοκράτορα: ἰδίωμα ſeu proprietatem eſſentialem communem tribus perſonis proponit.

40. Tribuit hæc vox Deo omnipotentiam, quod ſcilicet omnia poſsit quæ velit quæq; promiſit & decrevit cui nulla potentia reſiſtere, nulla vis obſtare poſsit, ſine exceptione, nec obſtantibus ullis cauſis ſecundis ſeu legibus Naturæ, cum regulis Logicis, Phyſicis, mathematicis.

41. Vt enim omnipotens eſt in efficiendo eo quod vult, ita in eo quod non vult nullam fert reſiſtentiam, quæ veluti altera pars eſt divinæ omnipotentiæ.

42. Quod Epitheton παντοκρατορίας ἢ παντοδυνα-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

μίας (cui ſimul eſt τὸ αὐταρκὲς καὶ τὸ ἀπέραντον) fidem vehementer roborat, ideoq; ſtatim initio Symboli ponitur.

43. Uſus ejus eſt tum παραμυθικὸς quod ille Deus, in quem fidelis credit, omnia efficere, ex omnibus periculis eripere poſsit quemcunq; licet ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς ἤδη ἔοντα, & cauſſarum ſecundarum omnium præſidiis & adminiculis deſtitutum.

44. Tum ἀνασκευαστικὸς ἢ ἐλεγκτικὸς opponendus quibuslibet cæcæ rationis humanæ quæſtionibus & diſputationibus de modo & poſsibilitate pronunciatorum divinorum. Ceſſet hic τὸ γεωμετρεῖν.

45. Nulla eſt in verbis divinis falſitas, quia nulla eſt in faciendis difficultas, aut impoſsibilitas, cum habeat σύνδρομον τῇ βουλήσει τὴν δύναμιν καὶ τῇ δυνάμει τὴν βούλησιν.

46. Eſt autem hoc attributum omnipotentiæ primæ perſonæ in hoc articulo adſignatum ſine ullo præjudicio reliquarum duarum perſonarum.

47. Quicquid enim abſolutè vel de Deo, vel de una perſona unius eſſentiæ divinæ dicitur: idem quoq; de ſingulis perſonis ſeorſim rectè intelligitur.

48. Patri autem ceu primæ perſonæ in divinis optimo ſapientiſsimoq; conſilio tribuitur: ſiquidem quemadmodum divinæ eſſentiæ, ita omnipotentiæ ille fons & radix eſt, quam una cum eſſentia & idiomatis cæteris eſſentialibus omnibus transfundit in filium & Spiritum Sanctum ab omni æternitate.

49. Tantum igitur abeſt, adimi hac ratione omnipotentiam cæteris perſonis, ut ea ipſis magis aſſeratur.

50. Quæ

50. Quæ, ut & ſequentia, quo rectius intelligantur, generalis quædam proprietatum & actionum divinarum diſtinctio ὡς ἐν τύπῳ fuerit conſideranda.

51. Sunt enim illæ ἁπλῶς καὶ πρώτως duplices. Communes nimirum tribus perſonis ſeu toti eſſentiæ. Tum ſingulis perſonis propriæ.

52. Communes aut ſunt proprietates eſſentiales, quæ ſunt ipſa eſſentia Dei, ut ſapientia, omnipotentia, bonitas, juſticia etc. internas etjam aliqui has vocant, quatenus nimirum in ipſa eſſentia communi conſiderantur.

53. Aut ſunt externæ actiones, ut creatio, redemtio, ſanctificatio.

54. Propriæ ſingulis perſonis, aut ſunt προαιώνιοι; etjam internæ dictæ, quod in ſinu quaſi Deitatis ſeu intra ipſam Deitatem ſe contineant, nec ex arcana luce, in qua Deus habitat, forâs ad creaturas prodeant. Hæ ſunt gignere, naſci & procedere.

55. Aut ſunt certo tempore ſuſceptæ, etjam externæ dictæ, quod Deus erga creaturas illas exerceat & his ſeſe inde ab initio illis patefaciat.

56. Hæ ita ſunt proptiæ ſingulis perſonis, ut tamen ſint communes toti eſſentiæ, & contra, juxta tritiſsimam regulam: opera ſeu proprietates ſeu actiones Trinitatis ad extra ſunt indiviſæ, ſed ſervata cujuslibet perſonæ proprietate.

57. Huc tota totius rerum univerſitatis creatio, gubernatio & conſervatio, redemtio & Sanctificatio.

58. In opere creationis creat pater dicendo ſeu per filium cooperante ſuo modo Spiritu Sancto.

59. In

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

58. In redemtione collectione Eccleſiæ & Sanctificatione mittere proprium eſt patris, mitti vel in natura humana aſſumta ad redimendum Filii, vel in verbo & Sacramentis ad ſanctificandum, Spiritui Sancto peculiare eſt.

59. Reſtant voces ultimæ in primo Articulo: ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς quibus pater Aeternus ab externa actione ſive beneficio creationis deſcribitur.

60. Nomine cœli & terræ comprehēduntur συνεκδοχικῶς res univerſæ ſive ſint τὰ ἔνυλα ſive ἄυλα viſibilia & inviſibilia ut in Symbolo Nicæno σὺν θεῷ videbimus.

61. Ut igitur nihil quicquam præter Deum non factum eſt: ita Deus ſolus omnium factor ſeu creator aſſeritur, ut nulli præterquam Deo ne quidem ipſis Angelis δημιουργίαν tribuere liceat.

62. Creatoris & creationis vox complectitur non tantum κοσμοποιίαν ſeu beneficium creationis primæ omnium ſeu univerſalis ex nihilo & homine ex limo terræ: ſed etjam ſingulorum individuorum propagationem, conſervationem, rerum neceſſariarum præbitionem, adminicula, præſidia, ſucceſſus, gubernationem, protectionem, liberationem, uſum ſeu ſervitutem omnium creaturarum.

63. In quibus omnibus æterna Dei majeſtas, invicta omnipotentia, infinita ſapientia, inculpabilis Juſticia, inexhauſta bonitas etc. clariſsimè lucent & conſpiciuntur.

64. Revocari hæc ſummatim ſolent ad duo beneficia: creationis ſcilicet & providentiæ tam generalis quam ſpecialis & peculiaris.

65. Obligamur Deo nos pro his ad perpetuam gratitu-

titudinem, conſiſtentem in celebratione ipſius, & recto uſu creaturarum omnium, quæ in timore Dei cum ſumma reverentia humilitate & obœdientia uſurpandæ ſunt.

66. Quare vero in ordine beneficiorum Dei creatio primum locum ſortita ſit, facile eſt intelligere, nimirum non modo temporis reſpectu, quo cætera antecedit:

67. Sed etjam quia ſapientiæ, bonitatis, & potentiæ divinæ τεκμήρια præcipua in illo magis in oculos incurrunt.

68. Communia eſſe tribus perſonis Deitatis hæc beneficia ſub nomine creationis comprehenſa dictum jam eſt.

69. Tribuuntur autem primæ perſonæ patri κυρίως & principaliter non abſolutè, & excluſivè, ſed relatè & incluſivè, ſervato ſcilicet ordine perſonarum & cujusq; perſonæ proprietate.

70. Ratio autem attributionis dependet partim ab ἀναλογίᾳ ordinis & proprietatis perſonarum & actionum Dei: partim à diſtinctione operum divinorum mediatè vel immediatè factorum.

71. Vt enim Patris perſona primum locum obtinet in ordine actionum internarum non temporis ſed proprietatis perſonalis reſpectu: Ita concinnum eſt eidem tribui primam actionum externarum, quibus Deitas ex arcana luce progreſſa ſe creaturis primum omnium patefecit.

72. Et quia exterioribus quibusdam γνωρίσμασι Trinitatis perſonæ ſe patefecerunt, pater autem inprimis ſuam in rerum omnium creatione & productione perſonam dicendo & producendo manifeſtavit,

rectè

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

recte id in Symbolo obſervatum fuit : quemadmodum in operibus redemtionis & ſanctificationis de ſecunda & tertia perſonis itidem res habet.

73. Requiritur fides in hoc articulo talis, qua non tantum ſinguli certam noticiam de Deo ejusq; opere creationis habeamus : ſed & fiduciam in corde in ipſum alamus, quod verè talis ſit nobis, qualis hic deſcribitur, quod ſit Deus pater, qui nobis bene velit: quod omnipotens, qui poſsit tueri & defendere eos, quos in ſuam tutelam recipit, quod ſit creator cœli & terræ omniumq; clementiſsimus conſervator.

74. Certo certius igitur apud ſe ſinguli fideliter ſtatuant Deum eadem omnipotentia qua ſingula condidit, etjam ea tueri & conſervare, atq; admirabili ſua providentia gubernare, idq; non ratione aliqua & motu univerſali duntaxat, ſed etjam particulari & quidem tali, qui ad minimos usq; paſſerculos & viliſsimos capitis noſtri pilos, atq; adeo ad ſortium directionem extendatur, ita tamen ut immunis Deus maneat ab omni peccato.

75. Non ſolum autem creatoris diſpenſatione ſed etjam in noſtrum bonum omnia & ſingula fieri ſtatuendum eſt: Unde eventum quemlibet fidelibus ſalutarem eſſe certum eſt. Ita enim promiſit. Et profecto εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν τίς καθ᾽ ἡμῶν?

76. Habet in ſua manu omnium creator omnium quoq; hominum ſive boni ſint ſive mali, conſilia, voluntates, conatus, facultates deniq; omnes: creaturarum quoq; omnium vires & opera moderatur pro ſuo arbitrio.

77. Itaq; in omnibus glorificandus Deus à quo, per quem & ad quem ſunt omnia.

Αμήν.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Progymnaſmatum
Theologicorum

DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacroſancti miniſterii in dictis Ducatibus candidatis &
membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa,
inſtitutorum
AGON SPECIALIS SECUNDUS
quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit
M. Andreas Tetzlevius Pomeranus à
Rectoratu Bardesholmenſi vocatus
ad Paſtoratum Huſenſem.

M D C IIII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

SYMBOLI APOSTOLICI ARTICULUS SECUNDUS.

1. A creatione Symbolum noſtrum optimo ordine tranſit ad redemtionem.

2. Quia enim homo per lapſum primorum parentum ſpoliatus eſt bonis præcipuis, quibus in creatione ornatus erat, nimirum gloria integræ perfectæq; imaginis Dei, & poſſeſsione ac ſocietate beatitudinis ſempiternæ, deturbatus in immenſum pelagus omnis generis malorum: opus erat redemtore, cujus merito & efficacia ex naufragio triſtiſsimo eluctaretur, & ad reſtitutionem veteris poſſeſsionis feudi cœleſtis velut jure poſtliminii reduceretur.

3. Hunc nobis redemtorem articulus ſecundus deſcriptione nominis, perſonæ, officii atq; ἀποτελεσμάτων operis redemtionis ſummaria ſpectandum proponit. Nos ſingulas voces ordine breviterq; ponderabimus.

4. Conjungitur hic articulus proximo per particulas καὶ εἰς: Quarum prior συναπτικὴ ſubintellecta voce πιστεύω oſtendit copulam fidei non minus filium quam patrem reſpicientis.

5. Quo etjam altera particula εἰς pertinet, docens fiduciam noſtram, qualis ſupra deſcripta eſt, tam in filium quam in patrem dirigi, ut ita ἰσοτιμία filii cum patre oſtendatur, & monſtretur ſecunda perſona in Trinitate æterni Patris coæternus filius, qui ut eſſentia eſt idem Deus cum Patre & Spiritu Sancto: ita proprietate eſt diſtincta ab utroq; perſona.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

6. Duo-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

6. Duobus nominibus fides hanc perſonam appellat. 1. Ἰησȣ̃ν quod nomen à ſervando ſeu ſalvando ortum mandante patre per angelum ipſi in circumciſione fuit impoſitum.

7. Complectitur hic titulus miro & inſigni compendio officium hujus perſonæ: Αὐτὸς γὰρ σώσει τ̃ λαὸν αὐτȣ̃ ἀπὸ τ̃ ἁμαρτιῶν αὐτῶν quo ipſo Synecdochicè omnia redemtoris beneficia infiniti precii comprehēduntur.

8. Significatur dulciſsimo hoc nomine Jeſu tum nos ſine hoc Jeſu extremè perditos atq; omnis ſalutis expertes: tum ipſum ſolum eſſe ſalutem & fontem omnium bonorum, ut qui ſolus jure Jeſus appelletur, ſic ut nulla opera, nulla merita, nec ulla creatura Jeſus noſter eſſe ſeu ſalutem conferre poſsint.

9. Exhibet hoc nomen συλλήβδην totius Evangelij ſummam, & ἀντίδοτον præſentiſsimum opponendum deſperationi, magnitudini peccati, indignitati, potentiæ & viribus Diaboli, atq; adeo omnibus omnino malis.

10. Appellat χριστὸν Meſsiam ſeu unctum, modum quaſi oſtendens, quomodo nobis ſit ſalvator factus, nimirum eo quod ſit Chriſtus, hoc eſt, Propheta, Sacerdos & rex noſter.

11. Propheta quidem magnus, ob revelationem benevolæ voluntatis æterni patris & myſterij ſalvifici.

12. Sacerdos æternus, & propter victimam qua Deum offenſum placavit & peccatum expiavit: & propter interceſsionem, qua pro nobis interpellat, ut in gratiam recipiamur.

13. Rex ſpiritualis, quia ad vindicandum ſibi regnum ab hoſte occupatum, adverſus ſuperbum illum tenebrarum regem luctatus victoriam obtinuit, de-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

molitus opera Diaboli, contra quem potenter omnes eos, quos in ſuam tutelam ſuſcepit, defendit, ſuo ſpiritu in animis eorum regnans & ad regnum æternum illos provehens.

14. Ut autem quæ ſit æterna perſona redemtoris clariſsimè pateat, ſequitur υἱὸν αὐτοῦ μονογενῆ. Eſt igitur hic JEſus Chriſtus filius patris unigenitus, diſtincta à patre perſona, ejusdem tamen cum illo eſſentiæ: Filius eſt Patris, genitus à patre, generatione non carnali, ſed divina, non temporaria, ſed æterna.

15. Nominatur unicus ſeu unigenitus Dei filius, alibi ἴδιος, ut diſtinguatur ab adoptivis. Chriſtus ſolus eſt æternus & naturalis Dei filius: alij autem ſunt filij poteſtate υἱοθεσίας per gratiam unigeniti fide apprehenſam.

16. Patet hinc non ſolum filij divinitas, ſed etjam αὐτουσία καὶ ὁμουσία contra omnes heterouſiaſtas.

17. Agnoſcit Symbolum eum κύριον, cum natura, tum officio, quia æternus Deus cui omnia ſubjecta: quia creator gubernator omnium: quia redemtor, nosq; ejus peculium: quia caput & defenſor Eccleſiæ omnipotens.

18. Addit Symbolum ἡμῶν, ut oſtendat omnia hæc quæ de Chriſto redemtore dicuntur, noſtra, & uniuscujuslibet propria fieri & eſſe per fidei applicationẽ, nosq; ſpectare & concernere ſingulos & univerſos.

19. Sequuntur nunc officia ſeu ἀποτελέσματα quæ operi redemtionis includuntur.

20. In quibus omnibus ſemper reſpiciendum ad ſubjectum jam deſcriptum: JEſum Chriſtum filium Dei unigenitum Dominum noſtrum, quæ verba in ſingulis repetenda meminerimus.

21. Con-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

21. Conceptio. τὸν συλληφθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου. Quibus verbis & humana natura, & ejus aſſumtæ modus indicatur.

22. Filius Dei verè homo factus & conceptus eſt, ſed non modò naturæ in generando uſitato, verum ex Spiritu ſancto, non de ſubſtantia ſed operatione & efficacia Spiritus ſancti, qui occulta virtute virginem fœcundat & format ex ſanguine virginis hominem verum & perfectum ſine commixtione viri.

23. Talis conceptio competebat perſonæ mirabili, per quam gratiam & veritatem fieri oportuit, ut ab omni peccato purus & ſanctus nos quoq; purificaret & ſanctificaret, futurus patri hoſtia ſancta & incontaminata.

24. Nativitas. τεχθέντα ἐκ μαρίας τῆς παρθένου. Facit nativitas ad probandam naturæ humanæ veritatem. Verè enim natus, verè ſemen Davidis & fratribus ſuis per omnia ſimilis factus eſt.

25. Ex virgine autem naſcitur, requirente hoc vaticiniorum divinorum veritate, τῆς πανωλεθρίας καὶ ἀποκαταστάσεως analogia, naturæ puritate &c.

26. Particula ἐκ juxta ſcripturæ interpretationem rectè accommodatur ad probandum, tum non ſimulatam ſed veram nativitatem & humanitatem: tum non alterius ſpeciei ſed noſtram carnem aſſumtam.

27. Paſsio. παθόντα ἐπὶ ποντίου πιλάτου. Ideo enim homo factus filius Dei eſt, ut θεάνθρωπος propter peccata noſtra pateretur. Paſsio autem ipſa κυρίως ex cauſis aliquo modo cognoſcitur.

28. Cauſa paſsionis προκαταρκτικὴ fuit calamitas generis humani & Diaboli in illud tyrannis.

29. Impellens cauſa interna fuit immenſus amor in patre & filio erga ſuam creaturam.

30. Subjectum patiens eſt filius Dei carne paſſus, unde eſt precium, dignitas, æſtimatio & meritum infinitum paſsionis, quæ ſcilicet eſt hominis, qui eſt Deus, unitate perſonæ.

31. Formalis cauſa eſt ipſa paſsio interna & externa multiplex & inenarrabilis ex hiſtoria Chriſti & ſcriptura conſideranda.

32. Finales, Dei reconciliatio, & ob juſtitiam & miſericordiam glorificatio: generis humani peccato deperditi ſalvatio: regni diabolici deſtructio.

33. Quod additur: ſub Pontio Pilato: tum ad certitudinem veritatis hiſtoricæ facit, tum ſublatum fuiſſe ſceptrum de Juda, quo tempore Meſsiam venturum & precium redemtionis perſoluturum Prophetæ prædixerant, innuit.

34. Crucifixio. σταυρωθέντα. genus ſupplicij ſeu ſpecies mortis exprimitur animis noſtris probè infigenda.

35. Ut enim veritas figuris reſponderet, crucifigi redemtorem oportebat. Sacrificia vetera lignis imponebantur, antequam comburerentur in altum elevabantur: Iſaac à patre ſacrificandus ſtrui lignorum imponebatur: ſerpens æneus à Moſe Domino jubente in deſerto palo affixus erigebatur &c.

36. Et quia nullum ſupplicij genus magis abominabile fuit aut probroſum, ſignificare Deus voluit, peccatum, ad quod expiandum filius hoc mortis ſupplicium ſubire debuit, ſummè abominandum, maximè fœdum, & extremè deteſtabile eſſe.

37. Peccatum igitur in ligno commiſſum in ligno

tulit

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

tulit Chriſtus & abſtulit, ſuſcipiens in ſe cruci affixus reatum omnium peccatorum noſtrorum, & hoc pacto ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα· γέγραπται γὰρ ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου, ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραὰμ γένηται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως.

38. Unde jam crux Chriſti trophæum eſt noſtrum ac vexillum, quia ſcilicet Chriſtus ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τοῖς δόγμασιν, ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, αὐτὸ ἦρκεν ἐκ τοῦ μέσου, προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ, ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παῤῥησίᾳ θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ.

39. Mors. θανόντα. Et moriturum Meſsiam vaticinia prophetarum prædixerant figuræq; adumbrarant: & verè mortuum eſſe, facta nimirum animæ à corpore devulſione, hiſtoria Evangelica docet.

40. Nam nec juſtitiæ divinæ, quæ transgreſſori primæ legis mortem tanquam ſtipendium peccati denunciarat, aliter ſatisfieri, nec opus plenariæ ἀπολυτρώσεως aliter abſolvi potuit.

41. Morte igitur ſpontanea Deo ſatisfecit, tum ut morte ſua ſcelus ablueret, tum ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι, τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας.

42. Sepultura. ταφέντα. Etjam hoc ad pœnam peccato debitam pertinet, eſtq; & pars humiliationis Chriſti & confirmatio fidei noſtræ, ut non dubitemus, Chriſtum verè pro nobis mortuum, & eo uſq; etjam humiliatum, ut & ſepulchrum ſubierit, atq; hoc pacto rem eo deduxerit, ut neq; mors neq; ſepultura nobis nocere poſsint, cum verè patris ira ſit placata.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

43. Deſcenſus ad inferos. κατελθόντα εἰς ᾅδου. Verba hæc, ut ſonant, intelligimus, videlicet quod Chriſtus revera deſcenderit ad inferos, quæ & promtior, & tutior, & ſimplicior eſt ſententia.

44. Præferimus eam pio ſtudio: 1. Quia ſcriptura ipſa ſic loquitur. 2. Quia nuſquam vel aliter ſe explicat, vel contrarium dicit. 3. Ne confundamus articulos ſingulari ſtudio Symboli conſpicuis limitibus ſejunctos. 4. Ne Symbolum Apoſtolicum vel τοῦ πλεονασμοῦ ἢ βαττολογίας, vel etjam ὑστερολογίας, ἢ ὑστεροπρωτείας τῆς ἐξηγήσεως ſine neceſsitate inſimulemus.

45. Modum deſcenſus non eſt quod curioſe inveſtigemus, cum eum ſcriptura non expreſſerit. Simplici autem modeſtia cum Auguſtino dicamus: Totus filius fuit apud Patrem, totus in utero virginis, totus in cœlo, totus in terra, totus in cruce, & totus in inferno.

46. Quod ſi quis contentioſius pugnet, abrumpamus quæſtionem hac maxima: non refert magnopere ſcire, quomodo ad inferna Chriſtus deſcenderit, modo vera fide teneatur, ipſum victorem Satanæ ab inferorum poteſtate nos liberaſſe, & devicto mortis aculeo aperuiſſe credentibus regna cœlorum.

47. Reſurrectio. τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν. impoſsibile ſiquidem fuit ſanctum illum Dei JEſum Chriſtum à morte, quæ ob ſolum peccatum in mundum introijt, detineri: tum quia in ſemetipſo purus erat ab omni labe peccati: tum quia noſtra peccata quæ ei fuerant impoſita aboleverat: tum quia humanitas divinæ naturæ ſive τῷ λόγῳ vivifico erat perſonaliter unita.

48. Reſurrectio autem Chriſti publicum eſt teſtimoni-

monium plenè Deo ſatisfactum, & perfectam ſempiternamq; juſtitiam per Meſsiam eſſe adductam. Etenim ſi vel unum ex omnibus peccatis omnium hominum, quæ Chriſtus in ſe receperat, manſiſſet aut prorſus impunitum aut imperfectè punitum, non potuiſſet vas noſter & ſponſor Chriſtus reſurgere.

49. Ut igitur pater tradendo Chriſtum in mortem, condemnavit peccata noſtra in Chriſto reipſa: ita etjam excitando eum à mortuis ipſo facto Chriſtum abſolvit à noſtris peccatis, & nos in Chriſto.

50. Huc accedit vivificatio, quod ſcilicet Chriſtus ſemper vivens vita noſtra eſt per fidem, qua in vitæ novitatem reſurgimus, ut purè ſancteq; vivendo totos nos voluntati Dei conſecremus.

51. Cumq; non ſolum animæ noſtræ ſed & corpora membra ſint capitis noſtri Jeſu Chriſti, ideo in reſurrectione illius certū habemus pignus & arrham, eadem corpora noſtra, quæ adhuc mortalia ſunt, & jam jus vitæ æternæ habere, & per vivificum Chriſti ſpiritum ad ejus fruitionem & veram immortalitatem in fine ſeculi reparanda eſſe.

52. Aſcenſio ad cœlos. ἀνελθόντα εἰς οὐρανούς. Hic articulus ſpectabilem triumphum & gloriam majeſtatis Chriſti nobis commendat, & ceu clauſula quædam fœlix itinerarij ipſius eſt juxta Bernhardum.

53. Vocabula exponimus & intelligimus ſimpliciter ut ſonant. Aſcenſionem enim localem veram & viſibilem ſtatuimus, quod ſcilicet verè Chriſtus vero ſuo corpore phyſica membrorū locatione & circumſcripta corporis forma inſpectantibus Apoſtolis in altum elevatus ſit, nube eū ab oculis ſpectatorū ſubducente, ita ut viſibili intervallo à conſpectu diſcipulorū ſubinde diſceſſerit longius, ut teſtatur hiſtoria aſcenſionis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

54. Interim nomen cœlorum ſignificat ipſam ſedem beatorum in qua habitat Deus in luce ineffabili & inenarrabili. Non enim hic in orbibus ſeu cœlo creato eſt ſubſiſtendum cogitationibus: aſcendit enim ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα. Eph. 4.

55. Ut igitur hunc articulum juxta τὸ ῥητὸν accipimus, ita eam promiſsioni Chriſti, qua ſe nobis affuturum ſpopondit, minimè obſtare aſſerimus: Neq; enim aſcendit ut abeſſet, ſed præſentiſsimus impleret cœlum & terram, eſſetq; nobiſcum juxta verbum & promiſsionem ſuam uſq; ad conſummationem ſeculi.

56. Majeſtas hæc & triumphus Chriſti redemtionis noſtræ τεκμήριον eſt ulterius. Quia enim illo corpore, quod maledictū fuerat in noſtris peccatis, in cœlum aſcendere non potuiſſet, niſi prius plenè noſtro nomine ab ijs juſtificatus (in ſummam enim illam & inacceſſam lucem nil impuri poteſt pertingere) & nos in eo: immota eſt demonſtratio per Chriſtum nil de peccato expiando ſupereſſe, nil de juſtitia reparanda deeſſe.

57. Quin & manſio in eodem ſanctuario & oſtenſio coram patre in noſtrum cedit bonum: noſtro ſiquidem loco cœlum occupavit, nobis dona mittit, pro nobis intercedit, nobis locum parat & cœlorum januam reſerat.

58. Seſsio ad Dextram Patris. καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς παντοκράτορος. Non aſcendit Chriſtus tantum in cœlum, quomodo Elias, verum cum illius aſcenſione nexu indiſſolubili cohæret ſeſsio ad dextram Dei patris omnipotentis.

59. Dextera Patris interprete ſcriptura denotat majeſtatem, imperium, gloriam & potentiam Patris, ad

quam

quam ſedere non poſitum corporis aut ſitum ſignificat, ſed regnare cum patre æquali potentia, gloria, majeſtate & imperio.

6 0. Complectitur igitur hic articulus exaltationem ſeu glorificationem Chriſti poſt depoſitum ſtatum exinanitionis, tum officium ſeu regnum Sacerdotale æternum, quod perpetuo regnat & dominatur omnibus creaturis, ſanctificat credentes in ipſum, miſſo in corda eorum Spiritu Sancto, qui regat, conſoletur ac vivificet eos ac defendat adverſus Diabolum & vim peccati, ut eſt in 3. art. conf. Aug.

61. Adventus ad judicium. ὅθεν μέλλει ἔρχεσθαι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρὺς. Hæc verba colophonis rationem habent in toto ſyſtemate articulorum de Chriſto.

6 2. Quia enim Chriſtus ita regnum ſuum adminiſtra tum defendendo ſuos, ut interim ſub cruce & hoſtium injuriis eos contineat: tum coercendo impios, ut tamen multa relinquat impunita, quo ejus longanimitas omnem excludat excuſationē: ideo ne aut miſeriis turbemur, aut hoſtium ferocia frangamur, dicit ſymbolum inſtare diem judicii, diem, inquam, triumphi fidelium & juſti exitii omnium infidelium Dei hoſtium.

63. Quis erit Judex? Redemtor noſter de quo hactenus audivimus. Unde veniet? Ex cœlis φανερωθήσεται. Cur veniet? Judicare: hoc eſt, ut innocentes, id eſt, pios abſolvat, eos plenè aſſerat, & æterna gloria ornet: contra vero condemnationis judiciū in contemtores tantæ longanimitatis plenè exequatur. Quosnā judicabit? vivos & mortuos, hoc eſt, omnes omnino homines, tum eos qui inde à mundo condito è vivis exceſſerunt, quorum corpora reſurgent: tum eos,

quos

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

quos dies illa deprehendet adhuc viventes, qui ſubito immutabuntur.

64. Confiteamur ergo Salvatorem, ne timeamus judicem. Qui enim modo in eum credit, & præcepta ejus facit, & diligit eum, non timebit quando veniet judicare vivos & mortuos: non ſolum non timebit, ſed ut veniat optabit. Quid enim nobis felicius quam quando venit, quem deſideramus, quando venit quem amamus? Sed timeamus, quia judex noſter erit, qui modo eſt advocatus noſter, ipſe tunc erit judex noſter. Audi Johannem, ſi dixerimus quia peccatum non habemus &c. Hæc ſcripſi vobis, ut non peccetis: Et ſi quis peccaverit, advocatum habemus apud patrem Jeſum Chriſtum juſtum, & ipſe eſt exoratio peccatorum noſtrorum. Si haberes cauſam apud aliquem judicem agendam, & inſtrueres advocatum, eſſes ſuſceptus ab advocato, ageret cauſam tuam ſicut poſſet: & ſi non illam finiſſet, & audires illum in judicio venturum, quantum gauderes, quia ipſe potuit eſſe judex tuus, qui fuit paulò ante advocatus tuus? Et modo ipſe pro nobit orat, ipſe pro nobis interpellat: Advocatum enim habemus & judicem timeamus? Imo quia advocatũ præmiſimus, ſecuri judicem venturum ſperemus. Aug. Serm. 119. de temp.

65. Fac quæſo Domine Jeſu, ut ſingulis momentis ſonet in auribus noſtris vox hæc: Surgite mortui & venite ad judicium, quo non modo hac ipſa territi frenum peccatis vera pœnitentia injiciamus, ſed vera fide puritateq; conſcientiæ ad exultationem per adventum Chriſti ad judicium de cœlo capiendam quotidie nos præparemus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Progymnaſmatum
Theologicorum
DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacroſancti miniſterii in dictis Ducatibus candidatis & membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum Tertius
AGON SPECIALIS ~~SECUNDUS~~
quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit
Johannes Petreius vocatus ad docendum Evangelium in Eccleſia
Odenbyllenſi.
M D C IIII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

DE TERTIO ARTICULO
SYMBOLI APOSTOLICI.

1. Ad tertium Symboli caput, quæ fidei confeſsio eſt de Spiritu Sancto, de Eccleſia, & beneficiis Dei præcipuis, ad quæ ſuperiora ſpectant, docente & ducente nos eodem Spiritu Sancto accedimus.

2. Quia enim κύριον Ιησοῦν εἰπεῖν οὐδεὶς δύναται εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ 1. Cor. 12. ordine maximè concinno Symbolum ab autore & apoteleſmatibus redemtionis tranſit ad ejusdem participationem ſeu perfruitionem, quam Spiritus Sanctus efficaciter operatur in Eccleſia, per miniſterium verbi & Sacramentorum, ceu medium ordinarium ad remiſsionem peccatorum ipſamq; adeo vitam æternam acquirendam.

3. Inſcribitur περὶ ἁγιασμοῦ opere nimirum tertiæ hujus in Sacroſancta & individua Trinitate perſonæ proprio & peculiari.

4. Ut enim character internus incommunicabilis, ſuus eſt unius cujuslibet perſonæ, videlicet ἀγεννησία patris, γέννεσις filii, ἐκπόρευσις Spiritus Sancti: ita operibus quoq; externis τῆς κτίσεως, τῆς ἀπολυτρώσεως, καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ diſcrimen trium perſonarum ſcriptura conſiderandum proponit.

5. Verba ipſa Articuli ponderaturo occurrunt membri (qualia ſex docendi cauſa conſtituere liceat) primi verba ita habentia: πιστεύω, εἰς πνεῦμα ἅγιον.

6. Repetitur vox fidei πιστεύω, quæ repetitio non eſt otioſa & inanis ταυτολογία, ſed docet fidem Chri-

ſtianam

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

ſtianam pari omnino fiducia, qua Patri & Filio, Spiritui etjam Sancto inniti, & pari omnino cultu tres has in monade perſonas proſequi.

7. Confirmat idem particula συγκατηγορηματικὴ εἷς, quæ perſonæ hujus, & à cæteris diſtinctionem, & cum cæteris ὁμουσίαν ſeu eſſentiæ æqualitatem manifeſtisſimè demonſtrat.

8. Πνεῦμα. Bifariam hæc vox de Deo accepta uſurpatur. Generaliter, quatenus appellatio eſt Eſſentiæ communis omnium trium perſonarum. Joh. 4. Simplicisſimam ſpiritualem Eſſentiam ab omni plane materia ſecretam ſignificans. Tum ſpecialiter tertiam hanc divinitatis perſonam tantum denotat, cui appellationem Spiritus inditam docente ſcriptura didicimus, partim ut ipſa appellatione ejus nobis innoteſceret proprietas differens à patris generatione, filijq; nativitate, utq; procesſio ejus à patre & filio indicaretur, tum vi ipſius appellationis, tum communi utriq; vocabulo.

9. Partim ut officium ejus oſtenderetur, quod eſt afflare & hoc ſuo afflatu impellere & excitare corda hominum ad Deum, Deoq; placentiam.

10. Eſſe autem Spiritum hunc Sanctum patri & filio ὁμοούσιον, συναΐδιον καὶ ὁμότιμον, confirmant Nomina proprietates, opera (generalia, ſpecialia, ordinaria, extraordinaria) θεολατρεία, Symbola probata, communes Eccleſiæ precationes, δοξολογίαι, &c.

11. Notiones autem ſingularitatis perſonæ ſunt proprietates, quarum una eſt ἐκπόρευσις, qua à cæteris ἔσωθεν diſtinguitur: Aliæ in patefactione, baptiſmo, teſtimonijs, effuſione, donis, misſione &c. ἔξωθεν ſpectantur.

12. Faceſſant ergo πνευματόμαχοι qui ejus divinitatem: Sabelliani qui ὑπόστασιν; Tritheitæ qui ὁμοουσίαν impugnabant.

13. Ἅγιον. Ἐπίθετον hoc tum propter οὐσίαν, tum propter ἐνέργειαν huic perſonæ tribuitur. Nam & ſua natura atq; eſſentia ipſa eſt ſanctitas, & occæcatas immundasq; noſtras mentes ſua vi illuſtrat, regenerat, renovat, vivificat, ſanctificat.

14. Genus igitur beneficiorum Spiritus ſancti eſt ſanctificatio, quæ κατὰ μερισμὸν ab alijs aliter diſtincta enumerantur.

15. Sunt autem ejus χαρίσματα: Et publica quæ totum corpus Eccleſiæ ſpectant: Et privata ad vera ejusdem membra pertinentia: Tum omnibus communia: Tum ſpecialia & ſingularia, vel certarum perſonarum ornamenta, vel certarū vocationū privilegia.

16. Secundum. τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν καθολικὴν. Eccleſia propria ſedes & ordinaria officina eſt efficaciæ Spiritus ſancti, στύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας, domus Dei viventis, cujus inquilini ſoli fructus beneficiorum hic explicatorum participes fiunt.

17. Vox ἀπὸ τοῦ ἐκκαλεῖν deducta ſegregationem vocatione factam aptiſsimè innuit: cui, ut ab omnibus aliis ſocietatibus eo magis diſtinguatur, nomen Dei & Chriſti ſæpenumero in ſcriptura addi ſolet, ut oſtendatur hunc cœtum à Deo, in Deo, per Deum & Deo evocari ſeu ſegregari.

18. Fitq; hæc ἔκκλησις per cauſas inſtrumentales verbi & Sacramentorum. Hæc eſt virga oris Jehovæh, ſceptrum regni Chriſti, δύναμις inquam τοῦ θεοῦ εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι.

19. Unde & notæ ejusdem principales veræ &

οὐσιώ-

οὐσιώδεις patent, pura nimirum & ſincera verbi divini prædicatio, nec non legitimus Sacramentorum uſus.

20. Notas intelligimus nō communes et accidentales, quæq; oculos hominū ſpecie aliqua perſtringunt, ſed proprias ac eſſentiales, quæ ab Eccleſia ſine ejusdem abolitione abeſſe non poſſunt: quæ tamen etjam ipſæ non æquè puræ ac ſinceræ quovis tempore in Eccleſia apparent, quod oſtendunt veteris & novi Teſtamenti hiſtoriæ.

21. Cum autem verbum Dei purè quamvis & ſincerè prædicatum, non eodem tamen modo ab omnibus accipiatur, neq; omnes Sacramentis dignè utantur, hoc nomine Eccleſia militans in viſibilem & inviſibilem rectè diſpeſcitur.

22. Viſibilis generatim conſideratur, cœtus videlicet vocatorum, qui verbum amplectuntur, & Sacramentis utuntur: in quo tamen cœtu multi ſunt non ſancti, etſi externa ſocietate ſe adjungentes.

23. Atq; ita ad viſibilem Eccleſiam hypocritæ & mali, de ſana tamen doctrina & Sacramentorum uſu, ſaltem quo ad externam profeſsionem conſentientes, ex Mat. 13. eo modo pertinebunt, quo palea ad aream ſpectat, & zizania tritico ſunt conjuncta.

24. Interim indubitanter ſtatuendum eſt, quocunq; in loco verbum Dei purè prædicatur, & Sacramenta quo ad partes inſtitutionis formales ſincerè adminiſtrantur, ibi quoq; veram Chriſti reperiri Eccleſiam, cujus genuina membra cum oculorum acie à putridis diſcerni non queant, quippe quæ ſpeciatim ex interna conditione fidei ſalvificæ æſtimētur: hæc inviſibilem Eccleſiam conſtituunt, ita nominatam, quod propter internas ac in corde latentes notas ſoli Deo cognita ſit & perſpecta.

 25. Hæc

25. Hæc quæ de viſibili & inviſibili Eccleſia diximus diligenter obſervanda ſunt, propter diverſa ſcripturæ pronunciata, ut de diſtinctis diſtinctê judicetur.

26. Non tamen inviſibilem viſibili contrariè oppoſitam, ſed ſubalternè incluſam cenſemus, cum extra viſibilem vocatorum cœtum nullibi omnino inviſibilem Electorum reperiri certum ſit.

27. Duobus autem elogijs Symbolum noſtrum Eccleſiam viſibilem ornat, vocans eam 1. ἁγίαν 2. καθολικήν.

28. Sancta vocatur, non per ſe, non abſolutè, non totaliter: Sed reſpectu Chriſti fontis & autoris omnis ſanctitatis: reſpectu Spiritus naturam hominum innovantis: reſpectu principalium ſeu vivorum membrorum, in quibus ſanctitas inchoata in futuro ſeculo perficietur.

29. Τὸ καθόλου ad quadruplicem referri non incommodè poteſt rationem: Doctrinæ, quæ ſemper fundamento una eademq; & ſonuit, & ſonat, & ſonabit in Eccleſia: Loci, quia diffuſſa cum verbo Evangelii per omnia mundi climata, neq; ulli certo loco vel cœtui vel ſucceſsioni eſt alligata: Hominum, quia in Chriſto οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ, neq; eſt προσωπολήπτης ὁ θεὸς: Temporis, quia colligitur omnibus ætatibus ab initio mundi uſq; ad finem duratura in omnem æternitatem.

30. Verba quæ ſequuntur, ἁγίων κοινωνίαν, etſi pro membro tertio numeremus: peculiarem tamen fidei articulum non ſtatuimus, ut quæ ad proximum pertinent, ejusq; quaſi explicatio quædam ſunt, Eccleſiæ unita-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

unitatem & omnium bonorum ſpiritualium omnibus vivis Eccleſiæ membris ex æquo communium ſocietatem, atq; inde manantem obligationem deſcribentia.

31. Hanc communionem verbis Apoſtoli Eph. 4. omnium commodiſsimè diſtributam evolverimus.

32. Εν σῶμα. Eccleſia quidem in diverſas mundi plagas diſperſa eſt, ejusq; membra multis locorum intervallis ab invicem ſunt disjuncta: unum tamen eſt corpus, unum habens caput ſpirituale Chriſtum, in quo omnium rerum eſt communio, bonorum congaudentia, malorum condolentia, mutuæ preces, mutuæ operæ, amor, affectio, nullus diſsidijs, nullus invidiæ, nullus contemptui locus: & quæ plura ad corporis unitatem & identitatem in membris omnibus & ſingulis pertinere rectè cenſentur.

33. Εν πνεῦμα. Ut enim unius corporis Phyſici humani unus generatim eſt Spiritus, una anima, omnia membra fovens & regens: ita unum hoc corpus πνευματικὸν in omnibus & ſingulis membris unum tantum habet Spiritum, qui licet pro multiplicibus ſuis divitijs diverſimodè agit, in ædificationem tamen totius corporis agit.

34. Μία ἔλπις τῆς κλήσεως, nimirum ad participationem ejusdem redemtionis, unius regni cœleſtis, & omnium quæ ſub his comprehenduntur atq; ad ea pertinent beneficiorum.

35. Εις κύριος, quem videlicet ſecundus articulus nobis exhibuit, Jeſus Chriſtus Filius Dei unigenitus &c. Hic Meſsias noſter unicus, omnibus promiſſus, omnibus exhibitus, pro omnibus paſſus &c. cujus officium, beneficia æqua ſorte omnes concernunt. Huic omnes & ſub hoc omnes invicẽ obligati ſumus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

36. *Μία πίστις* unum eundemq; hunc Dominum apprehendens, qua omnium temporum fideles juſti pronunciantur & æternum ſalvantur.

37. *Ἓν βάπτισμα:* Sacramenta etjam ſunt eadem pro Teſtamenti utriusq; ratione. Et ut de novo tantum, unus hic eſt omnium Chriſtianorum baptiſmus, & in eo una in Chriſto incorporatio, inſertio, unum & commune fœdus, initiatio, ſocietas &c. Ita una Cœna Dominica in qua omnes fideles in unum ſuccreſcunt corpus in Chriſto & inter ſeſe.

38. *Εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων*, cujus nos omnes ſumus figmentum, omnesq; per gratiam *υἱοθεσίας* filij, qui ut ſe totum nobis mancipat, ita ſibi totos nos conſecrari poſtulat. Quantus vero ſit ille Deus omnium unus & pater omnium unus, his verbis dicitur: *ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν ἡμῖν.*

39. Hæc igitur eſt Sanctorum communio, totius corporis per Spiritum Chriſti cum Chriſto capite & membrorum inter ſe communis unio: omnium cœleſtium beneficiorum, ad quæ vocati, communis per fidem participatio: omnium etjam membrorum, ut conferant omnia & ſingula ſua dona & bona ad gloriam Dei & capitis ſui Chriſti atq; ad corporis totius & quorumlibet inter ſe membrorum ſalutem communis obligatio.

40. Quartum membrum: *ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. παρακολούθημα* ſuperioribus maximè accommodatum. Etenim remiſsio peccatorum Eccleſiæ decus præcipuum, prærogativa primaria, & privilegium eſt ſingulare.

41. Vox *ἁμαρτίας* quid complectatur alibi exponitur prolixius. Breviter *ἀνομία* ſeu diſcrepantia eſt, à

lege

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

lege quæcunq; & qualiscunq;, in origine, natura, viribus & actu: corruptio, defectus, privatio, reatus, inclinatio, concupiſcentia, affectus, cogitatum, dictum, factum, adverſus legis divinæ omnibus hominibus præſcriptæ amuſsim, omiſſum, commiſſum.

42. A quo horrendo malo quo modo liberemur, verba hujus articuli demonſtrant, nimirum remiſsione, quæ niſi gratuita eſt remiſsio non eſt.

43. Cauſa ejus efficiens prima eſt ſolus Deus. Αἴτιον προκαταρκτικὸν miſeria eſt generis humani obnoxij iræ Dei, maledictioni legis, tyrannidi Diaboli, & æternæ morti ac maledictioni propter peccatum, qua ut afficeretur nihil Deum impulit, præterquam mera miſericordia, χρηστότης καὶ φιλανθρωπία.

44. Et quia Deus peccatores per ſe non complectitur, neq; peccata absq; ſatisfactione remittit, filium ἱλαστήριον προέθετο: cujus obœdientia, paſsio, mors & ſatisfactio, cauſa eſt meritoria remiſsionis peccatorum, ut qui dedit ſemetipſum ἀντίλυτρον pro peccatis, ut in ipſo haberemus ἀπολύτρωσιν à peccatis.

45. Cauſa ὑπηρετικὴ inſtrumentalis ſeu medium oblationis & receptionis vel applicationis eſt miniſterium verbi & Sacramentorum, per quod Spiritus operatur fidem, quæ Chriſti meritum apprehendit.

46. Cauſa formalis eſt gratuita ἄφεσις, non qualitas nobis inhærens formaliter aut habitualiter: ſed relatio, qua propter Chriſti ſolutionem debita nobis condonantur: & quoniam Chriſti juſtitia nobis imputatur, injuſtitia noſtra nobis non imputatur.

47. Cauſa finalis, propter quam Deus omnes in Chriſtum credentes juſtificat à peccatis, principalis

eſt,

eſt, quoad Deum ἔνδειξις τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ. Ro. 3. καὶ ἔπαινος δόξης τῆς χάριτος, ἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ. Eph. 1. quoad nos σωτηρία 1. Pet. 1. εἰρήνη. Rom. 5. ζωὴ αἰώνιος. Rom. 6.

48. Quintum: σαρκὸς ἀνάστασιν. Etſi peccatum in hac vita propter Chriſtum remittatur, carni tamen propter peccatum moriendum eſt, mortem autem propter Chriſtum reſurrectio excipiet, teſte hoc articulo, cujus veritatē evincunt aperta Chriſti Prophetarum & Apoſtolorum vaticinia & promiſsiones, typi, exempla, reſurrectio Chriſti, baptiſmus, conſequentiæ multiplices, ut taceam indicia naturæ impreſſa.

49. Porro piorum reſurrectio ad vitā futuram quædā etjam regeneratio erit, qua omnis impuritas & imperfectio in hac vita adhærens abolebitur, & tum animæ tum corpora ad plenum reformabuntur, novasq; induent qualitates.

50. In animabus peccato liberatis lucebit in omni æternitate imago Dei glorioſa & auguſta, plena & perfecta noticia & obedientia legis divinæ, abſolutaq; dilectio Dei & proximi. Mens erit plena ſapientia Dei: voluntas ad obſequium Dei promtiſsima: affectus puriſsimi: vires omnes mundiſsimæ, pleniſsimæ, perfectiſsimæ.

51. Corpora etſi quidē eadem quæ mortua fuerunt reſurgent, quoad ſubſtantiam eadem non tantum ſpecie ſed & numero ſeu eadem individua: mutatio tamen erit in qualitatibus, quod ſcilicet ex corruptibilibus erunt incorruptibilia, ex ignominioſis glorioſa, ex infirmis potentia, ex animalibus ſpiritualia.

52. Fines reſurrectionis: ut Chriſtus in omni æternitate cum ſponſa Eccleſia triumphet: ut hoſtes Chri-

ſti ja-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

ſti jaceant ſub pedibus ejus proſtrati & victi: ut bonis præmia obœdientiæ, & malis ſupplicia inobœdientiæ reddantur: ut electi Deo laudem ſapientiæ & miſericordiæ in ſervandis piis, juſtitiæ vero & potentiæ in perdendis impiis tribuant.

53. Tum καταργηθήσεται τὸ ἐκ μέρους miniſterium Evangelii & uſus Sacramentorum, ut & πᾶσα ἀρχὴ καὶ πᾶσα ἐξουσία καὶ δύναμις: Tum erit beneficiorum Chriſti in hac vita inchoata participatio perfecta & æterna conſummatio: Tum ceſſabit omnium motuū naturalium in corporibus noſtris quales in hac vita viciſsitudo: Tum ἐλευθερωθήσεται καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς: Tum erit ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν: quo pertinet ultimum in Symbolo membrum καὶ ζωὴν αἰώνιον.

54. Atq; hic eſt portus extremus ad quem properat fides noſtra, hic ultimus eſt finis bonorum omnium, hoc ſummum bonum ab omnibus præcipuè expetendum, hæc cauſa finalis ultima creationis, redemtionis & ſanctificationis noſtræ: Hoc ſempiternum diſcrimen piorum & impiorum pariter reſuſcitandorum.

55. Quæſtio. εἰ ἐστι vita æterna ita eſt tam veteris quam novi veſtamenti paginis deciſa, ut probatione operoſa opus non ſit. Tot ſunt de ea Spiritus Sancti oracula: tot prophetarum θεοπνεύστων teſtimonia: tot Chriſti λόγου τοῦ πατρὸς conciones: tot Apoſtolorum ſententiæ & ἀποδείξεις.

56. Quæſtio περὶ in hac vita plenè nec explicari nec intelligi poteſt quia ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

57. In verbo tamen Dei ceu ſpeculo eam à tergo aſpicien-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

aſpicientes deſcriptionē qualemcunq; colligere poſſumus, quod nimirum vita æterna habeat tum ἀναίρεσιν τ̃ κακῶν tum θέσιν τῶν ἐυεργημάτων, privationem omnium malorum, & copiam ſeu ubertatem omnium bonorum his oppoſitorum.

58. Planè enim & plenè ibi omnia erunt remota mala, quib. pii in hac vita obnoxii ſunt, peccatũ, mors, Satanas, omnis generis infirmitates & calamitates, ignominia metus, vis, dolor, triſtitia, totumq; adeo regnũ diaboli, mundi, & carnis, & quæ ſub his continentur.

59. Poſitiva bona omnia veteres comprehenderunt nomine viſionis Dei, quem plenè videbimus ſine fine, perfectè amabimus ſine faſtidio, & perpetuo laudabimus ſine defatigatione: corde in ipſo tanquam in ſummo & ſufficienti bono inſtar omnium ſuaviſsimè acquieſcente, lætitia æterna & gaudio inenarrabili.

60. Cum qua αὐτοψία Sacroſanctæ Trinitatis, conjunctus erit conſpectus illuſtris & converſatio deſideratiſsima Angelorum, præcipuorum luminum Eccleſiæ, parentum conjugum, liberorũ, cognatorum, amicorum &c. ut taceam conſpectum pœnarum, & cruciatuum, impiorum & damnatorum, abſq; ſocietate ullius ægritudinis & ἐπιχαιρεκακία.

61. Hæc eſt κληρονομία illa ἄφθαρτος καὶ ἀμίαντος καὶ ἀμάραντος τετηρημένη ἐν οὐρανοῖς εἰς ἡμᾶς. 1. Pet. 1. ſumma & certa ſecuritas, ſecura tranquillitas, & tranquilla jocunditas, jocunda felicitas, felix æternitas, æterna beatitudo, & beata Trinitas, & Trinitatis unitas, & unitatis Deitas, & Deitatis beata viſio: ò gaudium ſuper gaudiũ, gaudium vincens omne gaudium extra quod non eſt gaudium &c. Hæc Auguſt.

62. Amen. καὶ ταῦτα ὅτι πιστότατα οὕτως ἔχει. Luth. Daß iſt gewißlich war. Amen.

Progymnaſmatum Theologicorum

DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacroſancti miniſterii in dictis Ducatibus candidatis & membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum

AGON SPECIALIS QUARTUS

quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit
Johannes Georgii translatus à Paſtoratu
Horsbyllenſi ad Oſtenveldenſem.

M D C IIII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

EX LIBRO AUGUSTINI
de Symbolo ad Catechumenos.

Quæ uno ſæpe loco non ſatis explicantur, alibi ſuſius enodantur: quod ſemel & generatim de his & aliis Auguſtini, ut & cæterorum patrum tractatibus obſervaſſe & ſemper in illorum lectione meminiſſe maximum fuerit operæ precium.

1. Rgulam fidei, quod Symbolum dicitur, accipite & cum acceperitis in corde ſcribite, & quotidie apud vos dicite, antequam dormiatis, antequam procedatis, veſtro Symbolo vos munite: ſit vobis codex veſtra memoria.

2. Quod audituri eſtis, hoc credituri, & quod credideritis, hoc etjam lingua reddituri, dicente Apoſtolo: corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutem. Non igitur ſufficit audire, ſed neceſſe eſt quod auditur diſcere, & quod diſcitur credere, & quod creditur reddere ſeu profiteri.

3. Date operam proficere: naſci habetis, ſed & creſcere debetis, quia nemo incipit à perfecto.

4. Verba Symboli quæ audiſtis per divinas ſcripturas ſparſa ſunt, ſed inde collecta, & ad unum redacta, ne tardorum hominum memoria laboraret, ut omnis homo poſsit dicere, poſsit tenere, quod credit.

Cap. 1. de omnipotentia Dei et creatione rerum viſibilium & inviſibilium.

5. Credo in Deum patrem omnipotentem. Deus omnipotens eſt: & cum ſit omnipotens, mori non poteſt, falli non poteſt, &, quod ait Apoſtolus, negare ſeipſum nō poteſt: prorſus omnipotens pater noſter peccare non poteſt.

6. Quam multa non poteſt, & omnipotens eſt. Et ideo omnipotens eſt, quia iſta non poteſt: Nam ſi mori poſſet, non eſſet omnipotens: ſi mentiri, ſi falli, ſi fallere, ſi iniquè agere, non eſſet omnipotens. Facit

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

cit quicquid vult, ipſa eſt omnipotentia: Nemo reſiſtit omnipotenti, ut non quod vult faciat: facit quicquid benè vult, quicquid juſtè vult: quicquid autem male fit non vult.

7. Creatorem cœli & terræ: Ipſe fecit cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt, inviſibilia & viſibilia. Inviſibilia, ſicut ſunt in cælis ſedes, dominationes, principatus, poteſtates, archangeli, angeli, ſi bene vixerimus, cives noſtri. Viſibilia fecit in cœlo ſolem, lunam & ſtellas: ſuis animalibus terreſtribus ornavit terram, implevit aërem volatilibus, terram ambulantibus & ſerpentibus, mare natantibus, omnia implevit ſuis creaturis proprijs.

8. Fecit & hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam: Sumusq; ad hoc facti ut creaturis cæteris dominemur. Sed per peccatum in primo homine lapſi ſumus & in mortis hæreditatem omnes devenimus. Facti ſumus humiles mortales, impleti ſumus timoribus, erroribus, hoc merito peccati, cum quo merito & reatu naſcitur omnis homo.

9. Decepit enim Satanas hominem, ut poſsideret homines, unde jam ſub illo peccatorum principe omnes ſunt qui cum peccato naſcuntur. Unde & parvuli, ſicut vidiſtis ſicut noſtis, exufflantur & exorcizantur, ut pellatur ab eis diaboli poteſtas inimica: Neq; enim creatura Dei in infantibus exorcizatur, ſed ille ſub quo ſunt omnes qui cum peccato naſcuntur.

10. Ac per hoc propter unum qui lapſus eſt & omnes miſit in mortem, miſſus eſt unus ſine peccato, qui omnes in ſe credentes perducat ad vitam liberans eos à peccato.

11. Ideo credimus Et in filium eius id eſt Dei patris,* omni-

* Cap.2 de unico Filio DEI Chriſto Ieſu conſubſtantiali patri & eiuſdem voluntatis & operationis cum eo, deq; natiuitate eius æterna,

omnipotentis unicum Dominum noſtrum. Quando audis unicum Dei filium agnoſce eum. Non enim filius Dei unicus poſſet eſſe non Deus. Quod eſt, hoc genuit, etſi non eſt quem genuit. Si verus eſt autem filius, hoc eſt quod pater: ſi hoc non eſt quod pater, non eſt verus filius. Mortales & terrenas creaturas attendite: quod eſt res quæq; hoc generat. Quicquid eſt quod generat id quod eſt generat. Tenete ergo fortiter, firmiter, fideliter, quia hoc genuit Deus pater, quod eſt ipſe omnipotens.

12. Mortalis natus id quod eſt quomodo & qualiter eſt generat, immortalis itidem: corruptibilis corruptibilem generat, incorruptibilis incorruptibilem, corruptibilis corruptibiliter (per corruptionem) incorruptibilis incorruptibiliter: uſq; adeo hoc quod eſt, ut unus unum, ideo unicum.

13. Nolite putare omnipotentem patrem & non omnipotentem filium, error eſt, delete hoc in vobis, non hæreat in memoria veſtra, non bibatur in fide veſtra, & ſi forte aliquis veſtrum biberit, vomat. Si omnipotens non genuit omnipotentem, non verum filium genuit. Facit Deus pater omnipotens quod vult: facit Deus filius ejus unicus omnipotens quod vult: omnipotens eſt filius omnia faciendo quæ voluerit: una voluntas eſt patris & filij quia una natura: Nec enim voluntas filij poteſt à patris voluntate aliquantulum ſegregari.

14. Deus & Deus, uterq; unus Deus: omnipotens & omnipotens, uterq; unus omnipotens. Non introducimus duos Deos, quomodo quidam introducunt dicentes: Deus pater & Deus filius: ſed major Deus pater minor Deus filius. Averſamini talem cogitatio-

tionem: ſi vobis talia feceritis in corde, idola ponitis in anima.

15. Si non intelligitis credite: Deus unus pater, Deus Chriſtus filius Dei, amboq; unus Deus. Nec pater major minorē filium genuit, ſed æqualem. Homo major generat filium minorem, verum eſt, ſed quia ſeneſcit ille, creſcit iſte & ad formam patris ſui vel creſcendo pervenit. Filius Dei non creſcit, quia nec Deus ſeneſcit, perfectus natus eſt. Perfectus quidem natus, ſi non creſcit & minor non remanſit, æqualis eſt.

16. Et ut ſciatis omnipotentem de omnipotente natum ipſum audite qui veritas eſt, de ſe quid dicat veritas: Quid ait filius qui eſt veritas? Quæcunq; pater facit hæc & filius ſimiliter facit. Si facit aliqua pater quæ non facit filius, falſum dixit (veritas) filius. Sed quia verum dixit filius: credite quæcunq; pater facit hæc & filius facit ſimiliter.

17. Ita igitur creditis in filium omnipotentem, quod verbum etſi in Symbolo non dicitis tamen hoc eſt quod exprimitis, quando in unicum ipſum Deum creditis. Habet aliquid pater quod non habet filius? Hoc Ariani hæretici blaſphemi dicunt, non ego. Sed ego quid dico? Si habet aliquid pater quod non habet filius mentitur filius qui dicit: omnia quæ habet pater mea ſunt.

18. Multa & innumerabilia ſunt teſtimonia quibus probatur quia filius verus Dei patris eſt filius: & pater Deus verum genuit filium Deum, & pater & filius, unus eſt Deus: pater, inquam, qui ab æterno filium genuit, filius qui ab æterno ex patre eſt natus.

19. Natus eſt ante omnia tempora, natus ante omnia ſecula. Natus ante, ante quid ubi non eſt ante?

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Prorſus nolite cogitare aliquod tempus ante nativitatem Christi, qua natus eſt de patre (de ipſa nativitate loquor, qua eſt filius Dei omnipotentis unicus Dominus noſter de ipſa prius loquor.)

20. Nolite cogitare in hac nativitate initium temporis, nolite cogitare ullum ſpaciū æternitatis quando erat pater & non erat filius. Ex quo pater, ex eo filius. Et quid eſt ex quo ubi non eſt initium? Ergo ſemper pater ſine initio, ſemper filius ſine initio. Et quomodo inquies natus eſt ſi non habet initium? De æterno coæternus. Nunquam fuit pater & non erat filius, & tamen filius à patre eſt genitus.

21. Unde dabitur qualiscunq; ſimilitudo? in rebus terrenis ſumus, in creatura viſibili ſumus: det mihi ſimilitudinem terra, non dat. det mihi aliquam ſimilitudinem undarum Elementum, non habet unde. det mihi ſimilitudinem aliquod animal, nec hoc poteſt. Animal quidem generat, & quod generat, & quod generatur: Sed prior eſt pater, & poſtea naſcitur filius. Inveniamus coævum, & credamus coæternum. Si potuerimus invenire patrem coævum filio ſuo, & filium coævum patri ſuo: credamus Deum patrem coævum filio ſuo & filium Deum coæternum patri ſuo.

22. In terra poſſumus invenire rem aliquam coævam non poſſumus invenire aliquam coæternam. Intendamus coævam & credamus coæternam. Intentos faciet forte aliquis & dicet: Quando poteſt inveniri pater coævus filio ſuo, aut coævus filius patri ſuo. Ut generet pater, antecedit ætate, ut naſcatur filius, ſequitur ætate, ſed hic coævus pater filio, vel filius patri quomodo poteſt eſſe?

23. Oc-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

23. Occurrat vobis ignis pater, ſplendor filius: ecce invenimus coævos. Ex quo enim ignis eſſe cœpit, continuo ſplendorem gignit, nec ignis ante ſplendorem, nec ſplendor poſt ignem. Et ſi interrogemus, quis quem generet, ignis ſplendorem aut ſplendor ignem? continuo vobis occurrit ſenſu naturali prudentia inſita mentibus veſtris: omnes clamatis, ignis ſplendorem, non ſplendor ignem.

24. Ecce pater incipiens ecce filius ſimul nec antecedens nec ſequens: Ecce ergo pater incipiens, ecce filius ſimul incipiens. Si oſtendi vobis patrem incipientem, & filium ſimul incipientem, credite patrem non incipientem & cum illo filium nec ipſum incipientem, illum æternum, illum coæternum. Sic ergo Dei filius natus eſt perfectus, quia natus ſine tempore, coæternus patri, antecedens omnia non ætate ſed æternitate.

25. Sed iſte filius unicus Dei patris omnipotentis videamus quid fecit propter nos, quid paſſus eſt propter nos. *Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto natus ex Maria virgine.* Ille Deus tantus æqualis patri, natus eſt de Spiritu Sancto & virgine Maria, humilis unde ſanaret ſuperbos. Exaltavit ſe homo & cecidit: humiliavit ſe Deus & erexit. Humilitas Chriſti quid eſt? Manum Deus homini jacenti porrexit: nos cecidimus, ille deſcendit: nos jacebamus, ille ſe inclinavit: prendamus ut non in pœnam cadamus.

Cap. 3. de filio Dei quid propter nos fecerit, quid paſſus ſit etc.

26. Eſt ipſa humana nativitas humilis & excelſa. Unde humilis? quia homo natus ex hominibus? Unde excelſa? Quia de virgine. virgo concepit, virgo peperit, & poſt partum virgo permanſit.

27. Ipſe ergo natus patri coæternus, natus de patre ſine tempore, natus ex virgine eſt in plenitudine tem-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

poris: iſtam nativitatem anteceſſerant tempora: oportunitate temporis. quando volebat, quando ſciebat tunc natus eſt: non enim nolens natus eſt. Nemo noſtrum quia vult naſcitur, & nemo noſtrum quando vult moritur. Ille quando voluit natus eſt, quando voluit mortuus eſt, quomodo voluit natus eſt de virgine, quomodo voluit mortuus eſt in cruce.

28. Quicquid voluit fecit, quia ſic erat homo ut lateret Deus, ſuſceptor Deus, ſuſceptus homo, unus Chriſtus Deus & homo.

29. Quid deinde? Paſſus ſub Pontio Pilato crucifixus mortuus & ſepultus. Judicis nomine ſignata ſunt tempora. Quando? ſub Pontio Pilato qui præſidem agebat. Quis? Filius Dei unicus Dominus noſter. Quid? Paſſus, crucifixus mortuus & ſepultus. Pro quibus? Pro impijs & peccatoribus. Magna dignatio, magna gratia. Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?

30. De cruce ipſius quid loquar, quid dicam? Extremum genus mortis elegit, ne aliquod genus mortis ejus martyres formidarent. Doctrinam oſtendit in homine, exemplum patientiæ demonſtravit in cruce: ibi opus, quia crucifixus: exemplum operis, crux: præmium operis, reſurrectio. Tertia die reſurrexit à mortuis.

31. Oſtendit nobis in cruce quid tolerare, oſtendit in reſurrectione quid ſperare debeamus. Prorſus tanquam agonotheta ſummus dixit: Fac & tolle, fac opus & accipe præmium, certa in agone & coronaberis. Quod eſt opus? obœdientia: quod eſt præmium? Reſurrectio ſine morte. Quare addidi ſine morte? Quia reſurrexit Lazarus & mortuus eſt: reſurrexit Chriſtus, jam non moritur, mors ei ultra non dominabitur.

32. Scri-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

32. Scriptura dicit: patientiam Job audiſtis, & finem Domini vidiſtis. Patientiam Job novimus, & finem Domini novimus. Quem finem Domini? Deus Deus meus ut quid me dereliquiſti? verba ſunt Domini pendentis in ligno, quaſi reliquit illum ad præſentem felicitatem ſed non eum reliquit ad æternam immortalitatem. Ibi eſt finis Domini. Tenent Judæi, inſultant Judæi, ligant Judæi, ſpinis coronant, ſputis dehoneſtant, flagellant, opprobrijs obruunt, ligno ſuſpendunt, lancea fodiunt, poſtremo ſepeliunt: Quaſi relictus eſt, ſed quibus? illis inſultantibus.

33. Ideo ergo habeto patientiam, ut reſurgas & non moriaris, id eſt, nunquam moriaris, ſicut Chriſtus.

34. Aſcendit in cœlum, ſedet ad dexteram patris. Credite. Sedere intelligite habitare quomodo dicimus de quocunq; homine, in illa patria ſedit per tres annos. Dicit illud & ſcriptura ſediſſe quendam in civitate tantum tempus. Sic ergo credite habitare Chriſtum in dextera patris, ibi eſt.

Cap. 4. de aſcens. ad cœlum & ſeſs. ad dexteram patris, & adventu ad iudicium.

35. Ne dicat vobis cor veſtrum, quid agit? Nolite quærere quod non licet invenire, ibi eſt, ſufficit vobis. Beatus eſt & à beatitudine, quæ dextera patris vocatur, ipſius beatitudinis nomen eſt, dextera patris. Nam ſi carnaliter acceperimus, quia ſedet ad dexteram patris, ille erit ad ſiniſtram. Nunquid fas eſt ut ſic illos componamus, filium ad dexteram, patrem ad ſiniſtrã? ibi omnis dextera eſt, quia ibi nulla eſt miſeria. N. Alibi explicatius tradit, quæ hic non ſatis dicit Auguſtinus.

36. Inde venturus eſt iudicare vivos & mortuos. Judicabit vivos qui ſuperfuerint: mortuos qui præceſſerunt.

37. Poteſt & ſic intelligi, vivos, juſtos: mortuos, injuſtos. Utroſq; enim judicat ſua cuiq; retribuens.

Juſtis

Juſtis dicturus eſt in judicio: Venite benedicti patris mei percipite regnum quod vobis paratum eſt ab initio mundi. Ad hoc vos parate, hæc ſperate, propterea vivite, propterea babtizamini ut poſsit vobis dici: venite benedicti patris mei percipite regnum quod vobis paratum eſt à conſtitutione mundi. Siniſtris quid? ite in ignem æternum qui paratus eſt diabolo & angelis ejus. Sic judicabuntur à Chriſto vivi & mortui.

Cap. 5. de Spiritu Sancto & Catholica Eccleſia.

38. Dicta eſt prima ſine tempore nativitas Chriſti: dicta eſt alia in plenitudine temporis de virgine nativitas Chriſti: dicta eſt paſsio Chriſti: dictum eſt judicium Chriſti. Totum dictum eſt quod dicendum erat de Chriſto filio Dei unico Domino noſtro, ſed nondum perfecta eſt Trinitas.

39. Sequitur in Symbolo: *Et in Spiritum Sanctum.* Iſta trinitas unus Deus, una natura, una ſubſtantia, una potentia, ſumma æqualitas, nulla diviſio, nulla diverſitas, perpetua charitas.

40. Vultis noſſe, quod eſt Deus Spiritus Sanctus? baptizamini & templum ejus eritis, dicente Apoſtolo: Neſcitis quia corpora veſtra templum ſunt Spiritus Sancti, qui in vobis eſt, quem habetis à Deo? Templum habet Deus: Nam & Salomon rex & Propheta juſſus eſt ædificare templum Deo. Si ædificaret templum Soli, aut terræ, aut ſtellæ alicui, aut alicui Angelo, nonne damnaret illũ Deus? Quia ergo templum ædificavit Deo, oſtendit ſe colere Deum.

41. Et unde ædificavit? de lignis & lapidibus, quia dignatus eſt Deus facere ſibi per ſervum ſuum domum in terra ubi rogaretur, ubi memoraretur: De qua beatus Stephanus dicit: Salomon ædificavit illi domum: ſed altiſsimus non in manufactis templis inhabitat.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

42. Si ergo corpora noſtra ſunt templum Spiritus Sancti, Deus eſt qui ædificavit templum Spiritui Sancto, idem videlicet qui corpora noſtra condidit. Si ergo Deus corpora noſtra ædificat, & corpora noſtra ſunt templum Spiritus Sancti, nolite dubitare Deum eſſe Spiritum Sanctum.

43. Nolite vero addere quaſi tertium Deum, quia pater & filius & Spiritus Sanctus unus eſt Deus. Sic credite.

44. *Sanctam Eccleſiam Catholicam.* Sequitur poſt ſanctæ Trinitatis commendationẽ ſancta Eccleſia. Demonſtratus eſt Deus & templum ipſius. Templum enim Dei ſanctum eſt, ait Apoſtolus, quod eſtis vos. Ipſa eſt Eccleſia ſancta, Eccleſia una, Eccleſia vera, Eccleſia Catholica, contra omnes hæreſes pugnans: pugnare poteſt, expugnari tamen non poteſt. Hæreſes omnes de illa exierunt tanquam ſarmenta inutilia de vite præciſa, ipſa autem manet in radice ſua, in vite ſua, in charitate ſua, portæ inferorum non vincent eam.

45. *Remiſsionem peccatorum.* Habetis Symbolum perfectè in vobis quando baptizamini. Nemo dicat, illud feci, forte mihi non dimittitur. Quid feciſti? quantum feciſti? dic immane aliquid quod commiſiſti, grave, horrendum, quod etjam cogitare horres: quicquid vis feceris, nunquid Chriſtum occidiſti? non eſt iſto facto aliquid pejus, quia & Chriſto nihil melius. Quantum nefas eſt occidere Chriſtum? Judæi tamen eum occiderunt, & multi poſtea in eum crediderunt, dimiſſum eſt illis peccatum quod commiſerunt.

Cap. 6. de remiſsione peccatorum, carnis reſurrectione & vita æterna.

46. Cum baptizati fueritis tenete vitam bonam in præceptis Dei, ut baptiſmũ cuſtodiatis uſq; in finem.

Non

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Non vobis dico quia ſine peccato hic vivetis : ſed ſunt venialia : ſine quibus vita iſta non eſt.

47. Propter omnia peccata baptiſmus inventus eſt: propter levia ſine quibus eſſe non poſſumus, oratio. Quid habet oratio? Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Semel abluimur baptiſmate, quotidie abluimur oratione.

48. Nolite autem illa committere, pro quibus neceſſe eſt ut à Chriſti corpore ſeparemur, quod abſit à nobis. Illi enim quos videtis agere pœnitentiam, ſcelera commiſerunt, aut adulteria, aut aliqua facta immania, inde agunt pœnitentiam.

49. Deus non dimittit peccata niſi baptiſatis. Quomodo enim orantes dicent: Pater noſter, qui nondum nati ſunt?

50. Credimus etjam Carnis reſurrectionem quæ præceſſit in Chriſto, ut hoc etjam ſperet corpus, quod præceſſit in capite. Caput Eccleſiæ Chriſtus, Eccleſia corpus Chriſti. Caput noſtrum ſurrexit, in cœlum aſcendit: ubi caput, illic & membra.

51. Quomodo carnis reſurrectionem? Ne forte putet aliquis, quomodo Lazari, ut ſcias non ſic eſſe, additum eſt: in vitam æternam.

52. Regeneret vos Deus, conſervet & tueatur vos Deus, in ſe, qui eſt ipſa vita æterna, perducat vos Deus. AMEN.

Progymnaſmatum
Theologicorum
DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacroſancti miniſterii in dictis Ducatibus candidatis & membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum
AGON SPECIALIS QUINTUS.
quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit
Chriſtianus Petri translatus à Paſtoratu
Rodenneſenſi ad Emmelsbyllenſem
in Horsbylharda.
M D C IIII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

EX LIBRO ALTERO AUGUSTINI DE SYMBOLO ad Catechumenos.

Cap. 1.

1. Sancti Symboli rationem exponendam ſuſcepimus, donante illo qui dat omnibus affluenter, dives in omnibus qui invocant illum. Accipite itaq; vos, qui fidem deſideratis, verbum Dei, tanquam competentem cibum, ex quo vobis Dominus operetur incrementum.

Cap. 3. de omnipotentia Dei patris & filii et Spiritus Sancti & de nativitate filii æterna.

2. Omnipotentem Deum credimus, qui omnia faciens factus non eſt, & ideo omnipotens eſt, quia de nihilo fecit quæcunq; fecit. Hoc eſt enim eſſe omnipotentem, ut non ſolum fabrica ipſa ſeu artis potentia ſed etjam materies ab illo inveniatur eſſe, qui non habuit initium, & ipſi creaturæ convenientibus gradibus per diverſas ordinationes conſtituit poteſtates.

3. Sola trinitas omnipotens. Non enim cum dicimus nos credere in Deum patrem omnipotentem, ſicut hæretici Arriani, negamus filium aut Spiritum Sanctum omnipotentem. Si filium negaveris omnipotentem negabis & patrem omnipotentem. Omnipotentia patris in filio, omnipotentia filii in patre. Et Spiritum Sanctum, qui continet omnia Sap. 1. quiq; habitat in omnibus Sanctis 1. Cor. 6. quis negabit omnipotentem?

4. Si ſempiternus eſt pater, ſempiternus eſt utiq; & filius. Si das initium filio, das initium & patri, Pater enim à filio appellatus eſt pater. Et ſi pater aliquando fuit non pater, non fuit omnipotens: minus enim habuit in eo quod poſtea effectus eſt pater. Et ſi Deus eſt pater, Deus eſt & filius: non enim aliud potuit procedere de Deo quam Deus. 5. Divi-

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

5. Divinam illam nativitatem, qua filius proceſsit ex patre, qua natus eſt Deus de Deo ſine initio, ſine tempore, ſine matre, ſine aliqua fragilitate, ſine ulla ſui diminutione, non poſſumus explicare. Quis enim comprehendere vel dicere poteſt, quomodo ex patre natus ſit, qui ſemper eſt in patre, & nunquam recedit à patre?

6. Dignè, ut dixi non poſſumus enarrare, ſed debemus corda noſtra ipſi filio præparare, ut illuminando & per fidem gubernando perducat nos ad ſpeciem veritatis ſuæ, ne remaneamus in tenebris infidelitatis noſtræ, ne aliud æſtimando de filio, quam quod eſt pater, ipſe filius non docendo ſed increpando nos admoneat ſicut Philippum. Iohan. 14.

7. In quo autem tu hæretice audes dicere filium minorem, quem nos confitemur æqualem? In ætate? Non ſunt ibi tempora, quia per ipſum facta ſunt tempora. In divinitate? Deus eſt pater, Deus eſt filius. In opere? Omnia per filiũ facta ſunt, & ſine filio factum eſt nihil. Quid ergo fecit pater quod non fecit filius? Cap. 4. de æqualitate perſonarum divinarum.

8. Si autem, ſicut vera fides catholica habet, in patre operante conſtituas filiũ, & in filio operante conſtituas patrem, quoniam filius in patre eſt, & pater in filio: Omnipotens invenietur filius, ſi in ipſo omnipotens eſt pater: Si autem non eſt omnipotens filius, non eſt in illo omnipotens pater, falſumq; erit ſecundum ipſos quod ipſe filius ait: Ego in patre & pater in me eſt.

9. Sed inquis: Pater non judicat quenquam, ſed omne judiciũ dedit filio: In eo quod pater dedit, filius accepit, major eſt utiq; qui dat, minor qui accipit. Novit ſana fides, quomodo hoc intelligat: Homo

 enim

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

enim ille ſuſceptus accepit poteſtatem, ſed dante patre & filio, quoniam filius in patre eſt, & pater in filio.

10. Inſeparabilis Trinitas ſimul habitat, ſimul regnat, ſimul poſsidet, ſimul deſerit. Nec tres dicimus omnipotentes, inviſibiles, immortales, ſed unum Deum immortalem, inviſibilem, incorruptibilem.

Cap. 5. de nativitate filii temporali ex Maria virgine et factis ante paſsionem.

11. Verbum ſuſcepit carnem, nec eſt mutatū in carnem, quia manens Deus ſuſcepit hominem. Deus homo natus, de qua voluit natus eſt, ſicut voluit natus eſt. Genitrix ſuum genuit genitorem, creatura factorem. Sic voluit naſci excelſus humilis, ut in ipſa humilitate oſtenderet majeſtatem. Angelus virginem ſalutavit, Spiritus Sanctus eam fœcundavit, tunc illa fœmina virum ſine viro concepit, tunc dominum ſuſcepit, ut eſſet in ea, qui fecerat eam. Mirabatur & ipſa in aſpectu ſuæ prolis, quam amplexus non ſtrinxerat maritalis: Stupor abſcedat, fides accedat.

12. Ecce quem portat naſcitur, nondum loquitur, & totum concutit mundum. Clamat cœlum novi ſyderis radians fulgorem, clamat terra turbata per Herodem, veniunt magi admoniti, inquirunt Judæi turbati, infantes dicunt teſtimonium &c.

13. Mater à filio puero audivit, corde expavit: Neſcis quia oportet me in his quæ patris mei ſunt operari? Non patrem nominabat ille quem neſciebat in terra, ſed illum qui fecit cœlum & terram.

14. In primo miraculo tentavit illa fœmina jubere ſe filio poſſe tanquam mater domina quæ ſe agnoſcebat ancillam. Ille ut diſtingueret inter Deum & hominem, Quid mihi & tibi eſt inquit mulier? Secundum hominem minor erat, ſecundum hominem ſubditus erat, ſecundum Deum autem ſupra omnes erat: Non com-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

competit tibi ut jubeas Deo, competit ut ſubdita ſis Deo.

15. Vide in cæteris miraculis Deū operantem quem intueris filium adoleſcentem, cæcorum illuminationem, leproſorum mundationem, claudorum curſus, ſurdorum auditus, dæmonum fugationem, mortuorum reſurrectionem.

16. Quid reſtat juveni, niſi ut procedat velut ſponſus de thalamo ſuo? accipiat ſponſus ſponſam, quæratur, inveniatur, quæ ei conjungatur. Qualis eſt de qua natus eſt, talis ei inveniatur: filius permanentis virginis virginem permanſuram accipiat, ſed per paſſionem &c. Cap. 6. de Paſsione Chriſti et ortu Eccleſiæ ac hominum redemtione.

17. Impleant Judæi ſuam voluntatem, quando dignatur ipſe dare poteſtatem. Agite Judæi date præmium Judæ, ut ille qui natus eſt de virgine, à Pontio Pilato ſuſpendatur in cruce.

18. Aſcendat ſponſus noſter thalami ſui lignum: aſcendat ſponſus noſter thalami ſui lectum: dormiat moriendo, aperiatur ejus latus, & Eccleſia prodeat virgo: ut quomodo Eva facta eſt ex latere Adæ dormientis, ita & Eccleſia formetur ex latere Chriſti in cruce pendentis.

19. Ex latere percuſſo manavit ſanguis & aqua, quæ ſunt Eccleſiæ gemina Sacramenta. Aqua, in qua eſt ſponſa purificata: ſanguis, ex quo invenitur eſſe dotata, in quo ſancti ſtolas ſuas laverunt, ſanguinem ſponſi biberunt, ſanguinem ſuum pro illo fuderunt.

20. Exulta Chriſtiane, quod Judas vendidit & Judæus emit, tu acquiſiſti. Exulta exulta ſponſa Eccleſia, quia niſi in Chriſto facta iſta eſſent, tu ab illo formata non eſſes: venditus redemit te, occiſus vivificavit te:

vit te: & quia plurimum dilexit te, mori voluit propter te.

21. Quando iſta judæi potius quam Pilatus faciebant, dominus virtutum negocium noſtrum agebat, quæ non rapuerat tunc exolvebat: non rapuit iniquitatem & pro iniquis ſuſcepit mortem. Pro nobis quod non debebat reddidit, pro impijs mortuus precium noſtrum exactori reddidit.

22. Videte Dominum virtutum & in ipſa morte miracula facientem. Agebat myſterium qui fundebat precium. In Petro demonſtrans, non in ſe quenquam juſtum debere præſumere: in latrone, nullum impium converſum poſſe perire. Timeat bonus ne pereat per ſuperbiam, non deſperet malus ob multam malitiam.

23. Magnum precium pro nobis datum eſſe cognoſcimus, quia ſanguine Chriſti redemti ſumus. Agamus quomodo tali Domino non diſpliceamus. Amavit ſervos & quos redemit ſervos fecit liberos: donat libertatem, exhibet fraternitatem, promittit hæreditatem. Suſcepit veniendo mortem tuam, donavit reſurgendo vitam ſuam. Qui crucifixus eſt pro te, die tertio reſurgens ſuper cœlos exaltavit te, filium Dei fecit te.

24. Quid retribuemus Domino, pro omnibus quæ retribuit nobis? Fecit nos antequam eſſemus, donavit vitam, donavit ætatem, donavit liberam voluntatem, donavit ſubſtantiam, donavit ingenium, donavit rationem, donavit ſcientiam, donavit omnia ſua ut eſſent tua, & his omnibus bonis malè uſi ſumus, ſuperbi effecti ſumus, creatorem tanta bona largientẽ merito prævaricationis offendimus. Periimus, quæſivit: captivi ducti ſumus, ſubvenit: ad mortem per-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

perpetuam ducebamur, liberavit. Quid tibi minus exhibuit, qui ſeipſum pro te tradidit? Dubitas quod tibi donet vitam ſuam, qui tecum communicavit mortem ſuam? Quid retribuemus ei? Si non eſt quod ei retribuamus, ab ipſo accipiamus quod ei offeramus.

25. Hoc à te quærit Chriſtus, hoc tibi dicit: Quod feci pro te, hoc & tu fac pro me: animam meam poſui pro te, & tu pro fratribus tuis animam tuam pone.

26. Noli timere mortem, quia cum vincere non poſſes, ego ſum mortuus ut tu vinceres, vinceres non per te, ſed per me, quia & ego quod ſum mortuus, non eſt propter me ſed propter te. Tu mori noveras, reſurgere non noveras, ſuſcepi mortem quam noveras, demonſtravi reſurrectionē quam ignorabas. Credendo ama reſurgentem, ut per illum & tu reſurgas.

27. Diximus, quouſq; ille altiſsimus deſcenderit propter nos: dicamus quomodo id quod ſuſcepit ex nobis in cœlum levaverit, ad dexteram patris collocaverit, ac fidei noſtræ certum pignus dederit, ut ſecura ſint membra de tanto capite fideliterq; ſperent ad ipſum ſe poſſe pervenire, quem jam credunt ad dexteram patris ſedere. Cap. 7. de aſcenſione Domini et ſeſsione ad dexteram.

28. Seſsionem iſtam nō accipiamus humanis membris poſitam, tanquam pater ſedeat in ſiniſtra, ut filius ſedeat ad dexteram: ſed ipſam dexteram intelligite poteſtatem quam accepit homo ille ſuſceptus à Deo, ut veniat judicaturus qui prius venerat judicandus.

29. Quoniam enim humiliatus eſt in forma ſervi uſq; ad crucis opprobrium, & hi qui ipſum viderunt crucifixum aliqui crediderunt, multi dubitaverunt: reſurgens à mortuis in altum regreditur, ſuper cœlos Pſal. 7.

 aſcen-

aſcendit, ut congregatio populi fidelis congregetur in unum per fidem, ut fides deducat eos ad ſpeciem.

30. Videte autem quid donaverit iſte qui aſcendit in altum, captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus: Quæ dona? Dona quæ acceperunt diſcipuli, quæ accepit Petrus, ut moreretur pro eo quem negaverat. Videte quid idem Petrus dicat in Epiſtola ſua, quid effundat ex dono illo Sancti Spiritus, Credentes inquit in eum, quem non videtis, gaudete inenarrabili gaudio. Gaudeamus & nos credendo in eum quem non videmus, ut ſecuri illum videamus, cum ad ipſum pervenerimus. Veniet autem & ipſe, ſed non talis qualis antea venit.

Cap. 8. de adventu Chriſti ad iudicium.

31. Veniet ut judicet, qui ſtetit ſub judice: veniet in ea forma in qua judicatus eſt, ut videant in quem pupugerunt, & cognoſcant Judæi quem negaverunt, convincat eos ille homo ſuſceptus & ab eis crucifixus.

32. Veritas Evangelica non tacuit eum cum cicatricibus reſurrexiſſe, qui poſſet ſi vellet de corpore ſuſcitato & clarificato omnem maculam cujuslibet cicatricis abſtergere: Sed ſciebat quare cicatrices in corpore ſuo ſervaret, ut vulnera dubitationis in cordibus diſcipulorum ſanaret.

33. Fortaſſe ergo, ſicut demonſtravit Thomæ non credenti niſi tangeret & videret: ita etjam inimicis ſuis vulnera ſua demonſtraturus eſt: non ut eis dicat ſicut Thomæ: quia vidiſti crediſti: Sed ut convincens eos veritas dicat: Ecce hominem quem crucifixiſtis, ecce Deum & hominem in quem credere noluiſtis. Videtis vulnera quæ infixiſtis, agnoſcitis latus quod pupugiſtis, quoniam & per vos

&

& propter vos apertum eſt; nec tamen intrare voluiſtis.

34. Illorum mors proficiat ad ſalutem noſtram. Si illi contemſerunt nos timeamus eum qui ſic venturus eſt judicare. Feſtinet unusquisq; cum vivit ut vivat &c. Hic dum vivitur melior eligatur locus. Hic eſt tempus fidei.

35. Spiritum Sanctum Deum credimus æqualem patri & filio, quia ſimul eſt & in patre & in filio. Quomodo in patre? Filium audi: Spiritus qui procedit à patre. Quomodo & in filio? Ipſe filius poſt reſurrectionem mittens diſcipulos ſuos prædicare Evangelium inſufflavit in faciem ipſorum & ait illis, Accipite Spiritum Sanctum. Eſt Spiritus patris Matt. 10. Et Spiritus Filii. Rom. 8.

Cap 9. de Spiritus Sancti cum patre & filio conſubſtantialitate & æqualitate contra Arrium.

36. Hæreticus Arrianus cum audit vel legit filium clarificatum, Spiritum Sanctum in ſpecie columbæ de cœlis eſſe transmiſſum, hac authoritate carnalis ipſius cogitatio & phantaſia Spiritus mali qui operatur in filiis diffidentiæ, patrem inducit majorem, quia viſus non eſt: filium minorem, quia viſus eſt in homine: Spiritum Sanctum filio multo inferiorem, quia in ſpecie apparuit columbæ.

37. Dicit enim & perverſè ratiocinatur, quantum diſtat viſibilis ab inviſibili, tantum diſtat filius à patre, & quantum diſtat ſpecies hominis ab ſpecie columbæ, tantum diſtat honor filij ab honore Spiritus Sancti.

38. Sed quid quod ipſe homo à Filio Dei ſuſceptus à ſcriptura divina dictus eſt agnus? Dic mihi ſi valueris tu exponere quare ſit dictus agnus filius Dei, exponam tibi & ego columbæ ſpeciem Spiritus Sancti.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Si mihi dixeris, Chriſtus filius Dei agnus propter innocentiam: hoc & ego tibi de Spiritu Sancto referã, ideo Columba Spiritus Sanctus propter innocentiam.

39. Et quis eſt ille qui apparuit Moyſi in flamma ignis in monte Sina cujus poſteriora vidit Moyſes ipſo demonſtrante? Quis eſt qui ducatum præbuit Iſrael exeuntibus de Ægypto? Deus, ait liber exodi, præibat illos die quidem in columna nubis, nocte autem in columna ignis.

40. Quis eſt iſte? Pater an Filius? Si dixeris pater eſt, viſus eſt ergo & pater in aliqua ſpecie (De filio enim non concedes) Dic mihi jam quæ ſit melior natura ignis, nubis aut hominis? Si dixeris ignis vel nubis, irrideris. Si hominis, filius à te demonſtratur patre major, quia filius apparuit in homine, pater apparuit in igne.

41. Hoc Arriani ſecundum vos dictum ſit: ſecundum rectam autem veramq; doctrinam, quemadmodum non eſt filius patre major, quia filius apparuit in homine, pater in igne: Sic non eſt Spiritus Sanctus minor filio, quia in ſpecie apparuit columbæ.

42. Divina illa ſubſtantia Trinitatis manens in ſeipſa ſicuti eſt, ut innovaret perdita, noſtramq; reſtauraret ruinam, pro captu hominum, & pro congruentia cujuslibet rei, ſe viſibiliter demonſtravit, unitatem æqualitatemq; ſuam non amiſit: In igne Deus, ſed non eſt ignis, in homine filius, ſed hoc non ſolum quod videbatur erat, erat & quod latebat. Ita & Spiritus in columbæ apparuit ſpecie, ſed non columba erat Spiritus. Totum hoc homo quod factum eſt propter te factum eſt.

Cap. 10. 43. Noli injuriam facere illi, qui te fecit, ut conſequa-

ſequaris ab illo quod in iſto ſancto Symbolo ſequitur, Remiſsionem omnium peccatorum. Noli minorem prædicare eum qui te perducit ad regnum cœlorum in remiſsionem peccatorum.

44. Nec propter aliud factum eſt, ut & pater mitteret filium, & ipſe filius ſuſciperet hominem ſanandum, & Spiritus Sanctus hoc effunderet donum, niſi ut noſtræ animæ eruerentur à ſarcinis peccatorum. Hanc appetere debet quisquis interius & exterius ſalvus eſſe deſiderat.

45. Reſurrecturam eſſe omnem carnem, rationalem ſcilicet creaturam, fideliter teneamus. Hæc eſt ſumma fidei noſtræ quæ ſeparat ab infidelibus. Cap. 11. de reſurrectione mortuorum.

46. Qualia futura ſint noſtra corpora Paulus Apoſtolus dicit 1. Cor. 15. Incorruptio hæc virtus & gloria & Spiritus vivificans faciet nos, ſicut ipſe Dominus promittere dignatus eſt, æquales angelis Dei, ut vivamus cum ipſis in æterna vita, in una immortalitate ac ſempiterna patria, in qua patria vita noſtra æterna ipſe Chriſtus erit. Ipſe enim eſt verus Deus & vita æterna.

47. Non nobis jam dominabitur corruptio immortaliter viventibus, & cum ipſa æterna vita manentibus. Neq; enim indigebimus illic veſtimento, ubi erimus immortalitate veſtiti: nec cibus nobis deerit, quando ipſe panis vivus, qui propter nos de cœlo ad terras uſq; deſcendit, ſui præſentia noſtras animas ſatiabit. Cap. 12. de vita æterna.

48. Nec potus nobis deerit, præſente fonte vitæ. Saturabit enim nos ab ubertate domus ſuæ, & torrente deliciarum ſuarum corda noſtra rigabit.

49. Aeſtus

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

49. Aeſtus illic non patiemur. Illic eſt enim refrigerium noſtrum, qui nos ſub umbra alarum ſuarum protexit, & protegit.

50. Frigus illic non patiemur: eſt enim ibi Sol juſticiæ, qui ſuo amore calefaciens corda noſtra, radiis divinitatis ſuæ illuminat oculos noſtros, ut videant divinitatem, æqualitatemq; patris & filii & Spiritus Sancti.

51. Non fatigabimur: nobiſcum erit virtus noſtra, cui nunc dicimus: Diligam te domine virtus mea.

52. Non ibi dormiemus: non enim ibi ſunt tenebræ, quæ excludere poſsint permanentem diem. Nulla ibi erit negociatio, nulla ſervitus, nullum opus.

53. Et quid illic acturi ſumus? Fortaſſe illud quod ſcriptum eſt: Vacate & videte, quoniam ego ſum Deus. Vacuitas iſta contemplationis erit opus noſtræ actionis, ut contemplantes delectemur, & delectabiliter contemplemur videre. Quid videre? Bona Domini. Quæ bona? Poſſumus exprimere illud quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit? Sed per fidem & patientiam ſperemus nos accipere, quicquid magnis & puſillis dignatus fuerit ille donare.

Progymnaſmatum
Theologicorum
DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacro-
ſancti miniſterii in dictis Duca-
tibus candidatis &
membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum
AGON SPECIALIS SEXTUS
quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit
Juſtus Caſeus Eccleſiæ Sanct Johannitanæ
in Föer Sacellanus vocatus ad Paſto-
ratum Horsbyllenſem.

M D C IIII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

ALIA SYMBOLI APOSTOLICI EXPOSITIO EX LIBRO 3. Auguſt. de Symbolo ad Catechumenos.

Cap. 1. de malorum excluſione incipienti bus neceſſaria.

1. Sacramentum Symboli quod accepiſtis memoriæq; mandatum pro veſtra ſalute retinetis, noveritis hoc eſſe fidei catholicæ fundamentum, ſuper quod ædificium ſurrexit Eccleſiæ conſtructum manibus Apoſtolorum & Prophetarum. Aedificium enim domus Dei lapides ſunt vivi, quod eſtis vos.

1. Cor 3. 1. Pet. 2.

2. Huic ædificio quiſquis conjungi deſiderat, renunciet diabolo, pompis & angelis ejus. Pompæ diaboli ſunt quæq; illicita deſideria, quæ turpant non quæ exornant animam, ut ſunt deſideria carnis, deſideria oculorum, ambitiones ſeculi.

3. Ad concupiſcentiam carnis pertinent illecebræ voluptatum. Ad concupiſcentiam oculorum nugacitas ſpectaculorum. Ad ambitionem ſeculi inſana ſuperbia, ubi eſt fumus inflatus, ut homo poſitus in aliqua poteſtate, hominem ſe eſſe non agnoſcat cum de homine judicat. Qui ergo vult mundum vincere, tria iſta vincat quæ ſunt in mundo: & per hæc illum vincit etjam qui ſuadendo per ſuperbiam decepit mundum.

Cap. 2. de unitate Dei et paganici erroris inductiva reprobatione. Credo in Deum.

4. Poſtquam autem homo renunciando diabolo excludit peſsimum invaſorem, introducat optimum poſſeſſorē, credat in Deum patrem omnipotentē &c.

5. Magnum donum gratiæ credere & intelligere Deum. Sed quid Propheta dicit? Niſi credideritis non intelligetis. Credamus ergo ut intelligamus, ſed oremus ut mereamur videre quod credimus.

6. Pec-

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

6. Peccata enim & author peccati diabolus ſeparavit animam à Deo: & dum creatura ſecuta eſt ſeductorem, ſuum deſeruit ſalvatorem, facta eſt ruina magna, & erravit anima, ut pro vero Deo coleret idola, & adoraret ipſa quæ fecit, deſerendo illum à quo facta eſt: adorando enim lapidem nullam habentem vitam, ipſa perit, deſerendo Deum, qui eſt ejus vera & æterna vita.

7. Hinc error omnis & deſertio bonorum, hinc cultus paganorum, & perverſitas hæreticorum: Et erraverunt animæ per diverſas voluptates & perverſas, ut alii colerent ſolem, alii lunam & ſtellas, alii montes, alii lapides & quæq; virgulta, ut ſibi quisq; credidit inveniſſe, non adjutorem Deum, ſed deceptorem diabolum.

8. Erravit anima per diverſa à creatore ſuo, ut omne quod creaverat Deus propter ipſam, & ei dederat ad ſervitium, hoc illa coleret ut Deum.

9. Eos autem qui ſcripturas ſanctas legere nolunt, ipſa rerum natura, ipſeq; mundus operibus famulatus ſui incredulos ſua quadam voce convincit, & animam perverſam increpans dicit: Quid eſt miſera quod erras in me, & degener facta oblita es à quo quanta creata ſis, cui cœlum & terra tam pulchra domus nullis meritis præcedentibus conſtructa eſt?

10. Reſpondent & ſinguli quæq; elementa, clamantia, & ipſis ſuis operibus ſuum demonſtrantia artificem.

11. Clamat cœlum: non ſum Deus, nam ſi Deus eſſem, nulla me nubilatio obumbrare potuiſſet, nec tenebræ ſuccederent luci meæ, ſed lux integra, incorrupta, inviolataq; manſiſſet, ſicut manet lux illa ve-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

ra, quæ iſtam lucem temporalem creavit in me propter te.

12. Clamat & Sol: quid me homo colis ut Deum, quem vides ortu occaſuq; concludi? Deus nec ortum habet nec occaſum, ſed tu illum deſerendo magnum incurriſti caſum. Sed conſideras magnum atq; mirabilem eſſe me: ego autem agnoſco habere ſuper me, qui & me creavit & te: cum autem opera & ſplendoris & caloris mei tibi deſerviant, quomodo me pro Deo colendum ducis, niſi quia verum Deum colere neſcis?

13. Ita & luna & ſtellæ iſtam ſimilem proferunt vocem: non vides, inquiunt, ò homo, ſpacium nos agere nocturnum, excludi luce, nec terminos transgredi conſtitutos, quos ad ſolatiū quietis tuæ omnipotens artifex terminavit? Non ſumus Deus. Convincimus falſitatem tuam ſerviendo tibi ad pœnam tuam.

14. Clamat mare, & omnia quæ in eo ſunt: non ſumus Deus: Præbeo enim ut mihi juſſum eſt famulatum, perviū iter carinæ, ſuſcipiens motus congruos flatus ventorum: dirigens greſſus, ut ad portum deſideratum etjam rapiente te avaricia, nulla interpoſita tarditate perducam. Animalia vero quæ gignuntur ex me, tibi in eſcam donata eſſe cognoſcis. Cnm ergo per omnia agnoſcam modulum meum, tu quare deſeris ordinem tuum, deſerendo omnium creatorem Deum?

15. Clamat terra: Ergone homo deitatis mihi nomen aſcribis, ideo non agnoſcis quid ſim, quia oblitus es qui ſis? Non agnoſcis materiam tuam? Non agnoſcis quia limum meum es, ex me quidem formatum ſed quod non ſum ego animatum? Non agnoſcis,

quia

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

quia inter omnia animalia quæ ex me procreata ſunt, tu ſolus ſub Deo pene mundi dominus conſtitutus es? Merito non intelligis, quia cum in honore eſſes non intellexiſti, comparatus es jumentis inſipientibus, & ſimilatus es illis.

16. Nos autem quibus donatum eſt credere, nec ſolem credamus Deum vel regem cœli, nec mare, aut neſcio quem regem ejus Neptunum, quem fingit vanitas, non veritas, nec terram & Plutonem: Sed credamus in Deum patrem omnipetentem, univerſorum creatorem, regem cœlorum. Qui enim cuncta quia voluit de nihilo fecit, ipſe regit quæ fecit. Cap. 3. de omnipotentia Dei creatoris viſibilium & inviſibilium. Patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ.

17. Immortales iſti qui à nobis ſuperius commemorati ſunt, ideo dii non ſunt, quia & comprehendi & videri hic oculis poſſunt: cæteros autem quos vani vanè colunt, Jovem, Saturnum, Martem, Junonem, Minervam, Venerem, & cætera portenta, non numina bona, ſed nomina mala, homines mortales fuiſſe, etjam illorum literæ clamant, qui talibus erroribus delectantur.

18. Noſtræ autem ſacræ literæ qualem Deum prædicent, audite: immortali, inquit Apoſtolus, inviſibili, incorruptibili, ſoli Deo honor & gloria. Credimus ergo Deum immortalem & inviſibilem, non illum quem vos infideles Deum fingitis, ſimul & adulterantem & tonantem, ſed Deum verum, totius mundi fabricatorem atq; rectorem. 1. Tim. 1.

19. Non videtur Deus noſter oculis carnis, ſed cordis: non ad tempus ſed in æternum. Dicis: oſtende mihi quem colis: Ego habeo etjam modo quem tibi oſtendam, ſed tu non habes oculos unde videas. Cor immundum & tenebris peccatorũ obvolutum Deum Matth. 5.

 quæ-

quærit videre? Nunquid quia cæcus non videt, ideo lux non lucet? Si noſſes ò infidelis dicere Deo vero, illumina oculos meos: videres nobiſcum nunc per ſpeculum in ænigmate, ut poſſes videre facie ad faciem.

20. Si ex operibus intelligeres artificem, ex creatura conjiceres creatorem. Si expaveſceres in te, quia non totum capis te, agnoſceres Deum qui fecit te. Non enim vides animam tuam, cum omnia videat anima tua per carnem tuam. Aut ſi vides animam tuam, dic mihi qualis vel quanta ſit, utrum quadra an rotunda, utrum levis an aſpera, utrum calida an frigida, utrum alicujus coloris an omni colore carens. Non potes.

Cap.4. de filii Dei gratioſa incarnatione ex virgine. Et in IEſum Chriſtum filium eius unigenitum Dominum noſtrum. Eſa 7. 11. Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto, natus ex Maria virgine.

21. Filium ejus Jeſum Chriſtum olim promiſſum per Prophetas tenemus, quod jam impletum eſſe cognoſcimus. Ex Judæorum gente ipſe Salvator Apoſtolos elegit, per quos ad nos fides iſta pervenit. In ipſa gente in qua & ex qua naſci dignatus eſt, Eſaias prædixerat. Judæi antequam iſta fierent legebant & non intelligebant, cum fierent non gaudebant.

22. Naſcitur ex virgine ſicut flos ex virga, ſine ullo compoſito ſemine, infans parvus rex magnus. Magi adorant adhuc in præſepi jacentem, ſed jam in cœlo & terra regnantem. Quid times Herodes? non venit ut te excludat, ſed diabolum vincat, in illum ſi crederes, & hic ſecurus & in illa vita ſine fine regnares.

23. Hisdem gradibus quibus perierat humana natnra, à JEſu Chriſto Domino noſtro reparata eſt. Adam ſuperbus, humilis Chriſtus: per fœminam mors, per fœminam vita: per Evam interitus, per Mariam ſalus. Illa corrupta ſecuta eſt ſeductorem,

hæc

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

hæc integra peperit ſalvatorem. Illa poculum à ſerpente propinatum libenter accepit, & viro tradidit, ex quo ſimul mererentur occidi, hæc gratia cœleſti deſuper infuſa vitam protulit, per quam caro mortua poſsit reſuſcitari. Quis eſt qui hæc operatus eſt, niſi virginis filius & ſponſus, qui attulit matri fœcunditatem, ſed non abſtulit integritatem.

24. Crucifixum ſub Pontio Pilato credimus, & ita credimus, ut cum doctore gentium in hoc gloriemur, in hunc ſperemus, illi hæreamus. Niſi enim crucifigeretur ille, mundus non redimeretur. Pœna illa ſalus eſt noſtra. Quod Judæus & gentilis deteſtatur, Chriſtianus inde ſalvatur. Cap. 5. de Chriſti amariſsima paſsione. Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus.

25. Dicit Apoſtolus: Judæorum delicto ſalus eſt gentibus. Quod delictum Judæi commiſerunt? Chriſtum tenuerunt, vinctum Pilato tradiderunt, crucifige clamaverunt. Quid clamatis neſcitis: Occidatur à vobis Chriſtus, & redimantur gentes. Medicus ille animarũ qui vos videbat phreneſi laborare, ſomnum ſalutis ingerebat, & pro nobis dormire volebat.

26. Sepulturam vero hujus crucifixi ſanctum indicat Evangelium, quod ſuſceptus ſit à Joſeph obvolutusq; linteaminibus, cum aromatibus poſitus ſit in monumento novo. Cap. 6. de Chriſti honorifica ſepultura, & reſurrectione à mortuis. Et ſepultus.

27. Homo enim novus ſine ulla corruptione ex virgine procreatus, in monumento novo poſitus eſt, in quo nondum quisquam poſitus erat mortuus, ut ſanctitas fructus virginalis uteri in omnibus ornaretur ex convenientia inviolabilis ſepulchri.

28. Tertia die à mortuis reſurrexit. Lege prolixum locum de ſupputatione triduana. Tum allegoriam de tribus diebus & noctibus, quorum illos ad tria tem- Tertia die reſurrexit à mortuis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

pora ſeculi, ante legem, ſub lege, & ſub gratia refert, has cum tribus mortuis à Chriſto ſuſcitatis ingenioſè confert, rationem peccati & pœnitentiæ acutè pingens.

Cap. 7. de Chriſti glorioſa aſcenſione.

Aſcendit ad cœlos.

29. Dominus Jeſus reſurgens à mortuis aſſumptus eſt in cœlos & ſedet ad dexteram patris. Quis eſt qui ſedet ad dexteram patris? Homo Chriſtus: Nam in quantum Deus, ſemper cum patre & ex patre, & quando ad nos proceſsit, à patre non receſsit.

30. Totus filius apud patrem, totus in cœlo, totus in terra, totus in utero virginis, totus in cruce, totus in inferno, totus in paradiſo quo latronem introduxit.

31. Non per diverſa tempora vel loca dicimus ubiq; eſſe totum, ut modo ibi totus ſit, & alio tempore alibi totus, ſed ut ſemper ubiq; ſit totus.

32. Si enim Deus hoc præſtitit huic luci, quæ videtur noſtris aſpectibus, ut ſimul tota ubiq; ſit: Neq; enim quando hic eſt, in oriente, vel in aliis partibus terrarum non eſt, ſed ubiq; tota eſt, & in omnibus tota eſt, & omnium oculos ſatiat, & ipſa integra perſeverat. Si hoc poteſt creatura, quanto amplius ipſe creator?

Sedet ad dextram Dei patris omnipotentis: inde venturus eſt iudicare vivos & mortuos.

33. Sed hoc quod filius dicitur ſedere ad dextram patris demonſtratur, quod ipſe homo, quem ſuſcepit Chriſtus, poteſtatem acceperit judicantis.

Cap. 8. de adventu Chriſti iudicaturi.

34. Inde enim venturus eſt judicare vivos & mortuos. Adventum ejus liber indicat actuum Apoſtolorum. Poſtea enim quam à mortuis reſurrexit, converſatus eſt cum diſcipulis ſuis quadraginta diebus, intrans & exiens, manducans & bibens: non quod habe-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

haberet infirmitatem, ſed ut doceret veritatem. Quadrageſimo die ipſis videntibus & quodammodo in cœlum oculis deducentibus, aſtiterunt illis duo viri in veſte alba, qui dixerunt eis: Viri Galilæi, quid ſtatis intuentes in cœlum? Iſte Jeſus qui aſſumptus eſt in cœlum à vobis, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum.

35. Veniet ergo, veniet ille qui prius venit occultus, veniet in poteſtate manifeſtus. Quid eſt Deus manifeſtè veniet? Non ſicut prius homo humilis, ſed ſicut Deus homo majeſtate ſublimis, & judicabit. Pſal.49.

36. Quomodo judicabit? Non ut judex terrenus quæſiturus eſt teſtes ut te convincat, aut veritatem per tormenta requiſiturus eſt, ut commiſſum (confesſum) puniat, cum ſedeat judex ipſa juſtitia, & teſtis ſibi ſit ipſa mala conſcientia.

37. Ille Judex nec gratia prævenitur, nec miſericordia jam flectitur, nec pecunia corrumpitur, nec ſatisfactione mitigatur. Hic dum tempus eſt, quicquid poteſt anima agat pro ſe, ubi locus eſt miſericordiæ: Nam ibi quid pro ſe agat non habebit, quia juſtitiæ ſolius locus erit. Hic agat anima pænitentiam, ut ille poſsit mutare ſententiam.

38. Spiritum Sanctum Deum dicimus, nec tamen patrem & filium & Spiritum Sanctum tres Deos ſed unum dicimus: quia una eſt æternitas, una majeſtas, una poteſtas. Pater non eſt filius, ſed pater eſt filii: Filius non eſt pater, ſed filius eſt patris: Spiritus Sanctus nec pater eſt nec filius, ſed Spiritus eſt patris & filii: Tres perſonæ ſed unus Deus. Cap.9. de Spiritu Sancto. Credo in Spiritum Sanctum.

39.Quo-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

39. Quomodo tres nominas, & unum dicis? oſtende hoc aut ratione, aut aliqua ſimilitudine, per quam intelligi poſsit, quidnam illud ſit. Quæ ratio, aut quæ ſimilitudo illi rei inviſibili comparari poteſt? Det tamen veniam ejusdem majeſtas, quia aliquam ſimilitudinem quæ occurrit ex ejus creatura ponit noſtra infirmitas. Niſi enim ille permitteret, quis noſtrum de ejus divinitate loqui auderet? In ſpecie ignis apparere Deus noſter voluit. Nam & ſancto Moyſi in rubo in flamma apparuit, & filiis Iſrael ducatum in columna ignis præbuit, & ſuper diſcipulos congregatos donum Spiritus Sancti in linguis igneis effudit.

40. Habet hoc elementum magnum Sacramentum per quod exerceat quærentis ingenium. Ecce in igne tria quædam conſpicimus, lumen ignis ſplendorem & calorem, & cum ſint tria unum lumen eſt, ſimul exurgunt, ſimul conſiſtunt, nec ignis præcedit ſplendorem, nec ſplendor calorem: & hæc non confusè unum ſunt, nec disjunctè tria, ſed cum unum ſint tria ſunt, ſimul operantur, & cum inſeparabiliter operantur, aliud igni tribuitur, aliud ſplendori, aliud calori. Nam cum ad ignem refers uſtionem, ibi operatur & ſplendor & calor: & cum ad ſplendorem refers illuminationem, ſimul operatur & ignis & calor: cum vero ad calorem refers calefactionem, ſimul operatur ignis & calor & ſplendor.

41. Ita cum dicitur, quod Deus fecerit mundum, intelligitur pater cum filio, & per filium, & cum Spiritu Sancto. Et cum dicimus filium pro nobis paſſum, intelligimus paſsionem filii operatum fuiſſe & patrem & filium & Spiritum Sanctum. Et cum remiſsio peccatorum tribuitur Spiritui Sancto, intelligimus totam Trinitatem etjam hoc donum inſeparabiliter operari.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

42. Hæc propter hæreticos Arrianos vel alios qui aliter de Deo ſentiunt quam dignum eſt, dicta ſunt. Cæterum illud quod eſt ineffabile & incomprehenſibile nec verbis Angelicis explicari poteſt nedum humanis.

Cap 10. de peccatorum remiſsione & carnis reſurrectione.

43. Omnia prorſus delicta delet ſanctum baptiſma, & originalia & propria: dicta, facta, cogitata, cognita, incognita, omnia dimittuntur. Innovat hominem qui fecit hominem, donat delicta qui non quærit merita, prævenit gratia etjam ipſam infantiam, ut ſint liberi per Chriſtum liberati, qui in Adam à diabolo tenebantur ante captivi.

Remiſsionem peccatorum.

Carnis reſurrectionem.

44. Omnis ſpes fidei noſtræ hæc eſt, quoniam reſuſcitabimur. Reſurgent boni, reſurgent mali: ſed boni ut ſempiterna beatitudine perfruantur, mali ut perpetuo igne puniantur. Ibi diſcernetur fidelis ab infideli, ut accipiat fides præmium, & perfidia ſupplicii obtineat locum.

In paral.

45. Similitudinem de ſemine & meſſe ita concludit: Non ſibi aſsignet terra fertilitatem, quoniam dominus dat ſuavitatem. Si enim pluvia deſuper non deſcendat, etjam terra non ſpicas profert ſed ſpinas quæ igni tradantur, non quæ horreo recondantur. Similiter & terra noſtra hoc eſt caro noſtra ſive hic ſive ibi non ſibi aſsignet merita, ſed agnoſcat accipere ſe gratiam pro gratia.

Cap. 11. de vita æterna. Et vitam æternam.

46. Bonum omne illud, quod reſuſcitabimur, quod à peccatis liberabimur, ſempiternum erit, & ideo bonum ſempiternum erit, quia in æterna vita manebit.

47. Quod ſit autem illud bonum quod promittit Deus ſanctis ſuis, quis explicet verbis ſuis?

48. Faci-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

48. Facilius tamen poſſumus dicere in illa vita æterna quid ibi non ſit, quam quid ibi ſit. Non eſt ibi mors, non eſt ibi luctus, non eſt ibi laſsitudo, non eſt infirmitas, non eſt fames: nulla ſitis, nullus æſtus, nulla corruptio, nulla indigentia, nulla mœſtitia, nulla triſtitia.

49. Ecce diximus quid ibi non ſit. Quid autem ibi ſit vultis noſſe? Hoc nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit. Si in cor hominis non aſcendit, cor hominis illuc aſcendat: mundetur cor ab omni immunditia, ut poſsit portare Deum, qui eſt vera ſempiternaq; juſtitia. Manet Deus in corde credentis & ſe diligentis, & manet homo in Deo id eſt in æterna vita, quod eſt præmium Deum amantis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Progymnaſmatum
Theologicorum
DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacroſancti miniſterii in dictis Ducatibus candidatis &
membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum
AGON SPECIALIS SEPTIMUS
quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit
Petrus Cypreus vocatus ad docendum
Evangelium in Eccleſia
Bopſehenſi.
M D C IIII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

QUARTA EX QUARTO AUG. DE SYMB. AD CAT. libro Symboli Apoſtolici meditatio.

Cap.1. de myſteriis Catechiſmi & diabolicarũ pomparũ renunciatione de cætero non reſumendarum.

1. Ipſas ſententias ſacratiſsimi Symboli, quod protectio eſt contra venena ſerpentis, adjuvante Domino, exponendas ſuſcepimus, ut quid ſingulæ contineant veſtris ſenſibus intimemus.

2. Parata ſunt corda veſtra, quia excluſus eſt inimicus de cordibus veſtris. Cum excluſus fuerit peſsimus invaſor, introducatur optimus poſſeſſor. Quis eſt invaſor? diabolus. Quid invaſit? hominem quem non fecit inſuper & decepit. Promiſit ei immortalitatem, & propinavit iniquitatem. Huic vos renunciare profeſsi eſtis: in qua profeſsione non hominibus ſed Deo & angelis ejus conſcribentibus dixiſtis: renuncio.

3. Renunciate non ſolum vocibus ſed etjam moribus: non tantum ſono linguæ, ſed & actu vitæ: nec tantum labiis ſonantibus, ſed operibus pronunciantibus. Deprehenderis enim & detegeris Chriſtiane, quando aliud agis & aliud profiteris, fidelis in nomine, aliud demonſtrans in opere &c. vide

4. Modo ingrediens Eccleſiam orationes fundere: poſt modicum in ſpectaculis cum hiſtrionibus impudicè clamare. Si Deus eſt, ite poſt illum: Si mundus eſt, ite poſt illum. Si Deus eligitur, ſerviatur illi ſecundum ipſius voluntatem: Si mundus, ut quid fictum cor quaſi Deo accommodatur? Odit tales Deus nec inter ſuos deputat profeſſores, quos cernit viæ ſuæ deſertores. Eligite amare creatorem mundi & renunciate pompis mundanis, quibus princeps eſt diabolus cum angelis ſuis.

5. Cre-

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

5. Credite: Sic crede, ut deſideres videre quod credis. Dicit aliquis: Ecce credo, & deſidero videre quod credo, utinam mihi oſtenderetur, ut fides mea ipſa viſione lætaretur. Si nunc videres, non crederes: ideo credis, quia non vides, ſed ita crede, ut videas. Tibi confert, quod per fidem te exercet differendo viſionem ſuam: commendat donum ſuum, non negat, ut amplius deſideres dilatum, ne vileſcat cito datum. — Cap. 2. de fide et fructib. eius: & Dei cognitione, qualiter conſequenda. Credo in Deum patrem omnipotentem creatorem cœli & terræ.

6. Nec tamen te deſerit, qui utiliter nunc viſionem ſuam ſubtrahit. Oculi tui eum non capiunt. Cæterum ipſe te omni tempore attendit, adhibe oculos fidei. Nonne ejus faciem reſpicis, cum in ejus unigenitum filium credis? Nonne manus ejus vides cum univerſam creaturam attendis? Nonne os ejus audis quando præcepta ejus recitari advertis? Orationem tuam quomodo fundis, niſi ſcias te ad illum pervenire, de quo dicit Propheta: Ecce oculi Domini ſuper juſtos & aures ejus ad preces eorum? Si autem & pedes ejus quæris noſſe, audi quos voluit eſſe pedes ſuos: Quam Eſa. 52.
ſpecioſi pedes, inquit, eorum qui annunciant pacem.

7. Conſcripſimus membra, ſed non in his membris continetur Deus: diximus ſecundum modum intelligentiæ humanæ, non ſecundum ineffabilem virtutem majeſtatis divinæ. Vis noſſe qualis ſit? vide facturam & intelliges factorem: perſcrutare quæ fecit, & intelliges eum qui omnia creavit.

8. Quem non capiunt ſpacia cœlorum, capiunt an- 2.Par.6.
guſtiæ cordis humani, ipſo dicente: inambulabo in illis & inhabitabo. Et Dominus Jeſus: Qui me diligit, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum, & veniemus ad eum & manſionem

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

apud eum faciemus. Ecce qualem te fecit omnipotens qui te creavit. Agnoſce te prius quis ſis, & cognoſces qui te fecit quis ſit.

9. Rex terrenus ideo mortalis, quia viſibilis: rex cœleſtis immortalis quia inviſibilis. Rex terrenus cum nihil creaverit, omnia tamen in poteſtate accepit: & non credis regem qui omnia creavit, quod cuncta gubernet & regat?

10. Quomodo, inquis, cuncta gubernat & regit? Ecce tanta mala fiunt in mundo, & non judicat. O homo, ideo negas ejus potentiam, quia magnam ille exhibet patientiam? Peccantem quidem impunitum non dimittit: Servat eum aut pœnitendo corrigendum, aut ultimo judicio puniendum.

11. Crede mihi ò tu quisquis es qui de malis quereris, quoniam omnes mali ſumus. Si ut vis Deus malis ſtatim retribueret mala, nullus remaneret, qui de alio murmuraret. Sed ideo ille rex magnus qui novit quomodo regat quod creavit, non implet voluntates perverſas, ſed ſuam perficit rectam, ut te doceat patientiam ſuam.

12. Non tu Deum velis convertere ad furias tuas, regat te qui fecit te: nam ſi volueris regi à te, ſtatim cades per te.

Cap. 3. de viſione Dei qualis poſsibilis.

13. Confiteamur, intelligamus, habere nos regem immortalem & inviſibilem, quem nemo hominum vidit, nec videre his oculis poteſt.

14. Si nemo hominum videt, quomodo locutus eſt cum Moyſe os ad os, ſicut quis loquitur ad amicum ſuum? Si autem videbat Moyſes quid eſt quod idem ipſe poſt paululum pro magno petit, oſtende mihi faciem tuam? Et Dominus illi: Facies mea non videbi-

tur

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

tur tibi, non enim videbit quis faciem meam & vivet. Ubi eſt illud quod videbat? & ſi videbat, cur deſiderabat videre quod videbat? Aut quomodo illi negabatur id quod jam demonſtrabatur.

15. Videbat Moſes Deum non oculis corporeis, ſed oculis mentis. Et quia lux illa perpetua, quæ Deus eſt, plus eum quam cæteros illuſtraverat, ideo dictū eſt: os ad os loquebatur ei: ac ſi diceretur, plus omnibus manifeſtatus eſt illi. Nec vacat myſterio quod in monte Oreb ſuper petram juſſus eſt aſcendere & ſtare. Ipſa eſt illa petra, quæ percuſſa produxit aquas populo ſitienti: quod Paulus exponens: patres noſtri, inquit, eſcam ſpiritalem manducaverunt, & eundem potum ſpiritalem biberunt: bibebant autem de ſpiritali conſequente eos petra: Petra autem erat Chriſtus. Ipſa ſunt illa poſteriora Dei, Chriſtus Dei. Hoc vidit Moyſes prophetando, quod Paulus exponit dicendo: Cum venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere.

Et in IEſum Chriſtum filium eius unicum Dominū noſtrum, qui conceptus eſt de Spiritu Sancto, natus ex Maria virgine.

16. Fides ergo & veritas hoc prædicat, quod Chriſtus ſit natus ex virgine. Hæc nativitas Dei & hominis facta eſt cauſa hominis, ut ſublimis illa majeſtas procedens ex corde patris, infunderet ſe in uterum matris. Cauſa exegit pietatis, ut homo inveniretur perditus, & Deo patri per mediatorem reſtitueretur inventus.

Cap. 4. de duplici filii Dei nativitate.

17. Mira hæc nativitas ſecunda. Primam vero illam, qua de patre natus eſt ſine aliqua matre, quis enarrabit? Si hanc non poſſumus explicare, illam quando valemus vel inchoare? De hac ſecunda mira & ineffabili dicamus aliquid quod factum eſt pro nobis, ut verbum caro fieret & habitaret in nobis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

18. Quis enim non expaveſcat cum audit Deum natum? Audis naſcentem, vide in ipſo ortu miracula facientem: Alvus tumeſcit virginis, clauſtrum pudoris permanet, impletur uterus matris ſine ullo complexu patris, ſentit prolem quæ ſe ignorat conjugem, angelus ad virginem loquitur, à virgine cor præparatur, Chriſtus fide concipitur.

19. Parit mater, & virgo, fœta & intacta: naſcitur filius ſine homine patre, qui fecit & ipſam matrem: portatur manibus matris rector totius orbis, lambit ubera regens ſydera, tacet & verbum eſt. Necdum per linguam ſe demonſtrabat quis eſſet, & univerſa creatura ſuum natum indicat creatorem &c. Lege de magis, Herode, infanticidio &c.

20. Regnet Chriſtus quomodo venit regnare, ſuſcipiat credentes, irrideat perſequentes, faciat certantes, adjuvet laborantes, coronet vincentes, donet ſanctitatem, amet caſtitatem, remuneret pietatem.

Cap. 5. de crucifixionis Chriſti utilitate & aliis paſſionem Chriſti concomitantibus. Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus mortuus & ſepultus, deſcendit ad inferos.

21. Ex crucifixione Chriſti omni libertate aſſumpta fiduciam ſui anima capiat Chriſtiana. Non enim erubeſcere debet in crucifixum ſe crediddiſſe Chriſtū. Crux illa fidelibus nō eſt opprobrium, ſed triumphus, ſed vexillum noſtrum, contra adverſarium diabolum, contra quem pro nobis pugnavit rex noſter.

22. Adverſarius noſter diabolus mortem minando terrebat: ſed Chriſtus vitam æternam promittebat. Diabolus captivat, Chriſtus liberat: diabolus decipit, Chriſtus redimit: diabolus occidit, Chriſtus reſtituit.

23. De Chriſto ſternente Judæos in horto: Ecce radius veræ lucis latens adhuc ſub nube carnis, reſpexit te-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

xit tenebras & proſtravit ad terram. Quomodo tunc Judæi audebunt illam reſpicere claritatem, quando iſtam tolerare minimè potuerunt infirmitatem?

24. Dat eis poteſtatem, capiunt tenebræ lucem, non ſequendam ſed occidendam, permittit ſe lux ab eis teneri, duci, ſuſpendi, occidi, ut expoliatus nube carnis, fulgorem redderet majeſtatis.

25. Per Judæos diabolus clamabat, qui patientiam Chriſto auferre cupiebat, ut excitatus inſultationibus Judæorum, demonſtraret potentiam, ſed perderet patientiam. Ille autem rex fortis & ſingulare conſilium, per quod naſcitur & regitur omne ſanum conſilium, utramq; aciem reſpiciebat, utramq; aciem ſervabat, & patientiæ & potentiæ, & quod ſervavit exhibuit. Nam & patientiam ſervavit, quia de cruce non deſcendit: & potentiam demonſtravit quum de ſepulchro ſurrexit. Dum in cruce pependit falſa victoria Judæorum: dum de ſepulchro ſurrexit, vera confuſio Judæorum, & ſempiterna victoria Chriſtianorum.

26. Non ſolum tunc actum eſt hoc certamen, ſed nunc agitur, pugnatur, laborant membra Chriſti urgente adverſario: reſiſtitur illi, quoniam caput noſtrum jam ſedet in cœlo. Ad hoc ille pugnare voluit, ut te doceret quomodo vinceres: Sed ſi vires tuæ parvæ ſunt, ipſum invoca Salvatorem, ipſum invoca adjutorem. Cum te perſpexerit fideliter invocantem, qui pro te pependit in ligno, & hic tibi victoriam & coronam victoriæ præparabit in cœlo.

Cap. 6. de reſurrectione Chriſti die tertia & eius præfiguratione.

27. Triduana mors Domini per Prophetas & prædicta eſt, & promiſſa, & impleta. Oſee ait: poſt biduum ſuſcitabit nos, die tertio veniemus & quaſi ante

Tertia die reſurrexit à mortuis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

lucem paratum illum inveniemus, oſtendens nos in illo reſurgere, quoniam dignatus eſt carnem in qua moreretur à nobis accipere.

28. Figuram Jonæ quam ipſe Dominus expreſsius demonſtravit Judæis breviter percurramus. Miſſus Jonas ad civitatem Ninive, ut ejus finem prædicaret: miſſus eſt Chriſtus à patre ut finem mundi omnibus demonſtraret. Aſcendit navem propheta fugiens: lignum Chriſtus aſcendit, per mare hujus ſeculi transiens. Tempeſtas ſeu perturbatio maris perfidia Judæorum. Data eſt ſors ut Propheta fugitivus in mare mitteretur: Sors data eſt ſuper Chriſti veſtimenta, ut unitas omni mundo prædicaretur. Suſceptus eſt à beſtia Propheta cuſtodiendus uon comedendus. Audi hic ipſius vocem Chriſti per ſanctum David: Non derelinques animam meam apud inferos, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. In ventre beſtiæ marinæ poſitus Jonas oravit, in inferno Chriſtus deſcendens mortuos ſuſcitavit. Tertio die Propheta littori incolumis eſt redditus: die tertio Chriſtus de ſepulchro ſurgens ſuper cœlos eſt exaltatus. Ad prædicationem Jonæ Prophetæ per pœnitentiam ſalvata eſt civitas: per Chriſti prædicationem ſancta Hieruſalem redemta eſt civitas.

Ion. 2. Math, 12.

29. Qui deſcendit, Apoſtolus ait, ipſe eſt & qui aſcendit ſuper omnes cœlos, ut adimpleret omnia. Quis eſt qui deſcendit? Deus homo. Quis eſt qui aſcendit? Idem ipſe Deus homo. Quod pro te ſuſcepit levavit in cœlum, terrenumq; corpus fecit cœleſte. Sic crede & tu quod poſsis reſurgere, & in cœlum aſcendere, quia certus es de tanto pignore, ſecurus de tanto munere.

Cap. 7. de Chriſti aſſumtione in cœlum, ſeſſione ad dexteram & adventu ad iudicium.

Aſcendit ad cœlos.

30. Regnat homo jam ſuſceptus à Chriſto ad dexte-

ram patris ſedens, & ut ſui ab illo regnum accipiant, vocat, invitat, hortatur. Feſtinet ad eum omnis anima, quæ avida eſt gloriæ, pergat ad talem regem, à quo ut accipiat poteſtatem, non ei precium pecuniæ dabit, ſed fidem plenam perfectamq; cum ad eum attulerit, etjam angelos judicabit. Sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis.

31. Homo ſuſceptus expectatur ut veniat: ſecundum id quod Deus eſt & patri æqualis eſt, & ſemper judicat, ſemper præſens eſt, veniet autem redemptor noſter in ea forma in qua aſſumptus eſt. Videbunt Judæi Deum & hominem ſemper regnantem, quem negando abjecerunt morientem. Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos. Zach. 12.

32. Duobus modis ſentētia accipitur: Vivi & mortui in anima: item vivi & mortui in corpore. In corpore ſecundum priorē, judicabit vivos in anima credentes, & mortuos in anima fidem nullam habentes. Secundū poſteriorem judicabit vivos in carne, quos præſentes invenerit ejus adventus: judicabit & mortuos in carne, quos reſuſcitaturus eſt Deus excelſus.

33. Spiritus Sanctus Deus eſt à patre filioq;, non minor, ſed una majeſtas, una poteſtas, inſeparabilis trinitas, indiviſibilis ſanctitas, ſimul ubiq; tota. Deus pater, Deus filius, Deus Spiritus Sanctus, non tres Dii ſed trinitas unus Deus. Cap. 8. de Spiritus Sancti æquali divinitate cum patre & filio: & de Eccleſia.

34. Nec tempore ſeparatur filius à patre, quoniam æternum verbum patris eſt: nec major eſt filio pater, quoniam æqualem genuit Deus Deum, ſine tempore, per quem fecit tempora: Nec Spiritus Sanctus minor eſt patre & filio, cum ſit charitas atq; concordia patris & filii. Credo in Spiritum Sanctum.

35. Quomodo enim filius minor eſt patre, cum Apoſtolus eum dicat Dei virtutem & Dei ſapientiam?

Si

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Si virtus & ſapientia patris filius eſt, qui eum minorem dicit, Deo patri contumeliam facit, quoniam eum & minorem ſapientiam, & infirmam virtutem in ſe habere contendit.

36. Aut quomodo Spiritum Sanctum minorem Arianus prædicat etjam filio, cum membra Chriſti templum Apoſtolus ponat Spiritus Sancti? Quomodo Deus non eſt, qui templum habet, aut quomodo minor eſt Chriſto, cujus membra templum habet? Non ſunt diverſi gradus, ubi eſt una trinitas, & trina æternitas. Qui enim diverſos gradus componit, ipſe ſe ab unitate præcidit.

2. Cor. 6. 1. Cor. 6.

37. Absq; Eccleſia ſi quis inventus fuerit, à numero filiorum alienus erit, nec habebit Deum patrem, qui Eccleſiam noluerit habere matrem. Hæc mater eſt ſpiritalis, ſponſa Chriſt, igratia ejus dealbata, precioſo ſanguine dotata, totum poſſidet quod à ſponſo ſuo accepit in dote. Cognoſcatur una ſancta & vera regina catholica, cui Chriſtus regnum tale dedit, qui eam per totum mundum diffundens ab omni macula & ruga mundans totam pulchram ſuo adventu præparavit.

Sanctam Eccleſiam Catholicam Sanctorum communionem.

Luc. 24.

38. Fortiter tenete, fideliter ſperate, patienter expectate: redditur vobis novitas per baptiſmum vetuſtate diſcedente, deonerabitur anima ſarcinis peccatorum, ut libertate novæ vitæ induta adverſus diabolum cum adjutorio divino valeat fortiter dimicare, eumq; à quo ſuperata eſt ita ſuperet, ut in regno Dei tranſlata de hoſte devicto ſecura regnet cum ſuo capite Chriſto.

Cap. 9. de peccatorum remisſione & carnis reſurrectione.

Remiſsionem peccatorum.

39. Magna fides eſt neceſſaria, quoniam magnum præmium promittitur. Nec attendatis quid nunc fit, ſed

Carnis reſurrectionem.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

ſed quid tunc fit. Quod enim nunc fit, multos movet. Quem enim non movet, cum videt tantam ſpeciem, tantam pulchritudinem, tantumq; decorem, hominem formatum, reſolvi in pulveres, oſſa diſpergi, terram terræ mandari? Non te iſta Chriſtiane deterreant. Seminatus eſt homo non perditus.

40. Anima quidem diſcedente habitaculum ejus ſolvitur, cum non ſit præſto illa domina, quæ curam gerat luteæ domus, atq; ejus reſtauret ruinas. Vadit enim ut magno præmio regnum comparet ſempiternum. Quid ergo metuis ô anima? Chriſto domino dicata es atq; ipſo donante bene vivis, & ad regnum Dei pervenire contendis. Ut quid formidas vehiculum mortis? Proficiſceris quidem & damnum patietur ad tempus caro tua: talis autem reddetur tibi quæ nequeat corrumpi, & tecum maneat ſempiternã.

41. Si hæc terrena, lutea, fragilis, tantam tibi exhibuit pulchritudinem, reſtaurata & cœleſtis effecta qualem tibi exhibebit decorem? Si hanc tantum diligis, quæ paululum manet, & tranſit in tempore, illam quantum amabis quæ decore ſuo nunquam carebit, quoniam in æternum vita manebit?

42. Hoc ſequitur in Sancto Symbolo, quod omnia quæ credimus & ſperamus in vita æterna percipiamus. Vita æterna nunquam vileſcat, ſemperq; dulceſcat. Si amatur vita, quare non quæritur vera? Si amatur vita, talis quæratur quæ nunquam finiatur. Et ſi amatur, quare non quæritur? Aut ſi quæritur, quia hic non eſt, ad eum locum ubi eſt quare non feſtinatur?

Cap 10. de vita æterna dono Dei percipienda.

Et vitam æternam.

43. Quid

43. Quid quod etjam ultro ſe nobis ipſa vita ingeſsit? Chriſtus eſt enim Deus verus & vita æterna. Venit ad nos perditos & redemit inventos: venit huc ad regionem mortalium ipſa vera vita, dedit guſtum ſaporis ſui, guſtavimus, vidimus, quoniam ſuavis eſt: præceſsit nos, invitavit ut ſequamur, & ad tam magnum illud donum, cujus talem ſuſcepimus guſtum, ſequi formidamus?

44. Venit ad te vita, repende vicem, veni & tu ad illam. Suſcepit vehiculum mortis, ut tranſiens liberaret te: Suſcipe & tu mortem, ut cum ad illum veneris ita, ab illo ſuſcipiaris, ut nunquam moriaris.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Progymnaſmatum
Theologicorum
DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacroſancti miniſterii in dictis Ducatibus candidatis &
membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum
AGON SPECIALIS OCTAVUS
quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit
Petrus Bokelmannus translatus à Sacellanatu Tetenbyllenſi ad
Tonningenſem.

M D C V.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

PARALIPOMENA MISCEL- LANEA EX QUATUOR LIBRIS Auguſtini de Symbolo ad Catechu- menos.

Ex lib 1. Cap. 1. 1. Symbolum nemo ſcribit ut legi poſsit, ſed ad recenſendum, ne forte deleat oblivio, quod tradidit diligentia.

2. Incipitis Deum habere Spiritum, quando nati fueritis per Eccleſiam matrem.

3. Mens ipſa non poteſt comprehendi, nec à ſeipſa, ubi eſt imago Dei.

Cap. 2. 4. Cui donat Deus, ut cum crediderit cito intelligat, Dei donum eſt, non humana fragilitas.

5. Cap. 4. Act. Apoſt. multæ animæ erant, fides & charitas easdem unam fecerat.

Cap. 3. 6. Quæ de patientia Jobi pulcherrimè diſſerit, digniſsima ſunt quæ ſtudioſiſsimè legantur. Abſtulit omnia, auferat omnia, nudum dimittat me, & ſervet mihi ſe. Quid enim mihi deerit, ſi Deum habuero? Aut quid mihi alia proſunt, ſi Deum non habuero?

7. Ne quis quando aliquas ejusmodi patitur tribulationes, hic expectet mercedem: verbi gratia ſi damna aliquis patiatur, ne forte eo animo dicat: Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum, ut duplum accipiat. Patientia Deum laudat, non avaritia. Si ea quæ perdidiſti dupla quæris recipere, & ideo Deum laudas, de cupiditate laudas non de charitate. Non tibi occurrat ipſius ſancti viri exemplum, fallis te, qui quando omnia tolerabat, dupla non ſperabat, nec iſta ſpe illa tolerabat; iſta non dicebat, iſta non ſperabat.

8. Quod

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

8. Quod placuit bono domino, non diſpliceat ſub-
dito ſervo: quod placuit medico, non diſpliceat
ægroto.

9. Non ſperanti Dominus multa præſtat: ſi multa
non reddit, occultam coronam reſervat.

10. Unde probamus quia herbam Deus creat? qui Cap. 5.
veſtit ipſe creat. Evangelium lege Math. 6.

11. Hæreticis baptiſmum non mutamus. Quare? Cap. 6.
quia habent baptiſmum. Quomodo deſertor habet
characterem: ita & iſti habent baptiſmum: habent
unde damnentur, non unde coronentur. Et tamen ſi
deſertor ipſe correctus incipiat militare, nunquid au-
det quisquam ei characterem mutare?

12. Unus eſt omnibus introitus ad vitam, ſi ad hanc Ex lib. 2.
fragilem atq; caducam, quanto magis ad illam im- Cap. 1.
mortalem atq; ſempiternam.

13. Accipit Chriſtianus Symboli remedium contra
antiqui ſerpentis venenum, ut ſi quando voluerit ad-
verſarius diabolus denuo inſidiari, noverit redemtus
cum Symboli ſacramento & crucis vexillo ei debere
occurri, ut talibus armis indutus facile vincat Chri-
ſtianus, de cujus oppreſsione male antea triumpha-
verat nequiſsimus diabolus.

14. Ex qua re nobis factus eſt adverſarius diabolus,
niſi ex hac, quia videt liberos quos tenebat ante ca-
ptivos, quia videt ſanos quos ſuis jaculis proſtrave-
rat vulneratos, quia videt veſtiri denuo immortali-
tate, quos nudaverat propinando iniquitatem, quia
muſcipula ejus comminuta eſt, & nos eruti ſumus?

15. Adjutorium noſtrum eſt in nomine Domini: re-
nunciemus ergo diabolo, pompis & angelis ejus,
quod & profeſsi ſumus: quam profeſsionem, quia in

curiam proferimus angelicam, nomina profitentium in libro excipiuntur vitæ, non à quolibet homine, ſed à ſuperiore cœlitus poteſtate.

16. Tyro Chriſti, miles Chriſti, dum arma ſacramentorũ ſuſcipit, pugnam adverſus diabolum indicit, dum ejus operibus renunciat, vehementius in ſe furias ejus provocat. Sed non metuat, ipſum enim Chriſtum induit, ut per eum velociter ſuperet adverſarium diabolũ. Et quid metuat Chriſtianus quando admonetur ſic orare, ſic præſumere, ſic fidere, ut dicat: Dominus mihi adjutor eſt & ego deſpiciã inimicos meos.

17. Quibus armis pugnat ille? Illecebroſis & ſubdolis. Duo ſunt genera armorum ejus valde fortia, contra quæ vigilanter ac fortiter ſtare debet omnis miles Chriſti, qui triumphare cupit & ſuperare virtutem diaboli: Voluptas & timor. Alios voluptate capit, alios timore frangit, plures tamen per voluptatem capit, quam per timorem.

18. Confirmetur & noſtra acies, proferantur arma ſpiritalia: contra timorem diaboli aſsit timor domini caſtus permanens in ſeculum ſeculi. Contra voluptatem turpiſsimæ delectationis nõ deſit fides orationis.

19. Legatur notabilis locus de ſpectaculis mundanis, circi, aurigarum, amphitheatri &c. fugiendis, & ſanctiſsimis Eccleſiæ in ſcriptura ſpectaculis conſiderandis. Collatio item ſpectaculorum, myſteriorum & hiſtoriarum Ethnicarum & biblicarum.

Cap. 3. 20. Omne quod eſt, à Deo eſt: ipſe autem à ſeipſo eſt, qui non ab aliquo factus eſt.

21. Non audebit quiſpiam quamlibet creaturam ſive cœleſtem ſive terreſtrem dicere omnipotentem.

22. Si-

22. Sicut Deus de Deo natus eſt, & lux de lumine, & dies ex die, ita & omnipotens ex omnipotente.

23. Dicit ſcriptura quod Deus fecerit mundum, ſicut & in libro Geneſeos: In principio fecit Deus cœlum & terram: Nos audientes Deum, patrem cognoſcimus, filium, & Spiritum Sanctum. Cap. 4.

24. Non ſolum ratio vera, ſed etjam divina teſtimonia hæreticorum frontem percutiant impudentem.

25. Nos quando audimus Deum judicem, totam intelligimus Trinitatem.

26. Demonſtrat ſcriptura divina, quod ſimul habitet pater & filius & Spiritus Sanctus in homine tanquam templo ſuo: ſimul etjam deſerat impios pater & filius & Spiritus Sanctus.

27. Arriani Trinitatem ſeparabant & per diverſos gradus filio & Spiritui Sancto injurias irrogabant.

28. Non fingamus nobis ipſis patris & filij & Spiritus Sancti diverſas dignitates, ſeparabiles & inæquales ætates, ampliores & infirmas poteſtates, ne quæ ipſe Dominus ſalvator noſter virtute & majeſtate ſua idola eradicavit & templa, rurſus in cordibus Chriſtianorum diabolus fabricet idola.

29. Fides Catholica hæc eſt: omnipotentem immortalem atq; inviſibilem credere Deum patrem: omnipotentem immortalem atq; inviſibilem credere Deum filium ſecundum divinam nativitatem, viſibilem autem mortalē minoremq; angelis factum ſecundum ſuſceptam humanitatē: omnipotentem immortalem atq; inviſibilem credere Spiritum ſanctum ſecundum æqualem divinitatem, viſum autem in ſpecie columbæ propter filii atteſtationem. Et hæc eſt trinitas, ſim-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

plex unitas, inſeparabilis, inenarrabilis, ſemper manens, ſemper præſens, ubiq; regnans, unus Deus, de quo Propheta David: Tu es Deus ſolus magnus.

Cap. 5. 30. Quæ eſt gratia matris & virginis? Audite Gabrielem angelum eam ſalutantem, Ave gratia plena, dominus tecum. Quando angelus iſtam virginem ſic ſalutavit &c. tunc eſt repleta gratia &c.

31. O munde immunde, venit qui te redimat & turbaris: & hunc tu vis perdere, quando ille te diſpoſuit liberare. Cœlum tibi annunciat Deum hominem ſuſcepiſſe pro te, & tu vis perdere eum qui venit redimere te.

32. Bethlehemitici pueruli non moriuntur, quia à vita ſuſcipiuntur, parentibus irrogatur pœna orbitatis, illis gloria offertur immortalitatis.

Cap. 6. 33. Ecce nec Judas tenuit precium, nec Judæi quem comparaverant Chriſtum. Illi dico, ubi eſt quod accepiſti? Judæo dico, ubi eſt quod emiſti? Illi dico, quando vendidiſti tunc te decepiſti: Iſti dico, quod emiſti poſsidere non potuiſti.

34. O magnum Sacramentum hujus conjugii. O quam magnum myſterium hujus ſponſi et hujus ſponſæ, non explicabitur dignè humanis verbis. De ſponſo ſponſa naſcitur, & ut naſcitur, ſtatim illi conjungitur, & tunc ſponſa nubit, quando ſponſus moritur, & tunc ille ſponſæ conjungitur, quando à mortalibus ſeparatur. Quando ille ſuper cœlos exaltatur, tunc iſta in omni terra fœcundatur. Sponſus iſte præſens & latens, quem ſponſa Eccleſia fide tantum concipit, & ſine ullo amplexu membra ejus quotidie parit.

35. Tunc latro confitebatur, quando Petrus turbabatur; tunc iſte agnovit, quando ille negavit. Sed

nun-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

nunquid quia dominus acquiſivit latronem, Petrum perdidit negatorem? Abſit, abſit.

36. Venit mirabiliter, crevit mirabiliter, exhibuit Cap. 7.
multa miracula, ſalus æterna multis præſtitit ſalutem, infirmitates noſtras ſuſcepit, multas variasq; infirmitates curavit: circundatus etjam tunc fuit multitudine populorum, quos adduxerat non fides ſed curioſitas oculorum. Miracula viſa multi laudabant, alii detrahebant, nec ſolum digne habitus eſt, ſed & contemptus eſt, ſed inſuper occiſus eſt.

37. Quare tunc non factum eſt, ut præſentia ejus numerus ille colligeretur, niſi quia oportebat impleri omnia, quæ de eo erant ſcripta? Etenim quando illa agebantur, jam illi ab ipſo præparabantur, jam captivitas eorum capta erat, expectabatur ut aſcenderet ſalvator, & donare dona.

38. Qui ſemper vult vivere, & non timere mortem, Cap. 8.
teneat vitam, ut mors ſuperetur à vita. Qui non vult timere iſtum judicem judicantem, ipſum ſibi nunc adhibeat defenſorem.

39. Introduxerunt quidam pro meritis animas dari Cap. 9.
corporibus, & eſſe revolutiones & circulos. Qui talia credunt vel prædicant impii ſunt.

40. Ariani in hoc filium ampliorem eſſe Spiritu Sancto dicunt, quia pro dignitate gradus ſui, ſicut multum diſtat inter naturã hominis & columbæ, tantam diſtantiam eſſe volunt filii & Spiritus Sancti.

41. Aedificium hæreticorum quia ſuper arenam non ſuper petram ædificatur, flatu ventorum divinorum ſcilicet eloquiorum & pluvia gratiæ deſcendente ſubvertitur.

42. Sine fide de remiſsione omnium peccatorum ſi Cap. 10.

quis ad baptiſmum accedit, ipſe contra ſe januam indulgentiæ claudit.

43. Totum hominem ſuſcepit Deus curandum, ſed ampliorem curam demonſtravit adhibendam eſſe animæ quã corpori, ut in ſanato paralytico oſtendit. Sic enim eum Dominus curari exterius volebat, ut jam interius non laboraret.

44. Tota hæc vita ad peccandum tentatio eſt. Itaq; quisquis hanc profeſsionem fidei ſuæ, in qua remittuntur omnia peccata, indubitanter tenet atq; amplectitur, præparet voluntatem ſuam voluntati Dei, ut ſi eum poſt baptiſmum dignatus fuerit in hac vita aliquantulum detinere, iſte non quieſcat orare & dicere: Adjutor eſto meus, ne derelinquas me.

45. Si autem dignatus fuerit liberum atq; ab omni fece peccati mundatum ad ſe vocare, incunctanter ac ſine triſtitia pergat ad eum, cum quo & per quem incipiat & ipſe regnare, nec vehiculum mortis timeat, in quo prior aſcendit ipſe qui vocat. Sicut enim ipſum reſurgendo perduxit ad patrem, ita & te illi per reſurrectionem repræſentavit, quia ut te invitaret ad cœlum, ad terram deſcendit, ſed non deſeruit cœlum.

Cap. 11. 46. De pecudibus vel cæteris animantibus, quibus non eſt attributa imago creatoris fas nobis nõ eſt disputare (quod reſurrectura) Iſta enim omnia ad uſus noſtros (propter uſus infirmitatis noſtræ) creata eſſe cognoſcimus. Gen. 1. Sed quemadmodum non reſurgit nobiſcum noſtra corruptio neq; infirmitas: ita nec ea quæ ſunt neceſſaria nunc noſtræ infirmitati.

Cap. 12. 47. Poſſumus explicare quomodo erit Deus omnia in omnibus? Poſſumus explicare, quomodo ipſe filius cum tradiderit regnum Deo & patri, id eſt, ſanctam con-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

congregationem fidelium, ita illum hominem ſuſce-
ptum ampliusq; clarificatum non dimittat, ut tamen
claritatem quam habet cum patre antequam mundus
fieret, ipſis jam fidelibus demonſtrare non differat?
Poſſumus explicare ſanctorum corpora reſuſcitata
ex qua gloria in quam gloriam tranſeant? Poſſumus
explicare quomodo Chriſtum ſequantur fideles atq;
illos neſcio quo ubiq; manens ſecum ducat?

48. Quis audet de his rebus poſitus in hac mortali carne, quæ aggravat animam, aliquid dicere, cum Paulus Apoſtolus hoc non valuit explicare, qui in iſto poſitus corpore uſq; in tertiũ cœlum gratia operante valuit aſcendere. Non ſimus curioſi ad inveſtigandũ, quod Apoſtoli exprimere minime potuerunt.

49. Certe ex me nemo ſcire quærat, quod neſcire ſcio, niſi forte ut neſcire diſcat, quod ſcire non poſſe ſciendum eſt.

50. Sancta Eccleſia mater & virgo corpore caſta, Cap. 13.
prole fœcunda, ſponſa Chriſti declarata, ubiq; diffuſa, piè nutrit filios quos Deo patri dignos aſsignare contendit. Filii boni amate tantam matrem, filii boni nolite deſerere quotidiè vos requirentem, rependite vicem, amate amantem.

51. Tanta eſt, talis eſt, nobilis eſt, regia prole fœcunda eſt, non eam patiamini aut filiorum malorum aut peſsimorum ſervorum injuriis atq; inſidiis macerari: agite cauſas matris veſtræ, exerite ejus amplisſimam dignitatem, ſervus malus non inſultet dominæ. Lege ibidem de Arrianorum & aliorum hæreticorum inſtituto, dolis & conatibus.

52. Ecce immortalis eſt anima tua, & vivificat mor- Ex lib. 3.
talem carnem tuam. Immortalem dico animam tuam Cap. 3.

ad

ad utrumq; . Si credit immortalis eſt ad vitam : Si non credit, immortalis eſt ad pœnam.

Cap. 4. 53. De Herode: Necas parvulos corpore, quia te necat timor in corde. Ille fons gratiæ parvus & magnus qui in præſepi jacet, thronum tuum terret: agit per te neſcientem cauſas ſuas & à captivitate liberat diaboli animas. Suſcipit filios inimicorum in numerum adoptatorum. Rex magnus ad hoc venit ut per te & alios ſuos hinc congreget: hoc illo per te agente qui novit bene uti etjam malis tuis. Egit & agit gratia cauſas ſuas & per inimicos ſuos & per ipſos & in ipſos.

Cap. 5. 54. Inter eos pro quibus Chriſtus in cruce patrem rogabat, erat ille phreneticus prius Saulus poſtea Paulus, prius ſuperbus, poſtea humilis. Quid fecit ei medicus? Proſtravit ſævientem, erexit credentem: proſtravit perſecutorem, erexit prædicatorem. Proſtratus ad terram dormivit phreneticus, ſurrexit & factus eſt medicus. Cœpit in aliis curare morbum, quo ipſe laborabat, & effectus diſcipulus cœleſtis archiatri antidotum bibit confectũ ex ſanguine medici, prior ipſe bibit, & bibendum amatoribus propinavit. Hoc antidotum ex ſanguine crucifixi confectum, etjam ipſi reges terræ biberunt, & qui erant Eccleſiæ perſecutores, ejus facti ſunt defenſores.

Cap 10. 1. Cor. 15. 55. Apoſtolus ut tolleret de cordibus omnem reſurrectionis dubitationem, ſeminantis propoſuit ſimilitudinem. Quid autem fiat in ſemine puto neminem veſtrum ignorare, quemadmodum grana triturata, purgata, recondita proferantur, projiciantur, obruantur. Niſi enim eſſet meſſis fertilitas nota, iſta crederentur inſana. Attamen cum obruuntur & ab oculis dimit-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

dimittuntur, ſub terra mortua jacent. Jam ſi curioſitas exigat & videre antequam pluvia deſcendat, videt putrefactum atq; corruptum quod dimiſerat integrum, ac ſi ſpes meſsis deſit, dolor cor urit, perdidiſſe ſe credit, quod reconditum habuit. Cum autem pluvia advenerit, quomodo delectat reſpicere herbam virentem, calamum ſurgentem, ad nodos pervenientem, culmum producentem, ſpicas proferentem? delectatus videre, quod mortuum jacebat ſic revixiſſe?

56. Deum amare non poteſt, qui in Eccleſia ejus non eſt: quoniam omnis qui præter illam eſt, nec cum Deo eſt, qui vita æterna eſt. Cap. 11.

57. Legatur tum hic, tum in ſuperioribus, qui ritus in catechumenorum inſtitutione antequam in Eccleſiæ filios aſſumerentur, adhibiti in veteri Eccleſia fuerint. Lib. 4. Cap. 1.

58. Quisquis contempto Deo ſequeris mundum, & ipſe te deſerit mundus.

59. Tamdiu primus homo ille ſtetit, quamdiu Deo adhæſit: dimiſit & dimiſſus eſt, voluit probare vires ſuas & invenit miſerias & noſtra & ſuas. Si tunc ille homo noluit eſſe cautus, nunc homo caveat vel expertus. Cap. 2.

60. Myſticis figuris loquitur ſcriptura divina, ſervans rebus tempora, quibus recognitis manifeſta exerceat veritate. Cap. 3.

61. Mulierem Apoſtolus ponit, conſuetudinem ſervans locutionis Hebraicæ, quæ omnes fœminas mulieres appellat. Gal. 4.

62. O Judæi ad hoc ferentes in manibus lucernam legis, ut aliis viam demonſtretis, & vobis tenebras ingeratis: Ecce magi primitiæ gentium Chriſto offerunt Cap. 4.

runt munera, non ſolum aurum, thus & myrrham, verum etjam animas ſuas: & vos repudiat iniquitas propria, ut illum qui vos venit obligatos liberare dementes effecti prodendo quæratis necare.

Cap. 5. 63. Magnum Sacramentum: Chriſtus mediator: Deus in homine, ut hominem conjungeret Deo: Deus in homine, ut liberaret omnes quos creaverat homines.

Cap. 7. 64. Eligamus, dilectiſsimi, ut vivos nos inveniat ejus adventus in anima, ne peccando ſimul ab illo damnetur caro & anima.

65. Finis mundi in proximo eſt, & ſi ut quidam putant in proximo non eſt, dies ultimus uniuscujusq; noſtrum incertus eſt. Quid differimus, ſi ad beatam vitam tendimus? Corrigamur dum tempus eſt, emendemur, bonas cauſas habeamus, ut futuram diem judicii non timeamus.

Cap. 8. 66. Cavete doctrinas hæreticorum tanquam inſidias luporum. Oves Chriſti audite vocem paſtoris veſtri. Cavete fures, cavete latrones, non quieſcit paſtor clamare, non ſinit etjam ſuos canes tacere. Non ſe ſequeſtret ovis à ſummo paſtore, ne ipſa ſe in deprædationem nequiſsimi offerat lupi raptoris.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Progymnaſmatum
Theologicorum
DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacroſancti miniſterii: in dictis Ducatibus candidatis &
membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum
AGON GENERALIS NONUS
quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit
Johannes Jacobi vocatus ad Paſtoratum in Tingeleve.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

EX LIBELLO D. PHILIPPI MELANTHONIS DE ECcleſia Sylloge prior.

Quia agonibus hiſce ſpecialibus ex Synodorum decretis & ſcriptorum Eccleſiaſticorum monumentis materiæ pleræq; depromuntur, duobus hiſce hoc videlicet & ſequenti quædam in genere de Eccleſiæ authoritate ex libro D. Philippi excerpere, & piè conſideranda proponere viſum eſt.

Op. Phil. Tom. 2. F. 118. 1. De autoritate Eccleſiæ rectè admoneri homines neceſſe eſt, cum quantum ſit Eccleſiæ ſententijs Synodorum decretis & ſcriptorum dictis tribuendum, variè diſputari ſoleat.

2. Aliqui enim, quia in Apoſtolicis ſcriptis occurrere videntur loci ambigui, diſputant potius eſſe ſententias Eccleſiæ ſequendas quam ſcripta Apoſtolorum, revera ſtatuentes autoritatem Eccleſiæ anteferendam eſſe verbo DEI.

F. 119. 3. Rurſus etjam petulantiora quædam ingenia, cùm fingunt ex dictis ſcripturæ malè detortis novas opiniones, prorſus & ſine diſcrimine conſenſum veræ Eccleſiæ & omnes Synodos aſpernantur, ut Servetus rixatur cum Eccеſia omnium temporum de ſententia dicti Johan. 1.

Combuſtus Genevæ in Sabaudia A. C. 1553. 17. Octob.

4. Hæc petulantia ut coërceatur aliquo modo ſeptis ut ita dicam opus eſt Eccleſiæ; ſicut veteres Synodi & ſcriptores allegant prima teſtimonia ab Apoſtolis & certis autoribus accepta.

Vixit cir. Annum Chriſti 200.

5. Tertullianus contra Praxeam inquit hanc regulam tenendam eſſe contra omnes hæreſes: Rectum eſſe quodcunq; primum eſt, adulterinum verò quodcunq; poſterius. Quid autem vocet primum ipſe explicat,

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

explicat, nimirum quod Apoſtoli certò tradiderunt.

6. Irenæus contra Florinum (Valentini errores propagantem) allegat autoritatem ſuperiorum, ac nominatim Polycarpi, qui fuerat auditor Johannis Apoſtoli. Inquit enim execraturum fuiſſe dogmata Florini, ſi ea audijſſet, & vitaturum locum, in quo illa dicta eſſent, tanquam pollutum. Baſilius allegat nutricem ſuam, quam dicit accepiſſe doctrinam à Gregorio Neocæſarienſi eruditione ac miraculis claro.

Cir. An. C. 180. De Blaſto et Florino et adhunc Irenæi Epiſtola vide Euſeb. hiſt. Eccl. lib. 5. c. 19. 20.

7. Origenes de baptiſmo infantum Apoſtolos allegat, à quibus in cap. 6. ad Rom. Eccleſias traditionem accepiſſe ait, ut baptizentur infantes.

Hiſt. Eccl. lib. 7.

8. Rectè ergo Eccleſiæ autoritas allegatur: Verum cogitandum, quæ ſit vera Eccleſia, quæ audienda, ac probatis teſtimonijs utendum: doctrina tamen judicanda ex verbo DEi, cujus ſumma ſit autoritas.

Gal. 1. v. 8. 9.

9. Eccleſiam veram voco cœtum verè credentium, qui habent Evangelium & ſacramenta, & ſanctificantur Spiritu ſancto.

Eph. 5 25. 26. oh. 10 27.

10. Quam licet ſemper durare neceſſe ſit, non tamen ſemper pariter floret, ſed ſæpe admodum eſt exigua, ac ſubinde miſsis veris doctoribus divinitus reſtituitur. Exemplo eſt Eccleſia tempore Noæ, Melchiſedech, Abrahæ, Achaz, Prophetarum, nati Chriſti &c.

Math. 28. 20. Regnum Chriſti eſt perpetuum.

11. Eſaias detrahit auguſtum titulum Eccleſiæ ſuis Principibus & Pontificibus, & inquit, exiguum ſemen reliquum eſſe in illo ipſo populo, qui vocabatur populus DEI. Quæ verba graviſsimè monent nos, ne de Eccleſia cogitemus tanquam de mundana politia, neq; eam ſucceſsione Epiſcoporum, aut gradu F.120.

Eſ. 1. Niſi Dominus reliquiſſet nobis ſemen ſicut Sodoma & Go-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

morrha facti eſſe mus. & loco Pontificum metiamur, ſed apud eos eſſe ſtatuamus, qui retinent veram doctrinam Evangelij, in quo cœtu eſſe aliquos verè credentes neceſſe eſt. Ad hunc enim pertinent promiſsiones.

Amos. 3. ut ſi Paſtor duo crura leoni ex faucibus eripiat.

12. Futuras poſt Apoſtolos Eccleſiæ clades ſcriptura prædixit Math. 24. 2. Theſſ. 2. Luc. 18.

Eccleſia eſt cœtus non alligatus ad ordinariam ſucceſsionem ſed ad verbum Dei.

13. Abducatur ergo animus à carnalibus opinionibus, quæ fingunt Eccleſiam eſſe politiam Pontificum, & alligant eam ad ordinariã ſucceſsionem Epiſcoporum, ſicut imperia conſiſtunt in ordinaria ſucceſsione Principum. Ibi renaſcitur Eccleſia, ubi DEus reſtituit doctrinam, & dat Spiritum ſanctum.

14. Cum igitur nomen & autoritas Eccleſiæ nobis objicitur, primum conſideremus an fiat mentio veræ
F. 121. Eccleſiæ, an vero cœtus Pontificum & ſucceſsionis illius Politiæ, nec nos ſinamus à verbo DEI deterreri falſo prætextu nominis Eccleſiæ.

Paul. Eph. 4. Dedit dona &c. docet eam eſſe propriè Eccleſiam, in qua Chriſtus eſt efficax, & cui dat veros doctores.

15. Etſi vero hæc Eccleſia, quæ eſt exigua ac tantum ſanctorum, retinet veram doctrinam Evangelij ſeu articulos fidei: Hæc ipſa tamen vera Eccleſia doctrinam habet aliàs magis aliàs minus puram & perſpicuam: habet & multa infirma membra: habet articulos fidei ſed interdum obſcuratos aliquibus incommodis opinionibus & habentib. aliquid erroris.

Paulus vocat Eccleſiam ϛύλον κἠ ἑδραίωμα τ̃ ἀληθείας. 1. Tim. 3. 13.

16. Et quidem loquor adhuc non de illis, qui amiſſa luce verbi amittunt Spiritum ſanctum, & ſequuntur rationis judicium, præſtantq; doctrina, bonis moribus, ſpecie pietatis &c. qui cum videantur ſibi ſanctiſsima dicere, & admodum pia tradere, dicunt tamen aliena & impia: Sed de ſanctis & veris Eccleſiæ membris, quæ magna ex parte ſunt infirma.

17. Et hoc vult Paulus 1. Cor. 3. 11. Fundamentum intelli-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

intelligit articulos fidei, hoc eſt, ſummam doctrinæ Chriſtianæ, & doctrinam de beneficijs Chriſti. Sed ad hanc, inquit addent alij utilem doctrinam & explicationem & veros cultus ſpirituales: Hæc vocat aurum. Alij addent χόρτον, καλάμην, id eſt, opiniones incommodas & aliquid erroris habentes: Sicut initio ſtatim conditæ ſunt ceremoniæ, quæ ſecum traxerunt falſas opiniones.

θεμέλιον ἄλλον &c.

18. Sic Ambroſius ſtipulam addit doctrinæ fidei aſſerens jejuniū Quadrageſimæ eſſe neceſsitatis. Baſilius monaſticen immodicis & falſis præconijs laudat. Cyprianus urget pœnas canonicas tunc uſitatas, & confirmat opiniones quaſi ſint neceſſariæ & propter eas remittantur peccata: interdum inquit abſolutionem ſine illis inutilem eſſe. Hi errores non ſunt leves, ſed admodum denſæ ſtipulæ obſcurantes puram doctrinam de beneficijs Chriſti & fide.

De ieiun. Quadrag. Exempla ſtipularum in patribus. F.122.

19. Quamvis interim ſæpe ſcriptores commodius ſenſerunt, quam loquuntur, & multas ſententias ac formulas ſeu ſermones incommodos à vulgo mutuantur, in quibus aliquid ineſt errorum, ut fieri ſolet omnibus ætatibus. Sicut Auguſtinus nomen ſatisfactionum ſumit à vulgo, etjamſi errores de ſatisfactionibus palam reprehendit.

Plerique fuerunt in docendo admodum negligentes & improprij.

20. Sic vocant cœnam Domini oblationem populi more, cum nec ſit inſtituta oblatio, nec fieret olim in ceremonia cœnæ oblatio corporis & ſanguinis, ſed ante conſecrationem offerebantur panes & aliæ res, & ſacerdos dicebat ſe offerre preces, gratiarum actionem & totum cultum, qui ibi fieri ſolet. Nec Dionyſius ritum Synaxis diligenter deſcribens, nec canon Baſilij ullam facit mentionem de oblatione corporis Dominici.

Poſtea nomen oblationis detortum eſt ad oblationem corporis, unde ſecuti ſunt ingentes abuſus.

Magna exempla etiam pios ſæpe fallunt. Sicut Antonij exemplum multis offudit caliginem

21. Interdum etjam vincuntur conſuetudine, judicijs, conſenſu & exemplis multitudinis non piæ, & temporis, ut trahantur in ſuperſtitiones aliqua humana imaginatione. Sic Synodus Nicæna, niſi unus Paphnutius obſtitiſſet, approbaſſet decretum, ut ſacerdotes abſtineant à ſuis uxoribus. Hinc Cyprianus probat prohibitionem conjugij. Tota Syn. Nic. approbavit canones pœnitentiæ, quæ poſtea pepererunt non tolerandos errores.

De lapſis. Origenes. Tertullianus damnans ſecundas nuptias. Gideon humano conſilio inſtituens cultum.

22. Hactenus de pijs, qui etjamſi ſunt ſancti, tamen plurimi ſunt infirmi. Interdum pij prorſus labuntur, & amittunt Spiritum ſanctum. Multi etjam verè lapſi in vita & doctrina verè reſipiſcunt. Sæpiſsimè enim fit, ut ſancti verè labantur, nec judicent juxta verbum & ſpiritualem lucem, ſed decipiantur imaginatione rationis, qui tamen deinde reſipiſcunt.

Concluſio ex his omnibus collecta.

23. Etſi igitur vera Eccleſia, quæ eſt exigua, retinet articulos fidei: Poteſt tamen habere errata obſcurantia articulos fidei. Præterea multi ita labuntur, ut approbent prorſus impios errores contra articulos fidei.

F. 123.

Tria conſideranda cum de Eccleſiæ autoritate quæritur.

24. Quocirca cum Eccleſiæ autoritas allegatur, primum quærendum, an fuerit veræ Eccleſiæ conſenſus congruens cum verbo DEI. Deinde dicendum eſt, ſcriptores qui extant ſæpe lapſos eſſe, & fortaſsis aliquos ne quidem membra Eccleſiæ eſſe: Tertiò addendum eſt, in illo cœtu, qui vocatur Eccleſia, ingentem eſſe multitudinem impiorum, quorum pleriq; antecedunt cæteros autoritate, ſpecie religionis, opinione doctrinæ &c. Hæc cùm dominatur in Eccleſia conſtituit nomine Eccleſiæ multa falſa & impia.

Pontifices Sacerdotes impij. Hinc applicatio miſſarum pro vivis & mor- b

25. Sæpe accidit in Eccleſia, ut impii excellentes inge-

ingenijs ſumant impetus conſtituendi religionem humanâ ſapientiâ, qui cum non moveantur verbo Dei, ſed ducantur rationis imaginatione, & quærant concinnas interpretationes, gignunt nova dogmata.

♀ 26. Alij quærunt merita, aut ſpecioſum regimen & ἐυταξίαν populi, & his cauſis moventur ad inſtituendos & cumulandos cultus, ut hoc tempore multi viri docti cupientes conſtituere Eccleſiam moventur humana ſapientia, & omiſſo verbo DEI volunt Eccleſiam juxta ſuas imaginationes conſtituere.

27. Horribilis eſt impietas diſcedere à verbo DEI, quærere DEum ſine verbo, cultus inſtituere humano arbitrio ſine mandato DEI, vera dogmata mutare, & opprimere puritatem verbi DEI.

28. Obijcienti igitur autoritatem Eccleſiæ (ut de miſſarum applicatione tot ſeculis probatâ) quod ea non errat, reſpondendum eſt: Eccleſia univerſa, quæ eſt multitudo dominantium in Eccleſia, poteſt errare: Et licet præter illam ſunt aliqui pij, qui retinent articulos fidei, tamen hi quoq; moti exemplis aſſentiuntur quibusdam erroribus, ita fit ut articulos fidei minus puros retineant.

29. Nec tamen planè repudianda autoritas Eccleſiæ, & concedenda licentia petulantiæ ingeniorum, quæ rejectis Eccleſiæ ſententijs excogitent novas & impias interpretationes ſcripturæ †; ſed videndum quatenus illa ſit requirenda.

30. Sicut enim Evangelium præcipit audiri Eccleſiam: ita ſemper dico eum cœtum penes quem fuit verbum Dei, & qui dicitur Eccleſia, audiendum eſſe, ſicut jubemus quoq; audiri noſtros paſtores.

31. Audiamus igitur docentem & admonentem Eccleſiam,

tuis, cultus votorum & ſanctorum, divulſio coniugij ſacerdotum.
ɦ Samos. Arius. Pelag.
♀ Monachi Gregorii Pontifices Principes, Pontifices & Sacerdotes Ier. aut Chriſti tempore.
Bern. commodius ſentiens quam cæteri, multis tamen erroribus aſſentitur, abuſui miſſarum, poteſtati Pontificiæ votis, cultui ſanctorum.
F.124.
Servetus.
† Illa licentia coërcenda, & adverſus tales opponenda autoritas Eccleſiæ.

Eccleſia non condit articulos fidei, tantum docet & admonet.

cleſiam, ſed non propter autoritatem Eccleſiæ, verum propter verbum DEI credendum eſt, cùm videlicet admoniti ab Eccleſia intelligimus hanc ſententiam verè & ſine ſophiſtica in verbo DEI traditam eſſe. Lege exemplum de perſona τ̃ λόγου Johan. 1.

De Trinitate Orig. Tertull. Iren. Greg Neoc. Alexan. doctrinam ab Apoſt. acceptam teſtantur.

32. Valet prima Eccleſia ut teſtis Apoſtolorum. Loquor de dogmatibus, quæ volebant eſſe firma & perpetua, non de humanis traditionibus ſeu ritibus, quos non volebant eſſe perpetuos aut immutabiles. Nec errabant Apoſtoli in doctrina.

F. 125. De Peccato originali. De lapſis recipien-

33. Sic igitur audiendi ſcriptores, ſicut nunc concionatores: ſed auditi judicentur ex verbo DEI, quod ſemper manet regula doctrinæ. Vide exempla Auguſtini & Petri Alexandrini Epiſcopi contra Meletium. Veræ ſententiæ non propter ipſos credimus, ſed quia videmus eam traditam eſſe in verbo DEI, & accedunt teſtimonia veteris Eccleſiæ.

Piæ Synodi audiendæ ut Eccleſia.

34. Sic audiendæ ſunt piæ Eccleſiæ Synodi, quæ cum de verbo DEI diſputant, docent & monent nos, ſed judicium accedat, & cum vera tradunt, credamus propter verbum DEI, non propter Synodos. Cætera, quæ ſunt extra ſcripturas, non ſic amplectenda ſunt.

Samſonis convivæ non poterant interpretari ænigma niſi interrogata eius coniuge: Quare inquit: Niſi araſſetis vitulam mea non inveniſſetis meam quæſtionem.

35. Circumſpiciendum ergo eſt, ubi ſit cœtus qui habet verbum DEI, & videndum, qui cœtus patrum ac Synodorum ſit purior, hoc eſt, minus habens opinionum extra verbum Dei. Hæc Eccleſia docet, monet, teſtatur. Sed videndum eſt, an ea, quæ proponit, habeant firma teſtimonia verbi DEI.

36. Ac profectò pios fateri decet Patres benè meritos eſſe de poſteritate, qui acerrimis contentionibus propugnaverunt & retinuerunt pia dogmata, quod beneficium non leve ducendum.

37. Au-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

37. Auguſtinus non ſentit majorem eſſe Eccleſiæ autoritatem quam verbi divini, aut poſſe eam ſtatuere contra illud, abolere articulos in illo traditos, aut condere novos, ſed eam eſſe doctricem & teſtem, hanc doctrinam ab Apoſtolis traditam eſſe.

De dicto Aug. Evangelio non credetem, niſi me Eccleſiæ moveret autoritas.

38. Dogmata neceſſaria pietati neceſſe eſt initio extitiſſe in prædicatione Apoſtolorum, Ergo nova & prorſus ignota Eccleſiæ Apoſtolicæ ſunt rejicienda.

39. Ex exemplis aliquot Synodorum & Patrum apparet in illis contineri diſsimiles materias, ne ſine diſcrimine omnia omnium dicta, aut omnes veterum ritus pro neceſſarijs recipiantur, cum ritus ab hominibus excogitati partim ſint vitioſi, partim etjamſi ſunt probabiles, tamen non omnibus temporibus congruant.

Inepti quidam ita admirantur antiquitatem ut omnes veteres ritus humanos velint reſtitui.

40. Synodus Neocæſarienſis ridiculè vetat, ne ſacerdotes accedant ad convivia ſecundarum nuptiarum, ne eas videantur approbare.

F.126.

41. In Synodo Nicena graviſsimæ controverſiæ dogmatum dijudicatæ ſunt, & rectè damnati errores Samos. Arii, Catharorum (Novat) Quædam etjam politica ordinata de gubernatione Eccleſiarum, quæ etſi ſunt utilia, tamen non volebant haberi pro articulis fidei. Addita etjam quædam ceremonialia, videl. canones pœnitentiæ, qui initio minus duri erant, & fortaſſe minus habuerunt ſuperſtitionum. Sed poſtea crevit onus ipſum, crevit ſuperſtitio, & eſt obſcurata gratuita condonatio. Quare in hac Patres non ſatis cauti fuerunt.

Synod. Nicen. An. Dn. 324. convocavit Conſtantinus Imp. Præfuit Euſtach. Episc. Antiochenus.

42. Et quia eventus oſtendit talibus exemplis ſuperſtitiones creſcere, non ita miremur Synodum in

hac

hac re, ut velimus illos canones aut approbare aut reſtituere.

43. Nec propterea diſſentimus à veteri Eccleſia, retinemus articulos Synodi de dogmatibus quæ propriè ad Eccleſiam pertinent: Cætera quæ ſunt extra vel contra verbum DEI non pertinent ad Eccleſiam.

An. 383. Convocata à Theo. Præfuit Epiſc. Conſtant.

44. In Synodo Conſtantinopolitana controverſia gravis dijudicata eſt de Spiritu ſancto, quod ſit perſona procedens à Patre & Filio, & ſit Deus: Et rectè damnati ſunt Eunomius & alij, qui contrarium ſenſerant.

An. 433. Convocata á Theo. Iun. Præfuit Cyr. Alex. Neſtor. videtur vetus Samos. delirium in ſpeciem aliter propoſuiſſe.

45. Epheſina Neſtorium negantem in Chriſto unitum eſſe verbum humanæ naturæ ſubſtantiali unione, ſed tantum adeſſe verbum ac inhabitare in humana natura, ut ibi eſſet efficax, rectè damnavit. Verè enim & ſubſtantialiter unitæ ſunt duæ naturæ, nec verum eſt humanam naturam ſolam eſſe Chriſtum, ac domicilium eſſe verbi aſsiſtentis. Inde urſerunt pii has formas loquendi de unitate perſonæ DEum eſſe natum, paſſum &c.

An. 452. Convocata à Martiano Imp.

46. In Syn. Chalcedonenſi damnatus eſt Eutyches, qui negavit etjam duas naturas in Chriſto, ac contendit ipſam verbi naturam divinitus miſſam, editam eſſe per virginem, nec duas eſſe naturas unitas.

F. 127.

In hac Synodo primum facta eſt prohibitio nuptiarum Mon. & Virg. vot. Ex comm. contrahen

47. Cæterum quia jam creverant in Eccleſia humanæ traditiones, ideo aliquas addidit de ceremonijs & cultibus extra ſcripturas conſtitutiones vitioſas, quæ tamen adhuc ſunt verecundiores, quam aliæ poſtea natæ.

48. Multa politica utiliter tunc conſtituta, ne quis plura miniſteria teneret, ne quis ſine miniſterio ordinaretur, ut in ſingulis provincijs Epiſcopi quotannis con-

conveniant, & Synodos habeant de præſentibus Eccleſiæ controverſijs.

49. Hæc utilia decreta Synodorum adverſarij diſſimulant, ac interim alia leviora proferunt, ut videantur nobis opponere Eccleſiæ veteris autoritatem.

† Aliæ Synodi ſeu provinciales ſeu frequentiores, in quibus convenerunt vicinarum provinciarum Epiſcopi.

†50. Synodus Antiochena ante Nicænam damnavit Samoſateni impietatem. Gangrenſis in Gal. vetus & pura habet optima decreta contra ſuperſtitiones de conjugio, de cibis, de monachatu, propter Montanum, Marcionem & ſimiles ſuperſtitionum autores, ut apparet.

Ant. I. A. C. 278.

51. Anchirana conſtituit: Si diaconi in ordinatione non promiſerint ſe victuros cælibes, retinendi ſunt in miniſterijs etjamſi poſtea ducunt uxores, ſed ſi promiſerint, removendi. Habet & canones de annis pœnitentiæ periculoſos & ſuperſtitioſos.

Cir. A.C. 308.

52. Laodicena rectè damnat Novatianos, ſed errat taxans digamos etjam laicos, jubens eos prius puniri quam admittantur ad communionem. Polit. prohibet nuptias cum hæreticis.

Nõ longo intervallo ſecuta Nicænam. Cir. A.C. 364.

53. Toletana prima piè recenſet articulos de divinitate & naturis Chriſti & alios quoſdam. Attexit deinde alia de chriſmate, votis, de diaconis non evehendis ad munus presbyteri niſi abſtineant à legitimis uxoribus: excommunicat parentes qui filias votis obligatas, ſi nubant, parentum affectu complectantur: ipſas nuptas non admittit ad communionem niſi diſcedentes à maritis.

Sub Honorio Imper.

54. Carthaginenſis quinta prohibet ſacerdotibus conjugium. Ita paulatim cumulatur prohibitio. Et hæ conſtitutiones de cælibatu ſubinde in omnibus Synodis repetuntur, & adduntur acerbiores pœnæ.

Anno 438.

55. Alia

F.128.

Artificia Rom. Pontif. quibus viam ſibi ad primatum ſtruxerunt. Oſiand. Epit. Hiſt. Eccle. Cent. 5. l. 1. c. 37. 38.

55. Alia Synodus Carthaginenſis egit de provocatione Epiſcoporum. Poſtulabat Romanus Pontifex ut concederetur provocatio ſeu appellatio ubicunq; aliquis ad Romanum provocaſſet, idq; ut obtineret commiſit falſum, citavit commentitium decretum, quod affirmabat in eam ſententiam editum eſſe in Nicæna Synodo: poſtea actis Nicæni Concilij ex oriente allatis deprehenſa eſt vanitas, & repudiata petitio Romani Pontificis.

56. Carthaginenſis alia ritus pœnitentiæ (illa ætas nondum habuit privatas miſſas, ſed tamen paulatim creverat ſuperſtitio) precationem & oblationem pro mortuis ſtabilit his verbis: Pœnitentes qui diligenter ſervarunt canones pœnitentiæ ſi caſu moriantur ante communionem, commendetur eorum memoria precationibus & oblationibus.

57. Tractavit cauſam graviſsimam Synodus Milevitana, & rectè defendit piam doctrinam de peccato originali, de gratia & juſtificatione. Inter politica, quæ habet, vetat provocationem ad transmarinos Epiſcopos. De divortio durius ſancit ne perſona innocens rurſus contrahat matrimonium. Confirmat ſuperſtitionem de votis. Quanquam igitur de doctrina tolerabiliter pronunciavit, tamen poſtea accedunt aliquæ ſtipulæ & ſuperſtitioſæ conſtitutiones.

58. Quare non omnia Synodorum decreta ſine delectu probanda ſunt, & tamē fatendum eſt pias Synodos benè meritas eſſe, quia aliquos doctrinæ Chriſtianæ articulos conſervaverunt, & de his prodeſt tenere Synodorum & antiquitatis teſtimonium.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Progymnaſmatum
Theologicorum
DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacroſancti miniſterii in dictis Ducatibus candidatis & membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum
AGON GENERALIS DECIMUS
quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit

Chriſtianus Paulinus vocatus ad
Paſtoratum Schazenſem.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

EX LIBELLO MELAN-
THONIANO DE ECCLESIA
Agon alter.

Op. De Eccleſiaſticis ſcriptoribus vetuſtis.

Phil. 1. Ut Synodi, de quibus proximè, ita & ſcriptores
Tom. 2. benè ſunt meriti, præſertim quatenus ſunt teſtes vete-
F. 128. ris & primæ Eccleſiæ Apoſtolorum, ſuo teſtimonio
nos de articulis doctrinæ confirmantes.

1. 2. Cæterum alij in alijs materijs fuerunt diligentio-
2. res, &, ut eſt humanum, ſæpe inconſideratè effun-
dunt abſurdas & falſas ſententias, quas admoniti
haud dubiè fuerant correcturi. Sæpe cum non malè
3. ſentirent, tamen non ſatis perſpicuè dicere potue-
F. 129. runt, quod volebant. Sæpe propter temporum con-
4. ſuetudinem præſentes traditiones durius defende-
runt.

3. Quare non ſunt ſine delectu omnia Patrum ſcri-
pta probanda, & ſæpe ipſi inter ſeſe pugnant, nec ra-
rum eſt diſſentire aliquem à ſeipſo. Quare judicium
Exempla. eſſe debet penes Apoſtolicam ſcripturam.

Cir. A.C. 220. 4. Origenes citans Apoſtolorum & veterum Ec-
Ante hunc mundum fuiſſe plures mundos. cleſiarum exempla & ſententias teſtis utilis eſt poſte-
ritati de aliquot articulis. Cæterum miſcuit multas
falſas & abſurdas ſententias. In Rom. propoſitionem
Fide juſtificamur intelligit κατὰ συνεκδοχὴν virtutum.
Diabolorum et damnatorum pœnas ceſſaturas. Admittit excluſivam, ſed declarans videtur ad ini-
tium reſtringere. Cap. 7. Sanctos repræſentare alie-
nam perſonam cum ſibi tribuunt peccatum. Lex ſpi-
ritualis eſt, intelligit de allegoria &c.

F. 130. 5. Sicut autem in genere eruditis & judicium adhi-
bentibus prodeſt veterum ſcripta legere propter hi-
ſtorica

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

ſtorica teſtimonia, & quia illorum collatio acuit & excercet ſtudioſos: ita proderit & Origenis lectio iis, qui antea rectè inſtituti ſunt, & ſummam Chriſtianæ doctrinæ tenent.

6. Dionifii unus eſt libellus de Eccleſiaſtica Hierarchia, qui propter hiſtoriam eſt utilis, in quo traduntur ceremoniæ Sacramentorũ & ritus Eccleſiæ, quos tum mediocres adhuc fuiſſe apparet. Nullæ miſſæ privatæ, nulla oblatio. Vide ceremonias funerum. Sunt tamen ibi initia monachatus, non diſcernit inter Sacramenta divinitus inſtituta & humanas traditiones. Ergo valeant ejus teſtimonia, quod ad hiſtoriam attinet, ut ſciamus qui ritus tunc fuerint uſitati, non fiant dogmata aut leges ex ejus deſcriptionibus.

F. 131.
Vide veterem formam miſſæ, à quibus longè receſſerunt pontificij.

7. Tertullianus continet utilia teſtimonia de Trinitate, de verbo h. e. filio Dei. Errat de ſecundis nuptijs, de regno ſanctorum duraturo mille annos, de conſuetudine rituum pro lege habenda, de baptizatorum moribus &c.

Cir. An. C. 200.
Rectè confutavit Marcionem & complices.

8. Cyprianus habet veras ſententias de Trinitate, baptiſmo parvulorum, uſu cœnæ Domini, forma electionis Epiſcoporum &c. Sentit baptizatos ab hæreticis rebaptizandos, effundit inter declamandum interdum abſurdas ſententias cum exaggerat immoderatis hyperbolis cauſam quam inſtituit, de pœnis canonicis admodum duriter ſcribit, non valere abſolutionem niſi illis perſolutis, peccata ante baptiſmum commiſſa remitti propter Chriſti paſſionem, ſed poſt baptiſmum quærendam eſſe remiſsionem per Eleemoſynas &c.

Cir. An. C. 240.
F. 132.
Errata.
Admonitus haud dubiè correxiſſet.

9. De cœna utitur verbis oblationis & ſacrificij,

Vox oblationis pertinebat, ad

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

orationes, gratiarum actionem, panem, vinum &c.
F. 133.

ſicut cæteri. Sic enim populus loquebatur, qui interdum recipit impropriam vocem. Et magna vis eſt conſuetudinis, quam ſequentes ſæpe impropriè loquuntur. Nihil tamen hæc ad miſſæ prophanationem defendendam. Poſtea acceſſerunt tempore malæ opiniones, & partim verba priora mutata ſunt, partim retentâ formâ veterum verborum, aliud intellexit poſteritas, quam priores intellexerant.

Cir. A.C. 360. Vide egregiam ſententiam ex concione de humilitate.

10. In Baſilio extant utilia teſtimonia de Trinitate, pœnitentia contra Novatum, juſticia fidei gratuita: Quod autem primum inſtituit cœtus monachorum, id exemplum nocuit, & aliquid habuit vitij, etjamſi ipſe primum non habuit craſſas ſuperſtitiones, & illi cœtus adhuc quædam imago erant ſcholarum. Libri continentes regulas monachorum aliqui haud dubiè ſunt ſuppoſititij.

Eod. temp
F. 134.
Errores temporum, trahunt homines, ut uſitata minus improbent & boni conſulant.

11. Gregorius Nazianzenus tractavit imprimis articulum de Trinitate. Sanctorum invocatio hoc tempore paulatim in Eccleſiam irrepſit.

12. Epiphanius continet refutationes veterum hæreſium præcipuè de Trinitate, & paucis alijs materijs, qui quidem hiſtoricus præcipuè legendus eſt.

A.C. 380.
In tractat. de pœnit.
Explicatio ejus ſimplicior & purior eſt Origenica: Et ipſa tamen ob-

13. Chryſoſtomi ætas multos jam vitioſos mores receperat, quos ipſe recenſens non reprehendit, laudat adeuntes monumenta ſanctorum, facit mentionem orationis pro mortuis, monaſticam inmodicis & falſis laudib. ornat, multos modos conſequendæ remisſionis pecctaorum colligit, ſcil. Eleemoſynas lacrymas & alia opera non nominata fide. Ad Rom. tamen ſæpe repetit, fide accipi remiſsionem propter Chriſtum, non propter opera, fide non ſolum diligi Deum ſed viciſsim credentes ſentire quod à Deo diligantur.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

gantur, quanquam multis modis rei ſint, fidem intel-ligens non tantum de noticia hiſtoriæ, ſed de fiduciâ qua credimus nobis remitti peccata. Et quanquam tunc in Eccleſia caligo fuit, tamen apparet retinuiſſe pleroſq; hanc communem ſententiam, quod fide propter Chriſtum, non propter opera donetur remiſsio peccatorum. Ideo etſi interdum minus commodè loquuntur veteres, tamen in alijs locis, quid re ipſa voluerint, animadverti poteſt.

ſcura, ſec ubiq; ... cum conſentiens.

F.135.

14. Ambroſium de gratia & juſtificatione ſenſiſſe, quod nos docemus, perſpicuum eſt ex ejus longioribus diſputationibus, quanquam interdum diſsimiles ſententiæ reperiuntur. Suppoſititia videntur quæ ſub ejus titulo extant de miſſa & alijs quibusdã inanibus.

Eod.temp. Vide Epiſtolam ad Iren. de dicto: Lex iram efficit. Ep. 71.

15. Hieronymus in verſionibus utilem operam Eccleſiæ navavit, de dogmatibus pauca ſcripſit. Valde confirmat falſas & ſuperſtitioſas opiniones de traditionibus humanis, conjugium contumelioſa oratione inſectatur, colligit Ethnico more vulgaria convicia ſexus muliebris & conjugij, de diſcrimine ciborum laudat ritus ſine verbo Dei inſtitutos, tanquam cultus Dei, imo tanquam perfectionem. Renovationem fieri auxilio Spiritus ſancti, ſanctos non eſſe ſine peccato rectè ſtatuit.

Eod. Adverſus Iovinianum.

F.136.

In dialogo contra Pelagium.

16. Auguſtinus multas neceſſarias controverſias tractavit, refutavit Arianos, Manichæos, Donatiſtas, & Pelagium, qui cum Evangelium transformaret in Philoſophiam (qualis propemodum Scholaſticorum doctorum ſententia eſt, niſi quod hi aliquid aſſuunt ſuperſtitionum monaſticarum) Auguſtinus ſua ætate doctrinam Evangelij de gratia & fide in Chriſtum penè extinctam rurſus accendit, de pecca-

Cir. An. C. 390.

Pelag. docebat nihil eſſe peccatum originis, homines legi Dei ſatisfacere poſſe, Nihil de fide in Chriſtum, nihil de auxilio Spiritus ſancti dicebat.

to originis, libero arbitrio diſtinctius & rectius loqui-
137. tur, quam cæteri: tradit utile diſcrimen literæ & ſpiritus, docet de gratuita remiſsione ſine operibus legis non tantum ceremonialibus ſed etjam moralibus.

17. Ut omnes homines poſt lapſum Adæ ſunt oppreſsi peccato, ira Dei, morte, ingentibus vitæ ærumnis, æternis pœnis, ita ſunt omnes onerati lege, quæ peccatum arguit, nos accuſat, & æternis terroribus occidit: Ergo liberari à lege eſt ab illa accuſatione liberari, ne ſimus rei iræ Dei & æternæ mortis, eſt non tantum à ritibus aut externis ſpectaculis liberari: ſed multo potius à lege perterrefaciente, maledicente, damnante & interficiente nos eripi, cum videlicet alia res proponitur, propter quam juſti pronunciamur, ſcilicet, filius Dei factus pro nobis victima.

Si liberatio tantum ad ceremonialia pertinet, non profuit patribus ante Moſen.

F. 138. Eſtq; hæc liberatio communis electis etjam ante Moſen cum omnibus alijs.

18. In certaminibus lectores conſiderent genera doctrinæ, utri ſimpliciter & ſine ſophiſtica ſententiam ſcripturæ Propheticæ & Apoſtolicæ proponant: & cum Patres citantur, attendatur, quæ dicta Patrum ſint conſentanea divinæ voci: ſpectetur etjam voluntas utriuſq; partis, & ſumma conſilij; ubi enim extant notæ impiæ voluntatis in quibusdam manifeſtis articulis, ſatis apparet autores non agitari bono Spiritu, ſed eſſe hoſtes Chriſti, & nec in cæteris articulis quærere veritatem.

Adverſarij non adferunt bonam conſcientiam & ſtudium quærendæ veritatis, ſed odium noſtri, contemptum Evangelii, & curam tuendæ ſuæ autoritatis.

19. Auguſtinus vocem fidei Rom. 4. rectiſsimè intelligit non tantum de noticia, ſed fiducia qua confidimus nobis remitti peccata propter Chriſtum. Nec
F. 139. verò quiſquam poteſt aſſequi Pauli ſententiam, niſi ſic intelligat nomen fidei.

20. Le-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

20. Legem & Evangelium diſertè diſcernit inquiens: Ex lege timemus DEum, per fidem autem confugimus ad miſericordiam. De Spir. & lit.

21. Etſi autem interdum in Aug. ſcriptis figuræ orationis occurrunt non ſatis explicatæ aut incommodæ, hæ temporibus condonandæ ſunt, quia vulgi conſuetudo quasdam figuras receperat, ut appellationem meriti & alias quaſdam, quas explodere docti non poterant: deinde nec ipſi ſcriptores ſatis aſſuefacti fuerunt ad accuratas diſputationes, fuitq; magna tunc in Eccleſia caligo. De incommodioribus dictis Auguſtini. Vide de Pelagio.

22. De Ceremonijs ſi quis ætatem Aug. nobis opponit, ſciat ne ipſi quidem Aug. placuiſſe omnes ritus & perſuaſiones ſui temporis. Queritur enim multas ſuperſtitioſas opiniones hærere in Eccleſia, anteferri humanas traditiones præceptis DEI, & ſic cumulatas eſſe ceremonias, ut Judæorum ſervitus tolerabilior fuerit quam Eccleſiæ. Neq; ita probat ceremonias ſui temporis, ut Eccleſiam ad eam normam conſtitui velit. Multa enim recepta erant, quæ ne ipſe quidem probat, imo reprehendi & corripi vult, quædam more illius temporis obſervat, ut omnes præſentibus moribus multa condonamus. F.140. Vide Epiſt. Aug. ad Ianuar. Ep.119.

23. Hujus ætate percrebeſcere ſermones de purgatorio cæperunt, quæ ipſe nec refutat nec confirmat, tantum narrat, inquiens, quoſdam ſic exiſtimare purgari animas piorum poſtquam diſceſſerunt à corporibus. Vide ex lib. 9. Confeſs.

24. Votis plus tribuit quam conveniebat, pronunciat tamen conjugia poſt votum contracta non eſſe diſſolvenda. Jam mos receptus erat faciendi vota, & magna erat admiratio multorum in eo vitæ genere In decretis 27. q.1. c. nuptiarum.

nere degentium. Admiratio autem judicio officit. Non igitur diſputabat an valerent vota, cum quidem multi eſſent errores impliciti illis, habebantur pro cultibus, pro ſingulari merito juſticiæ, pro perfectione, item pleriſq; erant impoſsibilia. Hæc ſi prius refutaſſet, melius prohibere diſtractionem conjugiorum potuiſſet.

F.141. 25. Tempore Gregorij pontificis multis barbaris gentibus in Italiam influentibus, multaſq; ſuperſtitioſas opiniones ſecum invehentibus aut facile recipientibus, ſtudijs etjam literarum conticeſcentibus, & Eccleſiarum curâ neglectâ, brevi tempore valde cumulati ſunt abuſus, & hæſerunt hi errores in Eccleſia, falſa perſuaſio de monachatu, de operibus ſine mandato Dei excogitatis, invocatio ſanctorum & oblatio corporis Chriſti pro mortuis.

An. C. 590. poſt mortem Aug. 175.

F.142. 26. Conjugium ſacerdotibus prohibuit, qui infantes in monaſterijs educati fuerant juſſu parentum, & poſtea facti puberes aliud vitæ genus expetebant, tales dicit nefas eſſe deſerere vitam monaſticam. Movetur ſpectris, ut comprobet oblationem ſacramenti pro mortuis, cum tamen etjamſi eſſet purgatorium, impium nihilominus ſit offerre ſacramentũ pro mortuis. 1. impietas eſt conſtituere cultum in Eccleſia ſine mandato Dei. 2. Nemini fit peccatorum remiſsio, niſi fide propriâ vivus eam accipiat. 3. Tantum ijs prodeſt ſacramenti uſus, qui utentes eo recordantur mortem & beneficia Chriſti. 4. Juſtificati Spiritu donec hoc corpus circumferunt, in quo hærent reliquiæ peccati variè affliguntur, ut in invocatione creſcant fides, agnitio Dei, & novitas ſpiritualis: Sed mortuo corpore peccati reliquiæ abolentur, ibi non eſt pavor,

Vide rationes. F.143.

Rom. 8.

vor, non pœna, non ſenſus iræ Dei. 5. Poſt mortem non eſt locus pœnitentiæ. 6. Doctrina ſatisfactionum falſa eſt & impia.

27. Canon Miſſæ latinus diſſentit ab utroq; Græ- F. 144.
co, & canones Græci differunt in locis inſignibus. Veritas

28. Sequentium ſeculorum ſcriptores non adjicio, rerum er-
quia doctrina magis degeneravit poſtea, & acceſsit roribus
Pontificum tyrannis, Epiſcoporum rabies, cupidita- geſtarum
tes & inſcitia, de quibus variæ extant querelæ ſcrip- non vicia-
torum veterum, quæ ſi nihil aliud tamen hoc monent, tur.
Eccleſiam nequaquam ad exemplum & ideam eius temporis conſtituendam aut emendandam eſſe.

29. Triſtis eſt querela Baſilii de Epiſcopis ſui tem- F. 145.
poris: ἀνατέτραπται τὰ τῆς εὐσεβείας δόγματα, συγκέχυν- Ad Epi-
ται δὲ εὐσεβείας θεσμοί: φιλαρχίαι δὲ τῶν μὴ φοβουμένων ſcopos Ita-
τὸν κύριον ταῖς προστασίαις ἐπιπηδῶσι, καὶ ἐκ τοῦ προφανοῦς licos &
λοιπὸν ἆθλον δυσσεβείας ἡ προεδρία πρόκειται, ὥστε ὁ τὰ χα- Gallicos.
λεπώτερα βλασφημήσας εἰς ἐπίσκοπον λαοῦ προτιμότερος, Horum
οἴχεται σεμνότης ἱερατικὴ, ἐπιλελοίπασιν οἱ ποιμαίνοντες μετ' vitiis re-
ἐπιστήμης τὸ ποιμνίον τοῦ κυρίου. centior æ-
tas addi-
dit impe-
ria & ty-
rannides.

30. Hæc de veterum ſcriptorum erratis, etſi multa
prætermiſſa abſurdè dicta, non eo collecta ſunt, ut
de veris eorum laudibus aliquid detraheretur. Credi- Conceden-
bile eſt pleroſq; fuiſſe pios & præſtantes viros, qui- dum eſt
dam etjam optimè meriti ſunt: Sed ne ipſi quidem Eccleſiæ,
voluerunt ſua dicta anteferri doctrinæ Chriſti. ut de do-
ctrina con-
ſulat ver-
bum Dei.

31. Quia itaq; conſtat nos doctrinam Catholicæ Math. 17.
Eccleſiæ Chriſti traditam in ſcripturis Propheticis & Pſal. 119.
Apoſtolicis & in Symbolis fideliter retinere ac tue- F. 146.
ri, manifeſtum eſt nos verè cum Eccleſia Catholica Ambroſ.
Chriſti ſentire, & ſentiunt idem præcipui ſcriptores Auguſt.
ſi commodè intelligantur, & pauca quædam eis

con-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

condonentur, quæ tunc non venerunt in controverſiam.

32. Multa ex veteribus excerpi poſſunt pugnantia cum noſtris ſententijs. Sed excerpit pro ſuo affectu quiſq; quod videtur commodum. Abſint autem à judicijs Eccleſiaſticis Sycophantiæ. Non provocamus ad omnes ſcriptores, ſed ad meliores, Ambros. Auguſt. & quatenus alij cum his conſentiunt, qui cum ipſi interdum pugnantia dixerint, quid mirum ſi quædam reprehendantur, modo ut manifeſtam & certam ſcripturæ divinæ ſententiam ſequamur, nec diſcedamus à Symbolis, & teneamus quod ipſi ſpectarunt ac voluerunt, interdum autem explicare non potuerunt.

33. Nihil dubium eſt hoc doctrinæ genus, quod profitemur verè eſſe ipſum conſenſum Catholicæ Eccleſiæ Chriſti, ut oſtendunt Symbola, ſaniores ſynodi, & eruditiores patres.

F.147. Chriſtianum pectus antefert mandatum Dei, & excelſo animo excipit omnes difficultates, easq; intelligit regi à Chriſto, cui omnia ſubiecta ſunt.

34. In republica communi tranquillitati ea onera condonanda ſunt quæ ſine impietate tolerari poſſunt: ſed hæc philoſophia non transferatur ad obruendam gloriam Dei. Doctrinæ errores & Idololatria nequaquam diſsimulari debent.

35. Neceſſe eſt exiſtere certamina de cultu Dei, quia Diabolus ardet horribili odio Dei, & quantum poteſt delere verbum Dei conatur, & adverſus Deum homines impios incitat, ac ſecum trahit florentiſsima imperia, cum his hoſtibus belligeratur Chriſtus.

36. Illa eſt virtus digna magnis & præſtantibus viris præcipuè ad laudem Dei conferre induſtriam & autoritatem: hic ſcopus propoſitus eſſe debet omnibus, ut ſuo quiſq; loco, quantum poteſt, conferat

F.148.

aliquid

aliquid operæ ad conſervationem cœleſtis doctrinæ.

37. Cultus non inſtitutus expreſſo Dei verbo per ſeſe vitioſus eſt, etjamſi affingas quamcunq; voles gloſſam.

38. Mos invocationis ſanctorum etjamſi diverſum cogites, tribuit ſanctis honorem Deo proprium, quod omnes audiant.

39. Neceſſe eſt pios vigilantes eſſe, quia diabolus F. 149.
oppugnat Evangelium, non tantum palam incitans Tyrannos ad ſævitiam, ſed etjam callidè inſidias ſtruens prætextu ſapientiæ, & offundens bellas perſuaſiones, de quibus cavendis toties præcipit Spiritus ſanctus. An non habet ſapientiæ ſpeciem impietas Samoſateni? Annon eſt plauſibilis error Pelagii prophanis ingeniis?

40. Chriſtus non ſinet obrui lucem Evangelii, ſicut ſcriptum eſt: Quod eſt ex Deo non abolebitur. Act. 5.

41. Chriſtus negat blaſphemos ſanari, qui contra
conſcientiam oppugnant veritatem, defendunt manifeſtam εἰδωλομανίαν, & piorum cruore ſe reſperſerunt. Furor blaſphemias & parricidia haud dubiè comitatur. Et Deus minatur cæcitatem blaſphemis. F. 150.

42. Aliquoties jam experti ſumus pleroſq; qui ſimularunt moderationem, tamen reipſa nihil egiſſe, niſi ut nos irretitos opprimerent, ac totum doctrinæ genus delerent.

43. Piæ mentis eſt & cogitantis de ſua ſalute, & de gloria Chriſti, quærere, quæ ſit vera Eccleſia, ut huic ſe adjungat, ut hujus cœtus & gregis Chriſti pars ſit, ſicut inquit Chriſtus: Qui non eſt mecum contra me eſt. Deinde ſciat Eccleſiam nequaquam eſſe Tyrannos

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

nos & perſecutores Chriſti, & eos, qui ſævitiam vel adjuvant vel comprobant.

44. Cum Paulus ait: Si quis aliud Evangelium docuerit anathema ſit, non exiſtimemus, uſum eſſe levi aut vulgari maledicto. Nominans enim anathema ſignificat Deum ex Eccleſia ejeciſſe hoſtes veræ doctrinæ, eosq; fugiendos eſſe tanquam diras peſtes, quas Deus execratur: pollui ſe horum ſocietate & conſuetudine boni ſciant, & daturos graves pœnas amicitiæ & conjunctionis cum illis. Maledictionis divinæ contagium nocet cæteris, qui ſunt conjuncti cum illis, qui & veritatem oppugnant, & exercent ſæuitiam in pios.

45. Cogitandum igitur cuiq;, ut ſententiâ animo & voluntate quiſq; ſe ab illis ſejungat, fugiat eorum εἰδωλομανίαν, non audiat convicia contra veram doctrinam, non adjuvet, non approbet illorum conſilia, non confirmet eorum potentiam.

46. Vera Eccleſia quæratur, in hac ſciamus exaudiri preces, in hac ſciamus eſſe Chriſti membra, ad hanc ſciamus pertinere promiſsiones Evangelij, non
Pſal. 16. ad hoſtes Evangelij, ſicut nec ad Iudæos, nec ad Mahometiſtas.

47. Nec cogitemus tantum Platonicam civitatem eſſe Eccleſiam. Hic cœtus eſt vera Eccleſia, in qua lucet pura Evangelij doctrina, in qua rectè adminiſtrantur ſacramenta divinitus tradita. Lege reliqua.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Progymnaſmatum
Theologicorum
DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacroſancti miniſterii in dictis Ducatibus candidatis &
membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum
AGON SPECIALIS UNDECIMUS
quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit
Andreas Horn Hatzkenrodenſis Sacellanus Tonningenſis vocatus ibidem
ad Paſtoratum.

M D C V.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

EX EPISTOLIS, UT INſcriptio habet, τοῦ ἐν ἁγίοις ἱερομάρτυρος Ignatii (ὁ καὶ θεοφόρος) ἀρχιεπισκόπου τῆς θεουπόλεως Ἀντιοχείας Sylloge ὁμιλιτική.

Margo habet Loc. Cat. Chyt. ad quos ſingula referenda.

Epiſt 1. ad Mar. Caſſobol. Argum.

In Epiſt. 1. πρὸς Μαρίαν κασσοβολίτην prædicat ejus in ſcribendo ſtudium, quo ſe accenſum oſtendit, ut magis magisq; illius pietate frui deſideret: exponit ei ſuas miſerias & quibus conſolationibus ſe erigat: ſignificat ſe ejus poſtulatis ſatisfeciſſe, & quid jam optet, quibusq; impediatur: hortatur ut fugiat τοὺς ἀρνουμένους τὸ πάθος χριστοῦ καὶ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν, & multos eſſe dicit ταύτην νοσοῦντας τὴν ἀῤῥωστίαν.

Sentent.

Mutuus conſpectus & converſatio. Literæ.

1. κρεῖττον γράμματος ὄψις, ὅσωπερ μέρος οὖσα τοῦ χοροῦ τῶν αἰσθήσεων, οὐ μόνον οἷς μεταδίδοσι τὰ φιλικὰ τιμᾷ τὸν λαμβάνοντα: ἀλλὰ καὶ οἷς ἀντιδέχεται τὸν ἐπὶ τοῖς κρείττοσι πόθον πλουτεῖ. Πλὴν δεύτερος, φασὶν, λιμὴν ὁ τῶν γραμμάτων τρόπος, ex quibus cognoſcitur τὸ ἐν φίλοις καλόν. Collatio viſus ſeu præſentiæ & literarum.

Loc. 2.

2. Τῶν ἀγαθῶν ψυχαὶ ταῖς καθαρωτάταις ἐοίκασι πηγαῖς. ἐκεῖναί τε γὰρ τοὺς παριόντας, κἂν μὴ διψῶσι, τῷ εἴδει ἐφέλκονται αὐτοὺς ἀρύσασθαι τοῦ ποτοῦ. Sic quoq; bonorum συνέσις παρεγγυᾷ μετασχεῖν ἡμᾶς παρακελευομένη τῶν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν βλυζόντων θείων ναμάτων. Bonorum animi & conſuetudo.

Loc. 9.

3. Ἐγὼ οὐκ ἐμαυτοῦ τοσοῦτον ὅσον ἄλλων γενόμενος.. ταῖς πολλῶν τῶν ἐναντίων γνώμαις ἐλαύνομαι, τὰ μὲν φυγαῖς, τὰ δὲ φρουραῖς, τὰ δὲ δεσμοῖς. Sors Chriſtum profitentium.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

4.Ep.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

4. Ἐν τοῖς ἀδικήμασι perſecutorum μᾶλλον μαθητεύουσι pii, ἵνα Ἰησοῦ χριστοῦ ἐπιτύχωσι. Fructus afflictionum. Prol. & Loc. 9.

5. Teſtimonia de aliis ferenda ſunt οὐ χάριτι σαρκικῇ, ἀλλὰ κρίσει τοῦ θεοῦ. Loc. 3.

6. Ἀντίψυχός σου γενοίμην ἐγώ, ὅτι φιλεῖς Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος: διὸ καὶ αὐτὸς ἐρεῖ σοι, ἐγὼ τοὺς ἐμὲ φιλοῦντας ἀγαπῶ: οἱ δὲ ἐμὲ ζητοῦντες εὑρήσουσιν εἰρήνην. Fides & dilectio Chriſti. Loc. 3. & 5.

7. ὁ παρὼν πόνος ὀλίγος: ὁ δὲ προσδοκώμενος μισθὸς πολύς. Præmia bonorum operum & crucis. Loc. 6. & 9.

8. Omnes pii ἀντέχονται τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ἐν χριστῷ. Loc. 1. & 5.

Secunda πρὸς Τραλλησίους παραινετικὴ eſt: commendat ſcriptor fidem & pietatem Eccleſiæ Trallianæ: jubet debitam obœdientiam præfectis Eccleſiæ Doctoribus & miniſtris præſtari: ſe ſuaq; extenuat: exhortatur ad ὁμόνοιαν fidei & animorum: hæreticos vitari vult, tum in genere omnes, indicatis illorum impoſtura & erroribus, & oppoſita conſtanti veritatis asſertione, & gravisſimâ martyrii ſui allegatione: tum in ſpecie Simonem, Menandrum, Baſilidem, Ebionitas, Nicolaitas, Cleobolum & Theodotum Nicolai nepotes. Excitat porro ad vitæ ſanctitatem, repetitione & ſalutationibus concludens. Epiſt. 2. ad Trallianos. Argum.

1. Ἰησοῦς χριστὸς ἡ ἐλπὶς ἡμῶν ἐν πάθει τῷ διὰ σταυροῦ καὶ θανάτου καὶ ἀναστάσει. Fundamentum ſpei Chriſtus paſſus & reſuſcitatus. Loc. 1. & 5.

2. Chriſtianorum eſt habere ἄμωμον διάνοιαν καὶ ἀνυπόκριτον ἐν ὑπομονῇ οὐ κατὰ χρῆσιν ἀλλὰ κατὰ κτῆσιν. Loc. 3. 6. 9.

3. Φαίνεσθέ μοι οὐ κατ' ἄνθρωπον ζῶντες, ἀλλὰ κατὰ Ἰησοῦν Loc. 1. 6.
χριστὸν τὸν δι' ἡμᾶς ἀποθανόντα, ἵνα πιστεύοντες εἰς τὸν θάνα- Loc. 5.
τον αὐτοῦ, διὰ τοῦ βαπτίσματος, κοινωνοὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ Loc. 7.
γένησθε.

Loc. 3. 4. Τὸ τοῦ Ἐπισκόπου κατάστημα μεγάλη μαθητεία : ἡ δὲ
& 9. πρᾳότης αὐτοῦ δύναμις ἣν λογίζομαι καὶ τοὺς ἀθέους ἐντρέ-
πεσθαι. Epiſcopi virtus quanti momenti.

Loc. 3. 5. καλὸν τὸ ἐν κυρίῳ καυχᾶσθαι.

Loc. 3. 6. Οἱ με ἐπαινοῦντες μαστιγοῦσιν.

Loc. 2.3. 7. Ἐν πρᾳότητι καταλύεται ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου ὁ
διάβολος. Arma contra Diabolum.

Loc. 4.9. 8. Πολλὰ μοι λείπει ἵνα θεοῦ μὴ ἀπολειφθῶ.

Loc. 3. 9. Εἰσὶ τινες ματαιολόγοι καὶ φρεναπάται, οὐ χριστιανοὶ
ἀλλὰ χριστέμποροι, ἀπάτῃ περιφέροντες τὸ ὄνομα χριστοῦ, καὶ
καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τὸν ἰὸν προσπλέ-
κοντες τῆς πλάνης τῇ γλυκείᾳ προσηγορίᾳ ὥσπερ οἰναμέλι-
Venenum τι κώνειον κεραννῦντες, ἵνα ὁ πίνων τῇ γλυκυτάτου κλαπεὶς
mulſo ποιότητι τὴν γευστικὴν αἴσθησιν ἀφυλάκτως τῷ θανάτῳ περι-
mixtum. παρῇ. Deſcriptio ſeductorum & falſorum doctorum.

Loc. 3. 10. Μηδεὶς ἀγαθὸς λεγέσθω κακῷ τὸ ἀγαθὸν κεραννύς.
Malo bonum non miſcendum.

Loc. 1. 11. Vide iſtius temporis hæreticos. Χριστὸν ἀλλοτριοῦσι
τοῦ Πατρὸς : τὴν ἐκ παρθένου γέννησιν διαβάλλουσιν : ἐπαισχυνό-
μενοι τὸν σταυρὸν τὸ πάθος ἀρνοῦνται : καὶ τὴν ἀνάστασιν οὐ πιστεύου-
σιν : τὸν θεὸν ἄγνωστον εἰσηγοῦνται : τὸν χριστὸν ἀγέννητον νομίζου-
σιν : τὸ δὲ Πνεῦμα οὐδὲ ὅτι ἐστὶν ὁμολογοῦσιν. Τινὲς δὲ αὐτὸν τὸν
μὲν υἱὸν ψιλὸν ἄνθρωπον εἶναι λέγουσι : τὸν αὐτὸν δὲ εἶναι πα-
τέρα καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον : καὶ τὴν κτίσιν ἔργων θεοῦ οὐ
Loc. 2. διὰ χριστοῦ, ἀλλ' ἑτέρου τινὸς ἀλλοτρίας δυνάμεως.

Loc. 6. 12. Τὸν βίον ὑμῶν ἀπρόσκοπον τίθεσθε πᾶσιν ἀνθρώποις,
ἵνα μὴ γένησθε παγὶς τῇ σκοπιᾷ, καὶ ὡς δίκτυον ἐκτεταμέ-
Loc. 8. νον. ὁ μὴ ἰώμενος γὰρ ἑαυτὸν ἐν τοῖς ἔργοις ἑαυτοῦ, ἀδελφὸς
ἐστιν τοῦ λυμαινομένου ἑαυτόν. Fugienda ſcandala, cor-
rigenda vita.

13. Προ-

13. Προπιτίζω ὑμᾶς τὰ φυλακτικὰ τῆς λοιμικῆς τῶν ἀνυ- Prol.
ποτάκτων νόσου, ἧς ὑμεῖς ἀποφεύγετε εὐδοκίᾳ Χριστοῦ. Loc. 3. 9.
Uſus piarum & aſsiduarum admonitionum.

14. Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς δοὺς ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν λύ- Loc. 1.
τρον, ἵνα τῷ αἵματι αὐτοῦ καθαρίσῃ ἡμᾶς παλαιᾶς δυσσε- Loc. 4.
βείας καὶ ζωὴν ἡμῖν παράσχῃ) μέλλοντας ἀπόλλυσθαι ὑπὸ τῆς Loc. 5.
ἐν ἡμῖν κακίας. Chriſti redemtio & meritum.

15. μὴ ἀφορμὰς δίδοτε τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα μὴ ὀλίγων τι- Loc. 3. 6.
νῶν ἀφρόνων ἕνεκεν ὁ λόγος καὶ ἡ διδασκαλία βλασφη-
μῆται. Οὐαὶ γὰρ φησὶν ὁ Προφήτης ὃς ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ,
δι' οὗ τὸ ὄνομά μου βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν. Scan-
dala vitanda ne blaſphemetur nomen Dei, & malè
audiat ſana doctrina.

16. κωφώθητε ὅτ' ἂν ἡμῖν χωρὶς Ιησοῦ Χριστοῦ λαλῇ Loc. 1.
τις, ὃς ἀληθῶς ἐγεννήθη, καὶ ἐκ θεοῦ καὶ ἐκ παρθένου, ἀλλ'
οὐχ ὡσαύτως (οὐδὲ γάρ τ' αὐτὸ θεὸς καὶ ἄνθρωπος) ἀληθῶς
ἀνέλαβεν σῶμα: ἔφαγεν καὶ ἔπιεν ἀληθῶς: ἀληθῶς καὶ
οὐ δοκήσει ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανεν, βλεπόντων οὐρανίων (τῶν
ἀσωμάτων φύσεων) καὶ ἐπιγείων (Ιουδαίων καὶ Ρωμαίων καὶ
τῶν παρόντων ανθρώπων) καὶ καταχθονίων (τοῦ πλήθους τοῦ συνα-
νασάντος τῷ κυρίῳ). καὶ κατῆλθεν εἰς ἅδην &c. καὶ ἀνέστη
διὰ τριῶν ἡμερῶν ἐγείραντος αὐτὸν τοῦ πατρὸς, καὶ τεσσα-
ράκοντα ἡμέρας συνδιατρίψας τοῖς Αποστόλοις ἀνελήφθη
πρὸς τὸν πατέρα καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ. Secundus ar-
ticulus Symboli Apoſtolici aſſertus.

17. Falſiſsimè ergo τινὲς ἄθεοι ὄντες τουτέστιν ἄπιστοι Loc. 1.
λέγουσι τὸ δοκήσει γεγεννῆσθαι αὐτὸν ἄνθρωπον οὐκ ἀληθῶς ἀνει-
ληφέναι σῶμα, καὶ τὸ δοκεῖν τεθνηκέναι πεπονθέναι, οὐ τῷ ὄντι.

18. Εγὼ δὲ οὐ τῷ δοκεῖν ἔχω τὰς ἐλπίδας ἐπὶ τῷ Loc. 1.
ὑπὲρ ἐμοῦ ἀποθανόντι, ἀλλὰ τῷ ὄντι: ἀληθείας & 5.
γὰρ ἀλλότριον τὸ ψεῦδος. Αληθῶς τοίνυν ἐγέννη-
σε Μαρία σῶμα θεὸν ἔνοικον ἔχον: καὶ ἀληθῶς

ἐγεννή-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

ἐγεννήθη ὁ θεὸς λόγος ἐκ τῆς παρθένου, σῶμα ὁμοιοπαθὲς ἡμῖν ἠμφιεσμένος: ἀληθῶς γέγονεν ἐν μήτρᾳ, ὁ πάντας ἀνθρώπους ἐν μήτρᾳ διαπλάττων: καὶ ἐποίησεν ἑαυτῷ σῶμα ἐκ τῶν τῆς παρθένου αἱμάτων, πλὴν ὅσον ἄνευ ὁμιλίας ἀνδρός: ἐκυοφορήθη ὡς καὶ ἡμεῖς χρόνων περιόδοις: καὶ ἀληθῶς ἐτέχθη, ὡς καὶ ἡμεῖς, καὶ ἀληθῶς ἐγαλακτοτροφήθη, καὶ τροφῆς κοινῆς καὶ ποτοῦ μετέσχεν, ὡς καὶ ἡμεῖς: καὶ τρεῖς δεκάδας ἐτῶν πολιτευσάμενος ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου ἀληθῶς, καὶ οὐ δοκήσει καὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς κηρύξας τὸ εὐαγγέλιον καὶ ποιήσας σημεῖα, καὶ τέρατα, ὑπὸ τῶν ψευδοϊουδαίων καὶ Πιλάτου τοῦ ἡγεμόνος ὁ κριτὴς ἐκρίθη, ἐμαστιγώθη, ἐρραπίσθη, ἐνεπτύσθη, ἀκάνθινον στέφανον καὶ πορφυροῦν ἱμάτιον ἐφόρησε, κατεκρίθη, ἐσταυρώθη ἀληθῶς, οὐ δοκήσει, οὐ φαντασίᾳ, οὐκ ἀπάτῃ, ἀπέθανεν ἀληθῶς, καὶ ἐτάφη, καὶ ἠγέρθη &c. Veritas humanitatis concept. nativ. paſs. mortis &c. Chriſti.

Loc. 1. & 10. 19. Ὃ τρόπῳ ἀναστήσας αὐτὸν ὁ πατὴρ καὶ ἡμᾶς δι᾽ αὐτοῦ ἐγερεῖ, οὗ χωρὶς τὸ ἀληθινῶς ζῆν οὐχ ἕξει τις. Chriſtus reſurrectio & vita.

Prol. Loc. 3. 20. Αἱρέσεις τοῦ διαβόλου εἰσὶν ἐφευρέσεις τοῦ ἀρχεκάκου ὄφεως, τοῦ διὰ τῆς γυναικὸς ἀπατήσαντος Ἀδὰμ τὸν πατέρα τοῦ

Loc. 2. 4. γένους ἡμῶν, γεννοῦσαι καρπὸν θανατηφόρον, οὗ ἐάν τις γεύσηται, παραυτίκα ἀποθνήσκει οὐ τὸν πρόσκαιρον θάνατον, ἀλλὰ τὸν αἰώνιον. Deſcriptio hæreſium.

Loc. 1. 21. Ἰουδαῖοι θεόμαχοι καὶ κυριοκτόνοι.

Loc. 1. 22. Παρακαλεῖ ἡμᾶς Χριστὸς εἰς τὴν αὐτοῦ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως ὄντας μέλη αὐτοῦ. Meritum Chriſti.

Loc. 1. 23. Προσεύχεσθε καὶ περὶ ἐμοῦ τῆς ἀφ᾽ ὑμῶν ἀγάπης χρήζοντος ἐν τῷ ἐλέει τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναί με τοῦ κλήρου

Loc. 9. 10. οὗ περίκειμαι ἐπιτυχεῖν, ἵνα μὴ ἀδόκιμος εὑρεθῶ.

Epiſt. 3. ad Magne. Πρὸς Μαγνησίους ἐπισ. γ. perpetua fere exhortatione conſtat, partim ad obedientiam καὶ ἐντροπὴν juniori Epiſco-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Epiſcopo debitam: partim ad virtutes Chriſtianis dignas, dilectionem mutuam, invocationem, legitimam Sabbati celebrationem, humilitatem &c. ſtianos. Argum.

1. Οὐ τὸ νέον εὐκαταφρόνητον, ὅτ᾽ ἂν θεῷ ἀνακείμενον ᾖ· ἀλλ᾽ ὁ τὴν γνώμην μοχθηρὰν κἂν πεπαλαιωμένος ᾖ ἡμέρων κακῶν. Quis contemnendus. Loc. 9.

2. Φοβερὸν ἐστι τῷ ἐπισκόπῳ ἀντιλέγειν. οὐ γὰρ τοῦτον τὸν βλεπόμενον πλανᾷ τις, ἀλλὰ τὸν ἀόρατον παραλογίζεται. Epiſcopo parendum. Loc. 3.9.

3. Οὐδεὶς ἔμεινεν ἀτιμώρητος ἐπαρθεὶς κατὰ τῶν κρειττόνων. τὸ γὰρ τοιοῦτον οὐ πρὸς ἄνθρωπον ἀλλὰ πρὸς θεὸν ἔχει τὴν ἀναφοράν. Superioribus non reſiſtendum. Loc. 3.

4. Πρέπον ἐστὶ μὴ μόνον καλεῖσθαι χριστιανοὺς ἀλλὰ καὶ εἶναι· οὐ γὰρ τὸ λέγεσθαι ἀλλὰ τὸ εἶναι μακάριον ποιεῖ. Prol.

5. Εἰ τινές ἐπίσκοπον μὲν λέγουσι χωρὶς δὲ αὐτῷ πάντα ποιοῦσι, τοῖς τοιούτοις ἐρεῖ καὶ αὐτὸς ὅς καὶ ὁ ἀληθινὸς καὶ πρῶτος ἐπίσκοπος καὶ μόνος φύσει ἀρχιερεύς· τί με καλεῖτε κύριε, κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω. ὁ γὰρ τοιοῦτοι οὐκ εὐσυνείδητοι, ἀλλ᾽ εἴρωνές τινες καὶ μόρφωνες εἶναί μοι φαίνονται. Hypocriſis. Chriſtus verus Pontifex. Loc. 3.9. Loc. 1.7.

6. Ἐπεὶ οὖν τέλος τὰ πράγματα ἔχει, καὶ πρόκειται ζωὴ ἡ ἐκ φυλακῆς, καὶ θάνατος ὁ ἐκ παρακοῆς, φύγωμεν τὸν θάνατον καὶ ἐκλεξώμεθα τὴν ζωήν. Bonorum & malorum operum finis. Loc. 6.10.

7. Δύο λέγω χαρακτῆρας ἐν ἀνθρώποις εὑρίσκεσθαι· καὶ τὸν μὲν νομίσματος, τὸν δὲ παραχαράγματος. Ὁ θεοσεβὴς ἄνθρωπος νόμισμά ἐστιν ὑπὸ θεοῦ χαραχθὲν, ὁ ἀσεβὴς ψευδώνυμον νόμισμα κίβδηλον νόθον παραχάραγμα, οὐχ ὑπὸ θεοῦ ἀλλ᾽ ὑπὸ διαβόλου ἐνεργηθέν. οὐ δύο φύσεις ἀνθρώπων λέγω, ἀλλὰ τὸν ἕνα ἄνθρωπον, ποτὲ μὲν θεοῦ, ποτὲ δὲ διαβόλου γίνεσθαι· ἐὰν εὐσεβῇ τις ἄνθρωπος, θεοῦ ἐστίν· ἐὰν δὲ ἀσεβῇ τις ἄνθρωπος, τοῦ διαβόλου, οὐκ ἀπὸ τῆς φύσεως, Loc. 2.4. 6. Homo pius Dei impius Diaboli imago.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης γινόμενος. Οἱ ἄπιστοι εἰκόνα ἔχουσι τοῦ ἄρχοντος τῆς πονηρίας: οἱ πιστοὶ εἰκόνα ἔχουσι τοῦ ἄρχοντος θεοῦ πατρὸς, καὶ Ἰησοῦ χριστοῦ, δι᾽ οὗ ἐὰν μὴ αὐθαιρέτως ἔχωμεν τὸ ὑπὲρ ἀληθείας ἀποθανεῖν εἰς τὸ αὐτοῦ πάθος, τὸ ζῆν αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν,

Loc. 1. 8. Ἰησοῦς χριστὸς πρὸ αἰώνος παρὰ τῷ πατρὶ γεννηθεὶς ἦν λόγος θεὸς μονογενὴς υἱὸς, καὶ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ὁ αὐτὸς διαμένει. Chriſtus ſemper idem.

Lo.3.6.9. 9. Πάντες ἐν ὁμονοίᾳ ἀλλήλους ἀγαπήσωμεν, καὶ μηδεὶς κατὰ σάρκα βλεπέτω τὸν πλησίον, ἀλλ᾽ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ: μηδὲν ἔστω, ὃ δυνήσεται ὑμᾶς μερίσαι: ἀλλ᾽ ἑνώθητε τῷ ἐπισκόπῳ ὑποτασσόμενοι τῷ θεῷ δι᾽ αὐτοῦ ἐν χριστῷ. Dilectio Chriſtianorum mutua & unio in Chriſto.

Loc. 1. 10. Πάντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν τῇ προσευχῇ ἅμα συνέρχεσθε: μία δέησις ἔστω κοινὴ, εἷς νοῦς, μία ἐλπὶς ἐν ἀγάπῃ, ἐν πίστει τῇ ἀμώμῳ τῇ εἰς χριστὸν Ἰησοῦν, οὗ ἄμεινον οὐδέν
Loc. 9. ἐστι. πάντες ὡς εἷς εἰς τὸν ναὸν θεοῦ συντρέχετε, ὡς ἐπὶ
Loc. 2. ἓν θυσιαστήριον, ἐπὶ ἕνα Ἰησοῦν χριστὸν τὸν ἀρχιερέα τοῦ ἀγεννήτου θεοῦ. Concors Chriſtianorum precatio in uno Pontifice JEſu.

Lo.3.5.7. 11. Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα. Εἰ γὰρ μέχρι νῦν κατὰ νόμον ἰουδαϊκὸν καὶ περιτομὴν σαρκὸς ζῶμεν, ἀρνούμεθα τὴν χάριν εἰληφέναι. Abrogatio veteris Teſtamenti.

Loc. 1. 12. Εἷς ἐστιν θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ φανερώσας ἑαυτὸν διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὅς ἐστιν αὐτοῦ λόγος οὐ ῥητὸς ἀλλ᾽ οὐσιώδης. οὐ γάρ ἐστι λαλιᾶς ἐνάρθρου φώνημα, ἀλλ᾽ ἐνεργείας θεϊκῆς οὐσία γεννητὴ, ὃς πάντα κατευαρέστησεν τῷ πέμψαντι αὐτὸν, οὗ καὶ οἱ θειότατοι προφῆται ὄντες δοῦλοι, ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τῆς χάριτος, τῷ πνεύματι προεώρων αὐτὸν, καὶ ὡς διδάσκαλον ἀνέμενον, καὶ προσεδόκων ὡς κύριον καὶ σωτῆρα λέγοντες:

αὐτὸς

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

αὐτὸς ἥξει καὶ σώσει ἡμᾶς. Chriſtus Deus verbum Sal-
vator à Prophetis prædictus & exſpectatus.

13. Μηκέτι σαββατίζωμεν Ἰουδαϊκῶς καὶ ἀργείαις χαί- Loc. 3.
ροντες, ἀλλ' ἕκαστος σαββατιζέτω πνευματικῶς, μελέτῃ
νόμου χαίρων, δημιουργίαν θεοῦ θαυμάζων. Sabbati ſan-
ctificatio.

14. Ἑορταζέτω πᾶς φιλόχριστος τὴν κυριακήν, τὴν Loc. 1. 3.
ἀναστάσιμον, τὴν βασιλίδα, τὴν ὕπατον πασῶν τῶν ἡμερῶν, Dies Dominus.
ἐν ᾗ καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν ἀνέτειλεν, καὶ τοῦ θανάτου γέγονεν νίκη ἐν
χριστῷ. Reſurrectio Chriſti.

15. Ἐὰν μιμήσηται ἡμᾶς ὁ θεὸς, καθὰ πράσσομεν, οὐκ ἔτι Loc. 4. 9.
ἐσμεν. Si iniquit. obſervav. Dom. quis ſuſtinebit ?

16. Δίκαιος ἑαυτοῦ κατήγορος: λέγε σὺ τὰς ἁμαρτίας Loc. 8. 5.
σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇς.

17. Γενώμεθα ἄξιοι τῆς ἐπωνυμίας ἧς εἰλήφαμεν. ὃς γὰρ ἂν Loc. 6.
ἄλλῳ ὀνόματι καλεῖται πλεῖον τούτου, οὗτος οὐκ ἔστιν τοῦ
θεοῦ. Chriſtianiſmus.

18. Ἄτοπόν ἐστιν Ἰησοῦν χριστὸν λαλεῖν ἐπὶ γλώσσης, καὶ Loc. 3. 5.
τὸν παυθέντα ἰουδαϊσμὸν ἐπὶ διανοίας ἔχειν. οὐ γὰρ χρι- Iudaiſmi
στιανισμὸς οὐκ ἔστιν ἰουδαϊσμός. εἷς γὰρ ἐστιν ὁ χριστὸς, εἰς ὃν abrogatio.
πᾶν ἔθνος πιστεῦσαν, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογησαμέ-
νη εἰς θεὸν συνήχθη καὶ γέγοναν οἱ λιθώδεις τῇ καρδίᾳ τέκνα
τοῦ θεοῦ φίλοι Ἀβραάμ, καὶ ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἐνευλο-
γήθησαν πάντες οἱ τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον ἐν χριστῷ.

19. Σπουδάσατε βεβαιωθῆναι ἐν τοῖς δόγμασι τοῦ κυρίου, Prol.
καὶ τῶν ἀποστόλων, ἵνα πάντα ὅσα ποιεῖτε κατευοδωθήσηται. Loc. 9.
Norma doctrinæ & vitæ.

Πρὸς τοὺς ἐν Ταρσῷ ἐπιστολὴ δ. Ad conſtantiam in Epiſt. 4.
agnita doctrina de perſona & officio Chriſti Tar- ad Tarſenſes.
ſenſes hortatur, nominatis & prolixè multisq; Argum.
teſti-

teſtimoniis ſcripturæ refutatis aliquot erroribus τῶν τοῦ σατανᾶ ὑπηρετῶν, qui docebant: οἱ μὲν ὅτι Ιησοῦς δοκήσει ἐγεννήθη καὶ δοκήσει ἐσταυρώθη: οἱ δὲ ὅτι οὐκ ἔστιν υἱὸς τοῦ δημιουργοῦ: οἱ δὲ ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ἐπὶ πάντων θεός: ἄλλοι δὲ ὅτι ψιλὸς ἄνθρωπός ἐστιν: ἕτεροι δὲ ὅτι ἡ σάρξ αὕτη οὐκ ἐγείρεται, καὶ δεῖ τὸν ἀπολαυστικὸν βίον μετιέναι: τοῦτο γὰρ εἶναι πέρας τῶν ἀγαθῶν τοῖς μετ᾽ οὐ πολὺ φθαρησομένοις. Tandem virtutum ſtudium & fugam vitiorum, ut ſupra, commendat.

Prol. Loc. 3. 9, 10. 1. Ουδενὸς λόγον ποιοῦμαι τῶν δεινῶν (dixerat enim ἀπὸ Συρίας μέχρι Ρώμης θηριομαχῶ, οὐχ ὑπὸ ἀλόγων θηρίων βιβρωσκόμενος, ἀλλ᾽ ὑπὸ ἀνθρωπομόρφων, οἷς ὁ ἀνήμερος θὴρ ἐμφωλεύει, ὃς νύττει με ὁσημέραι καὶ τιτρώσκει) οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχὴν τιμίαν ἐμαυτῷ ὡς ἀγαπᾶν αὐτὴν μᾶλλον ἢ τὸν κύριον: διὸ ἕτοιμός εἰμι πρὸς πῦρ, πρὸς θηρία, πρὸς

Loc. 1. 5. ξίφος, πρὸς σταυρὸν, μόνον ἵνα Χριστὸν ἴδω τὸν σωτῆρά μου, καὶ θεὸν τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ ἀποθανόντα. Amor Martyrii ob Chriſtum.

Loc. 1. 5. 2. Εν τῇ πίστει στήκετε, ἐδραῖοι γίνεσθε, ὅτι δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται.

Loc. 1. 3. Ουτος ὁ γεννηθεὶς ἐκ γυναικὸς υἱός ἐστι τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ ἀληθείᾳ σταυρωθεὶς ὑπὸ τῶν δυσσεβῶν κύριος, καὶ πρωτότοκος πάσης κτίσεως, καὶ θεὸς λόγος: καὶ αὐτὸς ἐποίησε τὰ πάντα

Loc. 2. ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ὁρατὰ καὶ ἀόρατα. Col. 1. Joh. 1. & al.

Loc. 1. 4. Οτι οὐκ αὐτὸς ἐστιν ὁ ἐπὶ πάντων θεὸς καὶ πατὴρ (ita enim phraſin illam adverſarii intelligebant) ἀλλὰ υἱὸς ἐκείνου, probat ex Joh. 20. ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ θεὸν μου: Tum ex 1. Cor. 15. v. 28. addens: ἕτερός ἐστιν ὁ ὑποτάξας καὶ ἕτερος ᾧ ὑπετάγη.

Loc. 1. 5. Ουτε ψιλὸς ἄνθρωπος ὁ δι᾽ οὗ καὶ ἐν ᾧ γέγονε τὰ πάντα. Pro. 8. καὶ πῶς ὁ ψιλὸς ἄνθρωπος ἤκουσε Pſal. 110. Al. Joh. 8. 17. 6. Jo. 1? πῶς οὖν ὁ τοιοῦτος ψιλὸς ἄνθρωπος,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

τος, καὶ ἐκ μαρίας ἔχων τὴν ἀρχὴν τοῦ εἶναι ἀλλ᾽ οὐχὶ
θεὸς λόγος καὶ μονογενὴς υἱός; Joh. 1. Pro. 8.
6. Reſurrectionem mortuorum demonſtrat ex Loc 10.
Joh. 5. & 1. Cor. 15. καὶ ὅτι δεῖ σωφρόνως ζῆν καὶ δικαίως
ex 1. Cor. 6. tandem ſubjiciens: εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγεί- Loc. 6.
ρονται, φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν.
Οὕτω δὲ διακείμενοι τί διοίσομεν ὄνων καὶ κυνῶν; οἱ μηδὲν τοῦ Loc. 2.
μέλλοντος φροντίζοντες μόνον τοῦ φαγεῖν εἰσὶν ὀρεκτικοὶ καὶ
τῶν μετὰ τὸ φαγεῖν. ἀνεπίστητοι γάρ εἰσι τὸν νοῦν τοῦ κινοῦν-
τος ἔνδοθεν.
7. Νήφετε, πᾶσαν ἕκαστος κακίαν ἀπόθεσθε, καὶ τὸν Lo. 3. 4. 6.
θηριώδη θυμὸν, καταλαλιὰν, συκοφαντίαν, αἰσχρολογίαν,
εὐτραπελίαν, ψιθυρισμὸν, φυσίωσιν, μέθην, λαγνείαν,
φιλαργυρίαν, φιλοδοξίαν, φθόνον, καὶ πᾶν τὸ τούτοις συνῳ-
δόν. vitia fugienda.
8. μήτηρ τῆς ἐνδείας ἡ ἀργία. Vide de officio conju- Loc. 3.
gum, liberorum, parentum, virginum, viduarum,
dominorum, ſervorum &c. hic & paſsim per has
Epiſtolas.
9. Ταῦτα οὐκ ἐπιτάττω ὡς ὤν τι, ἀλλ᾽ ὡς ἀδελφὸς ὑπο- Loc. 9.
μιμνήσκω. Modeſtia Archiepiſcopi.
Epiſtolâ quintâ ad Philippenſes poſt procemium 5. Epiſt. ad Philippenſes.
exhortationem inſtituit, ut ſint σύμψυχοι τὸ ἓν φρο-
νοῦντες τῷ αὐτῷ κανόνι τῆς πίστεως στοιχοῦντες, qua occaſio-
ne ſummam doctrinæ de Deo & incarnatione per-
ſtringit. Diſputat deinde adverſus diaboli inſidias &
dolos perpetuos, quem ait delectari impugnatione
crucis Chriſti, quam etjam, perniciem quippe ſuam,
multifariam impedire voluerit, atq; etjamnum ejus
hoſtibus magno conatu συμμάχῃ: Ἰουδαίοις εἰς ἄρνησιν τοῦ
σταυροῦ, ἕλλησιν εἰς συκοφαντίαν μαγείας, αἱρετικοῖς εἰς φαν-
τασίαν (quæ omnia refellit) multa tamen Satanam la-
tuiſſe

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

tuiſſe aſſerit in œconomia redemtionis, unde & tentando Chriſtum aggredi auſus fuerit. Succedunt ſub finem variæ παραινέσεις.

Loc. 1. — 1. Εἷς ἐστὶν ὁ τῶν ὅλων θεὸς ὁ πατὴρ τοῦ χριστοῦ, ἐξ οὗ τὰ πάντα: εἷς δὲ καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ τῶν ὅλων κύριος, δι' οὗ
Loc. 9. τὰ πάντα: ἓν δὲ καὶ πνεῦμα ἅγιον τὸ ἐνεργῆσαν ἐν Μωσῇ καὶ
Loc. 7. προφήταις καὶ ἀποστόλοις. ἓν δὲ καὶ τὸ βάπτισμα τὸ εἰς τὸν θά-
Loc. 9. νατον τοῦ κυρίου διδόμενον. μία ἓν καὶ ἡ ἐκλεκτὴ ἐκκλησία,
Loc. 5. καὶ μία ὀφείλει εἶναι ἡ κατὰ χριστὸν πίστις. Unitas Patris, Filii, Spiritus Sancti, baptiſmi, eccleſiæ, fidei.

Loc. 1. — 2. Εἷς οὖν θεὸς καὶ πατὴρ καὶ οὐ δύο οὐδὲ τρεῖς: εἷς ὁ ὤν, καὶ οὐκ ἔστι πλὴν αὐτοῦ, ὁ μόνος ἀληθινός. Εἷς δὲ καὶ υἱὸς λόγος θεός: εἷς δὲ καὶ ὁ παράκλητος.

Tres perſonæ coæquales unus Deus. — 3. Διὸ κύριος ἀποστέλλων τοὺς ἀποστόλους μαθητεῦσαι πάντα τὰ ἔθνη, ἐνετείλατο αὐτοῖς βαπτίζειν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. οὔτε εἰς ἕνα τριώνυμον, οὔτε εἰς τρεῖς ἐνανθρωπήσαντας, ἀλλ' εἰς τρεῖς ὁμοτίμους.

Loc. 1. Filii incarnatio vera. — 4. Εἷς γὰρ ὁ ἐνανθρωπήσας οὔτε ὁ πατὴρ, οὔτε ὁ παράκλητος, ἀλλὰ μόνος ὁ υἱὸς: οὐ δοκήσει, οὐ φαντασίᾳ, ἀλλ' ἀληθείᾳ. καὶ ἐγεννήθη ὡς ἄνθρωπος ὁ θεὸς λόγος μετὰ σώματος ἐκ τῆς παρθένου ἄνευ ὁμιλίας ἀνδρός &c.

Loc. 1, 2. Crux Chriſti inimica Diabolo. — 5. Ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου χαίρει ὅταν τὶς ἀρνῆται τὸν σταυρόν: ὄλεθρον γὰρ ἑαυτοῦ γινώσκει τὴν ὁμολογίαν τοῦ σταυροῦ. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ τρόπαιον κατὰ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως, ὅπερ ὁρῶν φρίττει, καὶ ἀκούων φοβεῖται. ἀρχὴ αὐτῷ καταδίκης ὁ τοῦ
Loc. 2. χριστοῦ σταυρὸς, ἀρχὴ θανάτου, ἀρχὴ ἀπωλείας.

Diaboli verſutia, malitia, cæcitas &c. — 6. Ποικίλος ἐστὶν ὁ τῆς κακίας στρατηγὸς, κλεψίνους, ἄστατος &c. σοφὸς τοῦ κακοποιῆσαι, τὸ δὲ καλὸν ὅτι πολὺ ἐστὶν ἀγνοεῖ. ἀγνοίας πεπλήρωται δι' ἑκούσιον παράνοιαν.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Progymnaſmatum
Theologicorum
DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacro-
ſancti miniſterii in dictis Duca-
tibus candidatis &
membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum
AGON SPECIALIS DUODECIMUS
quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit
Johannes Schnellius Tunderenſis vocatus à
Sacellanatu ad Paſtoratum apud Oldens-
wordenſes in Eiderſtadia.
M D C V.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

EX EPISTOLIS IGNATIO ASSCRIPTIS FASCICULUS ſententiarum ſecundus.

Ex 5. Epi. ad Philip. Loc. 1. 2. Chriſtus non magus ſed Deus ante & poſt incarnationem.

1. Πῶς μάγος οὗτος (Chriſtus) ὁ πάλαι μὲν πᾶσαν αἰσθητὴν καὶ νοητὴν φύσιν κατασκευάσας γνώμῃ πατρὸς, ἐν δὲ τῇ ἐνανθρωπήσει πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν θεραπεύσας? Πῶς δὲ οὐχ οὗτος θεὸς ὁ νεκροὺς ἀνιστῶν, χωλοὺς ἀρτίους ἀποστέλλων, λεπροὺς καθαρίζων, τυφλοὺς ὀμματῶν, τὰ ὄντα ἢ αὔξων, ἢ μεταβάλλων, ὡς τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, καὶ τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον, τὸν δὲ διαβόλου στρατὸν ῥήματι μόνον φυγαδεύων.

Loc. 1. 2.

2. Τότε γίνεται αἰσχρόν τι ὅταν παρανομίᾳ ῥυπανθῇ. ἁμαρτίας δὲ ἀπούσης οὐδὲν τῶν γενομένων αἰσχρὸν, οὐδὲν φαῦλον, ἀλλὰ πάντα καλὰ λίαν. Nihil turpe niſi peccato contaminatum.

Loc. 1. 2. 10.

3. Τῷ δημιουργῷ καὶ τὸ μὴ ὂν ποιῆσαι καὶ τὸ ὂν μεταβαλεῖν ἐπ' ἴσης δυνατὸν, ᾧ τὰ ἐνόντα λελόγισται ὡς μὴ ὄντα. creatoris omnipotentia invicta.

Loc. 1. Chriſtus ieiunat & eſurit: & cur?

4. Ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις καὶ ἰσαρίθμοις νυξὶν ἀνενδεὲς ἐποίησε τὸ σῶμα χριστὸς: ἔπειτα δὲ πεινᾷ ὁ πάντας τρέφων τοὺς τροφῆς δεομένους. διὰ μὲν τοῦ πρώτου ἔδειξεν ὅτι θεὸς, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου ὅτι καὶ ἄνθρωπος κατ' ἀλήθειαν ἀνέλαβε σῶμα ὁμοιοπαθὲς ἀνθρώποις.

Loc. 1. 2. Deſcriptio Diaboli ſeu Angeli mali.

5. Legantur quæ ſunt in hac epiſtola de ignorantia Diaboli in myſterio incarnationis & redemtionis: item de tentato Chriſto. Pingit Satanam his verbis: σὺ ὁ ἐκπεσὼν ἐκ τῆς ὑψηλοτάτης δόξης ὡς ἀστραπὴ: σὺ ὁ βελίαρ, ὁ δράκων, ὁ ἀποστάτης, ὁ σκολιὸς ὄφις, ὁ τοῦ θεοῦ ἀποστὰς, ὁ τοῦ χριστοῦ χωρισθεὶς, ὁ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀλλοτριωθεὶς, ὁ τοῦ χοροῦ τῶν ἀγγέλων ἐξωσθεὶς, ὁ τῶν νόμων τοῦ θεοῦ ὑβριστὴς, ὁ τῶν νομίμων ἐχθρὸς,

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

ἐχθρὸς ὁ τοῖς πρωτοπλάστοις ἐπαναστάς, καὶ τῆς ἐντολῆς ἐξώσας τοὺς οὐδὲν ἀδικήσαντάς σε, ὁ τῷ Ἄβελ ἐπαναστήσας τὸν ἀνθρωποκτόνον Κάϊν, ὁ τῷ Ἰὼβ ἐπιστρατεύσας &c. οὐχ ὑποστρέψαι οἷός τε.

6. De verbis Chriſti Math. 4. Dominum Deum tuum adorabis &c. Ἐγὼ ὅστις εἰμὶ γινώσκω, καὶ ὑπὸ τίνος ἀπέσταλμαι, καὶ ὃν χρὴ προσκυνεῖν ἐπίσταμαι, οἶδα τὸν ἕνα, ἐπίσταμαι τὸν μόνον, οὗ σὺ ἀποστάτης γέγονας: οὐκ εἰμὶ ἀντίθεος, ὁμολογῶ τὴν ὑπεροχὴν, ἐπίσταμαι τὸν τῆς ἐμῆς γεννήσεως αἴτιον τὸν πατέρα.

Loc. 1. Filii erga patrem reverentia.

Epiſtolâ ϛ πρὸς Φιλαδελφεῖς Epiſcopo commendato τὸν μερισμὸν τῆς ἑνότητος καὶ διδασκαλίας τῶν αἱρεσιωτῶν vitandum docet, Epiſcopo adhærendum, pœnitentes ad unitatem Eccleſiæ recipiendos, impœnitentes ut ad frugem redeant admonendos. In ſpecie deinde officii ſui conjuges, parentes, liberos, viduas, virgines &c. commonefacit, non ut Apoſtolus præcipiens, ſed ut frater exhortans. Iterum ab hæreticorum conſortio, quos notis aliquot prolixè deſcribit, avocat, Evangelii commendationem & quædam de Epiſcopi electione aliisq; miniſtris adjungens.

Epiſt. 6. ad Philadelph.

1. Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς κατὰ τὸ ἴδιον βούλημα ἐστήριξεν αὐτοῦ βεβαίως τὴν ἐκκλησίαν ἐπὶ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομῇ πνεύματι ἀχειροποιήτῳ, ἣ συγκλήσαντες οἱ ἄνεμοι καὶ οἱ ποταμοὶ οὐκ ἴσχυσαν αὐτὴν ἀνατρέψαι, ἀλλὰ μηδὲ ἰσχύσειάν ποτε τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἀλλ' ἐξασθενήσειαν δυνάμει Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

Loc. 1. 9. Eccleſiæ fundator conſervator & robur invictum Chriſtus.

2. Vir pius & gravis inprimis Eccleſiæ antiſtes σιγῶν πλέον δύναται τῶν πλέων λαλούντων. Obſerventur hic & in plerisq; hiſce epiſtolis boni Epiſcopi adjuncta & requiſita.

Loc. 3. 9.

3. Ὅπου ὁ ποιμήν ἐστιν, ἐκεῖ ὡς πρόβατα ἀκολουθεῖτε. πολλοὶ γὰρ λύκοι κωδίοις ἠμφιεσμένοι ἡδονῇ κακῇ αἰχμαλω-

Loc. 3. 9. oves ſequantur

paſtorem ut Chriſtum, fugiant lupos &c.

τίζουσι τοὺς θεοδρόμους, ἀλλ' ἐν ἑνότητι ὑμῶν οὐχ ἕξουσι τόπον. ὅσοι χριστοῦ εἰσὶν οὗτοι μετὰ τοῦ ἐπισκόπου εἰσίν. ὅσοι δ' ἂν ἐκκλίνωσιν αὐτοῦ, καὶ τὴν κοινωνίαν ἀσπάσωνται, μετὰ τῶν κατηραμένων, οὗτοι σὺν αὐτοῖς ἐκκοπήσονται.

Loc. 8. 9. Reſipiſcentes & ad Eccleſiam redeuntes humaniter recipiendi.

4. Ὅσοι ἂν μετανοήσαντες ἔλθωσιν ἐπὶ τὴν ἑνότητα τῆς ἐκκλησίας προσδέχεσθε αὐτοὺς μετὰ πάσης πραότητος, ἵνα διὰ τῆς χριστότητος καὶ τῆς ἀνεξικακίας ἀνανήψαντες ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος ἄξιοι Ιησοῦ χριστοῦ γενόμενοι σωτηρίας αἰωνίου τύχωσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ χριστοῦ.

Loc. 3. 9. Sciſmaticis & falſariis non adhærendum nec à piis deficiendū ſub periculo animæ.

5. Ει τις σχίζοντι ἀπὸ τῆς ἀληθείας ἀκολουθεῖ βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσει. Ει τις οὐκ ἀφίσταται τοῦ ψευδολόγου κήρυκος εἰς γέενναν κατακριθήσεται. οὔτε γὰρ εὐσεβῶν ἀφίστασθαι χρὴ, οὔτε δὲ δυσσεβέσι συγκεῖσθαι δεῖ. Ει τις ἐν ἀλλοτρίᾳ γνώμῃ περιπατεῖ, οὗτος οὐκ ἔστι χριστοῦ, οὔτε τοῦ πάθους αὐτοῦ κοινωνός, ἀλλ' ἔστιν ἀλώπηξ φθορεὺς ἀμπελῶνος χριστοῦ. τῷ τοιούτῳ μὴ συναναμίγνυσθε, ἵνα μὴ συναπόλησθε αὐτῷ, κἂν πατὴρ ᾖ, κἂν υἱὸς, κἂν ἄδελφος, κἂν οἰκεῖος.

Loc. 3. 9. Inimici Dei odio habendi, ſed tamen ad pœnitentiam revocandi.

6. Τοὺς μισοῦντας τὸν θεὸν μισεῖν χρὴ καὶ ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ ἐκτήκεσθαι, οὐ μὴν καὶ τύπτειν αὐτοὺς, ἢ διώκειν, καθὼς τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰδότα τὸν κύριον καὶ θεόν: ἀλλ' ἐχθροὺς μὲν ἡγεῖσθαι καὶ χωρίζεσθαι ἀπ' αὐτῶν: νουθετεῖν δὲ αὐτοὺς καὶ ἐπὶ μετάνοιαν παρακαλεῖν, ἐὰν ἄρα ἀκούσωσιν, ἐὰν ἄρα ἐνδῶσι. φιλάνθρωπος γὰρ ἐστιν ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν.

Lo. 1. 8. 9.

Lo. 1. 7 9 una fides, prædicatio, cibus potus Euchariſticus, altare, pater, Filius, Spiritus, baptiſmus, Eccleſia in toto orbe ſanguine Chriſti plantata &c.

7. Παρακαλῶ ὑμᾶς μιᾷ πίστει, καὶ ἑνὶ κηρύγματι, καὶ μιᾷ εὐχαριστίᾳ χρῆσθαι. Μία γὰρ ἐστιν ἡ σάρξ τοῦ κυρίου Ιησοῦ καὶ ἓν αὐτοῦ τὸ αἷμα τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκχυθέν. εἷς καὶ ἄρτος τοῖς πᾶσιν ἐθρύφθη, καὶ ἓν ποτήριον τοῖς ὅλοις διενεμήθη, ἓν θυσιαστήριον πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἐπείπερ καὶ εἷς ἀγέννητος ὁ θεὸς καὶ πατὴρ, καὶ εἷς μονογενὴς υἱὸς θεὸς λόγος καὶ ἄνθρω-

πος

τος, κὶ εἷς ὁ παράκλητος τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ἓν δὲ
κὶ τὸ κήρυγμα, κὶ ἡ πίστις μία, κὶ τὸ βάπτισμα ἓν, κὶ μία
ἡ ἐκκλησία, ἣν ἱδρύσαντο οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι ἀπὸ περάτων
ἕως περάτων ἐν τῷ αἵματι τοῦ χριστοῦ οἰκείοις ἱδρῶσι κὶ πόνοις.

8. Αἱ παρθένοι τῷ χριστῷ ὑποτάγητε ἐν ἀφθαρσίᾳ, οὐ Loc. 3. 5.
βδελυσσόμεναι γάμον ἀλλὰ τοῦ κρείσσονος ἐφιέμεναι, οὐκ De virgi-
ἐπὶ διαβολῇ συναφείας, ἀλλ᾽ ἕνεκα τῆς τοῦ νόμου μελέτης. nitate, ce-
Cumq; meminiſſet Sanctorum quorundam celibum libatu &
ὡς Ἠλία, ὡς Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ὡς Μελχισεδὲκ, ὡς Ἐλισσαίου, coniugio.
ὡς Ἱερεμίου, ὡς τοῦ Βαπτιστοῦ, Ἰωάννου &c. addit: οὐ ψέγων
τοὺς λοιποὺς μακαρίους, ὅτι γάμοις προσωμίλησαν τούτων
ἐμνήσθην ἄρτι. εὔχομαι γὰρ ἄξιος θεοῦ εὑρεθεὶς πρὸς τοῖς
ἴχνεσιν αὐτῶν εὑρεθῆναι ἐν τῇ βασιλείᾳ, ὡς Ἀβραὰμ κὶ Ἰ-
σαὰκ, κὶ Ἰακὼβ, ὡς Ἰωσὴφ, κὶ Ἠσαΐου καὶ τῶν ἄλλων προ-
φητῶν, ὡς Πέτρου, κὶ Παύλου, κὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων τῶν
γάμοις προσομιλησάντων.

9. Πατέρες διδάσκετε τοὺς ἑαυτῶν παῖδας τὰ ἱερὰ γράμ- Loc. 3.
ματα, κὶ τέχνας, πρὸ τὸ μὴ ἀργίᾳ χαίρειν. Parentes.

10. Οἱ κύριοι εὐμενῶς τοῖς οἰκέταις προσέχετε, ὡς ὁ ἅγιος Loc. 3.
Ἰὼβ ἐδίδαξε: Μία γὰρ φύσις κὶ ἓν τὸ γένος τῆς ἀνθρωπό- Domini.
τητος.

11. Ψευδοπροφῆται κὶ ψευδαπόστολοι ἓν κὶ τὸ αὐτὸ εἰλή- Prol.
φεισαν πονηρὸν κὶ ἀπατηλὸν κὶ λαοπλάνον πνεῦμα: οὕτω κὶ Loc. 2. 3.
οἱ προφῆται κὶ οἱ ἀπόστολοι ἓν κὶ τὸ αὐτὸ ἅγιον πνεῦμα ἀγα-
θὸν, κὶ ἡγεμονικὸν, ἀληθές τε, κὶ διδασκαλικὸν ἔλαβον παρὰ
θεοῦ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ εὐθὲς πνεῦμα. Veri Prophetæ &
Apoſtoli eundem bonum Spiritum magiſtrum habue- Prol.
runt: falſi eundem malum. Lo. 1 2. 5.

12. Εἷς ὁ θεὸς παλαιᾶς κὶ καινῆς διαθήκης: εἷς ὁ μεσίτης 9. Vnus
θεοῦ κὶ ἀνθρώπων, εἴς τε δημιουργίαν νοητῶν κὶ αἰσθητῶν, Deus, me-
κὶ πρόνοιαν πρόσφορον κὶ κατάλληλον: εἷς ἐστι κὶ ὁ παράκλη- diator, pa-
τος ὁ ἐνεργήσας ἐν Μωσεῖ κὶ Προφήταις κὶ Ἀποστόλοις. racletus,
doctor
Eccleſiæ.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Loc. 1. 5. Chriſtus ſolus ſalus

13. Πάντες οὖν οἱ ἅγιοι ἐν χριστῷ ἐσώθησαν, ἐλπίσαντες εἰς αὐτὸν καὶ αὐτὸν ἀναμείναντες, καὶ δι' αὐτοῦ σωτηρίας ἔτυχον:

Loc. 1. 2. 3. 5 10. Iudæi. Simon Magus. Ebion. Perſona Chriſti. Prohib. coniug. & cibor. Veritas incarn. & paſſ. Anima Chriſti humana vera. Commiſtiones, voluptas. Nicolaitæ.

14. Notæ ſeductorum: ſi quis 1. θεὸν νόμου καὶ προφητῶν κηρύττῃ ἕνα, χριστὸν δὲ ἀρνῆται υἱὸν εἶναι θεοῦ: 2. ὁμολογῇ χριστὸν Ιησοῦν κύριον, ἀρνῆται δὲ τὸν θεὸν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν οὐκ εἶναι λέγων τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητὴν πατέρα τοῦ χριστοῦ. 3. λέγῃ μὲν ἕνα θεὸν, ὁμολογῇ δὲ καὶ χριστὸν Ιησοῦν, ψιλὸν δὲ ἄνθρωπον εἶναι τὸν κύριον οὐχὶ θεὸν μονογενῆ καὶ σοφίαν καὶ λόγον θεοῦ, ἀλλ' ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος αὐτὸν μόνον εἶναι νομίζῃ. 4. φθορὰν καὶ μολυσμὸν καλῇ τὴν νόμιμον μίξιν, καὶ τὴν τῶν παίδων γένεσιν, ἤ τινα τῶν βρωμάτων βδελυκτά. 5. πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα ὁμολογῇ, καὶ τὴν κτίσιν ἐπαινῇ, δόκησιν δὲ λέγῃ τὴν ἐνσωμάτωσιν καὶ τὸ πάθος ἐπαισχύνηται. 6. ὁμολογῇ μὲν ὅτι θεὸς λόγος ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι κατῴκει, ὢν ἐν αὐτῷ ὁ λόγος, ὡς ψυχὴ ἐν σώματι, διὰ τὸ ἔνοικον εἶναι θεὸν ἀλλ' οὐχὶ ἀνθρωπείαν ψυχήν: λέγῃ δὲ τὰς παρανόμους μίξεις ἀγαθόν τι εἶναι, καὶ τέλος εὐδαιμονίας ἡδονὴν τίθηται, οἷος ὁ ψευδώνυμος Νικολαΐτης &c. οὗτος οὔτε φιλόθεος, οὔτε φιλόχριστος εἶναι δύναται, ἀλλὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος κενὸς καὶ τοῦ χριστοῦ ἀλλότριος.

Loc 3. 9. Fidelitas Epiſcopi & bona conſcientia.

15. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ διὰ Ιησοῦ χριστοῦ, ὅτι εὐσυνείδητός εἰμι ἐν ὑμῖν, καὶ πᾶσιν ἐν οἷς ἐλάλησα, εὔχομαι ἵνα μὴ εἰς μαρτυρίαν αὐτὸ κτήσωνται. Εκραύγασα μεταξὺ ὢν ἐλάλουν μεγάλῃ φωνῇ οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος ἀλλὰ θεοῦ.

Loc. 3. 9.

16. Ου διάστασις γνώμης, καὶ ὀργὴ, καὶ μισός, ἐκεῖ θεὸς οὐ κατοικεῖ.

Prol. Lo. 1. 4. 9. Antiquitas & archiva noſtra Chriſtus: &

17. Ηκουσα τινῶν λεγόντων, ὅτι ἐὰν μὴ ἐν τοῖς ἀρχείοις εὕρω τοῦ εὐαγγελίου, οὐ πιστεύω. τοῖς δὲ τοιούτοις ἐγὼ λέγω, ὅτι ἐμοὶ ἀρχεῖα ἐστὶν Ιησοῦς ὁ χριστὸς, οὗ παρακοῦσαι πρόδηλος ὄλεθρος. Αθικτόν μοι ἐστὶν ἀρχεῖον ὁ σταυρὸς αὐτοῦ, καὶ ὁ θάνατος, καὶ ἡ ἀνάστασις αὐτοῦ, καὶ ἡ πίστις ἡ περὶ τούτων, ἐν

οἷς θέ-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

οἷς θέλω ἐν τῇ προσευχῇ ὑμῶν δικαιωθῆναι. ὁ ἀπιστῶν τῷ εὐαγγελίῳ πᾶσιν ὁμοῦ ἀπιστεῖ, οὐ γὰρ πρόκειται τὰ ἀρχεῖα τοῦ πνεύματος. σκληρὸν τὸ πρὸς κέντρα λακτίζειν, σκληρὸν τὸ χριστῷ ἀπιστεῖν, σκληρὸν τὸ ἀθετεῖν τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων.

Salvifica in illum fides: Spiritus Sanctus: Apoſtoli.

18. Καλοὶ μὲν οἱ ἱερεῖς, καὶ οἱ τοῦ λόγου διάκονοι: κρείσσων δὲ ὁ ἀρχιερεὺς ὁ πεπιστευμένος τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὃς μόνος πεπίστευται τὰ κρυπτὰ τοῦ θεοῦ. καλαὶ αἱ λειτουργικαὶ τοῦ θεοῦ δυνάμεις: ἅγιος ὁ παράκλητος, καὶ ἅγιος ὁ λόγος ὁ τοῦ πατρὸς υἱὸς, δι᾽ οὗ ὁ πατὴρ τὰ πάντα πεποίηκε, καὶ τῶν ὅλων προνοεῖ. Οὗτος ἐστιν ἡ πρὸς τὸν πατέρα ἄγουσα ὁδὸς, ἡ πέτρα, ὁ φραγμὸς, ἡ κλεὶς, ὁ ποιμὴν, τὸ ἱερεῖον, ἡ θύρα τῆς γνώσεως, δι᾽ ἧς εἰσῆλθον Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, Μωσῆς καὶ ὁ σύμπας τῶν προφητῶν χορὸς, καὶ οἱ στύλοι τοῦ κόσμου οἱ ἀπόστολοι καὶ ἡ νύμφη τοῦ χριστοῦ ὑπὲρ ἧς φέρνης λόγῳ ἐξέχεε τὸ οἰκεῖον αἷμα ἵνα αὐτὴν ἐξαγοράσῃ, πάντα ταῦτα εἰς ἑνότητα τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ θεοῦ.

Prol. Loc. 1. 5. 9. Evangelii totiusq; miniſterii atq; adeo ſalutis noſtræ baſis & immota certitudo.

19. Ἐξαίρετον τι ἔχει τὸ εὐαγγέλιον τὴν παρουσίαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, τὸ πάθος, αὐτὴν τὴν ἀνάστασιν. ἃ γὰρ οἱ προφῆται κατήγγελλον λέγοντες, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν: ταῦτα ἐν τῷ εὐαγγελίῳ πεπλήρωται: πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη.

Loc. 1. 5. Evangelium impletio Prophetarum.

20. Πρέπον ἐστὶν ὑμῖν ὡς ἐκκλησίᾳ θεοῦ χειροτονῆσαι ἐπίσκοπον, εἰς τὸ πρεσβεῦσαι θεοῦ πρεσβείαν. Μακάριος ἐν χριστῷ Ἰησοῦ ὃς κατηξιώθη τῆς τοιαύτης διακονίας.

Loc. 9. Epiſcopi idonei elect. & ordin.

Epiſt. ζ πρὸς Σμυρναίους idem habet cū ſuperioribus argumentum. Commendatur Smyrnenſium in pietate profectus, refutantur Hæretici Chriſtum opinione natum, paſſum, mortuum &c. affirmantes, qui & à propriis notis deſcribuntur. Subjiciuntur admonitiones ad continuandum ſtudium pietatis, concordiæ, reverentiæ Epiſcopo exhibendæ &c.

Epiſt. 7. ad Smyrnenſes.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Loc 1.5. Typus ſerp. in deſerto.

1. Ο λόγος ὑψωθείσης αὐτοῦ τῆς σαρκὸς κατὰ τὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ χαλκοῦν ὄφιν πάντας εἵλκυσε πρὸς ἑαυτὸν εἰς σωτηρίαν αἰώνιον.

Loc. 1. Chriſtus homo.

2. Εγὼ οὐκ ἐν τῷ γεννᾶσθαι καὶ σταυροῦσθαι γινώσκω αὐτὸν ἐν σώματι γεγονέναι μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐν σαρκὶ αὐτὸν οἶδα καὶ πιστεύω ὄντα.

Loc. 1. 9. Chriſti perſona.

3. Τί ὀφελεῖ εἰ ἐμὲ ἐπαινεῖ τις, τὸν δὲ κύριόν μου βλασφημεῖ, μὴ ὁμολογῶν αὐτὸν σαρκοφόρον θεὸν: ὁ δὲ τοῦτο μὴ λέγων τελείως αὐτὸν ἀπήρνηται ὢν νεκροφόρος.

Lo. 1. 5. 10. Neceſsitas veræ de Salvatore fidei. Nullum perſonarū ordinum, conditionum &c. diſcrimen.

4. Μηδεὶς πλανάσθω. Εὰν μὴ πιστεύσῃ χριστὸν Ἰησοῦν ἐν σαρκὶ πεπολιτεῦσθαι, καὶ ὁμολογήσῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ τὸ πάθος, καὶ τὸ αἷμα ὃ ἐξέχεεν ὑπὲρ τῆς κόσμου σωτηρίας, οὐ τῆς ζωῆς αἰωνίου τεύξεται, κἂν βασιλεὺς ᾖ, κἂν ἱερεὺς, κἂν ἄρχων, κἂν ἰδιώτης, κἂν δεσπότης, ἢ δοῦλος, κἂν ἀνὴρ, ἢ γυνή. ὁ χωρῶν χωρείτω, ὁ ἀκούων ἀκουέτω. τόπος καὶ ἀξίωμα καὶ πλοῦτος μηδένα φυσιούτω: ἀδοξία καὶ πενία μηδένα ταπεινούτω.

Prol. Summa Chriſtianiſmi.

5. Τὸ ὅλον ἐστὶ πίστις ἡ εἰς θεὸν καὶ ἡ εἰς χριστὸν ἐλπὶς, ἡ τῶν προσδοκωμένων ἀγαθῶν ἀπόλαυσις, ἀγάπη τε πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸ ὁμόφυλον.

Loc. 1. Cur Chriſtus oret pro Apoſt

6. Εδεήθη ὁ χριστὸς μὴ ἐκλείπειν τὴν πίστιν τῶν ἀποστόλων, οὐχ ὡς μὴ αὐταρκῶν φυλάξαι αὐτὴν, ἀλλ' ὡς χαίρων τῇ τοῦ πατρὸς ὑπεροχῇ.

Loc. 3. Veritati inſiſtendum: à corruptelis cavendum.

7. Πρέπον ἐστὶν ἀπέχεσθαι τῶν ἑτεροδοξούντων καὶ μήτε κατ' ἰδίαν περὶ αὐτῶν λαλεῖν μήτε κοινῇ, προσέχειν δὲ νόμῳ καὶ προφήταις, καὶ τοῖς εὐαγγελισαμένοις ὑμῖν τὸν σωτήριον λόγον. τὰς δὲ δυσωνύμους αἱρέσεις, καὶ τοὺς τὰ σχίσματα ποιοῦντας φεύγετε ὡς ἀρχὴν κακῶν

Loc. 8. Pœnitendum.

8. Ευλογον ἀνανῆψαι ἡμᾶς ὡς ἔτι καιρὸν ἔχομεν εἰς θεὸν μετανοεῖν. ἐν γὰρ τῷ ᾅδῃ οὐκ ἔστιν ὁ ἐξομολογούμενος. ἰδοὺ γὰρ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ πρὸ προσώπου αὐτοῦ.

Contra purgatorium.

9. Ουτε θεοῦ τις κρείττων ἢ παραπλήσιος ἐν πᾶσι τοῖς οὖσιν:

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

οὖσιν: ὅτι βασιλέως τις παραπλήσιος ἐν ἀρχοῦσιν εἰρήνην καὶ εὐνομίαν τοῖς ἀρχομένοις πρυτανεύοντος: ὅτι δὲ ἐν ἐκκλησίᾳ ἐπισκόπου τι μεῖζον θεοῦ εἰκόνα φοροῦντος.

[Loc 1. 3. 9. Deus. Rex. Epiſcopus.]

10. Τέλειοι ὄντες τέλεια καὶ φρονεῖτε. θέλουσι γὰρ ὑμῖν εὖ πράττειν καὶ θεὸς ἕτοιμος εἰς τὸ παρασχεῖν.

[Loc 1. 2. 3. 5. 6.]

Επις. η. πρὸς Πολύκαρπον Επίσκοπον Σμύρνης. Celebrat Polycarpum, eumq; hortatur, ut pergat conſtantiâ, tolerantiâ, ſtudio unitatis, fidelitate & aſsiduitate in adminiſtranda Eccleſia & precibus ad Deum fundendis. Contra hoſtes pugnandum: Synodi convocandæ: Singuli ſuo loco & ſtatu docendi & excitandi: Infirmi ferendi: Legatus idoneus in Syriam mittendus. Salut. valedict.

[Epiſt. ad Polycarpum Epiſcopum Smyrnæ.]

1. Επίσκοπος μᾶλλον ἐπεσκοπημένος ὑπὸ θεοῦ. Proſonomaſia jucunda: inſpector potius inſpectus: curator potius curatus.

[Loc. 2. 9.]

2. Pia exhortatio pro Eccleſiæ doctoribus: παρακαλῶ σε προσθεῖναι τῷ δρόμῳ σου, καὶ πάντας παρακαλεῖν ἵνα σώζωνται, ἐκδίκει σου τὸν τόπον ἐν πάσῃ ἐπιμελείᾳ σαρκικῇ τε καὶ πνευματικῇ, τῆς ἑνώσεως φρόντιζε ἧς οὐδὲν ἄμεινον, πάντας βάσταζε ὡς καί σε ὁ κύριος, πάντων ἀνέχου ἐν ἀγάπῃ, προσευχαῖς σχόλαζε ἀδιαλείπτοις, αἰτοῦ σύνεσιν πλείονα ἧς ἔχεις, γρηγόρει ἀκοίμητον πνεῦμα κεκτημένος, τοῖς κατ᾽ ἄνδρα κατ᾽ ὁμοήθειαν λάλει θεοῦ, πάντων τὰς νόσους βάσταζε ὡς τέλειος ἀθλητὴς &c.

[Loc. 3. 9. Perge. hortare: locum tuere: tolera omnes: ora: vigila: ſingulis loquere:]

3. ὅπου πλείων κόπος, πολὺ κέρδος. [Loc. 6. 9.]

4. Ου πᾶν τραῦμα τῇ αὐτῇ ἐμπλάστρῳ θεραπεύεται: τοὺς παροξυσμοὺς ἐμβροχαῖς παῦε. Quale vulnus talis curatio.

[Loc. 3.]

5. Οι δοκοῦντες ἀξιόπιστοι εἶναι καὶ ἑτεροδιδασκαλοῦντες μή σε καταπλησσέτωσαν. στῆθι δὲ ἑδραῖος ὡς ἄκμων τυπτόμενος. μεγάλου ἐστὶν ἀθλητοῦ δέρεσθαι καὶ νικᾶν. μάλιστα δὲ ἕνεκεν θεοῦ πάντα ὑπομένειν ἡμᾶς δεῖ, ἵνα καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ἀναμείνῃ εἰς

[Loc. 3. 6. 9. Prol. Athleta ſacer ſit inſtar incudis o-]

τὴν

omnia ferens, nihil metuens. τὴν βασιλείαν. πλεῖον προέθες τῇ σπουδῇ οὗ εἶ, συντονώτερον δράμε, τοὺς χειροὺς καταμάνθανε: ὡς ἐνταῦθα εἶ, νίκησον. ὧδε γάρ ἐστι τὸ στάδιον, ἐκεῖ δὲ οἱ στέφανοι.

Loc. 10.

Loc. 1. 10. Christus Deus & homo. 6. Προσδόκα χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸν ἄχρονον ἐν χρόνῳ, τὸν ἀόρατον τῇ φύσει, ὁρατὸν ἐν σαρκί, τὸν ἀψηλάφητον καὶ ἀναφῆ ὡς ἀσώματον, δι' ἡμᾶς δὲ ἁπτὸν καὶ ψηλαφητὸν ἐν σώματι, τὸν ἀπαθῆ ὡς θεὸν, δι' ἡμᾶς δὲ παθητὸν ὡς ἄνθρωπον, τὸν κατὰ πάντα τρόπον δι' ἡμᾶς ὑπομείναντα.

Lo. 3. 6. 9. Varia præcepta pro doctoribus & auditoribus. 7. Ευσέβει πυκνότερον συναγωγαὶ γινέσθωσαν, ἐξ ὀνόματος πάντας ζήτει, δούλους καὶ δούλας μὴ ὑπερηφάνει, εἴ τις δύναται ἐν ἁγνείᾳ μένειν ἐν ἀκαυχησίᾳ μενέτω, πρέπει τοῖς γαμοῦσι καὶ ταῖς γαμούσαις μετὰ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τὴν ἕνωσιν ποιεῖσθαι, πάντα εἰς τιμὴν θεοῦ γινέσθω, συγκοπιᾶτε ἀλλήλοις, συναθλεῖτε, συντρέχετε, συμπάσχετε, συγκοιμᾶσθε, συνεγείρεσθε, ὡς θεοῦ οἰκονόμοι, καὶ πάρεδροι καὶ ὑπηρέται, Loc. 9. 10. ἀρέσκετε ᾧ στρατεύεσθε, ἀφ' οὗ καὶ τὰ ὀψώνια κομίσεσθε. Τὸ Loc. 7. βάπτισμα ὑμῶν μενέτω ὡς ὅπλα, ἡ πίστις ὡς περικεφάλαια, Loc. 9. ἡ ἀγάπη ὡς δόρυ, ἡ ὑπομονὴ ὡς πανοπλία.

Loc. 9. 8. Πρέπει συμβούλιον ἀγαγεῖν θεοπρεπέστατον καὶ χειροτονῆσαι εἴ τινα ἀγαπητὸν λίαν ἔχετε καὶ ἄοκνον, ὃς δυνήσεται θεόδρομος καλεῖσθαι &c. Eligendus fidelis in vinea Domini operarius deliberatione inſtituta.

Loc. 6. 9. Ο χριστιανὸς ἐξουσίαν ἑαυτοῦ οὐκ ἔχει, ἀλλὰ θεῷ σχολάζει. Chriſtianus ſui juris non eſt ſed Deo vacat.

Epiſt. 9. ad Antiochenos. Πρὸς Αντιοχεῖς Επιστ. θ. partim παραινετικὴ eſt, partim διδακτικὴ, partim ἐλεγκτική. Hortatur enim autor Antiochenos, ut hæreticorum gentilium & Judæorum errores abjiciant: Qua occaſione ex ſcripturis docet Deum patrem unum & ſolum Deum, Chriſtum autem ejus eſſe Filium. Damnat deinde hæreticos aſſerentes Chriſtum non eſſe Filium conditoris mundi, ſed nudum hominem. Deniq; ad conſtantiam Antioche-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

tioches inflammans nos omniũ ordinum Chriſtianos officii admonet.

1. Παρακαλῶ ὑμᾶς φυλάττειν τὰς εἰσκωμασούσας αἱρέ- Prol.
σεις τοῦ πονηροῦ, ἐπὶ ἀπάτῃ καὶ ἀπωλείᾳ τῶν πειθομένων αὐτῷ, Loc. 1. 3.
προσέχειν δὲ τῇ τῶν ἀποστόλων διδαχῇ, καὶ νόμῳ καὶ προφήταις Hæreſis fugienda.
πιστεύειν: πᾶσαν ἰουδαϊκὴν καὶ ἑλληνικὴν ἀποῤῥίψαι πλάνην, Norma
καὶ μήτε πλῆθος θεῶν ἐπεισάγειν, μήτε τὸν χριστὸν ἀρνεῖσθαι doctrinæ.
προφάσει τοῦ ἑνὸς θεοῦ. unus Deus.

2. Πᾶς ὅστις ἕνα καὶ μόνον καταγγέλλει θεὸν, ἐπ' ἀναιρέσει Loc. 1.
τῆς τοῦ χριστοῦ θεότητος, ἐστὶ διάβολος καὶ ἐχθρὸς πάσης δι- Chriſtus
καιοσύνης. Deus.

3. Ὁ ὁμολογῶν χριστὸν οὐ τοῦ ποιήσαντος τὸν κόσμον υἱὸν, Loc. 1.
ἀλλ' ἑτέρου τινὸς ἀγνώστου, παρ' ὃν ἐκήρυξεν ὁ νόμος καὶ οἱ Loc. 2.
προφῆται, οὗτος ὄργανόν ἐστιν αὐτοῦ τοῦ διαβόλου.

4. ὁ τὴν ἐνανθρώπησιν παραιτούμενος, καὶ τὸν σταυρὸν Loc. 1.
ἐπαισχυνόμενος, οὗτός ἐστιν ἀντίχριστος. Anti-Chriſtus.

5. Παύλου καὶ Πέτρου γεγόνατε μαθηταί. μὴ ἀπολέσητε Loc. 9.
τὴν παραθήκην.

6. Μὴ καταισχύνωμεν τὸν πατέρα: γενώμεθα γνήσιοι Loc. 1.
παῖδες, ἀλλὰ μὴ νόθοι. 6. 9.

7. Ἐγὼ ἤδη σπένδομαι ἵνα χριστὸν κερδήσω. Loc. 9. 10.

8. Doctores verbi γινωσκέτωσαν οἵου εἰσὶν ἀξιώματος Loc. 3. 9.
καὶ σπουδαζέτωσαν ἄμεμπτοι εἶναι, ἵνα ὦσι μιμηταὶ χριστοῦ.

9. Μηδεὶς ἀργὸς ἐσθιέτω, ἵνα μὴ ῥεμβὸς γένηται καὶ πορ- Loc. 3.
νοκόπος.

10. Τῷ καίσαρι ὑποτάγητε, ἐν οἷς ἀκίνδυνος ἡ ὑποταγή. Loc. 3. 1.

11. Τοὺς ἄρχοντας μὴ ἐρεθίζετε εἰς παροξυσμὸν, ἵνα μὴ Loc. 3.
δῶτε ἀφορμὴν τοῖς ζηλοῦσι καθ' ὑμῶν.

12. Ἐῤῥωμένους ὑμᾶς ὁ ὢν μόνος ἀγέννητος διὰ τοῦ πρὸ Loc. 1.
αἰώνων γεγεννημένου διαφυλάξει πνεύματι καὶ σαρκὶ, θεῷ καὶ votum & valedict.
χριστῷ ἔῤῥωσθε πεφωτισμένοι τῷ ἁγίῳ πνεύματι.

Notentur hoc loco ſub finem Epitheta quibus paſſim Loc. 9.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

ſim in his Epiſtolis Eccleſia inſignitur. Appellatur enim ἠγαπημένη παρὰ θεοῦ πατρὸς καὶ Ιησοῦ χριστοῦ, ἁγία, ἐκλεκτὴ, ἀξιόθεος, εὐλογημένη ἐν χάριτι θεοῦ, σεσωμένη ἐν χριστῷ, ἀξιεπαίνετος, ἀξιομνημόνευτος, ἀξιαγάπητος. ἠλεημένη ἐν ἀγάπῃ, ἡδρασμένη ἐν ὁμονοίᾳ θεοῦ, καὶ ἀγαλλομένη ἐν τῷ πάθει τοῦ κυρίου Ιησοῦ ἀδιακρίτως, καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει αὐτοῦ πεπληροφορημένη, ἀνυστέρητος παντὸς χαρίσματος, θεοπρεπεστάτη, ἁγιοφόρος, εὐλογημένη ἐν μεγέθει θεοῦ πατρὸς πληρώματι, προωρισμένη πρὸ αἰώνων. ἀξιομακάριστος, ἡγιασμένη, πεφωτισμένη, ἀξιοπρεπὴς. ἀξιοεπίτευκτος, ἀξίαγνος, χριστώνυμος, πατρώνυμος, πνευματοφόρος &c.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Progymnaſmatum Theologicorum

DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacro-
ſancti miniſterii in dictis Duca-
tibus candidatis &
membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa,
inſtitutorum

AGON SPECIALIS Decimus Tertius

quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit
Johannes Ludolphi Riſumenſis à Sacellana-
tu Bretſtedenſi ad Paſtoratum patrium
vocatus.

M D C V.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

SENTENTIAE PRAECIPUÆ EX TRIBUS POSTREmis Ignatii Epiſtolis.

Epiſt. 10. ad Heronem Diaconum Antiochenum. Πρὸς Ἥρωνα Διάκονον Ἀντιοχείας ἐπιστ. 1. tota monitoria ſeu ſuaſoria eſt. Hortatur enim Heronem Ignatius, ut curſum cœptum ſtrenuè urgeat, dignitatem ſuam tueatur, concordiam, vitæ innocentiam, temperantiam, precum aſsiduitatem, veritatem, & ſacræ ſcripturæ lectionem & meditationem ſibi commendatam habeat, ad auditores ſuos omnes & ſingulos ſolicitè attendat, hæreticos de Chriſto ſalvatore malè ſentientes & limites præfixos non obſervantes fugiat, fœminas honoret, infirmos toleret, à rebus ad ſuum officium non pertinentibus abſtineat, à ſuperbia & invidia alienus ſit, viduas veneretur, pupillis patrocinetur, famulos non contemnat, longanimitati ſtudeat, pauperes non negligat, ſeipſum caſtum ſervet, nō cuivis fidat, depoſitū ſibi commiſſum cuſtodiat, veſtigiis præceptoris inſiſtat, ut cujus ſucceſſor ſit futurus &c. Sequuntur ſalutationes & valedictiones.

Loc. 3.9. 1. Παρακαλῶ σε ἐν θεῷ προσθεῖναι τῷ δρόμῳ σου καὶ ἐκδικεῖν σου τὸ ἀξίωμα. Hortor te in Domino, ut in curſu tuo pergas, & officii tui autoritatem tuearis.

Loc. 3.9. 2. Νηστείαις καὶ δεήσεσι σχόλαζε, ἀλλὰ μὴ ἀμέτρως, ἵνα μὴ σαυτὸν καταβάλῃς. οἴνου καὶ κρεῶν μὴ πάντῃ ἀπέχου, οὐ γὰρ ἐστι βδελυκτὰ, ἀλλὰ μεμετρημένως, καὶ εὐτάκτως ὡς θεοῦ χορηγοῦντος. Vaca ieiuniis & precibus, ſed pia moderatione, ne ipſe te perdas. Vino & carnibus ne omnino abſtineas, neq; enim abominanda ſunt. Vtere vero illis debita menſura & ordine, ceu Deo ſuppeditante.

Loc. 2. 3. Τίς φάγεται, ἢ τίς πίεται παρὲξ θεοῦ. ὅ, τι εἴη καλὸν αὐτοῦ: καὶ εἰ τι ἀγαθὸν αὐτοῦ. Nemo niſi ex Deo edit & bibit. Quicquid enim lautum, quicquid iucundum, quicquid bonum eſt, ab ipſo eſt.

4. Τῇ

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

4. Τῇ ἀναγνώσει πρόσεχε, ἵνα μὴ μόνον αὐτὸς εἰδῇς τοὺς Proleg.
νόμους, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις αὐτοὺς ἐξηγῇ, ὡς θεοῦ ἀθλητής. Loc 3.9.
οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. Ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. Lectioni attende, ut non modo ipſe ſcripturam noveris, ſed aliis etiam interpretari poſsis, velut Dei athleta. Nemo militans negociis ſeculi ſe implicat, ut illi, qui in militiam ipſum aſſcripſit, placeat. Vtut vero quis certet, niſi legitimè certet, coronam non reportat.

5. Πᾶς ὁ λέγων παρὰ τὰ διατεταγμένα, κἂν ἀξιόπιστος Proleg.
ᾖ, κἂν νηστεύῃ, κἂν παρθενεύῃ, κἂν σημεῖα ποιῇ, κἂν προφητεύῃ, λύκος σοι φαινέσθω, ἐν προβάτου δορᾷ προβάτων φθορὰν κατεργαζόμενος. Quisquis præter conſtituta quid dixerit, licet fide dignus ſit, ieiunet, in virginitate degat, ſigna edat, prophetet: pro lupo illum habeas, ſub pelle ovina ovium exitium machinante.

6. Εἴ τις ἀρνεῖται τὸν σταυρὸν καὶ τὸ πάθος ἐπαισχύνεται, Loc. 1.
ἔστω σοι ὡς αὐτὸς ὁ ἀντικείμενος, κἂν ψωμίσῃ τὰ ὑπάρχοντα πτωχοῖς, κἂν ὄρη μεθιστᾷ, κἂν παραδῷ τὸ σῶμα εἰς καῦσιν, ἔστω σοι βδελυκτός. Si quis crucem neget, & paſsionem horreat, ſit tibi ut adverſarius ille, utut omnia ſua pauperibus diſtribuat, montes transferat, corpus exurendum tradat; ſit tibi abominabilis.

7. Εἴ τις φαυλίζει τὸν νόμον, ἢ τοὺς Προφήτας, οὓς ὁ Proleg.
Χριστὸς παρὼν ἐπλήρωσεν, ἔστω σοι ὡς ὁ ἀντίχριστος. Si quis Loc. 1.
legem aſpernatur aut Prophetas, quos Chriſtus præſens implevit, ſit tibi ut Antichriſtus.

8. Εἴ τις ἄνθρωπον μόνον λέγῃ τὸν κύριον, ἰουδαῖος ἐστι Loc. 1.
χριστοκτόνος. Si quis Chriſtum dominum dicat ſolummodo hominum, Iudæus Chriſticida eſt.

9. χήρας τίμα, ὀρφανῶν προΐστασο. Viduas honora: pu- Loc. 3.
pillis patrocinare.

10. Τῶν συνάξεων μὴ ἀμέλει: ἐξ ὀνόματος πάντας ἐπι- Loc 3.9.
ζήτει. Synaxes ne negligas: nominatim omnes require.

11. Οἰκέτας μὴ ἐπαισχύνου: κοινωνεῖ γὰρ ἡμῖν καὶ αὐτοῖς ἡ Loc. 3.
φύσις. Miniſtrorum te non pudeat; communis eſt enim & nobis & illis natura.

Loc. 3. 12. Γυναῖκας μὴ βδελύττου: αὗταί σε γὰρ γεγεννήκασι καὶ ἐξέθρεψαν. ἀγαπᾶν οὖν χρὴ τὰς αἰτίας τῆς γεννήσεως, μόνον δὲ ἐν κυρίῳ, Fœminas ne abomineris, ut quæ te genuerunt & nutriverunt. Diligere igitur oportet authrices generationis, verum duntaxat in Domino.

Loc. 1. 2. 13. Τὸ τοῦ Αδὰμ σῶμα ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων. τῆς δὲ Ευας ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Αδάμ. καὶ ὁ παράδοξος δὲ τοκετὸς τοῦ κυρίου, ἐκ μόνης τῆς παρθένου, οὐ βδελυκτῆς οὔσης τῆς νομίμου μίξεως, ἀλλὰ θεοπρεποῦς τῆς γενέσεως. Adæ corpus ex quatuor Elementis: Evæ autem ex latere Adæ. Admirandus verò partus Domini ex ſola virgine, non quod abominabilis ſit legitima commixtio, ſed quod partus eiusmodi Deum decebat.

Loc. 1. 14. Επρεπε γὰρ τῷ δημιουργῷ, μὴ τῇ συνήθει ἀποχρήσασθαι γεννήσει, ἀλλὰ τῇ παραδόξῳ καὶ ξένῃ, ὡς δημιουργῷ. Decebat creatorem, non conſueto, ſed inſolito ac peregrino uti partu, tanquam ceterorum opificem.

Loc. 2. 3. 15. Υπερηφανίαν φεῦγε. ψευδολογίαν βδελύττου. φθόνον φυλάττου. ἀρχηγὸς γὰρ αὐτοῦ ἐστὶν ὁ διάβολος, καὶ διάδοχος ὁ Κάϊν ἀδελφῷ βασκάνας, καὶ ἐκ φθόνου φόνον κατεργασάμενος. Superbiam vita. Mendacium deteſtare. Invideam fuge. autor enim illius diabolus eſt, & ſucceſſor Cain, fratris oppreſſor, qui ex invidia ex vita illum ſuſtulit.

Loc. 3. 16. Μακρόθυμος ἔσο, ἵνα ᾖς πολὺς ἐν φρονήσει. Eſto longanimis, ut prudentia creſcas.

Lo. 1. 3. 5. 17. Σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει, ὡς θεοῦ οἰκητήριον: ναὸς χριστοῦ ὑπάρχεις, ὄργανον εἶ τοῦ πνεύματος. Caſtum teipſum cuſtodi, veluti Dei habitaculum: Templum Chtiſti exiſtis: Spiritus es inſtrumentum.

Loc. 3. 18. Μὴ πᾶσι πίστευε, μὴ πᾶσι θάῤῥει, μηδὲ ἄν τις ὑποκορίζηταί σε: πολλοὶ γάρ εἰσιν ὑπηρέται τοῦ Σατανᾶ: καὶ ὁ ταχὺ ἐμπιστεύων κοῦφος τῇ καρδίᾳ. Ne omnibus credas aut confidas, nequidem ſi quis blandiatur tibi. Multi enim ſunt Satanæ miniſtri. Et qui cito credit levis eſt corde.

Loc. 3. 9. 19. Ισχυε, ὦ Ηρων, ἡρωικῶς καὶ ἀνδρικῶς: σὺ γὰρ εἰσάξεις ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἐσάξεις τὸν λαὸν κυρίου &c. Forti, ò Hero, heroico & virili ſis animo: Tu enim deinceps introduces & educes populum Domini.

20. Votum pro pio Eccleſiæ Doctore. Ὑγιαίνοντά σε, καὶ ἐν Lo. 1.3.9.
πᾶσιν εὐδοκιμοῦντα ὁ πατὴρ τοῦ χριστοῦ δι' αὐτοῦ τοῦ μονογε-
νοῦς φυλάττοι ἐπὶ μήκιστον βίου χρόνον, εἰς ὠφέλειαν τῆς
τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας. Incolumen te & in omnibus probatum cuſtodiat Pater Chriſti per filium ſuum unigenitum in longiſsimum vitæ ſpacium ad Eccleſiæ Dei utilitatem.

Επις. ια. πρὸς Εφεσίους, ut ſuperiores fere omnes, partim generis demonſtrativi eſt, partim deliberativi. Celebrat enim Ignatius Epheſiorum fidem, pietatem, dilectionem, unitatem, conſtantiam in retinenda doctrina ab Apoſtolis accepta &c. Eoſdemq; hortatur, ut in curſu cœpto decurrere pergant, pio Epiſcopo Oneſimo (quem cum aliis nonnullis ſerio prædicat) tanquam ipſi Domino obtemperent, ſecundum voluntatem Dei vivant, piis precibus ardenter incumbant, diſtractiones, ſuperbiam &c. fugiant, ab impoſtoribus ſibi caveant, Chriſto ſalvatori indivisè & indivulsè adhæreant, Spiritum ſanctum doctorem & ductorem ſequantur, doctrinas dijudicent, incorruptam de Chriſti perſona, officio & beneficiis confeſsionem retineant. Suadet deinde, ut impœnitentes excommunicent, pœnitentes in Eccleſiam recipiant, Evchariſtiam crebro frequentent, charitatem cum fide conjungant, peccatum fugiant &c.

Epiſt. 11. ad Epheſios.

1. Πρέπον ὑμᾶς ἐστὶ κατὰ πάντα τρόπον δοξάζειν Ἰησοῦν χρι- Lo. 1.3.6.
στὸν τὸν δοξάσαντα ὑμᾶς, ἵνα ἐν μιᾷ ὑποταγῇ ἦτε, κατηρ-
τισμένοι τῷ αὐτῷ νοΐ, καὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ, καὶ τὸ αὐτὸ λέγητε
πάντες περὶ τοῦ αὐτοῦ. Decet vos omnibus modis Ieſum Chriſtum qui vos glorificavit, glorificare, ut una obœdientia ſitis perfecti, eadem mente, eademq; ſententia, & idem de eodem dicatis omnes.

2. Ἰησοῦς χριστὸς πάντα κατὰ γνώμην πράττει τοῦ πατρὸς: Lo. 1.3.6.
οὐκοῦν καὶ ἡμᾶς χρὴ ζῆν κατὰ γνώμην Θεοῦ ἐν χριστῷ, καὶ ζηλοῦν
ὡς Παῦλος. Ieſus Chriſtus omnia iuxta voluntatem patris facit: igitur & nos oportet vivere iuxta voluntatem Dei in Chriſto, & eum ſectari, ut Paulus.

Loc 3.9. 3. Τὸ ἀξιονόμαστον πρεσβυτέριον ἄξιον ὂν τοῦ Θεοῦ οὕτως συνήρμοσται τῷ ἐπισκόπῳ ὡς χορδαὶ κιθάρᾳ συνδεδεμένοι οὕτω τῇ ὁμονοίᾳ καὶ συμφώνῳ ἀγάπῃ, ἧς ἐστὶν ἀρχηγὸς καὶ φύλαξ Ἰησοῦς χριστός. Memorabile ſacerdotum veſtrorum collegium dignum Deo coaptatum eſt, conſentitq; Epiſcopo ut, chordæ ipſi citharæ, ita colligati conſenſu & concordi charitate, cuius dux & cuſtos eſt Ieſus Chriſtus.

Loc. 3.9. 4. Καὶ οἱ κατ' ἄνδρα χορὸς γένεσθε εἷς, ἵνα σύμφωνοι ὄντες ἐν ὁμονοίᾳ συνάφειαν Θεοῦ λαβόντες, ἐν ἑνότητι ἓν γένησθε τῇ συμφωνίᾳ τῷ θεῷ πατρὶ, καὶ τῷ ἠγαπημένῳ υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ χριστῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. Vnus ſigillatim chorus eſtote, ut per concordiā in nullo diſcrepantem, Deoq; coniuncti per unitatem unum ſitis, concordia animorum, Deo patri & dilecto filio eius Ieſu Chriſto Domino noſtro.

Loc. 3. 5. Αὐθάδης ἐστὶ καὶ δύσερις, ὑπερήφανος, ὁ μὴ πειθαρχῶν τοῖς κρείττοσιν. Sibi placens, contentioſus & ſuperbus eſt, qui non obtemperat præſtantioribus.

Loc 3.9. 6. Πάντα ὃν πέμπει ὁ οἰκοδεσπότης εἰς ἰδίαν οἰκονομίαν, οὕτως αὐτὸν δεῖ ἡμᾶς δέχεσθαι, ὡς αὐτὸν τὸν πέμψαντα. Quemcunq; paterfamilias mittit ad propriam œconomiam ſeu familiam gubernandam, hic à vobis excipiendus eſt, ut & ipſe qui mittit.

Proleg. 7. Ὀνήσιμος ὑπερεπαινεῖ ὑμῶν τὴν ἐν θεῷ εὐταξίαν, ὅτι
Lo 1.5.9. πάντες κατὰ ἀλήθειαν ζῆτε, καὶ ὅτι ἐν ὑμῖν οὐδεμία αἵρεσις κατοικεῖ: ἀλλ' οὐδὲ ἀκούετέ τινος, ἢ μόνου Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος καὶ διδασκάλου, καὶ ἐστὲ ὡς Παῦλος ὑμῖν ἔγραφεν, ἓν σῶμα, καὶ ἓν πνεῦμα &c. Oneſimus valde celebrat veſtrum in Domino decentem compoſitumq; ordinem, quod omnes ſecundum veritatem vivitis, & nullus inter vos hæreſi ſit locus: Sed nec obœditis cuiquam, niſi ſoli Ieſu Chriſto, vero paſtori & magiſtro, eſtisq;, ut Paulus ad vos ſcribebat, unum corpus, & unus ſpiritus &c.

Loc. 1.5. 8. Ἰατρὸς ἡμῶν ἐστὶν ὁ μόνος ἀληθινὸς θεὸς, ὁ ἀγέννητος καὶ ἀπρόσιτος, ὁ τῶν ὅλων κύριος, τοῦ δὲ μονογενοῦς πατὴρ καὶ γεννήτωρ. Ἔχομεν ἰατρὸν, καὶ τὸν κύριον ἡμῶν θεὸν Ἰησοῦν τὸν χριστὸν, τὸν πρὸ αἰώνων υἱὸν μονογενῆ καὶ λόγον· ὕστερον δὲ καὶ ἄνθρωπον ἐκ μαρίας τῆς παρθένου. ὁ λόγος γὰρ σὰρξ ἐγένετο, ἀσώματος ἐν σώματι, ὁ ἀπαθὴς ἐν παθητῷ σώματι, ὁ

ἀθάνα-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

ἀθάνατος ἐν θνητῷ σώματι, ἡ ζωὴ ἐν φθορᾷ, ὅπως θανά-
του καὶ φθορᾶς ἐλευθερώσῃ καὶ ἰατρεύσῃ τὰς ψυχὰς ἡμῶν, καὶ
ἰάσηται αὐτὰς, νοσηλευθείσας ἐν ἀσεβείᾳ καὶ πονηραῖς ἐπιθυ-
μίαις. Medicus noſter eſt ſolus verus Deus, ingenitus & inacceſſus,
dominus univerſorum, pater & genitor unigeniti. Medicum etiam
habemus Dominum noſtrum & Deum Ieſum Chriſtum, qui ante
ſecula filius unigenitus & verbum: poſtea vero homo ex Maria virgi-
ne. Verbum enim caro factum eſt, incorporeus in corpore, impaſsibilis
in corpore paſsibili, immortalis in corpore mortali, vita in corruptio-
ne, ut à morte & interitu liberaret, & curaret animas noſtras, impie-
tate & malis concupiſcentiis ægras.

9. Οἱ σαρκικοὶ τὰ πνευματικὰ πράττειν οὐ δύνανται, οὐδὲ Loc. 2.
οἱ πνευματικοὶ τὰ σαρκικά: ὥστε οὐδὲ ἡ πίστις τὰ τῆς ἀπιστίας, 4. 5. 6.
οὐδὲ ἡ ἀπιστία τὰ τῆς πίστεως. Carnales ſpiritualia facere non
poſſunt, neq; ſpirituales carnalia, unde nec fides ea quæ incredulitatis
ſunt, nec incredulitas quæ fidei.

10. Ἔγνων τινας παροδεύσαντας δι' ὑμῶν ἔχοντας κακὴν Proleg.
διδαχὴν ἀλλοκότου καὶ πονηροῦ πνεύματος, οἷς οὐκ ἐδώκατε Lo. 2. 3. 5.
πάροδον σπεῖραι τὰ ζιζάνια, βύσαντες τὰ ὦτα εἰς τὸ μὴ πα-
ραδέξασθαι τὴν ὑπ' αὐτῶν καταγγελλομένην πλάνην πεπεισ-
μένοι τὸ λαοπλάνον πνεῦμα, οὐ τὰ χριστοῦ, ἀλλὰ τὰ ἴδια
λαλεῖν. ψευδολόγον γάρ ἐστι. Novi nonnullos tranſeuntes per vos,
habentes perverſam doctrinam, peregrini & mali ſpiritus, quibus
non conceſsiſtis tranſitum ad ſpargenda zizania, obturantes aures, ne
reciperetis errorem quem docent, perſuaſum habentes, ſpiritum illum
populi ſeductorem, non quæ Chriſti, ſed quæ ſua ſunt loqui. Eſt
enim mendax.

11. Τὸ ἅγιον πνεῦμα, οὐ τὰ ἴδια λαλεῖ, ἀλλὰ τὰ τοῦ χρι- Loc. 1.
στοῦ, καὶ οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ κυρίου: ὡς καὶ ὁ κύ-
ριος τὰ παρὰ τοῦ πατρὸς ὑμῖν κατήγγελλεν. Spiritus ſanctus
non ſua loquitur, ſed Chriſti, neq; à ſeipſo, ſed à Domino, ut & ipſe
Dominus ea quæ à patre accepit nobis annunciavit.

12. Τὸ δὲ πλάνον πνεῦμα ἑαυτὸ κηρύττει, τὰ ἴδια λαλεῖ. Proleg.
Αὐτάρεσκον γάρ ἐστιν, ἑαυτὸ δοξάζει. τύφου γὰρ ἐστὶ μεστὸν, Loc. 2.
ψευδολόγον ὑπάρχει, ἀπατηλὸν, θωπευτικὸν, κολακευ-
τικὸν, ὕπουλον, ῥαψῳδὸν, φλύαρον, ἀσύμφωνον, ἀμε-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

προεπὲς, γλίσχρον, ψοφοδεές. Erraticus ille & falſus ſpiritus ſe-
ipſum prædicat, ſua loquitur: Sibi namq; placet, ſeipſum glorificat: faſtu enim plenus eſt, mendax, fraudulentus, aſſentatorius, adulatorius, ſubdolus, verſuum conſarcinator, nugax, inconſtans, verboſus, lubricus, meticuloſus &c.

Lo 1.5.9. 13. Ἰησοῦς χριστὸς ἐστὶ ὁ θεμελιώσας ἡμᾶς ἐπὶ τὴν πέτραν, ὡς λίθους ἐκλεκτοὺς εὐαρμολογουμένους εἰς οἰκοδομὴν θείαν πατρὸς, ἀναφερομένους εἰς τὰ ὕψη διὰ χριστοῦ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθέντος, σχοίνῳ χρωμένους τῷ ἁγίῳ πνεύματι, πίστει δὲ ἀναγομένους, καὶ ἀγάπῃ κουφιζομένους ἐκ γῆς πρὸς οὐρανὸν ζωοδοιποροῦντας ἅμα ἀμώμοις. ὁδὸς δὲ ἐστιν ἀπλανὴς Ἰησοῦς ὁ χριστός. Ieſus Chriſtus nos fundavit ſupra petram, ceu lapides electos, coaptatos ſeu coagmentatos in ſtructuram divinam patris, ſublatos in alta per Chriſtum pro nobis crucifixum, ſpiritu ſancto utentes pro perpendiculo ſeu norma lineari, fide ſubvectos, charitate levatos à terra ad cœlum, ambulantes una cum immaculatis. Via verò omnis erroris expers eſt Ieſus Chriſtus.

14. Μακάριοι ἐστὲ ὑμεῖς οἱ θεοφόροι, πνευματοφόροι, ναοφόροι, ἁγιοφόροι, κατὰ πάντα κεκοσμημένοι ἐν ταῖς ἐντολαῖς Ἰησοῦ χριστοῦ, βασίλειον ἱεράτευμα &c. Beati eſtis vos, qui Dei eſtis habitaculum, ſpiritus domicilium, templum, & ſancta ferentes, per omnia ornati præceptis Ieſu Chriſti, regale ſacerdotium &c.

Lo.3.8.9. 15. Γίνεσθε πρὸς τὰς ὀργὰς τῶν ἀσεβῶν ὑμεῖς ταπεινόφρονες: ἀντιτάξατε πρὸς τὰς βλασφημίας αὐτῶν ὑμεῖς τὰς ἐκτενεῖς εὐχάς: αὐτῶν πλανωμένων στήκετε ὑμεῖς ἐν τῇ πίστει ἑδραῖοι: νικήσατε τὸ ἄγριον ἦθος ἐν ἡμερότητι, τὸ ὀργίλον πραότητι. ἀδελφοὺς αὐτοὺς ποιήσωμεν τῇ ἐπιεικείᾳ. εἴπατε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐστὲ, ἵνα τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου δοξασθῇ, καὶ μιμησώμεθα τὸν κύριον. Iracundiæ impœnitentium vos humilitatem, maledictis intenſas preces opponite: ſi illi errant, vos in fide firmi perſiſtite: efferos illorum mores manſuetudine, iracundiam lenitate vincite. Fratres illos efficiamus lenitate: dicite odio habentibus vos, fratres noſtri eſtis, ut nomen Domini glorificetur & imitemur Dominum.

Loc.3.9. 16. Ἐάν τις πλέον ἀδικηθεὶς πλείονα ὑπομείνῃ, οὗτος μακάριος: Ἐάν τις ἀποστερηθῇ, ἐάν τις ἀθετηθῇ διὰ τὸ

ὄνομα

ὄνομα τοῦ κυρίου οὗτος ὄντως χριστοῦ ἐστί. Si quis plus læſus
plura tolerat, hic beatus eſt. Si quis defraudatur, ſi quis ſpernitur pro-
pter nomen Domini, hic verè eſt Chriſti.

17. Ἔσχατοι καιροὶ λοιπόν εἰσιν, αἰσχυνθῶμεν, φοβη- Loc 10.3.
θῶμεν τὴν μακροθυμίαν τοῦ θεοῦ, μὴ τοῦ πλούτου τῆς χρη- 6. 8.
στότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καταφρονήσωμεν. ἢ γὰρ τὴν
μέλλουσαν ὀργὴν φοβηθῶμεν, ἢ τὴν ἐνεστῶσαν χαρὰν ἀγα-
πήσωμεν ἐν τῷ νῦν βίῳ μόνον ἐν χριστῷ Ἰησοῦ εὑρεθῆναι εἰς τὸ
ἀληθινῶς ζῆν. Noviſsima iamiam adſunt tempora, revereamur &
timeamus Dei longanimitatem, ne divitias bonitatis & patientiam
eius contemnamus: Futuram iram metuentes, & inſtans gaudium
diligentes, in hac vita unicum id operam demus, ut in Ieſu Chriſto ad
veram vitam obtinendam inveniamur.

18. Χωρὶς χριστοῦ μηδ' ἀναπνεῦσαι ποτὲ ἔληθε. οὗτος Lo. 1.5.9.
γάρ μου ἡ ἐλπίς, οὗτος τὸ καύχημα, οὗτος ἀνελλιπὴς
πλοῦτος. Sine Chriſto ne reſpirandum quidem eſt. Hic mea ſpes,
mea gloriatio, hic mea indeficiens opulentia.

19. Σπουδάζετε πυκνότερον συνέρχεσθαι εἰς εὐχαριστίαν Loc. 9.
θεοῦ καὶ δόξαν. ὅταν γὰρ συνεχῶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ γένησθε, κα-
θαιροῦνται αἱ δυνάμεις τοῦ σατανᾶ, καὶ ἄπρακτα αὐτοῦ ἐπιστρέ-
φει τὰ πεπυρωμένα βέλη πρὸς ἁμαρτίαν. ἡ γὰρ ὑμετέρα ὁμό-
νοια καί σύμφωνος πίστις αὐτοῦ μὲν ἐστιν ὄλεθρος, τῶν δὲ
ὑπασπιστῶν αὐτοῦ βάσανος. Οὐδὲν ἄμεινον τῆς κατὰ χριστὸν εἰρή-
νης ἐν ᾗ πᾶς πόλεμος καταργεῖται ἀερίων καὶ ἐπιγείων πνευ-
μάτων. Date operam, ut crebrius congregemini ad Eucharistiam &
gloriam Dei. Quando enim continue in idem convenitis, labefactan-
tur vires Satanæ, & irrita reſiliunt ignita illius ad peccandum tela. Ve-
ſtra enim concordia & in fide conſenſus, eſt illius exitium, & ſatelli-
tum eius ſupplicium. Pace Chriſti nihil præſtantius, quia aboletur
bellum omne ſpirituum aereorum & terrenorum.

20. Ἀρχὴ ζωῆς πίστις, τέλος δὲ ἀγάπη. τὰ δὲ δύο ἐν ἑνό- Lo. 2.5.6.
τητι γενόμενα θεοῦ ἄνθρωπον ἀποτελεῖ: τὰ δὲ ἄλλα πάντα
εἰς καλοκαγαθίαν ἀκόλουθά ἐστιν. Principuim vitæ fides, finis
charitas. Hæc autem duo quoties in unum coeunt, Dei hominem per-
ficiunt. Alia vero omnia ad probitatem conſectanea ſunt. Loc. 3.5.

21. Οὐδεὶς πίστιν ἐπαγγελλόμενος ὀφείλει ἁμαρτάνειν. 6.9.
οὐδὲ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

οὐδὲ ἀγάπην κεκτημένος μισεῖν τὸν ἀδελφόν. οἱ ἐπαγγελ-
λόμενοι χριστοῦ εἶναι, οὐκ ἐξ ὧν λέγουσι μόνον, ἀλλὰ κὶ ἐξ ὧν πράττουσι γνωρίζονται. Ἀμεινόν ἐστι σιωπᾶν κὶ εἶναι, ἢ λαλεῖν κὶ μὴ εἶναι.

Loc. 1.3. 22. Καλὸν τὸ διδάσκειν, ἐὰν ὁ λέγων ποιῇ. ὁ κύριος ἡμῶν κὶ θεὸς Ιησοῦς ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος πρῶτον ἐποίησε, κὶ τότε ἐδίδαξεν.

Loc. 1.2. 23. Ουδὲν λανθάνει τὸν κύριον, ἀλλὰ κὶ τὰ κρυπτὰ ἡμῶν
3. 6. ἐγγὺς αὐτοῦ ἐστί. Πάντα οὖν ποιῶμεν, ὡς αὐτοῦ ἐν ἡμῖν κατοικοῦντος, ἵνα ὦμεν αὐτοῦ ναοὶ, κὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν θεός.

Proleg. 24. Οι τὴν χριστοῦ διδασκαλίαν νοθεύειν ἐπιχειροῦντες,
Loc 3. αἰωνίαν τίσουσι δίκην, ὑπὲρ ἧς σταυρὸν κὶ θάνατον ὑπέμεινεν ὁ κύριος Ιησοῦς, ὁ τοῦ θεοῦ μονογενὴς υἱὸς, οὗ τὴν διδασκαλίαν ὁ ἀθετήσας λιπανθεὶς κὶ παχυνθεὶς εἰς γέενναν χωρήσει.

Loc. 3.9. 25. Ομοίως δὲ κὶ πᾶς ἄνθρωπος, ὁ τὸ διακρίνειν παρὰ θεοῦ εἰληφὼς, κολασθήσεται ἀπείρῳ ποιμένι ἐξακολουθήσας, καὶ ψευδῆ δόξαν, ὡς ἀληθῆ δεξάμενος. τίς κοινωνία ἀληθείας πρὸς ψεῦδος, ἢ δικαιοσύνης πρὸς ἀδικίαν, ἢ δόξης πρὸς ψευδοδοξίαν; Μὴ ἀλειφέσθω δυσωδίαν, διδασκαλίαν τοῦ αἰῶνος τούτου, ἡ ἁγία τοῦ θεοῦ ἐκκλησία. μὴ αἰχμαλωτισθῇ ὑπὸ τῆς πανουργίας αὐτοῦ ὡς ἡ πρώτη γυνή. διὰ τί λογικοὶ ὄντες οὐ γινόμεθα φρόνιμοι; διὰ τί ἔμφυτον τὸ περὶ θεοῦ παρὰ χριστοῦ λαβόντες κριτήριον, εἰς ἄγνοιαν καταπίπτομεν, ἐξ ἀμελείας ἀγνοοῦντες τὸ χάρισμα ὃ εἰλήφαμεν ἀνοήτως ἀπολλύμεθα. Quiſquis hominum diſcernendi vim à Deo accepit ſupplicio ſubiicietur, ſi imperitum ſequatur paſtorem, & falſam opinionem pro vera amplectatur. Quæ communio veritatis cum mendacio, aut iuſtitiæ cum iniuſtitia, aut veræ ſententiæ cum falſa? Non ungatur tetro aliquo odore, nimirum doctrina huius ſeculi ſancta Dei Eccleſia, nec captivetur ſtultitia illius, ut prima illa mulierum. cur enim ratione utentes, non ſimus prudentes? cur accepta à Chriſto inſita nobis diiudicandi facultate in ignorantiam prolabimur, & per ſocordiam non agnoſcentes donum quod accepimus imprudenter perimus?

26. Ο τοῦ θεοῦ υἱὸς ὁ πρὸ αἰώνων γεννηθεὶς καὶ τὰ πάντα Loc. 1.
γνώμῃ τοῦ πατρὸς συστησάμενος, οὗτος ἐκυοφορήθη ἐκ
μαρίας κατ' οἰκονομίαν, ἐκ σπέρματος μὲν Δαβίδ, πνεύ-
ματος δὲ ἁγίου. οὗτος ἐγεννήθη, ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ιωάννου, ἵνα
πιστοποιήσηται τὴν διάταξιν τὴν ἐγχειρισθεῖσαν τῷ Προφήτῃ.

27. Τυραννικὴ ἀρχὴ καθῃρεῖτο, θεοῦ ὡς ἀνθρώπου φαι- Loc. 1.
νομένου, καὶ ἀνθρώπου ὡς θεοῦ ἐνεργοῦντος: ἀλλ' οὔτε τὸ
πρότερον δόξα, οὔτε τὸ δεύτερον ψιλότης: ἀλλὰ τὸ μὲν ἀλή-
θεια, τὸ δὲ οἰκονομία. ἀρχὴν δὲ ἐλάμβανε τὸ παρὰ θεῷ
ἀπηρτισμένον, ἔνθεν τὰ πάντα συνεκινεῖτο, διὰ τὸ μελε-
τᾶσθαι θανάτου κατάλυσιν. Tyrannicus principatus deſtructus
eſt, cum Deus ut homo apparuit, & homo ut Deus operatus eſt. Ve-
rum nec illud opinio erat, nec hoc mera humanitas: ſed illud veritas,
hoc diſpenſatio. Principatum vero accepit, id quod à Deo omnibus
ſuis partibus abſolutum erat: unde omnia commovebantur, quod
mortis meditaretur imperium.

28. Πάντες ἐν χάριτι ἐξ ὀνόματος συναθροίζεσθε κοινῇ Loc. 3. 7.
ἐν μιᾷ πίστει θεοῦ πατρὸς, καὶ Ιησοῦ χριστοῦ τοῦ μονογενοῦς 9.
αὐτοῦ υἱοῦ, τοῦ καὶ πρωτοτόκου πάσης κτίσεως, ἐποδηγούμε-
νοι ὑπὸ τοῦ παρακλήτου &c. ἕνα ἄρτον κλῶντες, ὅ ἐστι
φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτος τοῦ μὴ ἀποθανεῖν, ἀλλὰ
ζῆν ἐν θεῷ διὰ Ιησοῦ χριστοῦ, καθαρτήριον ἀλεξίκακον.

Επισ. ιβ. πρὸς Ρωμαίους. Deſiderium martyrii Igna- Epiſt. 12.
tius oſtendit, obnixè Romanos rogans ne liberare ad Roma-
ipſum conentur, ſed ut cœleſti beatitudine primo nos.
quoq; tempore donetur juventute.

1. Δύναμιν αἰτεῖσθέ μοι, ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν, ἵνα μὴ μό- Loc. 1. 2.
νον λέγω, ἀλλὰ καὶ θέλω, ὅπως μὴ μόνον λέγωμαι χριστια-
νὸς, ἀλλὰ καὶ εὑρεθῶ.

2. Ουδὲν φαινόμενον αἰώνιον. τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσ- Loc. 1. 2.
καιρα. τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια. 10.

3. Παρακαλῶ ὑμᾶς μὴ εὔνοια ἄκαιρος γένησθέ μοι. Loc. 9. 10.
Αφετέ με θηρίων εἶναι βρῶμα, δι' ὧν ἐστὶ θεοῦ ἐπιτυχεῖν.
σῖτός εἰμι τοῦ θεοῦ, καὶ δι' ὀδόντων θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα
καθαρὸς ἄρτος θεοῦ εὑρεθῶ.

4. Εγω

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Loc. 4. 9. 4. Ἐγὼ μέχρι νῦν δοῦλος, ἀλλ' ἐὰν πάθω, ἀπελεύθε-
10. ρος γενήσομαι Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀναστήσομαι ἐν αὐτῷ ἐλεύ-
θερος. Ego etiamnum ſervus ſum, at ſi paſſus fuero, libertus fiam Ieſu Chriſti, & reſurgam in illo liber.

Loc. 1. 9. 5. Νῦν ἄρχομαι μαθητὴς εἶναι, μηθέν με ζηλώσαι, τῶν ὁρα-
10. τῶν, καὶ τῶν ἀοράτων, ἵνα Ἰησοῦ ἐπιτύχω: πῦρ, σταυρὸς, θη-
ρίων τε συστάσεις, ἀνατομαὶ, διαιρέσεις, σκορπισμοὶ ὀστέων, συγκοπαὶ μελῶν, ἀλυσμοὶ ὅλου τοῦ σώματος, καὶ κόλασις τοῦ διαβόλου, ἐπ' ἐμὲ ἐρχέσθω, μόνον ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω.

Loc. 9. 6. Καλόν ἐμοὶ ἀποθανεῖν διὰ Ἰησοῦν Χριστὸν, ἢ βασιλεύειν τῶν περάτων τῆς γῆς.

Loc. 1. 9. 7. Τὸν κύριον ποθῶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀληθινοῦ καὶ πατρὸς, Ἰησοῦν
10. τὸν Χριστὸν, ἐκεῖνον ζητῶ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα καὶ ἀνα-
στάντα. Συγγνωμονεῖτε μοι ἀδελφοὶ, μὴ ἐμποδίσητέ μοι εἰς ζωὴν φθάσαι. Ἰησοῦς γάρ ἐστιν ἡ ζωὴ τῶν πιστῶν, μὴ θελήσητε με ἀποθανεῖν. θάνατος γάρ ἐστιν ἡ ἄνευ Χριστοῦ ζωή. τοῦ θεοῦ θέλοντά με εἶναι, κόσμῳ μὴ χαρίσησθε.

Loc. 10. 8. Ἄφετέ με καθαρὸν φῶς λαβεῖν: ἐκεῖ παραγενόμενος ἄνθρωπος θεοῦ ἔσομαι.

Loc. 2. 9. Ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου διαρπάσαι με βούλεται, καὶ τὴν εἰς τὸν θεόν μου γνώμην διαφθεῖραι: μηδεὶς οὖν τῶν παρόντων ὑμῶν βοηθείτω αὐτῷ, μᾶλλον ἐμοῦ γένεσθε, τουτέστι τοῦ θεοῦ.

Loc. 1. 9. 10. Ὁ ἐμὸς ἔρως ἐσταύρωται, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοὶ πῦρ φιλοῦν
10. τί: ὕδωρ δὲ ζῶν ἀλλόμενον ἐν ἐμοὶ, ἔσωθέν μοι λέγει, δεῦρο πρὸς τὸν πατέρα. Οὐχ ἥδομαι τροφῇ φθορᾶς, οὐδὲ ἡδοναῖς τοῦ βίου τούτου, ἄρτον τοῦ θεοῦ θέλω, ἄρτον οὐράνιον, ἄρτον ζωῆς, ὅ ἐστι σὰρξ τοῦ Χριστοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ γενομένου ἐν ὑστέρῳ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ καὶ Ἀβραάμ. καὶ πόμα θέλω τὸ αἷμα αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἀγάπη ἄφθαρτος καὶ ἀέννaως ζωή.

Sententiarum ex Epiſtolis Ignatii
collectarum finis.

Progymnaſmatum Theologicorum

DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacroſancti miniſterii in dictis Ducatibus candidatis & membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum
AGON SPECIALIS DECIMUSquartus
quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit
Antonius Wernerus vocatus ad Paſtoratum Tonningenſem in
Eiderſtadia.

M DC VI.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Sylvula prior

SENTENTIARUM SELECTIORUM EX SCRIPTO JUſtini Martyris, cui titulus:

Expoſitio fidei de recta confeſsione, ſive de ſancta & conſubſtantiali Trinitate.

Εκθεσις πίστεως περὶ τῆς ὀρθῆς ὁμολογίας ἤτοι περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος.

1. Unum DEUM colere nos & divinæ literæ docent, & patrum erudiunt inſtitutiones.

1. Ενα θεὸν σέβειν ἡμᾶς αἵτε θεῖαι γραφαὶ διδάσκουσιν, αἵτε τῶν πατέρων διδασκαλίαι παιδεύουσι.

2. Unum namq; neceſſe eſt eſſe rerum univerſarum autorem ſummum. Si enim quid primitus extra Deum fuiſſet, idipſum plane aut DEum profiteri, aut virtutem alteram quamcunq; tandem neceſſarium eſſet.

2. Δεῖ γὰρ ἕνα πάντων αἰτιώτατον εἶναι. καὶ γὰρ εἴτι τὴν ἀρχὴν ἔξωθεν ἦν τοῦ θεοῦ, τοῦτο πάντως ἀναγκαῖον ἦν θεὸν ὁμολογεῖν, ἢ δύναμιν ἑτέραν ἡντιναοῦν.

3. Quod ſi quis DEum diceret, voces divinas induceret, propalam clamitantes: Ego DEUS primus, & ego noviſsimus, & præter me non eſt DEUS.

3. Ἀλλ᾽ εἰ μὲν θεὸν εἴποι τὶς, διέγραψε τὰς θείας φωνὰς ἀναφανδὸν βοώσας: Ἐγὼ θεὸς πρῶτος, καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα, καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἐστι θεός.

4. Ει

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Εἰ δὲ οὐ θεὸν, ἀγγέλους ἢ δυνάμεις φήσειε δηλονότι: ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀθετήσει τὰς θείας γραφὰς, παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ ταύτας γεγενῆσθαι λεγούσας.

4. Si vero non Deum, Angelos videlicet aut virtutes appellaret: Sed hoc quoq; modo aboleret divinas ſcripturas, à Deo etjam eas ipſas procreatas eſſe aſſeverantes.

5. Εἷς οὖν ταῖς ἀληθείαις ἐστὶν ὁ τῶν ἁπάντων θεὸς, ἐν πατρὶ, καὶ υἱῷ, καὶ ἁγίῳ πνεύματι γνωριζόμενος.

5. Unus ergo revera eſt univerſitatis hujus Deus, qui in Patre, & Filio, & ſancto Spiritu cognoſcitur.

6. Ἐπεὶ γὰρ ἐκ τῆς οἰκείας οὐσίας ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν ἀπεγέννησεν, ἐκ δὲ τῆς αὐτῆς τὸ πνεῦμα προήγαγεν, εἰκότως ἂν τὰ τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς οὐσίας μετέχοντα, τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς θεότητος ἠξίωνται.

6. Cum enim ex ſubſtantia ſua Pater Filium progenuerit, atq; ex eadem Spiritum produxerit: Jure optimo, quæ unam candemq; participant eſſentiam, una eademq; dignantur (gaudent, communicant) divinitate.

7. Πῶς οὖν, ἐρεῖ τις, μὴ διαφέροι τὸ γεννῶν τοῦ γεννωμένου, καὶ τὸ ἐκπορευτὸν τοῦ ἀφ' οὗπερ ἐκπεπόρευται; Ἐστι γὰρ ὁ πατὴρ ἀγέννητος, ἀφ' οὗ καὶ ὁ υἱὸς γεγέννηται, καὶ τὸ πνεῦμα προῆλθεν. Οὐ ταὐτὸν οὖν τῷ πατρὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον;

7. Quomodo igitur, dicet aliquis, non differt id quod gignit ab eo quod gignitur? & quod procedit ab eo unde procedit? Pater quippe ingenitus eſt, à quo & Filius genitus eſt & Spiritus ſanctus proceſſit. Idcirco non idem cum Patre Filius & Spiritus ſanctus?

8. Ὅτι τὸ μὲν ἀγέννητον καὶ γεννητὸν καὶ ἐκπορευτὸν, οὐκ

8. Ingenitum & genitum & procedens non eſſentiæ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

nomina ſunt, ſed exiſtentiæ modi: Modusq; exiſtentiæ nominibus hiſce denotatur. Eſſentiæ autem ſignificatio nomine DEI deſignatur.

οὐσίας ὀνόματα, ἀλλὰ τρόποι ὑπάρξεως. ὁ δὲ τρόπος τῆς ὑπάρξεως τοῖς ὀνόμασι χαρακτηρίζεται τούτοις: ἡ δὲ τῆς οὐσίας δήλωσις τῇ Θεὸς ὀνομασίᾳ σημαίνεται.

9. Ita ut ſit differentia Patri ad Filium & Spiritum juxta exiſtentiæ modum: Unitas autem ſive identitas juxta eſſentiæ rationem.

9. Ὡς εἶναι τὴν διαφορὰν τῷ πατρὶ πρὸς τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα, κατὰ τὸν τῆς ὑπάρξεως τρόπον, τὸ δε ταυτὸν κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον.

10. Si enim ea, in quibus differentia eſt contemplatione perſpicienda veniant, hic quidem ut ingenitus, hic autem ut genitus, hic vero ut procedens ſe habet:

10. Εἰ γὰρ ὁ μὲν ἀγεννήτως ἔχει τὸ εἶναι, ὁ δὲ γεννητῶς, τὸ δὲ ἐκπορευτῶς, τὰ τῆς διαφορᾶς ἐπιθεωρεῖσθαι πέφυκεν:

11. Sin vero etjam hypoſtaſis ſeu exiſtentiæ ejus natura & eſſentia ſit ſignificanda, communi Deitatis appellatione ea declaratur.

11. Εἰ δὲ καὶ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ τὸ κατ᾽ οὐσίαν εἶναι σημαίνει τῷ κοινῷ τῆς θεότητος ὀνόματι παραδηλοῦται.

12. Ipſum ergo ingenitum ac genitum & procedens non eſſentiam declarant, ſed ſubſiſtentias ſignificant.

12. Ὥστε τὸ ἀγέννητον καὶ γεννητὸν καὶ ἐκπορευτὸν, οὐκ οὐσίας δηλωτικὰ, σημαντικὰ δε τῶν ὑποστάσεων ἐστίν.

13. Satis enim nobis ſunt ad diſcernendas perſonas, & ad Patris & Filii & Spi-

13. Ἱκανὰ γαρ ἡμῖν διακρίνειν τὰ πρόσωπα καὶ τὴν πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος ἰδια-

ἰδιαζόντως δεικνύειν ὑπόστα-
σιν.

ritus ſancti peculiariter cujusq; indicandā ſubſiſtentiam.

14. Καθάπερ γὰρ σφραγὶς ἡμῖν τις λεχθὲν τὸ ἀγέννητον εὐθὺς ἀφορίζει τὴν πατρὸς ὑπόστασιν: καὶ πάλιν ὡς τι σημεῖον τὴν τοῦ γεννητοῦ προσηγορίαν ἀκούοντες τὴν υἱοῦ λαμβάνομεν ἔννοιαν: ϗ αὖθις διὰ τῆς τοῦ ἐκπορευτοῦ σημασίας τὸ ἰδιωτικὸν τοῦ πνεύματος πρόσωπον παιδευόμεθα.

14. Veluti enim ſigillum quoddā Ingeniti verbum prolatum Patris ſtatim ſubſiſtentiam nobis deſignat: Et rurſum tanquā ſignum quoddam Geniti appellationē audientes Filij concipimus notionem. Et itidem per Procedentis ſignificationē de peculiari Spiritus admonemur perſona.

15. Εἴ τι ἐστὶν ἐν τοῖς οὖσιν, ἢ ἄκτιστος φύσις ἐστὶν ἢ κτιστή.

15. Quicquid in rebus extat, aut increata eſt, aut creata natura.

16. Ἀλλ' ἡ μὲν ἄκτιστος δεσποτικὴ, καὶ πάσης ἀνάγκης ἐλευθέρα. ἡ δὲ κτιστὴ δουλικὴ ϗ νόμοις δεσποτικοῖς ἑπομένη.

16. Increata autem dominatrix (domina) eſt, libereq; extra omnem neceſsitatem poſita. Creata & legibus herilibus obſe-
autem ſervituti obnoxia,
quens.

17. Καὶ ἡ μὲν κατ' ἐξουσίαν ἃ ἂν βούληται καὶ ποιοῦσα καὶ δυναμένη: ἡ δὲ τὴν διακονίαν μόνην, ἣν παρ' αὐτῆς θεότητος εἴληφε, καὶ δυναμένη ϗ πληροῦσα.

17. Et illa quidem pro poteſtate ſua, quæ vult, & facit & poteſt: Hæc vero à Deo ipſo duntaxat acceptum miniſteriū & obire poteſt & obit.

18. Οὕτω τῆς διαιρέσεως ἐχούσης, καὶ θεότητος, ἐπείπερ τοῦτο ἄκτιστον, ϗ κτίσεως, μη-

18. Cum diviſio ita habeat, atq; divinitas, quæ utiq; increata eſt, & crea-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

tura, nihil præterea medium (tertium) eſſe confirmet: quicquid non eſt creatura, divina eſt natura.

δεῖν εἶναι τὸ μέσον, βεβαιούσης, πᾶν, ὁ τῆς κτίσεως παρήλλακται, τῇ θείᾳ οὐ παρήλλακται δηλονότι.

19. Apud Eccleſiæ alumnos non ad humanas rationes & cogitationes dirigendæ ſunt res divinæ: ſed ad ſenſum & voluntatem doctrinæ Spiritus oratio interpretatioq; accommodanda.

19. Δεῖ πρὸς τοὺς τῆς ἐκκλησίας τροφίμους μὴ λογισμοῖς ἀνθρωπίνοις διευθύνειν τὰ θεῖα, ἀλλὰ πρὸς τὸ βούλημα τῆς διδασκαλίας τοῦ πνεύματος τῶν λόγων ποιεῖσθαι τὴν ἔκθεσιν.

20. Filium & Spiritum ſanctum non eſſe ex creatis ſubſtantijs ſeu naturis oſtendit ex Pſal. 148. & Rom. 8. Eodem autem cum divina ordine poſitum Filium & Spiritum ſanctum demonſtrat ex Math. 28. 2. Cor. 13. Eph. 2. 2. Cor. 6. Eph. 3. 2. Cor. 1. Gal. 4. 1. Cor. 2. Joh. 14. vide & lege.

21. Et ubiq; prorſus mentes noſtras divinæ confirmant literæ, ut indiſcretam (inſeparatam) de patre & Filio & Spiritu ſancto obtineamus notionem.

21. Καὶ διὰ πάντων ἁπλῶς βεβαιούσης ἡμῖν τῆς θείας γραφῆς τὴν διάνοιαν, ἀχώριστον περὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ πνεύματος ἁγίου κεκτῆσθαι ἔννοιαν.

22. Cum in mundi inſtitutione, & in baptiſmi doctrina, & inſuper in creationis ratione, poteſtatisq; virtute, conjunctim nobis unum Patris Filij & Spiritus ſancti nomen traditum ſit: quænam ratio

22. Εἰ ἔν τε τῇ τοῦ κόσμου μαθητείᾳ, ἔν τε τῇ τοῦ βαπτίσματος διδαχῇ, ἔπι γε μὴν καὶ τῷ τῆς δημιουργίας λόγῳ, καὶ τῇ τῆς ἐξουσίας δυνάμει συνημμένως ἡμῖν τοῦ πατρὸς, καὶ υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος ἓν ὄνομα παραδέδοται, τίς ἀφαιρήσε-

ται

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

ται λόγος τὸν υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα μὴ τῆς θείας οὐσίας καὶ μακαρίας ὑπάρχειν;

aut oratio inficiando aſſerere poterit, Filium & Spiritum divinæ beatæq; naturæ & eſſentiæ non eſſe?

23. Ἕνα τοίνυν Θεὸν προσήκεν ὁμολογεῖν ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι γνωριζόμενον. ἡ μὲν πατὴρ, καὶ υἱὸς, καὶ πνεῦμα ἅγιον, τῆς μιᾶς θεότητος τὰς ὑποστάσεις γνωρίζοντας: ἡ δὲ θεὸς τὸ κατ' οὐσίαν κοινὸν τῶν ὑποστάσεων νοοῦντας.

23. Quapropter unum nos convenit profiteri Deum in Patre Filio & Spiritu ſancto patefactum & agnoſcendum: quâ quidem Pater & Filius & Spiritus ſanctus unius divinitatis exiſtentias agnoſcentes: quâ verò DEus exiſtentiarum ſecundum naturam & eſſentiam communionem intelligentiâ complectentes.

24. Μονὰς γὰρ ἐν Τριάδι νοεῖται, καὶ Τριὰς ἐν Μονάδι γνωρίζεται.

24. Unitas namq; in Trinitate intelligitur, & Trinitas in unitate agnoſcitur.

25. Καὶ πῶς τοῦτο, διερωτᾶν οὔτ' ἄλλους ἐβουλόμην, οὔτ' αὐτὸς ἐμαυτὸν δυναίμην πείθειν, τὸν περὶ τῶν ἀπορρήτων λόγους γλώσσῃ πηλίνῃ καὶ σαρκίῳ ῥυπῶντι κατατολμᾶν.

25. Quonam vero id modo, neq; ex alijs percunctari ipſe velim, neq; mihi ipſi perſuadere poſsim, rerum arcanarum (ineffabilium) rationem ut linguâ luteâ & carne ſqualidâ proferre audeam.

26. Οὐδενὶ ἂν τρόπῳ ἀνθρώποις οὖσι δυνατὸν ἐξικέσθαι τῆς πρώτης ἐκείνης καὶ μακαρίας οὐσίας.

26. Nemini omnium, quatenus homo fuerit, conceſſum eſt ullo modo, ut pertingere ad primam illam ac beatam queat naturam & eſſentiam.

27. Οὐδὲν γὰρ ἀνθρώποις τῶν θείων σαφὲς, ὡς Ἑλλήνων

27. Nihil enim hominibus de rebus divinis liquido

do conſtat: Sicuti ex Græcorum ſapientib. quidam dixit: egoq; verũ judico.

σοφός τις ἐφθέγξατο: ἐγὼ δὲ λεχθὲν ὡς ἀληθὲς δέχομαι.

28. Rebus divinis quaſi via decedere, pij fuerit & prudentis viri.

28. Τοῖς θείοις παραχωρεῖν, εὐσεβοῦς ἀνδρὸς ἂν εἴη καὶ σώφρονος.

29. Divina quantum & ad inquiſitionem certã ſatis eſt, & verum pietatis cultum piè decet, conſideramus.

29. Ὅσον μὲν τῶν θείων εἰς ἀσφαλῆ ἔρευναν, ὅσον δὲ πρὸς εὐσεβῆ θρησκείαν θεοπρεπῶς νοοῦμεν.

30. Non enim quia Deitas intelligentiâ noſtrâ planè incomprehenſibilis eſt, ꝓpterea nihil nos omnino ſcrutari, ſed in deſidia vitæ conſumere tempus convenit: quin potius juxta menſuram à Domino cuilibet tributam ſtudiosè cognitionem inveſtigare.

30. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ πάμπαν ἀκατάληπτον τὸ θεῖον, διὰ τοῦτό που πάντως μηδόλως ζητεῖν περὶ αὐτοῦ προσήκειν, ἀλλ᾽ ἐν ῥαστώνῃ τὸν τοῦ βίου καταναλίσκειν χρόνον: κατὰ δὲ τὸ μέτρον τὸ μεριστὲν ἑκάστῳ παρὰ τοῦ κυρίου τῆς γνώσεως τὴν ἐξέτασιν φιλοπόνως ποιεῖσθαι.

31. Sic Filium ex Patre genitum eſſe intelligimus, veluti lumen (lux, ſplendor) de lumine relucens.

31. Οὕτω νοοῦμεν τὸν υἱὸν ἐκ πατρὸς γεγενῆσθαι, ὡς φῶς ἐκ φωτὸς ἐκλάμψαν.

32. Sufficit enim imago hujusmodi ad coæternitatem, & ad eſſentiæ unitatem ſive identitatem, & nativitatis perpeſsionis omnis expertis rationem aſtruendam.

32. Ἱκανὴ γὰρ ἡ εἰκὼν παραστῆσαι τό τε συναΐδιον, τό τε τῆς οὐσίας ταυτὸν, τό τε τῆς γεννήσεως ἀπαθές.

33. Nam quatenus relu-

33. Ἡ γὰρ ἐξελάμφθη, τῷ ἐκλάμ-

ἐκλάμψαντι ἀχρόνως συνυπέστη. Τίνι γὰρ φωτὸς ἔκλαμψις χρόνῳ μέσῳ διακόπτοιτο;

xit, ſimul cum eo unde reluxit ſine tempore exiſtit: quonam enim intermedio tempore luminis relucentia eſt interrupta?

34. Η δὲ φῶς ἐκ φωτὸς τὸν λόγον τοῦ φωτὸς δηλώσειεν, ἀφ' οὗ καὶ γεγέννηται.

34. Quatenus autem lumen de lumine luminis rationem declarat, à quo etjam genitum eſt.

35. Η δὲ πάλιν φῶς καὶ τὸ γεννώμενον, ἀπαθὴς ἡ γέννησις ἂν εἴη. οὐ γὰρ κατὰ τομὴν, ἢ ῥεῦσιν, ἢ διάστασιν τοῦ φωτὸς ἡ ἔκλαμψις γίνεται, ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῆς ἀπαθῶς προέρχεται.

35. Quatenus item lumen ejus quoq; quod gignitur, generatio paſsioni minimè ſubjecta eſt. Etenim haudquaquam per ſectionem, aut fluxum, aut interſtitium luminis relucentia fit, ſed à ſubſtantia ipſa præter perpeſsionem omnem progreditur.

36. Τὴν αὐτὴν δὲ γνῶσιν καὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος κατέχομεν: ὅτι ὥσπερ ὁ υἱὸς ἐκ τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα: πλήν γε δὴ τῷ τρόπῳ τῆς ὑπάρξεως διοίσει.

36. Eandem quoq; notionem de Spiritu ſancto tenemus. Nam ſicuti Filius ex Patre, ita & Spiritus: Excepto quod exiſtentiæ modo differentia quædam intercedit.

37. Ο μὲν γὰρ φῶς ἐκ φωτὸς γεννητῶς ἐξέλαμψε. τὸ δὲ φῶς μὲν ἐκ φωτὸς καὶ αὐτὸ, οὐ μὴν γεννητῶς, ἀλλ' ἐκπορευτῶς προῆλθεν.

37. Ille enim lumen de lumine per generationem reluxit: hic vero de lumine lumen & ipſe, non per generationem, ſed proceſsionem progreſſus eſt.

38. Ουτως συναΐδιον πατρὶ, οὕτως τὴν οὐσίαν ταὐτὸν, οὐ-

38. Sic Spiritum ſanctum Patri coæternum, ſic eſſentiâ

tiâ eundem, ſic extra perpeſsionem inde procedentem.

τως ἀπαθῶς ἐκεῖθεν ἐκπορευθέν.

39. Sic in Trinitate Unitatem, & in Unitate Trinitatem agnoſcimus.

39. Οὕτως ἐν τῇ Τριάδι τὴν Μονάδα νοοῦμεν, καὶ ἐν τῇ Μονάδι τὴν Τριάδα γνωρίζομεν.

40. Nihil hîc adſcititiũ, pompoſum, comptũ, ponderoſum, aut quod jactantiæ oſtentationem habeat in animo noſtro ſumus imaginati: Sed potius id quod veræ pietatis eſt, & cognitioni divinæ congruit, pro virili colligentes, unius divinitatis in tribus perfectis ſubſiſtentijs notionem expoſitione ſumus complexi.

40. Οὔ τι κομψὸν, ἢ ὑπέρογκον, ἢ μεγαλαυχίας ἔχον ἀπόδειξιν, ἐφαντάσθημεν: ὅσον δὲ εὐσεβὲς μᾶλλον καὶ πρέπον τῇ θείᾳ γνώσει κατὰ δύναμιν συλλέξαντες τῆς μιᾶς θεότητος τὴν ἐν τελείαις τρισὶν ὑποστάσεσι γνῶσιν ἐξεθέμεθα.

41. Ejuſcemodi de beata & divina Trinitate obtinentes ſententiã, ad eam, quæ ex œconomia, diſpoſitione, adminiſtrationeq; verbi nobis obvenit gratiam, oratione accedamus: cujus œconomiæ ratio itidem eſt ineffabilis.

41. Οὕτω περὶ τῆς μακαρίας καὶ θείας Τριάδος δοξάζοντες, ἐπὶ τὴν ἐξ οἰκονομίας χάριν τοῦ λόγου τῷ λόγῳ προσέλθωμεν. ἄῤῥητος τῆς οἰκονομίας λόγος.

42. Igitur cum creaturam ſuam filius Dei neceſſario refingendam, & debitum ſupplicii Adæ, cui ille prævaricatione obnoxius factus eſt, diſſolvendum eſſe videret: cœlis

42. Ὅτε τῶν οἰκείων πλασμάτων ξυνεῖδεν ὁ λόγος χρεὼν εἶναι τὴν ἀνάπλασιν γενέσθαι, καὶ τῆς τοῦ Ἀδὰμ τιμωρίας, ἣν παραβὰς ὤφλησε, τὸ χρέος ἀποδοθῆναι: τότε δὴ τῶν οὐρανῶν οὐκ ἀποστὰς πρὸς

ἡμᾶς

ἡμᾶς καταλήλυθεν. (οὐ γὰρ ἦν σώματος ἡ κατάβασις, ἀλλὰ θείας ἐνεργείας βούλησις) μέσῃ δὲ παρθένῳ, ἐκ Δαυϊτικοῦ καταγομένῃ τοῦ γένους διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν ἐπαγγελίας, πρὸς τὴν τῆς οἰκονομίας χρῆσιν χρησάμενος, καὶ ταύτης τὴν νηδὺν εἰσδὺς, οἱονεί τις θεῖος σπόρος, πλάττει ναὸν ἑαυτῷ τὸν τέλειον ἄνθρωπον, μέρος τι λαβὼν τῆς ἐκείνης φύσεως, καὶ εἰς τὴν τοῦ ναοῦ διάπλασιν οὐσιώσας.

non decedens ad nos deſcendit. (Non enim corporis erat ille deſcenſus, ſed divinę operationis voluntas) virgine, quæ genus à Davide propter promiſsiones ei factas duceret intermedià, ad œconomiam expediendam utens, & uterum ejus ut divinum quoddam ſemen ingrediens, ſibi ipſi templum formavit, perfectum hominem, particulà aliquâ acceptâ ex illius naturâ, & in ſubſtantiam templi formatione redacta.

43. Ενδὺς δὲ αὐτὸν κατ' ἄκραν ἕνωσιν, υἱὸς θεοῦ προῆλθεν ἄμφω τὰς φύσεις. Ἐξ ἐκείνου γὰρ ὁ υἱὸς καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, οὕτω τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκονομίαν ἐπλήρωσεν.

43. Hoc ipſo indutus juxta ſummam unionem Filius Dei utraq; natura proceſsit (ex illo enim filius & Deus & homo) ad hunc modum œconomiam inter nos provinciamq; ſuam obiit implevitq;.

44. Επειδήπερ ἁμαρτὼν ὁ Ἀδαμ θανάτῳ τὸ γένος ὑπέβαλε, καὶ τὴν φύσιν ὅλην ὑπεύθυνον τῷ χρέει πεποίηκε: Θεὸς ὑπάρχων ὁ υἱὸς καὶ ἄνθρωπος ἀνακαλεῖται τοῦ Ἀδαμ τὸ παράπτωμα.

44. Quoniam enim peccato ſuo Adam morti genus humanum ſubjecit, & naturam totam debito obnoxiam reddidit: Filius & Deus & homo cum eſſet, transgreſsionē Adæ abolevit.

45. Καὶ ᾗ μὲν ἄνθρωπος

45. Ac quatenus homo, cum

cum ſine crimine vitam egit, tum voluntariam ſubijt mortem. Per vitæ innocentiam ſummam & exactam lapſum evacuans: per mortem autem indebitam debitum diſſolvens.

ἀμέμπτως πολιτεύεται, καὶ θάνατον ἑκούσιον καταδέχεται: διὰ μὲν τῆς ἄκρας πολιτείας ἀφανίζων τὸ παράπτωμα: διὰ δὲ τοῦ μὴ χρεωστουμένου θανάτου καταργῶν τὸ ὀφειλόμενον.

46. Quatenus autem Deus, & quod ſolutum erat reſtituit, & mortem ipſam prorſus deſtruxit.

46. Η δὲ θεὸς καὶ τὸ λυθὲν ἀνιστᾷ, καὶ τὸν θάνατον αὐτὸν παντελῶς καταλύει.

47. Unus ergo eſt Filius, qui & ſolutus eſt, & id quod ſolutum fuerat reſtituit. Quâ namq; homo ſolutus eſt, quâ verò Deus reſtituit.

47. Εις οὖν ἐστὶν ὁ υἱὸς, ὅτε λυθεὶς, ὅτε τὸ λυθὲν ἀναστήσας. ᾗ γὰρ ἄνθρωπος ἐλύθη: ᾗ δὲ θεὸς ἀνέστησεν.

48. Quando igitur de uno Filio voces inter ſe diverſas audieris, convenienter ea quæ dicũtur inter ſe collata naturis diſtribue. Si quid magnum atq; divinum, naturæ divinæ adſcribens: Sin parvum & humanum humanæ imputans.

48. Οταν οὖν ἀκούσῃς περὶ τοῦ ἑνὸς υἱοῦ τὰς ἐναντίας φωνὰς, καταλλήλως μέριζε ταῖς φύσεσι τὰ λεγόμενα. Αν μέγα τι καὶ θεῖον τῇ θείᾳ φύσει προσνέμων: ἂν δέ τι μικρὸν καὶ ἀνθρώπινον τῇ ἀνθρωπίνῃ λογιζόμενος.

49. Hoc namq; pacto tum vocum diſſonantiam evitabis, qualibet, quod ſibi inſitum eſt, natura recipiente: Tum unum Filium & ante omnia ſecula & recens editum, de ſacrarum literarum ſententia profiteberis.

49. Ουτω γὰρ καὶ τὸ τῶν φωνῶν ἀσύμφωνον διαφεύξῃ, ἑκάστης ἃ πέφυκε δεχομένης φύσεως: καὶ τὸν υἱὸν ἕνα καὶ πρὸ πάντων αἰώνων, καὶ πρόσφατον κατὰ τὰς θείας γραφὰς ὁμολογήσεις.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Progymnaſmatum Theologicorum

DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacroſancti miniſterii in dictis Ducatibus candidatis &
membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum

AGON SPECIALIS XV

quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit
M. Henricus Nieman à Paſtoratu Hatſtedienſi vocatus ad Neoſtadienſem
in Holſatia.

M DC VI.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Edit. Hiero. Commel. 1593.

SENTENTIARUM EX EXPOSITIONE FIDEI JUSTINI Martyris ſelectarum ſylvula poſterior.

Pag. 299. Cohærent cum ſuperioribus.

1. Ne me verò quis de unionis modo percontetur. Non enim me pudebit fateri ignorantiam. Quin contra potius gloriabor quoq; me arcanis ineffabilibus fidem habere: & myſten (doctorem) eſſe eorum ſacrorũ, ad quorum perceptionem ratio & mens propter debilitatem ſuam languet.

1. Καὶ μή μέ τις τῆς ἑνώσεως διερωτάτω τὸν τρόπον. Ου γὰρ αἰδεσθήσομαι τὴν ἄγνοιαν ὁμολογῶν. Τοὐναντίον δὲ καὶ μᾶλλον καυχήσομαι τοῖς ἀπορρήτοις πιστεύων, καὶ μύστης τούτων ὑπάρχων, ὧν καὶ λόγος καὶ νοῦς ἀτονεῖ τὴν κατάληψιν.

Pag. 300.

2. Nonnulli unionem eam veluti animæ cum corpore conſiderantes, ita explicuerunt: Et conveniens eſt ſimile (exemplum) ſi non ex omni, aliqua tamẽ ex parte. Aliquatenus ergo recipiendum eſt, quadam tenus autem fugiendum.

2. Τίνες μέν τὴν ἕνωσιν ὡς ψυχῆς πρὸς σῶμα νοήσαντες, οὕτως ἐκδεδώκασι; καὶ ἁρμόδιόν γε τὸ παράδειγμα, εἰ μὴ κατὰ πάντα, κατὰ τὶ γοῦν. κατὰ τὶ μὲν οὖν δεκτέον, κατὰ τὶ δὲ φευκτέον.

3. Quemadmodum enim unus eſt homo, & naturas inter ſe differentes duas in ſe obtinet ac per alteram quidem ratiocinatur, per alteram verò, quod ita ratione concepit, efficit.

3. Ως γὰρ εἷς μὲν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ἔχει δὲ φύσεις ἐν ἑαυτῷ διαφόρους δύο: καὶ κατ᾽ ἄλλο μὲν λογίζεται, κατ᾽ ἄλλο ᾧ τὸ λογισθὲν ἐνεργεῖ.

4. Ουτως

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

4. Οὕτως ὁ υἱὸς εἷς ὢν καὶ δύο φύσεις, κατ' ἄλλην μὲν τὰς θεοσημείας ἐργάζεται, κατ' ἄλλην δὲ τὰ ταπεινὰ παραδέχεται.

4. Ita Filius cum unus ſit & duæ naturæ: altera divina edit miracula, altera humilia excipit.

5. Ἡ μὲν γὰρ ἐκ πατρὸς καὶ θεὸς, ἐνεργεῖ τὰ θαύματα. ἡ δὲ ἐκ παρθένου καὶ ἄνθρωπος, τὸν σταυρὸν καὶ τὸ πάθος καὶ τὰ παραπλήσια εθέλων ὑπέμεινε φυσικῶς.

5. Quâ enim ex Patre & Deus eſt, res admirandas operatur. Quâ vero ex virgine & homo, crucem, paſsionem & conſimilia ſuapte voluntate ſuſtinuit naturaliter.

6. Εἴ τις ἕως τούτου τὰ τοῦ παραδείγματος δέχοιτο, ἔχει καλῶς ἡ εἰκών. εἰ δὲ πάλιν ὅλον ὅλῳ τῷ παραδείγματι συγκρίνοι τὰ τῆς διαφορᾶς ἀναφανήσεται.

6. Hucuſq; ſi quis hoc exemplũ (ſimile) recipiat, rectè ſe habet comparatio. At ſi rurſum rem totam ſimilitudini conferas, differentia apparebit.

7. Κἂν γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ὑπάρχῃ, οὐ ταυτὸν ἂν εἴη τοῖς ἐξ ὧν ἐστὶν, ἀλλ' ἕτερον: ὡς εἶναι τὸν ἄνθρωπον ἐξ αὐτῆς τῆς συναφείας ψυχῆς πρὸς σῶμα τρίτον ἀποτελούμενον ἄλλο. καὶ τοῦτο δῆλον ἀφ' ὧν τῆς διαζεύξεως τῆς τούτων γενομένης, μένει μὲν οὕτως τὸ σῶμα τὸν οἰκεῖον σῶζον λόγον. Τριχῆ γὰρ ἐστὶ διαστατὸν, κἂν νεκρὸν ὑπάρχῃ. Ἡ ψυχή τε ὁμοίως λογικὴ τυγχάνουσα κἂν διαζευχθῇ. Ἀπόλω-

7. Etſi enim homo ex anima & corpore ſubſiſtat, non idem tamen cum eis eſt unde ſubſiſtit, ſed aliud: adeo ut homo è coagmentatione animæ cũ corpore perfectum quiddam aliudq; tertiũ ſit. Id inde liquet quod compage eorũ ſoluta, manet quidem ita corpus rationem conſervans ſuam: trinam enim dimenſionem retinet, licet mortuum ſit. Et anima pa-

riter, quæ ratione prædita eſt, quamvis ſejuncta. Homo autem interit, quem utriuſq; conjunctio perfecit.

λέγεται ὁ ἄνθρωπος, ὃν ἀπετέλεσεν ἑκατέρων ἡ σύζευξις.

Pag. 301.

8. Chriſtus autem non ex divinitate & humanitate effectus eſt Chriſtus: Neq; alius eſt quam iſta duo, utraq; videlicet, hoc eſt, & Deus & homo exiſtit. Et Deus quidem eſſe intelligitur ex eo, quod prodigia operatur; homo autē eſſe demonſtratur, quod noſtræ naturæ ſimilia (æqualia) perpetiatur.

8. Ὁ δὲ χριστὸς οὐκ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος ἀπετελέσθη χριστός. οὐκ ἄλλος ὢν παρὰ τὰ δύο, ἀλλὰ καὶ θεὸς καὶ ἄνθρωπος ἑκάτερα τυγχάνει. θεὸς μὲν νοούμενος τῇ τῶν τεράτων ἐνεργείᾳ, ἄνθρωπος δὲ δεικνύμενος τῇ τῆς φύσεως ὁμοιοπαθείᾳ.

9. Præterea verò in multis anima perpeſsionibus corporis velut præoccupata, prius etjam quam corpus perſæpe doloribus afficitur. Compati autem eam continuè apparet &c. quod quidem in Chriſti divinitate nemo rectè ſentientium aut dicere aut admittere audeat.

9. Ἄλλως δὲ πολλοῖς καὶ ἡ ψυχὴ τῶν τοῦ σώματος προκατεχομένη παθῶν καὶ προπάσχει πολλάκις τοῦ σώματος, συμπάσχειν δὲ διηνεκῶς αὐτίκα φαίνεται &c. ὅπερ ἐπὶ τῆς θεότητος τοῦ χριστοῦ οὐκ ἂν τῶν ὀρθὰ φρονεῖν εἰωθότων τολμήσειεν ἢ εἰπεῖν, ἢ παραδέξασθαι.

10. Lege ſimilitudinem alteram de luce, quam primo die initio creationis Deus per verbum fecit, & corpore Solis. Illam divinitati, hoc corpori humano, cui inenarrabili ratione verbum eſt unitum, comparat, dicens ἕτερον μὲν εἶναι τὸ φῶς, ἕτερον δὲ τὸ ἡλιακὸν σῶμα τὸ τοῦτο δεξάμενον.

Pag. 302. Johan. Damaſc. lib. 2. cap. 22. Et orat. in transformationem Chriſti.

11. Sicut enim poſt unionem primogeniæ lucis cū

11. Ὥσπερ γὰρ μετὰ τὴν ἕνωσιν τοῦ πρωτογόνου φωτὸς πρὸς τὸ ἡλια-

ἡλιακὸν σῶμα οὐκ ἄν τις ἀπ' ἀλλήλων αὐτὰ διέλοι, οὐδὲ τὸ μὲν ἥλιον ἰδιαζόντως καλέσοι, τὸ δὲ πάλιν φῶς διῃρημένως, ἀλλ' εἷς ἥλιος τὸ φῶς λέγεται:

corpore ſolari haud quaquam ea quis à ſe invicem ſecernat, neq; hoc ſeorſum Solem, neq; illud ſeparatim lucem vocet, ſed unum Solem lucem ipſam vocet.:

12. Οὕτως ἐπὶ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς καὶ τοῦ παναγίου σώματος, οὐκ ἄν τις εἴποι μετὰ τὴν ἕνωσιν, τὸν μὲν κεχωρισμένως υἱὸν τὸν θεῖον λόγον, τὸν δὲ υἱὸν τὸν ἄνθρωπον: ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἑκάτερα νοήσει, ὡς ἓν φῶς καὶ ἕνα ἥλιον, τό τε δεχθὲν φῶς τό τε δεξάμενον σῶμα.

12. Ita in vera luce & ſanctiſsimo corpore nemo poſt unionem ſingillatim hunc quidem Filium, divinum videlicet verbũ, hunc autem itidem filium, hominem nimirum dicet: Sed utrunq; unũ atq; eundem intelliget, ſicut lumẽ unum & Solem unum, tum lumen contractum, tum quod lumen ipſum complexum eſt corpus.

13. Πάλιν ὡς ἓν μὲν φῶς καὶ εἷς ἥλιος, φύσεις δὲ δύο: ἡ μὲν φωτός, ἡ δὲ σώματος ἡλιακοῦ:

13. Item quemadmodum unum quidẽ lumen & unus Sol: naturæ verò duæ, altera luminis, & altera corporis Solaris:

14. Οὕτω κἀνταῦθα εἷς μὲν ὁ υἱὸς καὶ κύριος καὶ χριστὸς καὶ μονογενής. φύσεις δὲ δύο. ἡ μὲν ὑπὲρ ἡμᾶς, ἡ δὲ ἡμετέρα.

14. Haud ſecus hic quoq; unus quidem filius & dominus & Chriſtus & unigenitus: naturæ autẽ duæ, altera quæ ſupra nos eſt, altera noſtra.

15. Καὶ αὖθις ὥσπερ ἐπὶ τοῦ φωτὸς φῶς ἐστι τῇ ἐνεργείᾳ, ὃ οὐκ ἄν τις χωρίσειε τοῦ σώματος αὐτοῦ τοῦ δεκτικοῦ, τῷ λόγῳ δὲ διελὼν γνωρίσειε τὴν φύσιν

15. Et rurſum ut in lumine lumen eſt ipſo actu ſive agendi efficacia, quod lumẽ disjungere ab eo quod illud ſit complexum corpore

pore nequeas: ratione autem ſi ſepares naturam, cujus peculiariter efficacia ea ſive actus ſit, cognoſcas.

ἧ ἐστιν ἰδία ἡ ἐνέργεια.

16. Sic in uno Dei Filio omnem quidem operandi vim ab eo ipſo uno & eodē Filio, ſive una eademq; Filialitate ſejungere non eſt: ratione tamen naturam, cujus id propriè eſt quod fit, conſequi licet.

16. Ουτως ἐπὶ τοῦ ἑνὸς υἱοῦ τοῦ θεοῦ πᾶσαν μὲν ἐνέργειαν οὐκ ἂν τις χωρίσειε τῆς μιᾶς υἱότητος, τῆς δὲ φύσεως ἧς ἐστὶν οἰκεῖον τὸ γιγνόμενον τῷ λόγῳ γνωρίσειεν.

17. Quod ſi tibi quidquam in his ad veritatem propius (quam hoc *παρά-δειγμα*) accedere videbitur, Deum laudibus celebrato, qui hanc cognitionis menſuram conceſsit. Sin ab alio quod pietati magis congruat didiciſti, ipſum itidem beneficij autorem laudato qui, idem ipſe cum ſit, per alium id apud te effecerit.

17. Τούτων εἴ τι σοὶ δόξειεν ἐγγύτερόν πως τῆς ἀληθείας εἶναι, ἀνύμνει τὸν δεδωκότα τῆς γνώσεως τὸ μέτρον. εἰ δέ τι μᾶλλον εὐσεβὲς παρ' ἄλλου μεμάθηκας, αὐτὸν πάλιν ἀνύμνει τὸν κηδεμόνα: αὐτὸς γὰρ πάλαι ὢν εἰς ἄλλον ἐνήργησεν.

Pag. 303. 18. Alia quæſtio. Quomodo inquit verbū vbiq; eſt ſubſtantiâ ſua, & quomodo in templo proprio?

18. Πῶς φησὶν, ὁ λόγος πανταχοῦ κατ' ουσίαν ἐστὶ καὶ πῶς ἐν τῷ οἰκείῳ ναῷ;

19. Si enim ſicut in rebus cunctis ita & ibi eſt, nihil præcipuum præ rebus omnibus templum habebit: Sin aliquis in templo præcipui quidquam eſſe concedat, in rebus omnib. ſubſtantiâ non aderit, quod peculiare Dei eſt.

19. Ει γὰρ ὡς ἐν ἅπασι κἀκεῖ, οὐδὲν πλέον ὁ ναὸς τῶν πάντων ἕξει. Ει δ' ἐν τῷ ναῷ δοίη τις πλέον εἶναι οὐ τοῖς πᾶσι κατ' οὐσίαν πάρεστιν, ὅπερ ἴδιον θεοῦ.

20. Σα-

20. Σαφὴς ἔλεγχος ἀπιστίας τὸ ΠΩΣ περὶ θεοῦ λέγειν.

20. Manifeſtum eſt argumentũ incredulitatis voce quomodo de Deo uti.

21. Πῶς γὰρ οὐρανοῦ δημιουργὸς, πῶς γῆς, πῶς θαλάσσης, ἀέρος τε καὶ φυτῶν, καὶ τῶν ζώων ἁπάντων, καὶ σοῦ γε αὐτοῦ τοῦ πάντα μετ᾽ ἀκριβείας περὶ θεοῦ ζητοῦντος;

21. Quomodo enim cæli conditor, quomodo terræ, quomodo maris, aeris, plantarum & animantium omnium, tuiq; adeo ipſius qui cuncta exquiſitè de Deo percunctaris?

22. Πάντως ἂν εἴποις, ὅτι δυνάμει περιουσίας ἅπαντα παρήγαγεν.

22. Omnino certè quidem dixeris, omnia cum opulentiæ ſuæ virtute introduxiſſe atq; procreaſſe. al. δυνάμεως περιουσίᾳ.

23. Αρ᾽ οὖν ἡ τοῦ θεοῦ δύναμις τοῖς γινομένοις κατὰ συμβεβηκὸς, ἢ κατ᾽ οὐσίαν παρῆν;

23. Utrum igitur Dei virtus reb. condendis accidentiâ an ſubſtantiâ adfuit?

24. Εἰ μὲν κατὰ συμβεβηκὸς ὡς οὖσά γε καὶ πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἐπείπερ τὸ συμβεβηκὸς οὐ καθ᾽ αὑτὸ πέφυκεν, ἀλλ᾽ ἔν τισι προϋποκειμένοις ὑπάρχει.

24. Si ſecundum accidens, ut exiſtens antequã fieret ſeu exiſteret, ſiquidem accidens non per ſe ipſum conſtat, ſed rebus aliquibus jam antea exiſtentibus ineſt.

25. Εἰ δὲ γελοῖον τοῦτο λείπεται κατ᾽ οὐσίαν τὴν δύναμιν παρεῖναι πᾶσιν.

25. Quod cũ ridiculum ſit, reſtat ut virtus ea creaturis omnibus ſubſtantiâ adſit.

26. Αρ᾽ οὖν ἐπειδὴ πᾶσι κατ᾽ οὐσίαν ἡ δύναμις τοῖς γινομένοις παρῆν, οὐδὲν πλέον εἶχεν αὐτὸς ὁ κεκτημένος ναός; Απορος οὗτος ὁ λόγος, ἀπο-

26. Quoniam igitur virtus ea creaturis univerſis ſubſtantiâ adfuerit, nihil præcipui templum quod eam eſt complexũ habuit?

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Anceps hic eſt & inexplicabilis ſermo, anceps & ille. Utrunq; autem ſolvit & expedit fides.

ρος κακεῖνος, καὶ πίστις ἀμφοτέρων ἡ λύσις.

Euthym. Zigab. Panopl. Dogmat. Tit. 16. οἱ τὸν χριστιανισμὸν σχηματιζόμενοι.

27. Dicite nobis vos qui Chriſtianiſmũ profiteri aſſimulatis, qui duplicis naturæ tollendæ gratia talia inveſtigatis & obtenditis: qui miſtionis & confuſionis & corporis in Deitatẽ, ita ut commiſceatur, mutationis ejuſcemodi dubias ambiguitates concinnatis: qui nunc verbum in carnem converſum, nunc carnem in verbũ ſubſtantiâ tranſiiſſe (ſive ſubſtantiatum eſſe) aſſeritis: & per id genus mentis emotiones & delirationes vosmetipſos ne tantillum quidem ſapere manifeſtè declaratis.

27. Εἴπατε ἡμῖν οἱ τὸν χριστιανισμὸν πρεσβεύειν προσποιούμενοι οἱ ἐπ' ἀναιρέσει τῶν δύο φύσεων τὰ τοιαῦτα καὶ ζητοῦντες καὶ προϊσχόμενοι, οἱ τὰς τῆς κράσεως καὶ συγχύσεως καὶ τῆς ἀπὸ σώματος εἰς θεότητα μεταβολῆς, ἵνα κραθῇ, τὰς τοιαύτας ἐπαπορήσεις πραγματευόμενοι: Οἱ πότε μὲν εἰς σάρκα τὸν λόγον τετράφθαι λέγοντες, πότε δὲ τὴν σάρκα εἰς λόγον οὐσιωθῆναι, καὶ διὰ τὰς τοιαύτας τοῦ νοὸς ὑμῶν παρατροπὰς μηδ' ὅτι οὖν φρονεῖτε δῆλοι καθιστάμενοι.

28. Dicite ergo nobis quomodo verbum caro factum cœlos nõ reliquit? Dicetis omnino, quod DEus permanens ita factum ſit. Ac rurſum nobis dicite, quomodo permanens factum ſit? Si quod erat manſit, quonam modo quod non erat factum eſt? Sin quod non erat factum eſt, quomodo quod erat manſit?

28. Λέγετε τοίνυν ἡμῖν πῶς ὁ λόγος σὰρξ γενόμενος τοὺς οὐρανοὺς οὐκ ἔλιπε; πάντως ἐρεῖτε, ὅτι μείνας θεὸς οὕτως ἐγένετο. πάλιν οὖν ἡμῖν εἴπατε πῶς μείνας ἐγένετο; εἰ ἔμεινεν, ὃ ἦν, πῶς γέγονεν ὃ οὐκ ἦν; εἰ δὲ γέγονεν ὃ οὐκ ἦν πῶς ἔμεινεν ὅπερ ἦν?

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

29. Ἀπορεῖς τὴν ἐπίλυσιν, ἀπόρει καὶ τῆς ἑνώσεως τὸν τρόπον. Ἀλλὰ πιστεύεις ὅτι μείνας γέγονε. πίστευε καὶ πανταχοῦ παρεῖναι κατ' οὐσίαν τὸν λόγον καὶ κατ' ἐξαίρετον ὑπάρχειν ἐν τῷ οἰκείῳ ναῷ.

29. Animo ancipiti & dubio de ſolutione quæſtionis addubitas? addubita quoq; de unionis modo. Sed enim quod permanens factum ſit credis? crede etjam & ubiq; ſubſtantiâ verbum adeſſe, & præcipuè in templo ſuo eſſe.

30. Πάλιν ἐρωτήσωμεν, πῶς μετὰ τὴν ἕνωσιν ἀπεθεώθη τὸ σῶμα; ἆρ' εἰς θεότητος οὐσίαν μεταπεσὸν ἔμεινε καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἄφθαρτον καὶ ἀθάνατον διὰ τὴν ἕνωσιν τοῦ λόγου διαμένον; Ἀλλ' εἰ μὲν τοῦτο, μένει μὲν τὸ σῶμα σῶμα, εἴπερ οὐ σῶμα θεὸς, μετείληφε δὲ θείας ἀξίας, οὐ φύσεως, εὐδοκίᾳ τοῦ λόγου.

30. Interrogabimus rurſum quo pacto poſt unionem corpus ſit Deificatũ? Anne cum in Deitatis ſubſtantiam tranſierit hominis etjam corpus manſit, incorruptibile & immortale propter verbi unionem perdurans? Verum hoc ſi ita habet, corpus manet corpus (quandoquidem Deus corpus non eſt) & divinam illud dignitatem (dignationem) non naturam participat, pro bona ipſius verbi voluntate.

31. Ὅταν ἐγὼ ζητῶν ἐπαπορήσω, τότε τοῦ μυστηρίου τῶν χριστιανῶν ἀνακράζω τὸ θαῦμα ὅτι ὑπὲρ νοῦν, ὑπὲρ λόγον, ὑπὲρ κατάληψιν κτιστῆς φύσεως τὰ ἡμέτερα.

31. Ego cum quæſtionibus involutus dubius animi fuero, tum de myſterij Chriſtianorum miraculo exclamabo: Res noſtras longè ſupra mentem, ſupra rationem, ſupra conditæ naturæ captum eſſe. Pag.304.

32. Ὅταν δὲ καὶ σοὶ τὰ τοιαῦτα ζητοῦντι ἀπορία τις ἐπείη, πρόφερε τοῖς ζητουμένοις ἑτοί-…σιν τὴν πίστιν.

32. Tibi autem talia etjam inquirenti cum inexplicabilis ambiguitas itidẽ inceſſe-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

inceſſerit, fac fidem expedias promptam, qua ea quæ in quæſtionem veniunt ſolvas.

33. Illud in animo conſiderans ubi Deus ſit, quamvis ignoretur quidquã eorum quæ dicuntur, vel propter naturæ præſtantiam vel propter œconomiæ ac diſpenſationis rationem, nihil inde detrimenti capere ignorantes.

33. Λογιζόμενος, ὅπερ ὅπου θεὸς κἂν ἀγνοηθῇ τι τῶν λεγομένων ἢ δι᾽ ὑπεροχὴν φύσεως, ἢ δι᾽ οἰκονομίας τρόπον, οὐδὲ μία ἀπὸ τούτου βλάβη τοῖς ἀγνοοῦσιν ἐγγίνεται.

34. Quî autem, ut in univerſum ſemelq; dicam, fit quod eo uſq; audaciæ procedatis, ut res divinas quaſi ad regulam exigere aggrediamini? An divina non audiviſtis reſponſa, quæ veſtris veſtriq; ſimilibus ejuſcemodi cæptis interdicentia, luti nobis & figuli imaginem propoſuêre? ut eo modo admonerent haudquaquã nos curioſos eſſe, aut in res divinas inquirere, ſed divinæ potius cedere debere voluntati, quemadmodum figulo lutum.

Eſ.29.49.
Rom.9.

34. Πῶς δὲ ὅλων οὐ δεδίατε τὴν τόλμαν τὰ θεῖα διευθύνειν ἐπιχειροῦντες; ἢ τῶν θείων οὐκ ἀκηκόατε λόγων, οἳ τοὺς καθ᾽ ὑμᾶς τῶν τοιούτων ἐγχειρήσεων ἀνείργοντες, τὴν τοῦ πηλοῦ καὶ τοῦ κεραμέως ἡμῖν εἰκόνα προσέθηκαν; ταύτῃ παιδεύοντες μὴ δεῖν ἡμᾶς περιέργους, ἢ ἐξεταστὰς τῶν θείων καθίστασθαι, ἀλλ᾽ εἴκειν τῇ βουλήσει τῇ θείᾳ, καθάπερ τὸν πηλὸν τῷ κεραμεῖ.

35. Itaq; religioſum aliquando tandem concipite metum, ac ſenſu perquàm moderato & æquo ratiocinationes veſtras conſopiate, & quæ ſunt inter vos

35. Εὐλαβήθητε γοῦν ὀψέ ποτε καὶ φρονήματα λίαν ἐπιεικεῖ τοὺς ὑμετέρους λογισμοὺς κοιμίσατε καὶ τὰς ἐν ὑμῖν ἐπαπορήσεις πίστις ἐπιλυέτω μόνη, καὶ τοὺς λόγους τοὺς θείους, καὶ

τὸ

τὸ γεγραμμένον τρέμετε, ἵνα τῆς ἐπαναπαύσεως τῆς θείας ἄξιοι γενόμενοι τῶν μακαρίων ἐκείνων ῥημάτων παρὰ τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων ἐπακούσητε, ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω λεγόντων, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντα τοὺς λόγους μου;

dubiæ quæſtiones una decidat fides, & ſermones divinos juxta id quod ſcriptum eſt extimeſcite, ut divina digni habiti quiete, beatas illas à Deo rerum univerſarum parente exaudiatis voces, quæ ſic Eſa. 66. 51.
habent: Ad quem reſpiciam, niſi ad humilem & quietum, & trementem ſermones meos?

36. Οἱ τῆς ἐκκλησίας υἱεῖς τὴν ζήτησιν εὐσεβῶς ποιοῦσι, καὶ τῶν ἐπαπορουμένων τὰς πεύσεις οὐ πειράζοντες ἀλλ' εἰ δυνατὸν μανθάνειν προσάγουσι.

36. Eccleſiæ filii quæſtionem piè movent, earumq; inſuper rerum quæ in dubiū veniunt percunctationes nō tentandi animo ſed quoad ejus fieri poteſt diſcēdi amore proferunt.

37. Πολυσχιδὲς μὲν τῆς θείας διδασκαλίας τὸ σχῆμα, συναιρεῖται δὲ ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἴς τε μάθησιν ἐντολῶν καὶ φυλακὴν, εἴς τε τὴν θείαν γνῶσιν καὶ προσκύνησιν,

37. Multifaria eſt doctrinæ divinæ forma, colligitur autem capitulatim in mandatorum diſciplinam & obſervationem, & in divinam cognitionē & adorationem ſeu cultum. Pag. 305.

38. Conſiſtit igitur ſtudium pietatis præcipuè in eo, ut diſcamus ἃ μὲν δεῖ ζητεῖν, ἃ δὲ πιστεύειν.

39. Τὴν τῶν θείων γνῶσιν οἱ τῆς εὐσεβείας ἐρασταὶ βουλήσονται μὲν ἰχνεύειν εἰς δύναμιν: ἀτονοῦντες δὲ προσκυνήτωσαν ὡς ἀνέφικτον ἵνα μὴ κενοῦται τὰ τῆς πίστεως ἡμῖν.

39. Veræ pietatis amatores rerum divinarum notionem pro viribus inveſtigare quidem volent, at ſtudio eo propter imbecillitatem fatigati, pro eo atq; poterunt adorabunt, ne inania nobis reddantur ea quæ ad fidem pertinent.

40. Qui

40. Ut ſol pariter omnibus juxta operationem ſuam illucet, non pariter tamen ab omnibus excipitur: Sic & verbum omnibus ſecundum ſubſtantiam ſe exhibens non pariter rebus aliis & templo proprio adeſt.

Pag. 306. 41. Concelebremus hymnis diviniſsimum Ver-
Ioh. 1. bum, lucem veram, quæ illuminat omnẽ hominem veniente in hunc mundũ, per quod vivimus & mo-
Act. 17. vemur & ſumus, per quod
Rom. 11. omnia conſiſtũt, per quod ludificatrices verborũ fallacias & perplexa involucra ſolvimus, quod curam noſtri gerit, quos nos gubernat, quod benignè nobis facit, cui citra intermiſsionem mactamus hoſtiam laudis, & ut Deo preces ſinceras libamus, & fragrantem operum bonorum odorem ſacrificamus, ipſum in noſtra ipſorum converſatione medium habentes, ipſum ſpirantes, ipſum cogitantes, in ipſum animos intendentes, ipſum in omnibus laudantes, beatam quippe ſpem & regni largitorem ſupremi.

40. Ὡς ὁ ἥλιος ὁμοίως κατ᾽ ἐνέργειαν τοῖς πᾶσι προσβάλλων οὐχ ὁμοίως ὑπὸ πάντων χωρεῖται, οὕτως ὁ λόγος κατ᾽ οὐσίαν τοῖς πᾶσι παρὼν, οὐχ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις καὶ τῷ ναῷ τῷ οἰκείῳ πάρεστιν.

41. Ἀνυμνήσωμεν τὸν θειότατον λόγον, τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, τὸν δι᾽ οὗ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμὲν, τὸν δι᾽ οὗ τὰ πάντα, τὸν δι᾽ οὗ τὰς τῶν λόγων στροφὰς διαλύομεν, τὸν κηδεμόνα, τὸν πρύτανιν, τὸν εὐεργέτην, ᾧ καὶ θύομεν διηνεκῶς θυσίαν αἰνέσεως, καὶ σπένδομεν ὡ θεῷ δεήσεις εἰλικρινεῖς, καὶ θύομεν εὐωδίαν πράξεων, αὐτὸν ἑαυτοῖς ἀναστρέφοντες, αὐτὸν ἀναπνέοντες, αὐτὸν λογιζόμενοι, αὐτῷ προσανέχοντες, αὐτὸν ἐν πᾶσιν ὑμνοῦντες, τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ χορηγὸν τῆς ἀνωτάτω βασιλείας.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Progymnaſmatum
Theologicorum
DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacro-
ſancti miniſterii in dictis Duca-
tibus candidatis &
membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum

AGON SPECIALIS XVI
quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit
Johannes Volquardus à Paſtoratu
Gaikenbyllenſi vocatus ad
Hatſtedienſem.

M DC VI.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

EX LIBRO ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος qui inſcribitur λόγος παραινετικὸς πρὸς Ἕλληνας.

Edit. Frid. Sylburg. Hiero. Com. 1593.

1. Exhortatur hac παραινέσει Juſtinus Græcos ad amplectendam religionem Chriſtianam miſſis erroribus.

2. Orditur ab invocatione inquiens. Εὔχομαι τῷ θεῷ, ἐμοὶ μὲν ὑπάρξαι τὰ δέοντα πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν: ὑμᾶς δὲ τῆς προτέρας ἀφεμένους φιλονεικίας καὶ τῆς τῶν προγόνων πλάνης ἀπαλλαγέντας ἑλέσθαι τὰ λυσιτελοῦντα νυνί.

Si diverſa ab illorum non recte conceptis opinionibus utilia vobis eſſe cenſueritis.

3. Subdens, nihil illos in majores ſuos delinquere, ſi ab ipſorum pravis opinionibus ſeceſsionem facientes veritati manus dent. Οὐδὲν οἰομένους περὶ τοὺς προγόνους ὑμῶν ἔσεσθαι πλημμελὲς παρ' ὑμῶν, εἰ τἀναντία νυνὶ τῶν πρότερον μὴ καλῶς δοξάντων αὐτοῖς χρήσιμα φαίνοιτο παρ' ἡμῖν. ἡ γὰρ τῶν πραγμάτων ἀκριβὴς ἐξέτασις, καὶ τὰ δόξαντα καλῶς ἔχειν πολλάκις ἀλλοιότερα δείκνυσιν ἀκριβεστέρᾳ πείρᾳ τ' ἀληθὲς βασανίσασα.

Accurata rerum inquiſitio ſæpe recte habere viſa longe aliter ſe habere oſtendit exactiore examine veritatis adhibito.

4. Studium τῆς ἀληθοῦς θεοσεβείας commendat, ἧς οὐδὲν οἶμαι προτιμότερον τοῖς ἀκινδύνως βιοῦν προῃρημένοις εἶναι νενόμισαι, διὰ τὴν μέλλουσαν μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦδε τοῦ βίου ἔσεσθαι κρίσιν,

5. Cujus etjam aliqua cognitio fuerit in gentilium doctoribus ἣν οὐ μόνον οἱ ἡμέτεροι κατὰ θεὸν κηρύττουσι πρόγονοι προφῆταί τε καὶ νομοθέται, ἀλλὰ καὶ οἱ παρ' ὑμῖν νομισθέντες εἶναι σοφοί, οὐ ποιηταὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ φιλόσοφοι οἱ τὴν ἀληθῆ καὶ θείαν ἐπαγγελλόμενοι παρ' ὑμῖν εἰδέναι γνῶσιν.

Ut illi qui falſo cognominatæ religionis cultum à maiorib. acceperũt

6. Rem ipſam aggreſſurus utriuſq; τῆς θεοσεβείας ἐξετάσαι inſtituit διδασκάλους, οἵτινες καὶ ὅσοι, καὶ καθ' οὓς γεγόνασι χρόνους: ἵν' οἱ μὲν πρότερον τὴν ψευδώνυμον θεοσέβειαν παρὰ τῶν προγόνων παρειληφότες, νῦν γοῦν αἰσθόμενοι,

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

νοι, τῆς παλαιᾶς ἐκείνης ἀπαλλάγῶσι πλάνης. ἡμεῖς δὲ σαφῶς καὶ φανερῶς ἡμᾶς αὐτοὺς ἀποδείξωμεν τῇ τῶν κατὰ θεὸν προγόνων ἑπομένους θεοσεβείᾳ.

> percepto nunc erroris ſenſu ex eiusmodi veteri expediantur fraude & ſeductione: & liquido declaretur nos divinorum maiorum ſacra ſequi & pietatem.

7. Poëtarum profectò religio omni fide deſtituitur, ut qui de dijs ridicula referunt, etjam ὁ κορυφαιότατος καὶ πρῶτος τῶν ποιητῶν Homerus, ut & Heſiodus: Videlicet τὴν γελοιοτάτην θεογονίαν & quidem ἐξ ὕδατος τὴν ἀρχὴν: item Deorum bella, querelas, perjuria, inſidias, impotentiam, pericula, vincula, ἐρωτικὰς ἀκολασίας, calamitates, vulnera, τὰς ἐξ ἐναντίας μάχας &c.

8. Quod ſi Poëtas allegare non vultis, τίνας ἑτέρους τῆς θεοσεβείας ὑμῶν διδασκάλους ἔχειν οἴεσθε, ἢ πῶς ταύτην αὐτοὺς μεμαθηκέναι φατέ;

9. Igitur ἐπὶ τοὺς σοφοὺς πάντως καὶ φιλοσόφους ὥσπερ Fol. 3.
ἐπὶ τεῖχος ὀχυρὸν confugietis?

10. Atqui ſi quis à vetuſtis & primis horum incipiat, inveniet illorum opiniones πολλῷ γελοιοτέρας τῆς τῶν ποιητῶν θεολογίας, ut qui ipſi ſibi planè non conſtant.

11. Etenim Thales ὁ πρῶτος τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας ἄρξας, dixit principium τῶν ὄντων ἁπάντων (in quod & deſinant) eſſe aquam: Anaximander τὸ ἄπειρον: Anaximenes aërem: Heraclitus ignem: Anaxagoras τὰς ὁμοιομερείας (ſimilaritates, particulas inter ſe ſimiles) Archelaus Athenienſis ἀέρα ἄπειρον καὶ τὴν περὶ αὐτὸν πυκνότητα καὶ μάνωσιν. Hi Thaletis ſucceſſores.

12. Alterius generis Pythagoras ἀρχὰς τοὺς ἀριθμοὺς καὶ τὰς συμμετρίας καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς ἁρμονίας καλεῖ, τά τ' ἐξ ἀμφοτέρων σύνθετα στοιχεῖα, ἔτι μέντοι μονάδα καὶ τὴν ἀόριστον δυάδα. Epicurus, Empedocles, aliter Philoſophantur.

> Proportiones accommodatæ, concentus, cohærentiæ.

13. Πῶς οὖν ἀσφαλὲς τοὺς σώζεσθαι βουλομένους παρὰ Fol. 4.

τού-

τούτων οἴεσθε δύνασθαι τὴν ἀληθῆ θεοσέβειαν μανθάνειν, τῶν μηδ' ἑαυτοὺς πεῖσαι δυνηθέντων τὸ μὴ πρὸς ἀλλήλους στασιάζειν, μηδ' ἐναντίοι τῆς ἀλλήλων φαίνεσθαι δόξης;

Diſſident inter ſe, & alter ab alterius ſententia alienus et.

14. Verum dicent ſe non ab his ἀλλὰ παρὰ τῶν ἐνδοξοτάτων καὶ τελειωτάτων ἐν ἀρετῇ νομισθέντων εἶναι παρ' αὐτοῖς φιλοσόφων τὸν περὶ τῆς θεοσεβείας παρειληφέναι λόγον, Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους. Τούτους γὰρ τὴν τελείαν καὶ ἀληθῆ φασὶ μεμαθηκέναι θεοσέβειαν.

Plato. Ariſtoteles.

Oportet hæc diſci à ſcientibus.

15. Atqui unde illi eam acceperunt? Ἀδύνατον γὰρ τοὺς τὰ οὕτω μεγάλα καὶ θεῖα μὴ παρά τινων εἰδότων μεμαθηκότας, ἢ αὐτοὺς εἰδέναι, ἢ ἑτέρους δύνασθαι διδάσκειν ὀρθῶς.

16. Εἰ δὲ καὶ τούτους μὴ συμφωνοῦντας ἀλλήλοις εὕροιμεν, ῥᾴδιον καὶ τὴν τούτων ἄγνοιαν γινώσκειν σαφῶς.

17. Plato τὸν ἀνωτάτω θεὸν ἐν τῇ πυρώδει οὐσίᾳ εἶναι λέγει. Ariſtoteles Platonem πλημμελεῖν affirmans ejus opinionem refellit πέμπτον αἰθέριόν τι καὶ ἀμετάβλητον ἀναπλάττων σῶμα ἐν τούτῳ τὸν θεὸν εἶναι φησί: βουλόμενος ἐκ τῆς Ὁμήρου μαρτυρίας ἀξιόπιστον τὴν ἑαυτοῦ δεικνύναι δόξαν, quem Plato è civitate ſua ὡς ψεύστην ejecit, & qui ſibi etjam in hac quæſtione non conſtat, & ijs quos Ariſtoteles ſibi refutandos ſumit aſtipulatur.

Fol. 5.

Tria Platoni principia.

18. Diſsident autem iſti etjam in aliis. Τοῦ γὰρ Πλάτωνος τρεῖς ἀρχὰς τοῦ παντὸς εἶναι λέγοντος: θεὸν (τὸν πάντων ποιητὴν) καὶ ὕλην (τὴν ὑποκειμένην τῇ πρώτῃ τῶν γενομένων γενέσει, καὶ τὴν πρόφασιν αὐτῷ τῆς δημιουργίας παρέχουσαν) καὶ τὸ εἶδος (τὸ ἑκάστου τῶν γινομένων παράδειγμα) Ἀριστοτέλης τοῦ μὲν εἴδους ὡς ἀρχῆς οὐδαμῶς μέμνηται, δύο δὲ ἀρχὰς θεὸν καὶ ὕλην εἶναί φησι.

Ariſtoteli duo.

Platoni ideæ: Ariſtoteli intelligentiæ.

19. Καὶ αὖθις τοῦ Πλάτωνος ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ ἀνωτάτω τοῦ οὐρανοῦ ἀπλανεῖ σφαίρᾳ τόντε πρῶτον θεὸν καὶ τὰς ἰδέας εἶναι λέγοντος: Ἀριστοτέλης μὲν τὸν πρῶτον θεὸν οὐ τὰς ἰδέας ἀλλὰ τινὰς νοητοὺς θεοὺς εἶναι λέγει.

20. Quin-

20. Quinetjam ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν diſſentiunt, ut de animæ partibus, immortalitate, motu &c.

Fol. 6.

21. Εἰ δέ τις ἀκριβῶς τὰ κατ' αὐτοὺς σκοπεῖν ἐθέλοι οὐδὲ ταῖς ἑαυτῶν ἐμμένειν προῄρηνται.

Sibi non ſatis conſtant ipſi.

22. Plato tribus principijs ſupra dictis interdum quartum adjicit τὴν καθόλου ψυχήν: materiam modo ἀγέννητον, modo γεννητήν: τῷ εἴδει πρότερον ἀρχὴν ἰδίαν tribuit, & καθ' ἑαυτὸ οὐσιῶδες ἀποφήσας, ὕστερον ἐν τοῖς νοήμασιν αὐτὸ τοῦτ' εἶναι λέγει. Jam πᾶν τὸ γινόμενον φθαρτὸν, jam ἔνια τῶν γινομένων ἄλυτα καὶ ἄφθαρτα eſſe poſſe ait.

23. Sic animam humanam nonnulli Philoſophorum ἐν ἡμῖν: nonnulli περὶ ἡμᾶς εἶναι φασί. καὶ οἱ μὲν αὐτῶν πῦρ εἶναι τὴν ψυχήν: οἱ δὲ τὸν ἀέρα: οἱ δὲ τὸν νοῦν: οἱ δὲ τὴν κίνησιν: οἱ δὲ τὴν ἀναθυμίασιν. ἄλλοι δέ τινες δύναμιν ἀπὸ τῶν ἄστρων ῥέουσαν: οἱ δὲ ἀριθμὸν κινητικόν: ἕτεροι δὲ ὕδωρ γονοποιόν.

Vno ſaltem nomine rectè iudicantibus laude digna quod errantes ſe mutuo redarguere ſtudent.

24. Καὶ ὅλως ἄτακτός τις καὶ ἀσύμφωνος ἡ παρ' αὐτοῖς κεκράτηκε δόξα, ἐνὶ μόνῳ τοῖς ὀρθῶς κρίνειν δυναμένοις ἐπαίνου ἀξία φαινομένη, ὅτι πλανωμένους καὶ μὴ τ' ἀληθῆ λέγοντας ἀλλήλους ἐλέγχειν προῄρηνται.

Fol. 7.

25. Cum igitur veri nihil de religione à poëtis & Philoſophis percipi poſſe conſtet: ad majores noſtros revertamur, qui & iſtos longo tempore anteverterunt, & nihil nos ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐτῶν φαντασίας docuerunt, μηδὲ πρὸς ἀλλήλους διενεχθέντες, ἢ τὰ ἀλλήλων ἀνατρέπειν πειρώμενοι, ἀλλ' ἀφιλονείκως καὶ ἀστασιάστως τὴν παρὰ θεοῦ δεξάμενοι γνῶσιν, καὶ ταύτην διδάσκοντες ἡμᾶς.

Prophetæ nec ſua placita nos docuerunt nec mutuis diſſenſionibus inter ſe conflixerunt nec alii dicta aliorum evertere in animum induxerunt,

26. Οὔτε γὰρ φύσει, οὔτε ἀνθρωπίνῃ ἐννοίᾳ οὕτω μεγάλα καὶ θεῖα γινώσκειν ἀνθρώποις δυνατόν, ἀλλὰ τῇ ἄνωθεν ἐπὶ τοὺς ἁγίους ἄνδρας τηνικαῦτα κατελθούσῃ δωρεᾷ, οἷς οὐ λόγων

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

γων ἐδέησε τέχνης, οὐδὲ τοῦ ἐριστικῶς τι καὶ φιλονείκως εἰπεῖν, ἀλλὰ καθαροὺς ἑαυτοὺς τῇ τοῦ θείου πνεύματος παρασχεῖν ἐνεργείᾳ, ἵν' αὐτὸ τὸ θεῖον ἐξ οὐρανοῦ κατιὸν πλῆκτρον, ὥσπερ ὀργάνῳ κιθάρας τινὸς ἢ λύρας, τοῖς δικαίοις ἀνδράσι χρώμενον, τὴν τῶν θείων ἡμῖν καὶ οὐρανίων ἀποκαλύψῃ γνῶσιν.

Non opus iis fuit arte dicendi aut ut quicquam rixæ contentionisve agerent cupiditate: ſed ut tantummodo puros ſeipſos divini ſpiritus operationi præberent atq; ita divinum è cœlo plectrū deſcēdens, quaſi inſtrumento quopiam citharæ alicuius vel lyræ viris iuſtis utens, divinarum nobis & cœleſtium rerum cognitionem revelaret.

27. Διὰ τοῦτο τοίνυν ὥσπερ ἐξ ἑνὸς στόματος καὶ μιᾶς γλώττης καὶ περὶ θεοῦ καὶ περὶ κόσμου κτίσεως, καὶ περὶ πλάσεως ἀνθρώπου, καὶ περὶ ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἀθανασίας, καὶ τῆς μετὰ τὸν βίον τοῦτον μελλούσης ἔσεσθαι κρίσεως, καὶ περὶ πάντων ὧν ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐστιν εἰδέναι ἀκολούθως καὶ συμφώνως ἀλλήλοις ἐδίδαξαν ἡμᾶς, καὶ ταῦτα ἐν διαφόροις τόποις τε καὶ χρόνοις τὴν θείαν ἡμῖν διδασκαλίαν παρεσχηκότες.

28. Antiquitas τοῦ πρώτου παρ' ἡμῖν προφήτου τε καὶ νομοθέτου, Moſis inquam, manifeſta eſt οὐ μόνον ἀπὸ τῶν θείων καὶ παρ' ἡμῖν ἱστοριῶν, αἷς ὑμεῖς οὐδέπω διὰ τὴν παλαιὰν τῶν προγόνων ὑμῶν πλάνην πιστεύειν βούλεσθε, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὑμετέρων καὶ μηδὲν τῇ ἡμετέρᾳ θρησκείᾳ διαφερουσῶν ἱστοριῶν.

Antiquitas Moſis.

29. Quod enim πάντων τῶν παρ' ἡμῖν εἴτε σοφῶν, εἴτε ποιητῶν, εἴτε ἱστοριογράφων, ἢ φιλοσόφων, ἢ νομοθετῶν πολλῷ πρεσβύτατος γέγονεν ὁ πρῶτος τῆς θεοσεβείας διδάσκαλος ἡμῶν, oſtendunt veſtri hiſtorici, qui circa tempora Ogygis & Inachi, quos nonnulli veſtrorum γηγενεῖς cenſuerunt, hujus ὡς ἡγεμόνος τε καὶ ἄρχοντος τοῦ τῶν Ἰουδαίων γένους meminerunt, ut Polemon & Apion qui etjam refert κατ' Ἴναχον Ἄργους βασιλέα, Ἀμάσιδος Αἰγυπτίων βασιλεύοντος ἀποστῆναι Ἰουδαίους ὧν ἡγεῖσθαι μωυσέα.

Inachus Rex Argivorum. Amaſis Aegyptiorum.

30. Suffragantur his Ptolemæus Aegyptiacarum, Hellanicus & Philochorus Atticarum, Philo & Joſephus Judaicarum antiquitatum ſcriptores, ut &

Caſtor

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Caſtor & Thallus & Alexander ὁ πολυΐστωρ. Inprimis Fol. 8.
verò ὁ ἐνδοξότατος παρ' ὑμῖν τῶν ἱστοριογράφων Diodo-
rus teſtatur Moſen primum omnium legislatorem
fuiſſe, cum nondum Græcorum inventæ eſſent lite-
ræ, quibus illi ſuas perſcripſerunt hiſtorias.

31. Τούτῳ πρῶτον ὁ θεὸς καὶ τὴν ἄνωθεν ἐπὶ τοὺς ἁγίους Fol. 9.
ἄνδρας θείαν καὶ προφητικὴν τηνικαῦτα κατιοῦσαν παρέχετο
δωρεὰν, καὶ πρῶτον τῆς θεοσεβείας ἡμῶν διδάσκαλον γίνεσθαι
παρεσκεύασεν.

32. Εἶτα μετ' αὐτὸν τοὺς λοιποὺς προφήτας τοὺς καὶ αὐτοὺς
τῆς αὐτῆς αὐτῷ τυχόντας δωρεᾶς καὶ τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν
διδάξαντας ἡμᾶς.

33. Quod ſi & Philoſophis & Poëtis relictis ad ora-
cula confugietis, mementote quid τὸ παρ' ἡμῖν χρηστή-
ριον cuidam, τινας συνέβη θεοσεβεῖς ἄνδρας γεγενῆσθαι ποτε
quærenti, ut ipſi narratis, reſponderit:
Μοῦνοι Χαλδαῖοι σοφίην λάχον, ἠδ' ἄρ' Ἑβραῖοι Αὐτογένη-
τον ἄνακτα σεβαζόμενοι θεὸν ἁγνῶς, Annon & hoc pro
Moſe & Prophetis noſtris?

Quinam unquam extiterint verè pii & religioſi homines.

34. Quod ſi tempus quo Philoſophi vixerunt inqui-
ratur, recens admodum & breve illud apparebit,
unde Moſis vetuſtas magis patebit.

35. Cum enim Socrates Platonis: Plato Ariſtotelis Fol. 10.
præceptor fuerit: hi autem Philippi & Alexandri
Macedonis temporibus, ut & Oratores Athenien-
ſes, floruerint, πανταχόθεν γνῶναι ῥᾴδιον ὅτι πολλῷ ἀρ-
χαιοτέρην πασῶν τῶν ἔξωθεν ἱστοριῶν τὴν Μωυσέως ἱστορίαν
εἶναι συμβαίνει.

36. Neque quicquam ante Olympiades à Græcis
ἀκριβὲς ſcriptum, neq; extat σύγγραμμα ullum vetus
Ἑλλήνων ἢ βαρβάρων σημαῖνον πρᾶξιν, cum ne quidem
Græcorum literæ eſſent, ὡς δηλοῦσι καὶ αὐτοὶ οἱ τῶν

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

γραμμάτων διδάσκαλοι φάσκοντες Κάδμον πρῶτον ἐκ Φοινίκης αὐτὰ κομίσαντα Ἕλλησι μεταδοῦναι.

37. Quare & Plato in Timæo τὸν τῶν σοφῶν σοφώτατον Solonem Critiæ referentem introducit, quod ab Ægyptio quodam ſacerdote non admodum ſene audire coactus fuerit: Ἕλληνες παῖδές ἐστε ἀεὶ &c.

Fol. 11.

Non ad Iudeos verũ ad nos Chriſtianos doctrinam illorum librorum pertinere. Non ex Ecclesia libros illos proferimus ne ſit occaſio calumniandi quaſi corrupiſſemus: ſed ex ipſorũ ſynagogis producimus: ut ex ipſis huc uſq; apud eos conſervatis libris ad nos noſtramq; doctrinam à ſanctis viris edita iura liquido & manifeſto pertinere appareat.

38. Jam verò omnium veterum Poëtarum, legiſlatorum, hiſtoricorum, Philoſophorum, oratorum &c. libri Græcis compoſiti ſunt literis. Moſis autem & aliorum Prophetarum Ebræis, tranſlati deinde cura Regis Ptolomæi in Græcam, per ſeptuaginta viros utriusq; linguæ peritos Hieroſolymis accitos, ſeptem ab Alexandria ſtadijs, ubi Pharos extructa eſt, ſingulas domunculas (quarum veſtigia ſe vidiſſe, & reliqua ab incolis audiviſſe autor aſſerit) incolentes, & ſic à congreſſu mutuo excluſos, iisdem tamen verbis in tranſlatione utentes, ac ne una quidem dictione diſſentientes, unde Rex admiratione attonitus divina virtute interpretationem abſolutam credidit.

39. Quod ſi quis τῶν προχείρως ἀντιλέγειν εἰθισμένων objiciat non noſtros hos eſſe ſed Judæorum libros, γνώτω ἀπ' αὐτῶν τῶν ἐν ταῖς βίβλοις γεγραμμένων, ὅτι οὐκ αὐτοῖς ἀλλὰ ἡμῖν ἡ ἐκ τούτων διαφέρει διδασκαλία.

40. Quod enim etjam nunc apud Judæos religionis noſtræ aſſervantur libri, divinæ id de nobis opus eſt providentiæ.

41. Ἵνα γὰρ μὴ ἐκ τῆς ἐκκλησίας προκομίζοντες πρόφασιν ῥᾳδιουργίας τοῖς βουλομένοις βλασφημεῖν ἡμᾶς παράσχωμεν, ἀπὸ τῆς τῶν Ἰουδαίων συναγωγῆς ταύτας ἀξιοῦμεν προκομίζεσθαι, ἵνα ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔτι παρ' αὐτοῖς σωζομένων βιβλίων ὡς ἡμῖν τὰ πρὸς διδασκαλίαν ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν γραφέντα δίκαια σαφῶς καὶ φανερῶς προσήκει, φανῇ.

42. Oportet igitur vos, Græci, τὰ μέλλοντα προορω-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

μένους, καὶ εἰς τὴν ὑπὸ πάντων οὐ μόνον θεοσεβῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ἔξωθεν κηρυττομένην ἀφορῶντας κρίσιν, μὴ τῇ τῶν προγόνων ἡμῶν ἀβασανίστῳ προσέχειν πλάνῃ, μηδ' εἴ τι σφαλέντες αὐτοὶ παρέδοσαν ὑμῖν τοῦτ' ἀληθὲς εἶναι νομίζειν.

43. Nec minus etjam conveniet ea quoq; quæ ab ipſis veſtris, ut vos dicitis, magiſtris dicta ſunt diligenter & accuratè inquirere. Πολλὰ γὰρ καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῆς θείας τῶν ἀνθρώπων προνοίας καὶ ἄκοντες ὑπὲρ ἡμῶν εἰπεῖν ἠναγκάσθησαν, ii maximè qui in Ægypto fuerunt, & è Moſis majorumq; ejus religione utilitatem perceperunt, quales ſunt (ut ex Diodoro & alijs patet) Orpheus, Homerus, Solon, Pythagoras, Plato & alij, qui Moſis libris adjuti ὕστερον ἐναντία τῶν πρότερον μὴ καλῶς περὶ θεῶν δοξάντων αὐτοῖς ἀπεφήναντο.

Fol. 12.

Contraria docuerunt iis quæ antea falſo de diis cenſuerant.

44. Orpheus ſane ὁ τῆς πολυθεότητος ὑμῶν πρῶτος διδάσκαλος de uno eodemq; ſolo DEO meliùs edoctus, filium Muſæum καὶ τοὺς λοιποὺς γνησίους ἀκροατὰς carminibus ſuis erudiit.

45. Hic idem inter alia nominat verbum ſeu vocem Patris τὴν φθέγξατο πρῶτον ἡνίκα κόσμον ἅπαντα ἑαῖς στηρίξατο βουλαῖς.

Vocem iuro Patris primum quam prodidit ore, Conſilio ipſe ſuo mundum cum conderet omnem.

46. Quæ porro Sibylla, cujus Plato, Ariſtophanes & alii ὡς χρησμῳδοῦ meminerunt, reſponſis ſuis περὶ ἑνὸς καὶ μόνου θεοῦ nos docuerit palam eſt.

47. Homerus Orphei, cujus poëmatis principium ſingulari animi in illum propenſione expreſsit, πολυθεότητος æmulatus opinionē priorem μυθωδῶς plurium Deorum meminit: ſuam interim de uno ſoloq; Deo ſententiam σαφῶς καὶ φανερῶς exponit, nunc per Phœcem θεὸν αὐτὸν nominans, διὰ τῆς ἀντωνυμίας τὸν ὄντως ὄντα σημαίνων θεὸν, nunc ſub perſona Ulyſsis Græcos alloquens: οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω, τὴν μοναρχίαν ἄμαχον εἶναι innuens.

Fol. 13.

Per pronomen ipſus ipſiſſimum verum Deum ſignificans.

48. Quod

48. Quod ſi à ſcena etjam de uno Deo μαρτυρίας ἡμᾶς προσθεῖναι δέοι Sophoclem audite dicentem εἷς ταῖς ἀληθείαισιν, εἷς ἐστι θεὸς, qui condidit cælum, latamq; terram, fluctus maris, & ventorum violentiã. At mortalium plurimi corde errantes, ceu mali ſolatium Deorum nobis ſimulachra ſaxea & lignea imagines quoq; aureas & eburneas conſecravimus. His
Fol.14. victimas placandis offerimus, his feſtos dies agimus, pios hoc eſſe nos rati modo.

Temperatio ſeculorum omnium, virtutum operumq́ eius omnium opifex.

49. Pythagoras ὁ τὰ δόγματα τῆς ἑαυτοῦ φιλοσοφίας διὰ συμβόλων μυστικῶς ἐκθέμενος, videtur & ipſe ἄξια τῆς εἰς Αἴγυπτον ἀποδημίας de Deo uno ſenſiſſe. Præterquam enim, quod ait μονάδα & ἓν πολλῷ διαφέρειν ἀλλήλων, Deum quoq; ſic deſcribit, quod unus ſit, οὐχ ἐκτὸς τᾶς διακοσμήσιος, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ ὅλος ἐν ὅλῳ τῷ κύκλῳ ἐπισκοπῶν πάσας τὰς γενέσιας ἐστι, κράσις ἐὼν τῶν ὅλων αἰώνων, καὶ ἐργάτας τῶν αὐτοῦ δυνάμιων καὶ ἔργων, ἀρχὰ πάντων, ἓν ἐν οὐρανῷ φωστὴρ, καὶ πάντων πατὴρ, νοῦς καὶ ψύχωσις τῶν ὅλων, κύκλων ἁπάντων κίνασις.

Ne excitaret accuſatorem quempiam dicentem: Plato iniurius eſt & curioſus, variam & fucatam de diis inſtituit orationem: Eſſe deos volentib. eſſe, non eſſe diverſa opinantibus.

50. Plato doctrinam quidem eandem Moſis & prophetarum in Ægypto accepit, διὰ δὲ τὰ συμβεβηκότα Σωκράτει δεδιὼς μήπως καὶ αὐτὸς Ανυτόν τινα ἢ καὶ μέλιτον καθ' ἑαυτοῦ γενέσθαι παρασκευάσῃ κατηγοροῦντα αὐτοῦ παρ' Αθηναίοις: Πλάτων ἀδικεῖ καὶ περιέργαζεται, θεοὺς οὓς ἡ πόλις νομίζει οὐ νομίζων, φόβῳ τοῦ κωνείου ποικίλον τινὰ καὶ ἐσχηματισμένον τὸν περὶ θεῶν γυμνάζει λόγον: εἶναί τε θεοὺς τοῖς βουλομένοις καὶ μὴ εἶναι οἷς τἀναντία δοκεῖ &c.

51. Atq; ita de Diis & multis & genitis interdum loquitur. Interim περὶ τοῦ ὄντως ὄντος θεοῦ rectè ſentire videtur, quod hinc apparet.

52. Cum enim in Ægypto audiviſſet Deum dixiſſe Moſi ad Ebreos mittendo: Εγώ εἰμι ὁ ὢν ἔγνω ὅτι οὐ

κύριον

κύριον ὄνομα ἑαυτοῦ ὁ θεὸς πρὸς αὐτὸν ἔφη.

53. Οὐδὲν γὰρ ὄνομα ἐπὶ θεοῦ κυριολογεῖσθαι δυνατόν. τὰ γὰρ ὀνόματα εἰς δήλωσιν καὶ διάγνωσιν τῶν ὑποκειμένων κεῖται πραγμάτων πολλῶν καὶ διαφόρων ὄντων. Θεῷ δὲ οὔτε ὁ τιθεὶς ὄνομα προϋπῆρχεν, οὔτε αὐτὸς ἑαυτὸν ὀνομάζειν ᾠήθη δεῖν, εἷς καὶ μόνος ὑπάρχων.

Proprium aliquod nomen attribui Deo non poteſt cum nomina ad diſcretionem rerum variarum imponantur.

54. Nullius ergo Deus meminit nominis, ἀλλὰ διά τινος μετοχῆς ἕνα καὶ μόνον θεὸν ἑαυτὸν εἶναι μυστικῶς διδάσκει.

55. Dicit enim ἐγώ εἰμι ὁ ὢν ἀντιδιαστέλλων ἑαυτὸν δηλονότι ὁ ὢν τοῖς μὴ οὖσιν, ἵνα γνῶσιν οἱ πρότερον ἀπατηθέντες, ὅτι οὐχὶ τοῖς οὖσιν, ἀλλὰ τοῖς μὴ οὖσι προσέχον.

Per participium ὁ ὤν.

56. Εἰδὼς τοίνυν ὁ θεὸς τὴν τῆς πολυθεότητος μὴ ἀληθῆ δόξαν ὥσπερ τινὰ νόσον τῇ τῶν ἀνθρώπων ἐνοχλοῦσαν ψυχῇ ἀνελεῖν καὶ ἀνατρέψαι βουλόμενος, διὰ τῆς μετοχῆς ὄντος, τοῦ θεοῦ ὄντος, καὶ μὴ ὄντων διαφορὰν διδάσκει.

Opponens ſe non exiſtentibus.

57. Hæc ergo cum Plato in Ægypto didiciſſet, ejusmodi de uno eodemq; ſolo Deo dictis multum delectatus, Moſis quidem nomen apud Athenienſes meminiſſe οὐκ ἀσφαλὲς ἡγεῖτο δεδιὼς τὸν Ἄρειον πάγον. Scitè vero ab illo dictum, οὐχ ὡς παρ' ἐκείνου μαθὼν, ἀλλ' ὡς ἑαυτοῦ ἐκτιθέμενος δόξαν, ἐν τῷ ἐσπουδασμένῳ αὐτοῦ λόγῳ τιμαίῳ ἐν ᾧ καὶ θεολογεῖν ἐπεχείρει, τὸ αὐτὸ ὃ καὶ περὶ θεοῦ μωυσῆς γέγραφεν innuit dicens: Ἔστιν οὖν κατ' ἐμὴν δόξαν διαιρετέον πρῶτον τί τὸ ὂν μὲν ἀεὶ, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον: καὶ τί τὸ γινόμενον μὲν, ὂν δὲ οὐδέποτε, hoc eſt verum Deum à genitis ſeu conditis diſcernendum. Fol. 16.

58. An non τοῖς νοεῖν δυναμένοις videtur ἓν καὶ ταυτὸν εἶναι τῷ ἄρθρῳ μόνῳ διαλλάττον; ὁ μὲν γὰρ μωυσῆς ὁ ὢν ἔφη, ὁ δὲ Πλάτων τὸ ὄν. ἑκάτερον δὲ τῶν εἰρημένων τῷ ἀεὶ ὄντι θεῷ προσήκειν φαίνεται. αὐτὸς γὰρ ἐστι μόνος ὁ ἀεὶ ὢν, γένεσιν δὲ μὴ ἔχων.

Verumq; Deo competit.

59. Clarè ergo & apertè dicit τὸν μὲν ἀγέννητον ἀΐδιον εἶναι.

Dii deorum quorum ego ſum opifex.

εἶναι, τοὺς δὲ γεννητοὺς ἢ δημιουργητοὺς θεοὺς γινομένους καὶ ἀπολλυμένους. Πᾶν γὰρ τὸ γενόμενον φθαρτὸν. Et qui fieri omnino poteſt, ut quod per neceſsitatem ipſam ſit impoſsibile, tandem poſsibile fiat!

Fol. 17.

60. Τῷ μὴ πεποιηκότι οὐδεμία ἐξουσία πρὸς τὸ μὴ γεγονὸς. Ei qui non condidit nulla eſt in id quod conditum non eſt poteſtas.

61. Rectè Plato: Ἀνάγκη δὲ οὐδὲ θεὸν λέγεται δυνατὸν βιάζεσθαι. Neceſſariò dicendum Deo vim inferri non poſſe.

Aurea catena Homeri.

62. Τῷ ἑνὶ καὶ πρώτῳ θεῷ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ κράτος in Deos omnes Homerus διὰ τῆς χρυσῆς ἐκείνης ἀναφέρει σειρᾶς. Τοὺς δὲ λοιποὺς θεοὺς τοσοῦτον ἀπέχειν ἔφη τῆς ἐκείνου θεότητος, ὥστε αὐτοὺς καὶ μετὰ ἀνθρώπων ὀνομάζειν ἀξιοῦν. Nam Ulyſſem de Hectore ad Achillem dicentem inducit. Perfurit immenſum fretus jove, nec reveretur Ἀνέρας οὐδὲ θεούς.

63. Δοκεῖ μοι πάντως Ομηρος καὶ αὐτὸς ὥσπερ ὁ Πλάτων ἐν Αἰγύπτῳ μαθὼν περὶ ἑνὸς θεοῦ σαφῶς καὶ φανερῶς τοῦτο ἐμφαίνειν, ὅτι ὁ τῷ ὄντι πεποιθὼς θεῷ τῶν μὴ ὄντων ἀμελεῖ.

64. Et ſic idem poëta etjam alibi aliâ loquendi formâ per pronomen idem cum participio à Platone uſurpato valens & ipſum verum Deum deſignans de eodem illo, de quo Plato dixerat τί τὸ ὂν ἀεὶ, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον, loquitur dum illum deſcribit quod ſit θεὸς αὐτὸς, ἡ γὰρ αὐτὸς ἀντωνυμία τὸν ὄντως ὄντα σημαίνει θεὸν.

Progymnaſmatum
Theologicorum
DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacroſancti miniſterii in dictis Ducatibus candidatis & membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum
AGON SPECIALIS XVII
quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit
Andreas Lonerus à Paſtoratu Koningsbyllenſi vocatus ad Gardingenſem.
M DC VII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

EX ORATIONE COHORTATORIA S. JVSTINI PHILOSOPHI & Martyris ad Græcos ſive gentiles Agon poſterior.

Fol. 18. Cohærent cum ſuperioribus. Iliad. primo. Iliad. nono.

1. Rectè Homerus de Deo: οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον, οὐδ' ἀπατηλὸν,
οὐδ' ἀτελεύτητον γ', ὅτι κεν κεφαλῇ κατανεύσω.
Non fallax noſtrum non eſt revocabile verbum, Non eſt infectum capitis quod dixero nutu. Qui idem tamen alibi: στρεπτοὶ δέ τε καὶ θεοὶ αὐτοὶ quin dij flectuntur & ipſi.

Votis & victimis numen placare volentib. finis peccandi faciendus & de commiſſis pœnitentia agenda.

2. Utilitatis certæ cauſæ hoc dicit poëta. ἴδιον γὰρ τῶν δι' εὐχῆς καὶ θυσιῶν φιλανθρωπίας τυγχάνειν ἀξιούντων τὸ παύεσθαι καὶ μεταγινώσκειν ἐφ' οἷς ἥμαρτον. οἱ γὰρ ἀνεπιστρεφὲς τὸ θεῖον οἰόμενοι εἶναι, οὐδαμῶς ἀφίστασθαι τῶν ἁμαρτημάτων προῄρηντο, οὐδὲν ὄφελος ἐκ τῆς μετανοίας ἕξειν οἰόμενοι.

3. Plato multa de diis ἀλλόκοτα διεξιέναι φαίνεται, ἄκων μὲν ὡς ἔοικεν, δεδιὼς τοὺς τὴν πολυθεότητα ἀσπαζομένους.

4. Quæ vero à Moſe & Prophetis de uno DEO acceperat cum referri oportere arbitraretur, μυστικῶς ταῦτα προῄρηται λέγειν τοῖς θεοσεβεῖν βουλομένοις τὴν ἑαυτοῦ σημαίνων δόξαν.

5. Delectatus igitur verbis DEI ad Moſen Ἐγώ εἰμι ὁ ὤν, & brevitate per participium prolatæ vocis μετὰ πολλῆς θεωρίας conſiderata ἔγνω ὅτι τὴν ἀϊδιότητα αὐτοῦ ὁ Θεὸς τῷ Μωυσῇ σημῆναι θέλων, Ἐγὼ εἰμὶ ὁ ὤν ἔφη, τῆς ὢν συλλαβῆς οὐχ ἕνα μόνον χρόνον δηλούσης, ἀλλὰ τοὺς τρεῖς, τόντε παρεληλυθότα, καὶ τὸν ἐνεστῶτα, καὶ τὸν μέλλοντα.

Sic

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

6. Sic etjam τὸ ὢν ἐπὶ τοῦ πλείστου de prolixo uſurpat tempore, ὃν δὲ οὐδέποτε λέγων futurum innuit. Τὸ γὰρ οὐδέποτε οὐκ ἐπὶ τοῦ παρεληλυθότος ὡς οἴονταί τινες, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ μέλλοντος εἴρηται χρόνου. Τοῦτο γὰρ καὶ παρὰ τοῖς ἔξωθεν ἠκρίβωται. Plato lib. 4. de legibus.

7. Proinde velut interpretari & exponere ignorantibus, quod arcanè de æternitate Dei per participium (ὁ ὢν) prolatum eſt, volens, ita ad verbum ſcripſit: ὁ μὲν δὴ θεὸς, ὥσπερ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν πάντων ἔχων.

8. Ἐνταῦθα ὁ Πλάτων σαφῶς καὶ φανερῶς τὸν παλαιὸν λόγον μωυσέως ὀνομάζει νόμον, τοῦ μὲν ὀνόματος μωυσέως φόβῳ τοῦ κωνείου μεμνῆσθαι δεδιώς: ἠπίστατο γὰρ τὴν τοῦ ἀνδρὸς διδασκαλίαν ἐχθρὰν Ἑλλήνων οὖσαν: διὰ δὲ τῆς τοῦ λόγου παλαιότητος τὸν μωυσέα σημαίνει σαφῶς, cujus νόμον eſſe παλαιὸν καὶ πρῶτον, καὶ ἐκ τῆς Διοδώρου καὶ τῶν λοιπῶν ἱστοριῶν ἱκανῶς ἡμῖν ἐν τοῖς προάγουσιν ἀποδέδεικται. Fol. 19.

9. Sic igitur Plato μωυσεῖ πεισθεὶς περὶ τῆς ἀιδιότητος τοῦ θεοῦ οὕτω γέγραφε, qui idem quoq; tectè μετὰ τὸν ὄντως ὄντα θεὸν καὶ τοῖς προφήταις τὴν ἀληθῆ περὶ τῶν ὄντων ἀναφέρει γνῶσιν.

10. In Timæo enim περὶ τινων ἀρχῶν διαλεγόμενος ſcribit: τὴν δὲ πυρὸς ἀρχὴν καὶ τῶν ἄλλων σωμάτων ὑποτιθέμεθα, κατὰ τὸν μετ' ἀνάγκης εἰκότα λόγον πορευόμενοι: τὰς δὲ ἔτι τούτων ἀρχὰς ὁ θεὸς οἶδεν ἄνωθεν, καὶ ἀνδρῶν ὃς ἂν ἐκείνῳ φίλος ᾖ.

11. Ἄνδρας δὲ τίνας ἑτέρους τῷ θεῷ φίλους εἶναι νομίζει, εἰ μὴ μωυσέα καὶ τοὺς λοιποὺς προφήτας; ὧν ταῖς προφητείαις ἐντυχὼν καὶ τὸν περὶ κρίσεως παρ' αὐτῶν μεμαθηκὼς λόγον in primo de repub. ſic loquitur.

12. Ἐπειδάν τις, inquiens, ἐγγὺς ᾖ τοῦ οἴεσθαι τελευτήσειν, εἰσέρχεται αὐτῷ φόβος καὶ φροντὶς περὶ ὧν τῷ πρόσθεν Cum homines ſenectute &

morbis fracti è ſomno velut excitati morti ſe vicinos intelligunt.

οὐκ εἰσῄει. Οἵ τε γὰρ λεγόμενοι μῦθοι περὶ τῶν ἐν ᾅδου, ὡς τὸν ἐνθάδε ἀδικήσαντα δέοι ἐκεῖ διδόναι δίκην, καταγελώμενοι τέως, τότε δὴ στρέφουσιν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, μὴ ἀληθεῖς ὦσι. Atq; ille ſive propter ſenectutis infirmitatem, ſeu propter eorum quæ iſtic ſunt propinquitatem μᾶλλον (Τί) καθορᾷ αὐτά: ὑποψίας γοῦν καὶ δείματος μεστὸς γίνεται, καὶ ἀναλογίζεται ἤδη, καὶ σκοπεῖ εἴ τινά τι ἠδίκησεν. Ὁ μὲν οὖν τις εὑρίσκων ἑαυτοῦ ἐν τῷ βίῳ πολλὰ ἀδικήματα, καὶ ἐκ τῶν ὕπνων ὥσπερ οἱ παῖδες θαμὰ ἐγειρόμενος δημαίνει καὶ ζῇ μετὰ κακῆς τῆς ἐλπίδος. Τῷ δὲ μηδὲν ἄδικον ἑαυτῷ ξυνειδότι γλυκεῖα ἐλπὶς ἀεὶ πάρεστι, καὶ ἀγαθὴ γηροτρόφος, ὥσπερ καὶ χαριέντως Πίνδαρος λέγει, Ὅτι ὃς ἂν ὁσίως καὶ δικαίως τὸν βίον διαγάγῃ, γλυκεῖα οἱ καρδίαν ἀτιτάλλουσα γηροτρόφος ξυναορεῖ ἐλπὶς, ἃ μάλιστα θνατῶν πολύστροφον γνώμαν κυβερνᾷ.

Plato lib. 10. de republica.

13. Ἐν δὲ τῷ δεκάτῳ ἃ παρὰ τῶν προφητῶν περὶ κρίσεως μεμάθηκε, ταῦτα οὐχ ὥσπερ παρ' αὐτῶν μεμαθηκὼς διὰ τὸ πρὸς Ἕλληνας δέος, ἀλλ' ὡς παρά τινος ὡς αὐτῷ πλάττειν ἐδόκει, ἐν πολέμῳ ἀναιρεθέντος, καὶ δωδεκαταίου μέλλοντος θάπτεσθαι, καὶ ἐπὶ τῆς πυρᾶς κειμμένου ἀναβιώσαντός τε καὶ τὰ ἐκεῖ διηγουμένου ἀκηκοὼς commemorat.

F. 20.

14. Quo in loco mihi Plato videtur non tantum de judicio à Prophetis didiciſſe veram ſententiam ſeu doctrinam, ἀλλ' καὶ περὶ τῆς ἀπιστουμένης παρ' Ἕλλησιν ἀναστάσεως. Cum enim animam ſimul cum corpore judicari dicit, οὐδὲν ἕτερον δηλοῖ ἢ ὅτι τῷ περὶ τῆς ἀναστάσεως ἐπίστευσε λόγῳ. Ἐπεὶ πῶς Ἀριδαῖος καὶ οἱ λοιποὶ τὸ ἔχον σῶμα κεφαλὴν καὶ χεῖρας καὶ πόδας καὶ δέρμα ὑπὲρ γῆς καταλιπόντες τοιαύτην ὑπεῖχον ἐν ᾅδου τιμωρίαν;

15. Non ſolum autem Plato ἐν Αἰγύπτῳ ταῖς τῶν προ-

Προφητῶν ἐντυχὼν μαρτυρίαις τὴν περὶ τῆς τοῦ σώματος ἀναστάσεως διδασκαλίαν ſuſcepit : ſed & Homerus ὁμοίως καὶ αὐτὸς ἐν Αἰγύπτῳ μαθὼν τὸν Τιτυὸν ὁμοίως Odyſs. λ. τιμωρεῖσθαι ἔφη , quippe ejus à milvis depaſci dicit epar quod certè corporis eſt. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ Σίσυφον καὶ Τάνταλον μετὰ σώματος τὴν τιμωρίαν ὑπέχειν γέγραφε.

16. Ὅτι δὲ Ὅμηρος ἐν Αἰγύπτῳ γέγονε , καὶ πολλὰ ὧν ἐκεῖ μεμάθηκεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ μετήνεγκε ποίησιν ἱκανῶς δι- Pag.60. δάσκει ἡμᾶς Διόδωρος ὁ τῶν ἱστοριογράφων ἐνδοξότατος , ut τὸ νηπενθὲς Helenæ &c.

17. Sic quod Moſes in initio operis ſui mundi Fol. 21. creationem deſcribit inquiens: Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν , εἶτα ἥλιον καὶ σελήνην καὶ ἀστέρας : hæc ille in Ægypto diſcens , multumq; hac creationis hiſtoria delectatus Vulcanum introduxit qui in Iliad. 6. Achillis clypeo ejusdem veluti imaginem quandam exprimeret.

18. Καὶ τοῦ παραδείσου ἢ εἰκόνα τὸν Ἀλκίνου κῆπον σώ- Odyſs. η. ζειν πεποίηκεν , ἀειθαλῆ τε αὐτὸν καὶ καρπῶν πλήρη διὰ τῆς εἰκόνος ἐπιδεικνύς , cujus deſcriptio φανερὰν καὶ σαφῆ μίμησιν τῶν ὑπὸ τοῦ πρώτου προφήτου Μωυσέως περὶ τοῦ παραδείσου λεχθέντων δηλοῖ.

19. Εἰ δέ τις καὶ εἰς τὴν τοῦ πύργου ποίησιν ἀφορᾶν ἐθέλοι , δι' ἧς οἱ τὸ τηνικαῦτα ἄνδρες τὴν εἰς οὐρανὸν ἄνοδον δύνασθαι κατασκευάζειν ἑαυτοῖς ᾤοντο , εὑρήσει καὶ ταύτην ἱκα- Odyſs. λ. νὴν δι' ἀλληγορίας μίμησιν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ διά τε Ὤτου καὶ Ἐφιάλτου γινομένην.

20. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοῦ ἀπ' οὐρανῶν κατενεχθέντος ἐχ- Diaboli θροῦ τῆς ἀνθρωπότητος , ὃν διάβολον αἱ θεῖαι γραφαὶ κα- lapſus & λοῦσιν , ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον διαβολῆς è cœlis ταύτης τῆς προσηγορίας τυχόντα : καὶ εἴ τις ἀκριβῶς σκο- electio.

F. 22. περὶ ἐθέλοι, εὕροι ἂν τὸν ποιητὴν τοῦ μὲν διαβόλου ὄνοματος οὐδαμῶς μεμνημένον, ἐκ δὲ τῆς κακίστης αὐτοῦ πράξεως τὴν
Iliad. ὀνομασίαν πεποιημένον. Ατην γὰρ αὐτὸν ὁ ποιητὴς ὀνομάζων
τ. ὑπὸ τοῦ κατ᾽ αὐτοὺς θεοῦ κατηῤῥῖφθαι αὐτὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
Eſa. 14. λέγει ὥσπερ ἀκριβῶς τῶν ὑπὸ Ησαΐου τοῦ προφήτου περὶ αὐτοῦ εἰρημένων μεμνημένος ῥητῶν.

21. Quin & quod Plato præter Deum & Materiam tertium quoq; principium τὸ εἶδος Ideam ſeu formam eſſe dixit, οὐκ ἄλλοθέν ποθεν, ἀλλὰ παρὰ Μωυσέως τὴν πρό-
Exod. 25. φασιν εἰληφὼς φαίνεται, apud quem cū legiſſet, juſsiſſe
v. ult. Dominum tabernaculum κατὰ τὸ παράδειγμα (τύπον, εἶδος) conformari, arbitratus eſt εἶδός τι χωριστὸν προϋπάρχειν τοῦ αἰσθητοῦ, ὃ καὶ παράδειγμα τῶν γενομένων ὀνομάζει πολλάκις, τὸ μὲν τοῦ εἴδους ὄνομα ἀπὸ τῶν Μωυσέως μεμαθηκὼς ῥητῶν οὐ διδαχθεὶς δὲ τηνικαῦτα παρὰ τῶν εἰδότων, ὅτι οὐδὲν ἐκτὸς μυστικῆς θεωρίας τῶν ὑπὸ μωυσέως εἰρημένων σαφῶς γινώσκειν ἐστὶ δυνατόν.

22. Similiter etjam in terra, cœlo & homine lapſum eum eſſe liquet, Ideas eorum exiſtere ſentiens. Quia enim Moſes ita ſcripſit: In principio fecit Deus cœlum & terram: poſteaq; ſubjunxit. Terra autem erat ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος: exiſtimavit hanc de qua ille ait: ἡ δὲ γῆ ἦν, eſſe & dici τὴν προϋπάρχουσαν γῆν: De qua vero dicit: ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν: eam illum deſignare putavit τὴν κατὰ τὸ προϋπάρχον εἶδος ὑπὸ τοῦ θεοῦ γενομένην αἰσθητήν.

23. Ομοίως δὲ καὶ περὶ τοῦ γενομένου οὐρανοῦ τὸν μὲν πεποιημένον οὐρανον, ὃν καὶ στερέωμα ὠνόμασε τοῦτον εἶναι τὸν γενό-
Pſal. 115. μενον αἰσθητὸν. ἕτερον δὲ εἶναι τὸν νοητὸν, περὶ οὗ ὁ προφήτης ἔφη: ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ κυρίῳ, τὴν δὲ γῆν ἔδωκε τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.

Fol. 23. 24. Καὶ περὶ ἀνθρώπου δὲ ὁμοίως πρότερον μὲν ὄνοματος

ἀνθρώ-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

ἀνθρώπου μέμνηται μωυσῆς, εἶτα μετὰ τὰ πολλὰ τῶν κτισμάτων περὶ πλάσεως ἀνθρώπου πεποίηται μνήμην οὕτω λέγων: καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς λαβών: ᾠήθη γοῦν τὸν μὲν πρότερον ὀνομασθέντα ἄνθρωπον προϋπάρχειν τοῦ γενομένου, τὸν δὲ ἐκ τῆς γῆς πλασθέντα ὕστερον κατὰ τὸ προϋπάρχον εἶδος γεγενῆσθαι.

25. Οτι δὲ ἐκ γῆς ἄνθρωπος πέπλασται καὶ Ομηρος ἀπὸ τῆς παλαιᾶς καὶ θείας ἱστορίας μαθὼν τῆς λεγούσης: Γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ, τὸ ἄψυχον τοῦ Εκτορος σῶμα κωφὴν ὀνομάζει γῆν. Et alibi Menelaum introducit dicentem: ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε quibus verbis reſolutionem innuit in veterem & primam è terra habitudinem.

Iliad. ω. Iliad. η.

26. Num vero aliunde inſtitutus Plato εἰ μὴ ταῖς τῶν προφητῶν ἐντυχὼν ἱστορίαις volucri Jovem in cœlo curru vehi affirmat: ἔγνω γὰρ ἀπὸ τῶν τοῦ προφήτου ῥητῶν περὶ τῶν χερουβὶμ οὕτως εἰρημένον: καὶ ἐξῆλθε δόξα κυρίου ἀπὸ τοῦ οἴκου, καὶ ἐπέβη ἐπὶ χερουβίμ. καὶ ἀνέλαβε τὰ χερουβὶμ τὰς πτέρυγας αὐτῶν, καὶ οἱ τροχοὶ ἐχόμενοι αὐτῶν. καὶ δόξα κυρίου θεοῦ Ισραὴλ ἦν ἐπ' αὐτοῖς ὑπεράνωθεν. ἔνθεν ὁρμώμενος ὁ μεγαλόφωνος Πλάτων μετὰ πολλῆς παῤῥησίας βοᾷ λέγων, ὁ μὲν δὴ μέγας ἐν οὐρανῷ ζεὺς πτηνὸν ἅρμα ἐλαύνων.

Plato in Phædro. Ezech. 11.

27. Ει δὲ τις καὶ περὶ τῆς ἄνωθεν παρὰ θεοῦ κατιούσης ἐπὶ τοὺς ἁγίους ἄνδρας δωρεᾶς, ἣν πνεῦμα ἅγιον ὀνομάζουσιν οἱ ἱεροὶ προφῆται, ἀκριβῶς σκοπεῖν ἐθέλοι, εὕροι ἂν καὶ ταύτην ὑπὸ Πλάτωνος ἐν τῷ πρὸς Μένωνα λόγῳ δι' ἑτέρου ὀνόματος κηρυττομένην. Δεδιὼς γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ δωρεὰν πνεῦμα ἅγιον ὀνομάζειν, ἵνα μὴ δόξῃ τῇ τῶν προφητῶν ἑπόμενος διδασκαλίᾳ, ἐχθρὸς Ελλήνων εἶναι, τὸ μὲν ἄνωθεν αὐτὸ παρὰ θεοῦ κατιέναι ὁμολογεῖ, οὐ μὴν πνεῦμα ἅγιον, ἀλλ' ἀρετὴν αὐτὸ ἠξίου.

Πρὸς τὸν Μένωνα ἐν τῷ περὶ ἀναμνήσεως λόγῳ

F. 24.

28. Di-

28. Dicto enim libro πολλὰ πρότερον περὶ τῆς ἀρετῆς ζητήσας, πότερόν ποτε διδακτὸν ἢ οὐ διδακτὸν, ἀλλ' ἀσκητὸν, ἢ οὔτε ἀσκητὸν, οὔτε μαθητὸν, ἀλλὰ φύσει παραγινόμενον τοῖς ἀνθρώποις ἢ ἄλλῳ τινὶ τρόπῳ, ὕστερον αὐταῖς λέξεσιν οὕτως ἀποφαίνεται λέγων: ἀρετὴ ἂν εἴη οὔτε φύσει, οὔτε διδακτὸν, ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ παραγινομένη ἄνευ νοῦ οἷς ἂν παραγίνηται. Ταῦτα οἶμαι σαφῶς παρὰ τῶν προφητῶν περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος μεμαθηκὼς Πλάτων, εἰς τὸ τῆς ἀρετῆς ὄνομα μεταφέρων φαίνεται.

29. Ὁμοίως ὥσπερ οἱ ἱεροὶ προφῆται τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα εἰς ἑπτὰ πνεύματα μερίζεσθαι φασὶν, οὕτω καὶ αὐτὸς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὀνομάζων ἀρετὴν, ταύτην εἰς τέσσαρας ἀρετὰς μερίζεσθαι λέγει.

30. Πόθεν δὲ μαθὼν ὁ Πλάτων τὸν χρόνον μετ' οὐρανοῦ γεγενῆσθαι ἔγνω dicens: χρόνος δ' οὖν μετ' οὐρανοῦ γέγονεν, ἵνα ἅμα γινόμενοι ἅμα καὶ λυθῶσιν, ἂν ποτε λύσις αὐτῶν γένηται; an non hoc ex divinis Moſis ſcriptis hauſit.

31. Quia enim Moſes ſcribit: In principio fecit DEus cœlum & terram: poſteaq; ſubjungit: Et factus eſt dies unus: intellexit Plato temporis generationem è diebus & menſibus & annis cauſam & initium ſumſiſſe, atq; ideo tanquam à parte tempus omne deſignans diem nominavit tempus.

32. Πόθεν δὲ καὶ περὶ λύσεως οὐρανοῦ φαντασθεὶς οὕτω γέγραφεν: οὐχὶ καὶ τοῦτο παρὰ τῶν ἱερῶν προφητῶν μεμαθηκὼς καὶ οὕτως εἰρῆσθαι παρ' αὐτῶν νομίσας.

33. De ſtatuis etjam ſi quis rationem inquirat πόθεν ὁρμώμενοι οἱ πρῶτοι τοὺς θεοὺς κατασκευάσαντες,
Fol.25. ἀνθρώπων μορφὰς ἔχειν αὐτοὺς διέγνωσαν, εὑρήσει καὶ

τοῦτο

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

τοῦτο ἀπὸ τῆς θείας ἱστορίας μεμαθηκότας. Cum enim Moſis hiſtoria ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ dicat: ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ ὁμοίωσιν, perinde atq; dictum eſſet, homines formâ DEO ſimiles eſſe, οὕτω κατασκευάζειν τοὺς θεοὺς αὐτῶν ἤρξαντο ἐκ τοῦ ὁμοίου τὸ ὅμοιον δημιουργεῖν οἰόμενοι.

34. His ita expoſitis exhortatur autor gentiles ad amplexandam Chriſtianam religionem miſsis erroribus priſtinis. Horum, inquit, τοῦ χάριν μνημονεῦσαι νυνὶ προήχθην; ἵνα γνῶτε ὅτι τὴν ἀληθῆ θεοσέβειαν οὐ δυνατὸν παρὰ τούτων μανθάνειν, τῶν μηδὲ ἐν οἷς ὑπὸ τῶν ἔξωθεν ἐθαυμάσθησαν ἴδιόν τι γράψαι δυνηθέντων, ſed qui quæ à Moſe & reliquis Prophetis ſunt tradita ea per allegoriam & immutationem aliquam in libris ſuis promulgarunt.

35. Itaq; tempus jam eſt agnitâ ex dictis Moſis & Prophetarum antiquitate τῆς παλαιᾶς μὲν ὑμᾶς τῶν προγόνων ἀποστῆναι πλάνης, ἐντυχεῖν δὲ ταῖς θείαις τῶν προφητῶν ἱστορίαις, καὶ γνῶναι παρ' αὐτῶν τὴν ἀληθῆ θεοσέβειαν, οὐ λόγων ὑμῖν ἀπαγγελλόντων τέχνας, οὐδὲ πιθανῶς καὶ πιστευτικῶς λεγόντων (τοῦτο γὰρ ἴδιον τῶν τὴν ἀλήθειαν κλέπτειν ἐθελόντων) ἀλλὰ ἁπλῶς τοῖς ἐπιτυχοῦσιν ὀνόμασί τε καὶ ῥήμασι χρωμένων, καὶ ταῦθ' ὑμῖν ἀπαγγελλόντων, ἃ τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς κατελθὸν πνεῦμα τοὺς τὴν ἀληθῆ θεοσέβειαν μανθάνειν βουλομένους δι' αὐτῶν διδάσκειν προῄρηται.

36. Πᾶσαν οὖν αἰδῶ καὶ παλαιὰν ἀνθρώπων πλάνην καὶ τὸν τῶν ὄγκων φαντασιώδη παρωσάμενοι ψόφον, δι' οὗ καὶ τὴν πᾶσαν ἀπόλαυσιν ἔχειν οἴεσθε, ἔχεσθε τῶν ὑμῖν συμφερόντων.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

37. Οὐδὲν γὰρ ἔσαι παρ' ὑμῶν οὐδὲ περὶ τῶν προγόνους ὑμῶν πλημμελὲς, οὓς εἰκὸς ἐν ἅδου νυνὶ ἐκ προθεσμον ματάνοιαν μετανοοῦντας ὀδύρεσθαι, οἷς εἰ δυνατὸν ἦν ἐκεῖθεν δηλοῦν ὑμῖν τὰ μετὰ τελευτὴν τοῦδε τοῦ βίου συμβεβηκότα αὐτοῖς, ἔγνωτε ἂν ὅσων ὑμᾶς ἀπαλλάξαι κακῶν προείλοντο.

38. Νυνὶ δὲ ἐπειδὴ μὴ δυνατὸν ἐν τῷ παρόντι μήτε παρ' ἐκείνων ὑμᾶς μανθάνειν, μήτε μὴν παρὰ τῶν ἐνταῦθα τὴν ψευδώνυμον ταύτην φιλοσοφίαν φιλοσοφεῖν ἐπαγγελομένων: ἀκόλουθον ὑμῖν ἔσαι λοιπὸν ἐντυγχάνειν ταῖς τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν προφητείαις, μὴ δοκιμότητα φράσεως παρ' αὐτῶν αἰτοῦντας (οὐ γὰρ ἐν λόγοις ἀλλ' ἐν ἔργοις τὰ τῆς ἡμετέρας θεοσεβείας πράγματα) καὶ μαθεῖν παρ' αὐτῶν τὰ αἴτια ὑμῖν τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐσόμενα.

39. Οἱ γὰρ μάτην τὸ τῆς φιλοσοφίας ἐπηρεάζοντες ὄνομα οὐδὲν εἰδότες ἐλέγχονται, ὡς καὶ αὐτοὶ ὁμολογῶν καὶ ἄκοντες ἀναγκάζονται, δι' ὧν οὐ πρὸς ἀλλήλους στασιάζουσι μόνον, ἀλλ' καὶ τὰς ἑαυτῶν ἄλλοτε ἄλλως ἐκτίθενται δόξας.

F. 26. 40. Εἰ δὲ ἡ τ' ἀληθοῦς εὕρεσις ὅρος τὶς λέγεται παρ' αὐτοῖς φιλοσοφίας, πῶς οἱ τῆς ἀληθοῦς μὴ τυγχάνοντες γνώσεως τοῦ τῆς φιλοσοφίας ὀνόματος εἰσιν ἄξιοι;

41. Socrates τῶν παρ' ὑμῖν σοφῶν σοφώτατος ᾧ καὶ τὸ χρηστήριον ὑμῶν (ὡς αὐτοὶ φατὲ) μαρτυρεῖ λέγον, Ἀνδρῶν ἁπάντων Σωκράτης σοφώτατος dicebat: ἔοικα αὐτῷ τούτῳ τῷ σμικρῷ σοφώτατος εἶναι, ὅτι ἃ μὴ οἶδα, οὐδὲ οἴομαι εἰδέναι: cum homines alii quæ neſciunt ſe ſcire aſsimulent, ipſe non gravatè nihil ſcire confeſsione aperta præ ſe ferebat, idq; non εἰρωνευόμενος, ſed μετὰ σπουδῆς καὶ ἀληθείας, ut oſtendit ἡ τελευταία ῥῆσις τῆς ἀπολογίας, ἣν ἐπὶ τὸ δεσμωτήριον ἀπιὼν ἔφη, τῷ θεῷ μόνῳ τὴν τῶν παρ' ἡμῖν ἀδήλων πραγμάτων ἀναφέρων γνῶσιν.

42. Succeſſores autem ejus μηδὲ τὰ ἐπὶ γῆς γνῶναι δυνάμενοι τὰ ἐν οὐρανῷ ὡς ἑωρακότες εἰδέναι ἐπαγγέλλονται, ut

ut Ariſtoteles, qui fidem ſibi διὰ δοκιμότητα φράσεως aſtruit, & tamen ob Euripi Chalcidici naturam ignoratam διὰ πολλὴν ἀδοξίαν καὶ αἰσχύνην λυπηθεὶς μετέστη τοῦ βίου.

43. Μηδεὶς οὖν τῶν εὐφρονούντων προτέραν ἡγείσθω τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας τὴν τούτων εὐγλωττίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν παλαιὰν ἐκείνην ἱστορίαν κηρῷ τὰ ὦτα φραξάμενος τὴν ἐκ τῶν σειρήνων αὐτῶν ἐνοχλοῦσαν ἡδεῖαν φευγέτω βλάβην.

44. Οἱ γὰρ προειρημένοι ὥσπερ τι δέλεαρ τὴν εὐγλωττίαν προϊσχόμενοι πολλοὺς ἀπάγειν τῆς ὀρθῆς θεοσεβείας προῄρηνται, οἷς μὴ πείθεσθαι ὑμᾶς ἀξιῶ, ἐντυγχάνειν δὲ ταῖς τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν προφητείαις.

45. Qua in re ſi quæ vobis tarditas adhuc aut priſca majorum ſuperſtitio, quo minus ſanctorum hominum prophetias evolvatis, δι᾽ ὧν δυνατὸν μανθάνειν ὑμᾶς ἕνα καὶ μόνον εἶναι Θεὸν, ὃ πρῶτον ἐστι τῆς ἀληθοῦς θεοσεβείας γνώρισμα, obſtaculo eſt: τῷ γοῦν πρότερον ὑμᾶς τὴν πολυθεότητα διδάξαντι, ὕστερον δὲ λυσιτελῆ καὶ ἀναγκαίαν Fol.27.
παλινῳδίαν ᾆσαι προελομένῳ Ὀρφεῖ καὶ τοῖς λοιποῖς, καὶ τοῖς τὰ αὐτὰ περὶ ἑνὸς Θεοῦ γεγραφόσι πείσθητε.

46. Θείας γὰρ ὑπὲρ ὑμῶν προνοίας ἔργον γέγονε τὸ καὶ ἄκοντας τούτους μαρτυρεῖν τὰ ὑπὸ τῶν προφητῶν περὶ ἑνὸς Θεοῦ εἰρημένα ἀληθῆ εἶναι, ἵνα παρὰ πάντων ὁ τῆς πολυθεότητος ἀθετούμενος λόγος ἀφορμὴν ὑμῖν παρέχῃ τῆς ἀληθοῦς γνώσεως.

47. Ἔστι δὲ ὑμῖν ῥᾳδίως τὴν ὀρθὴν θεοσέβειαν ἐκ μέρους παρὰ τῆς παλαιᾶς Σιβύλλης ἔκ τινος δυνατῆς ἐπιπνοίας διὰ χρησμῶν ὑμᾶς διδασκούσης μανθάνειν ταῦθ᾽ ἅπερ ἐγγὺς εἶναι δοκεῖ τῆς τῶν προφητῶν διδασκαλίας.

48. Legantur quæ commemorat de Sibylla Babylonica Beroſi ſcriptoris hiſtoriæ Chaldaicæ filia, quæ in Campaniæ urbe cui Cumæ eſt nomen oracula edidit,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

dit, cujus etiam Plato meminit in Phædro, dicitq; Ju-
Fol.28. ſtinus ſibi loca, unde vaticinata fuerit, παρὰ τῶν περιη-
γητῶν commonſtrata, qui etjam dixerint, ταύτην αἰτίαν
εἶναι τῆς ἐνίων ἐπῶν ἀμετρίας τῆς μὲν χρησμῳδοῦ μετὰ τὸ πε-
παῦσθαι τῆς κατοχῆς καὶ τῆς ἐπιπνοίας μὴ μεμνημένης τῶν εἰρη-
μένων, τῶν δὲ ὑπογραφέων δι᾽ ἀπαιδευσίαν τῆς τῶν μέτρων
ἀκριβείας ἐκπεπτωκότων.

Fol.29. 49. Πανταχόθεν τοίνυν εἰδέναι προσήκει, ὅτι οὐδαμῶς ἑτέ-
ρως περὶ Θεοῦ ἢ τῆς ὀρθῆς θεοσεβείας μανθάνειν οἷόν τε, ἢ παρὰ
τῶν προφητῶν μόνον τῶν διὰ τῆς θείας ἐπιπνοίας διδασκόν-
των ὑμᾶς.

Progymnaſmatum
Theologicorum
DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacroſancti miniſterii in dictis Ducatibus candidatis & membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum
AGON SPECIALIS XVIII
quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit

Johannes Bonſachius vocatus ad
Paſtoratum in Brunock.

M DC VII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

EX EPISTOLA JUSTINI AD DIOGNETUM.

F. 381. 1. Initio Diognetum ὑπερεσπουδακότα τὴν θεοσέβειαν τῶν χριστιανῶν μαθεῖν, καὶ πάνυ σαφῶς καὶ ἐπιμελῶς πυνθανόμενον περὶ αὐτῶν, τίνι τε θεῷ πεποιθότες καὶ πῶς θρησκεύοντες αὐτόν τε κόσμον ὑπερορῶσι πάντες, καὶ θανάτου καταφρονοῦσι, καὶ οὔτε τοὺς νομιζομένους ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων θεοὺς λογίζονται, οὔτε τῶν Ἰουδαίων δεισιδαιμονίαν φυλάσσουσι, καὶ τίνα τὴν φιλοστοργίαν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους, καὶ τί δήποτε καινὸν τοῦτο γένος ἢ ἐπιτήδευμα εἰσῆλθεν εἰς τὸν βίον νῦν, καὶ οὐ πρότερον, commendat, petitq; παρὰ τοῦ θεοῦ τοῦ καὶ τὸ λέγειν καὶ τὸ ἀκούειν
F. 382. ἡμῖν χορηγοῦντος dari, ſibi quidem ita loqui, ut melior evadat Diognetus poſtquam audierit, ipſi vero ita audire, ne triſtitia afficiatur is qui verba fecerit.

2. Præmiſſa deinde admonitione, ut à cunctis cogitationibus mentem præoccupantibus ſe purget, & conſuetudinem qua decipiatur abjiciat, fiatq; ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς novus homo, ſermonis novi auditor, primum vanitatem Deorum gentilium exponit, quod lapis, æs, lignum, argentum, ferrum, teſta, materia corruptioni obnoxia, ferri & ignis ope fabricata, ſurda omnia, cœca, inanima, ſenſus omnis & motus expertia, corruptibilia, cuſtodibus egentia &c.

F. 383. 3. Religionem quoq; Judæorum Chriſtianos refugere dicit, quod Deus non indigeat victimis humanis, ſintq; ſuperſtitioſa eorum Sabbata, ridicula de circumciſione gloriatio, ſimulata jejunia, inutilis ciborum dictinctio, impiæ ex aſtris divinationes &c.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

4. O πιή-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

4. Ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ πᾶσιν ἡμῖν χορηγῶν ὧν προσδεόμεθα, οὐδενὸς ἂν αὐτὸς προσδέοιτο τούτων, ὧν τοῖς οἰομένοις διδόναι παρέχει αὐτὸς.

5. Τὸ τῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ κτισθέντων εἰς χρῆσιν ἀνθρώπων, ἃ μὲν ὡς καλῶς κτισθέντα παραδέχεσθαι, ἃ δ᾽ ὡς ἄχρηστα καὶ περισσὰ παραιτεῖσθαι, πῶς οὐ θέμις ἐστι?

6. Dehinc ad Chriſtianos accedit, & de illorum vita & religione diſſerit.

7. Τὸ τῆς ἰδίας χριστιανῶν θεοσεβείας μυστήριον μὴ προσδοκήσῃς δύνασθαι παρὰ ἀνθρώπου μαθεῖν.

8. Chriſtiani οὔτε γῇ, οὔτε φωνῇ, οὔτε ἔθεσι διακεκριμένοι τῶν λοιπῶν εἰσὶν ἀνθρώπων: οὔτε γάρ που πόλεις ἰδίας κατοικοῦσιν, οὔτε διαλέκτῳ τινὶ παρηλλαγμένῃ χρῶνται, οὔτε βίον παράσημον ἀσκοῦσιν: οὐ μὴν ἐπινοίᾳ τινὶ καὶ φροντίδι πολυπραγμόνων ἀνθρώπων μάθημα τοῦτ᾽ αὐτοῖς ἐστὶν εἰρημένον, οὐδὲ δόγματος ἀνθρωπίνου προεστᾶσιν, ὥσπερ ἔνιοι.

9. Κατοικοῦντες δὲ πόλεις Ἑλληνίδας τε καὶ βαρβάρους ὡς F. 384.
ἕκαστος ἐκληρώθη, ἐν τοῖς ἐγχωρίοις ἔθεσιν ἀκολουθοῦντες, ἔν τε ἐσθῆτι, καὶ διαίτῃ, καὶ τῷ λοιπῷ βίῳ θαυμαστὴν καὶ ὁμολογουμένως παράδοξον ἐνδείκνυνται τὴν κατάστασιν τῆς ἑαυτῶν πολιτείας.

10. Πατρίδας οἰκοῦσιν ἰδίας, ἀλλ᾽ ὡς πάροικοι: μετέχουσι πάντων ὡς πολῖται, καὶ πάνθ᾽ ὑπομένουσιν ὡς ξένοι, πᾶσα ξένη πατρίς ἐστιν αὐτῶν, καὶ πᾶσα πατρὶς ξένη.

11. Γαμοῦσιν ὡς πάντες, τεκνογονοῦσιν, ἀλλ᾽ οὐ ῥίπτουσι τὰ γεννώμενα.

12. Ἐν σαρκὶ τυγχάνουσιν, ἀλλ᾽ οὐ κατὰ σάρκα ζῶσιν: ἐπὶ γῆς διατρίβουσιν, ἀλλ᾽ ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται.

13. Πείθονται τοῖς ὡρισμένοις νόμοις, καὶ τοῖς ἰδίοις νικῶσι τοὺς νόμους.

14. Ἀγαπῶσι πάντας, καὶ ὑπὸ πάντων διώκονται: ἀγνοοῦνται καὶ κατακρίνονται: θανατοῦνται καὶ ζωοποιοῦνται: πτωχεύου-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

σι καὶ πλουτίζουσι πολλούς: πάντων ὑστεροῦνται καὶ ἐν πᾶσι περισσεύουσιν: ἀτιμοῦνται καὶ ἐν ταῖς ἀτιμίαις δοξάζονται: βλασφημοῦνται καὶ δικαιοῦνται: λοιδοροῦνται καὶ εὐλογοῦσιν: ὑβρίζονται καὶ τιμῶσιν: ἀγαθοποιοῦντες ὡς κακοὶ κολάζονται: κολαζόμενοι χαίρουσιν ὡς ζωοποιούμενοι: ὑπὸ Ἰουδαίων ὡς ἀλλόφυλοι πολεμοῦνται, καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων διώκονται, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἔχθρας εἰπεῖν οἱ μισοῦντες οὐκ ἔχουσιν.

Comparatione octuplici Chriſtianos in mundo cum anima in corpore confert.

15. Ἁπλῶς δ' εἰπεῖν, ὅπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχὴ τοῦτ' εἰσὶν ἐν κόσμῳ χριστιανοί.

1. ἔσπαρται κατὰ πάντων τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἡ ψυχή: καὶ χριστιανοὶ κατὰ τὰς τοῦ κόσμου πόλεις.

2. οἰκεῖ μὲν ἐν τῷ σώματι ψυχή, οὐκ ἔστι δὲ ἐκ τοῦ σώματος: καὶ χριστιανοὶ ἐν κόσμῳ οἰκοῦσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου.

3. ἀόρατος ἡ ψυχὴ ἐν ὁρατῷ φρουρεῖται τῷ σώματι: καὶ χριστιανοὶ γινώσκονται μένοντες ἐν τῷ κόσμῳ, ἀόρατος δὲ αὐτῶν ἡ θεοσέβεια μένει.

4. μισεῖ τὴν ψυχὴν ἡ σάρξ καὶ πολεμεῖ μηδὲν ἀδικουμένη, διότι ταῖς ἡδοναῖς κωλύεται χρῆσθαι: μισεῖ καὶ χριστιανοὺς ὁ κόσμος μηδὲν ἀδικούμενος, ὅτι ταῖς ἡδοναῖς ἀντιτάσσονται.

5. ἡ ψυχὴ τὴν μισοῦσαν ἀγαπᾷ σάρκα, καὶ τὰ μέλη: καὶ χριστιανοὶ τοὺς μισοῦντας ἀγαπῶσιν.

6. ἐγκέκλεισται μὲν ἡ ψυχὴ τῷ σώματι, συνέχει δὲ αὐτὴ τὸ σῶμα: καὶ χριστιανοὶ κατέχονται μὲν ὡς ἐν φρουρᾷ τῷ κόσμῳ, αὐτοὶ δὲ συνέχουσι τὸν κόσμον.

7. ἀθάνατος ἡ ψυχὴ ἐν θνητῷ σκηνώματι κατοικεῖ: καὶ χριστιανοὶ παροικοῦσιν ἐν φθαρτοῖς τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀφθαρσίαν προσδεχόμενοι.

Cauſa horum omnium eſt doctrina per filium unigenitum Dei revelata.

8. κακουργουμένη σιτίοις καὶ ποτοῖς ἡ ψυχὴ βελτιοῦται: καὶ χριστιανοὶ κολαζόμενοι καθ' ἡμέραν πλεονάζουσι μᾶλλον.

16. Εἰς τοσαύτην αὐτοὺς τάξιν ἔθετο ὁ θεός, ἣν οὐ θεμιτὸν αὐτοῖς παραιτήσασθαι.

17. Ου

17. Ου γὰρ ἐπίγειον εὕρημα τοῦτ' αὐτοῖς παρεδόθη, οὐδὲ θνητὴν ἐπίνοιαν φυλάσσειν ὅτως ἀξιοῦσιν ἐπιμελῶς, οὐδὲ ἀνθρωπίνων οἰκονομίαν μυστηρίων πεπίστευνται.

18. Αλλ' αὐτὸς ὁ παντοκράτωρ καὶ παντοκτίστης καὶ ἀόρατος F. 385.
θεὸς αὐτὸς ἀπ' οὐρανῶν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸν λόγον τὸν ἅγιον καὶ ἀπερινόητον ἀνθρώποις ἐνίδρυται, καὶ ἐγκατεστήριξε ταῖς καρδίαις αὐτῶν.

19. Οὐ, καθάπερ ἄν τις εἰκάσειεν, ἀνθρώποις ὑπηρέτην τινὰ πέμψας, ἢ ἄγγελον, ἢ ἄρχοντα, ἢ τινὰ τῶν διεπόντων τὰ ἐπίγεια, ἢ τινὰ τῶν πεπιστευμένων τὰς ἐν ὀυρανοῖς διοικήσεις: ἀλλ' αὐτὸν τὸν τεχνίτην καὶ δημιουργὸν τῶν ὅλων ᾧ τοὺς ὀυρανοὺς ἔκτισεν, ᾧ τὴν θάλασσαν ἰδίοις ὅροις ἐνέκλεισεν, οὗ τὰ μυστήρια πιστῶς πάντα φυλάσσει τὰ στοιχεῖα, παρ' οὗ τὰ μέτρα τῶν Sol.
τῆς ἡμέρας δρόμων ἔληφε φυλάσσειν, ᾧ πειθαρχεῖ τὰ ἄστρα τῷ τῆς σελήνης ἀκολουθοῦντα δρόμῳ, ᾧ πάντα διατέτακται καὶ διώρισται καὶ ὑποτέτακται οὐρανοὶ, καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς, γῆ, καὶ τα ἐν τῇ γῇ, θάλασσα καὶ τὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ, πῦρ, ἀὴρ, ἄβυσσος, τὰ ἐν ὕψεσι, τὰ ἐν βάθεσι, τὰ ἐν τῷ μεταξύ.

20. Hunc, inquam, ad homines miſit non ad tyrannidem, metum, afflictionem, ſed ἐν ἐπιεικείᾳ πραύτητι: ὡς βασιλεὺς πέμπων ὑὸν βασιλέα ἔπεμψεν, ὡς σώζων ἔπεμψεν: ὡς πείθων, οὐ βιαζόμενος (βία γὰρ ὀυ πρόσεστι τῷ θεῷ) ἔπεμψεν, ὡς καλῶν οὐ διώκων, ἔπεμψε ὡς ἀγαπῶν οὐ κρίνων: πέμψει γὰρ αὐτὸν κρίνοντα, καὶ τίς αὐτοῦ τὴν παρουσίαν ὑποστήσεται;

21. Οὐχ ὁρᾷς, ὅσῳ πλείονες κολάζονται τοσούτῳ πλεονάζοντας ἄλλους; ταῦτα ἀνθρώπου οὐ δοκεῖ τὰ ἔργα, ταῦτα δυνάμις ἐστι θεοῦ, ταῦτα τῆς παρουσίας αὐτοῦ δείγματα.

22. Τις γὰρ ὅλως ἀνθρώπων ἠπίστατο, τί ποτ' ἐστὶ θεὸς πρὶν αὐτὸν ἐλθεῖν;

23. Philoſophorum οἱ μὲν πῦρ ἔφασαν εἶναι τὸν θεόν (οὗ μέλλουσι χωρήσειν αὐτοὶ, τοῦτο καλοῦσι θεόν) οἱ δὲ ὕδωρ, οἱ δ'

 ἄλλο

ἄλλό τι τῶν στοιχείων τῶν ἐκτισμένων ὑπὸ θεοῦ quæ ſi ſubſiſterent, poſſent quamlibet reliquarum creaturarum ſimiliter Deum pronunciare: ἀλλὰ ταῦτα μὲν τερατεία καὶ πλάνη τῶν γοήτων ἐστίν.

24. Ἀνθρώπων δὲ οὐδεὶς οὔτε εἶδεν, οὔτε ἐγνώρισεν, αὐτὸς δὲ ἑαυτὸν ἐπέδειξεν: ἐπέδειξε δὲ διὰ πίστεως, ᾗ μόνῃ θεὸν ἰδεῖν συγκεχώρηται.

25. Ὁ δεσπότης καὶ δημιουργὸς τῶν ὅλων θεὸς ὁ ποιήσας τὰ πάντα, καὶ κατὰ τάξιν διακρίνας, οὐ μόνον φιλάνθρωπος ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ μακρόθυμος:

26. Ἀλλ' οὗτος ἦν μὲν ἀεὶ τοιοῦτος, καὶ ἔστι, καὶ ἔσται, χρηστὸς, καὶ ἀγαθὸς, καὶ ἀόργητος, καὶ ἀληθής, καὶ μόνος ἀγαθὸς ἐστιν.

F. 386. 27. Ἐννοήσας δὲ μεγάλην καὶ ἄφραστον ἔννοιαν, ἣν ἐκοινώσατο μόνῳ τῷ παιδί, per quem etjam ἀπεκάλυψε καὶ ἐφανέρωσε τὰ ἐξ ἀρχῆς ἡτοιμασμένα, ſimulq; omnia præbuit & frui ſuis beneficijs dedit.

28. Πάντ' οὖν ἤδει παρ' ἑαυτῷ σὺν τῷ παιδὶ οἰκονομικῶς.

29. Μέχρι μὲν οὖν τοῦ πρόσθεν χρόνου εἴασεν ἡμᾶς ὡς ἐβουλόμεθα ἀτάκτοις φοραῖς φέρεσθαι, ἡδοναῖς καὶ ἐπιθυμίαις ἀγομένους, οὐ πάντως ἐφηδόμενος τοῖς ἁμαρτήμασιν ἡμῶν, ἀλλ' ἀνεχόμενος, οὐδὲ τῷ τότε τῆς ἀδικίας καιρῷ συνευδοκῶν, ἀλλὰ τὸν νοῦν τῆς δικαιοσύνης δημιουργῶν, ἵνα ἐν τῷ τότε χρόνῳ ἐλεγχθέντες ἐκ τῶν ἰδίων ἔργων ἀνάξιοι ζωῆς νῦν ὑπὸ τῆς θεοῦ χρηστότητος ἀξιωθῶμεν, καὶ τὸ καθ' ἑαυτοὺς φανερώσαντες ἀδύνατον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, τῇ δυνάμει τοῦ θεοῦ δυνατοὶ γενηθῶμεν.

30. Tempore definito declaravit ſuum amorem, οὐκ ἐμίσησεν ἡμᾶς, οὐδὲ ἀπώσατο, οὐδὲ ἐμνησικάκησεν, ἀλλὰ ἐμακροθύμησεν, ἠνέσχετο, τὰς ἡμετέρας ἁμαρτίας ἀνεδέξατο: αὐτὸς τὸν ἴδιον υἱὸν ἀπέδοτο λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν, τὸν ἅγιον ὑπὲρ ἀνόμων, τὸν ἄκακον ὑπὲρ τῶν κακῶν, τὸν δίκαιον ὑπὲρ τῶν ἀδίκων, τὸν ἄφθαρτον ὑπὲρ τῶν φθαρτῶν, τὸν ἀθάνατον ὑπὲρ τῶν θνητῶν.

31. Τί γὰρ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

31. Τί γὰρ ἄλλο τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἠδυνήθη καλύψαι, ἢ ἐκείνου δικαιοσύνη; ἐν τίνι δικαιωθῆναι δυνατὸν τοὺς ἀνόμους ἡμᾶς καὶ ἀσεβεῖς, ἢ ἐν μόνῳ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ;

32. Ω τῆς γλυκείας ἀνταλλαγῆς, ὢ τῆς ἀνεξιχνιάστου δημιουργίας, ὢ τῶν ἀπροσδοκήτων εὐεργεσιῶν, ἵνα ἀνομία μὲν πολλῶν ἐν δικαίῳ ἑνὶ κρυβῇ, δικαιοσύνη δὲ ἑνὸς πολλοὺς ἀνόμους δικαιώσῃ.

33. Ελέγξας οὖν ἐν μὲν τῷ πρόσθεν χρόνῳ τὸ ἀδύνατον τῆς ἡμετέρας φύσεως εἰς τὸ τυχεῖν ζωῆς, νῦν δὲ τὸν σωτῆρα δείξας, δυνατὸν σώζειν καὶ τὰ ἀδύνατα, ἐξ ἀμφοτέρων ἐβουλήθη πιστεύειν ἡμᾶς τῇ χρηστότητι αὐτοῦ, αὐτὸν ἡγεῖσθαι τροφέα, πατέρα, διδάσκαλον, σύμβουλον, ἰατρὸν, νοῦν, φῶς, τιμὴν, δόξαν, ἰσχὺν, ζωήν, περὶ ἐνδύσεως καὶ τροφῆς μὴ μεριμνᾶν.

34. Ο Θεὸς τοὺς ἀνθρώπους ἠγάπησε, δι' οὓς ἐποίησε τὸν κόσμον, οἷς ὑπέταξε πάντα, οἷς λόγον ἔδωκεν, οἷς νοῦν, οἷς μόνοις πρὸς αὐτὸν ὁρᾶν ἐπέτρεψε, οὓς ἐκ τῆς ἰδίας εἰκόνος ἔπλασε, πρὸς οὓς ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, οἷς τὴν ἐν οὐρανῷ βασιλείαν ἐπηγγείλατο, καὶ δώσει τοῖς ἀγαπήσασιν αὐτόν.

35. Quem poſtquam cognoveris Diognete, quanta te impletum iri lætitia exiſtimas? ἢ πῶς ἀγαπήσεις τὸν F. 387.
οὕτως προαγαπήσαντά σε; ἀγαπήσας δὲ μιμητὴς ἔσῃ αὐτοῦ τῆς χρηστότητος.

36. Ne autem mireris poſſe hominem eſſe imitatorem DEI. οὐ γὰρ τὸ καταδυναστεύειν τῶν πλησίον, οὐδὲ τὸ πλέον ἔχειν βούλεσθαι τῶν ἀσθενεστέρων, οὐδὲ τὸ πλουτεῖν καὶ βιάζεσθαι τοὺς ὑποδεεστέρους εὐδαιμονεῖν ἐστιν, οὐδὲ ἐν τούτοις δύναταί τις μιμήσασθαι θεὸν, ἀλλὰ ταῦτα ἐκτὸς τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος.

37. Αλλ' ὅστις τὸ τοῦ πλησίον ἀναδέχεται βάρος, ὃς ἐν ᾧ κρείσσων ἐστὶν ἕτερον τὸν ἐλαττούμενον εὐεργετεῖν ἐθέλει, ὅσα παρὰ τοῦ θεοῦ λαβὼν ἔχει, ταῦτα τοῖς ἐπιδεομένοις χορηγῶν

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

θεὸς γίνεται τῶν λαμβανόντων, οὗτος μιμητής ἐστι θεοῦ.

38. Τότε θεάσῃ τυγχάνων ἐπὶ γῆς ὅτι θεὸς ἐν οὐρανοῖς πολιτεύεται: τότε μυστήρια θεοῦ λαλεῖν ἄρξῃ: Τότε τοὺς κολαζομένους ἐπὶ τῷ μὴ θέλειν ἀρνήσασθαι θεὸν καὶ ἀγαπήσεις καὶ θαυμάσεις: τότε τῆς ἀπάτης τοῦ κόσμου καὶ τῆς πλάνης καταγνώσῃ, ὅταν τὸ ἀληθῶς ἐν οὐρανῷ ζῆν ἐπιγνώσῃ, ὅταν τοῦ δοκοῦντος ἐνθάδε θανάτου καταφρονήσῃς, ὅταν τὸν ὄντως θάνατον φοβηθῇς, ὃς φυλάσσεται τοῖς κατακριθησομένοις εἰς πῦρ τὸ αἰώνιον, ὃ τοὺς παραδοθέντας αὐτῷ μέχρι τέλους κολάσει.

39. Ου ξένα ὁμιλῶ, οὐδὲ παραλόγως ζητῶ, ἀλλὰ ἀποστόλων γενόμενος μαθητὴς, γίνομαι διδάσκαλος ἐθνῶν, τὰ παραδοθέντα ἀξίοις ὑπηρετῶ γινομένοις ἀληθείας μαθηταῖς.

40. Quis rectè edoctus non cuperet σαφῶς μαθεῖν τὰ διὰ λόγου δειχθέντα φανερῶς μαθηταῖς, οἷς ἐφανέρωσεν ὁ λόγος φανεὶς, παῤῥησίᾳ λαλῶν ὑπὸ ἀπίστων μὴ νοούμενος, μαθηταῖς δὲ διηγούμενος: οἱ πιστοὶ λογισθέντες ὑπ' αὐτοῦ ἔγνωσαν πατρὸς μυστήρια, οὗ χάριν ἀπέστειλε λόγον, ἵνα κόσμῳ φανῇ.

41. Οὗτος ὁ ἀπ' ἀρχῆς ὁ καινὸς φανεὶς, καὶ πάντοτε νέος ἐν ἁγίων καρδίαις γεννώμενος, οὗτος ὁ ἀεὶ σήμερον υἱὸς λογισθεὶς, δι' οὗ πλουτίζεται ἡ ἐκκλησία, καὶ χάρις ἁπλουμένη ἐν ἁγίοις πληθύνεται, παρέχουσα νοῦν, φανεροῦσα μυστήρια, διαγγέλλουσα καιροὺς, χαίρουσα ἐπὶ πιστοῖς, ἐπιζητοῦσι δωρουμένη, οἷς ὅρια πίστεως οὐ θραύεται, οὐδὲ ὅρια πατέρων παρορίζεται, εἶτα φόβος νόμου ἄδεται, καὶ προφητῶν χάρις γινώσκεται, καὶ εὐαγγελίων πίστις ἵδρυται, καὶ ἀποστόλων παράδοσις φυλάσσεται καὶ ἐκκλησίας χάρις σκιρτᾷ, ἣν χάριν μὴ λυπῶν ἐπιγνώσῃ ἃ λόγος ὁμιλεῖ, δι' ὧν βούλεται, ὅτε θέλει.

F. 388. 42. Οσα θελήματι τοῦ κελεύοντος λόγου ἐκινήθημεν ἐξειπεῖν, μετὰ πόνου ἐξ ἀγάπης τῶν ἀποκαλυφθέντων ἡμῖν γινόμεθα ἡμῖν κοινωνοί.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

43. Οις ἐντυχόντες καὶ ἀκούσαντες μετὰ σπουδῆς εἴσεσθε, ὅσα παρέχει ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν ὀρθῶς, οἱ γενόμενοι παράδεισος τρυφῆς, πάγκαρπον ξύλον εὐθαλοῦν ἀνατείλαντες ἐν ἑαυτοῖς ποικίλοις καρποῖς κεκοσμημένοι.

44. Εν γὰρ τούτῳ τῷ χωρίῳ ξύλον γνώσεως καὶ ξύλον ζωῆς πεφύτευται: ἀλλ' οὐ τὸ γῆς γνώσεως ἀναιρεῖ, ἀλλ' ἡ παρακοὴ ἀναιρεῖ.

45. Ουδὲ γὰρ ἄσημα τὰ γεγραμμένα ὡς θεὸς ἀπ' ἀρχῆς ξύλον ζωῆς ἐν μέσῳ παραδείσου ἐφύτευσε, διὰ γνώσεως ζωὴν ἐπιδεικνύς: ᾗ μὴ καθαρῶς χρησάμενοι οἱ ἀπ' ἀρχῆς πλάνῃ τοῦ ὄφεως γεγύμνωνται.

46. Ουδὲ ζωὴ ἄνευ γνώσεως, οὐδὲ γνῶσις ἀσφαλὴς ἄνευ ζωῆς ἀληθοῦς: διὸ πλησίον ἑκάτερον πεφύτευται.

47. Ην δύναμιν ἐνιδὼν ὁ Απόστολος τήν τε ἄνευ ἀληθείας προστάγματος εἰς ζωὴν ἀσκουμένην γνῶσιν μεμφόμενος λέγει: ἡ γνῶσις φισιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ.

48. Ο νομίζων εἰδέναι, τι ἄνευ γνώσεως ἀληθοῦς καὶ μαρτυρουμένης ὑπὸ τῆς ζωῆς οὐκ ἔγνω, ὑπὸ τοῦ ὄφεως πλανᾶται, ἀγαπήσας τὸ ζῆν. Ὁ δὲ μετὰ φέβου ἐπιγνοὺς, καὶ ζωὴν ἐπιζητῶν, ἐπ' ἐλπίδι φυτεύει καρπὸν προσδοκῶν.

49. Ητω σοι καρδία γνῶσις, ζωὴ δὲ λόγος ἀληθὴς χωρούμενος, οὗ ξύλον φέρων καὶ καρπὸν τρυγήσεις ἀεὶ τὰ παρὰ θεοῦ ποθούμενα. ὧν ὄφις οὐχ ἅπτεται, οὐδὲ πλάνη συγχρωτίζεται, οὐδὲ Εὔα φθείρεται, ἀλλὰ παρθένος πιστεύεται, καὶ σωτήριον δείκνυται, καὶ ἀπόστολοι συνετίζονται, καὶ τὸ κυρίου πάσχα προέρχεται, καὶ διδάσκων ἁγίους ὁ λόγος εὐφραίνεται, δι' οὗ πατὴρ δοξάζεται ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Αμήν.

50. Tractatu cui titulus: Ανατροπὴ δογμάτων τινῶν Αριστοτελικῶν Juſtinus oſtendit Philoſophos ſacrarum literarum ignaros & ſuo modo de DEO & creatione differentes, tum πρὸς ἀλλήλους, tum πρὸς ἑαυτοὺς plurimum diſſentire ἐν τοῖς περὶ τῶν ὅλων, καὶ τῆς τούτων ἀρχῆς.

F. 86. Quorundam Ariſtotelicorum dogmatum everſio ad Paulum Presbiterum.

χῆς, κατ' οὐσίαν τε καὶ ἀριθμὸν, καὶ κίνησιν, καὶ πέρας, quod inprimis ex Ariſtotele, quem dicit μηδὲν ἀληθεύειν περὶ ὧν διέληφε διορίσασθαι πραγμάτων demonſtrat.

51. In omnibus quæ humana diligentia in cultum divinum rectè impenduntur, οὐδὲν οὕτως ἐστὶ δεκτὸν τῷ θεῷ ὡς τὸ κατὰ δύναμιν σπουδάζειν βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀνθρώπους.

52. Græci de DEO & creatione μὴ κατὰ τὴν ἀποδεικτικὴν ἐπιστήμην, ut pollicentur, ἀλλ' εἰκασμῷ τὸ δοκοῦν definiunt & diſſerunt.

53. Secundum Prophetas divinitus edoctos εἷς ἐστιν ὁ θεὸς καθ' ἑκάτερον τὸν τῆς ἀγεννησίας τρόπον ἀγέννητος ὤν: Θεὸν δὲ ἢ θεοὺς οὔτε πρὸ αὐτοῦ, οὔτε μετ' αὐτὸν ἐσχηκὼς, συναΐδιον οὐκ ἔχων οὔτε ὑποκείμενον οὔτε ἀντικείμενον, ἄφθαρτον ἔχων τὴν οὐσίαν καὶ ἀνεμπόδιστον τὴν ἐνέργειαν, δημιουργὸς ὢν τοῦ κόσμου παντὸς ἀρχὴν ἔχοντος τοῦ εἶναι, καὶ τοῦ τὶ εἶναι καὶ τοῦ πῶς διαμένειν τὴν ἐκείνου θέλησιν.

Fol.87. 54. Ἡ γὰρ ἐν ἀφθαρσίᾳ διαμένει τὰ μέρη τοῦ κόσμου, ὡς ὁ οὐρανὸς καὶ τὰ οὐράνια, καὶ αἱ ἀόρατοι δυνάμεις: ἢ ἐν τῷ γίνεσθαί τε καὶ φθείρεσθαι, ὡς τὰ ἐπὶ γῆς ζῶά τε καὶ φυτά.

55. Et ſicuti id quod factum eſt non extaret, niſi ille juſsiſſet: γενηθήτω: ita etjam non permaneret μὴ ἐκείνου θεμένου τὸ πρόσταγμα, τοῖς μὲν ἀφθάρτοις τοῦ ἑστάναι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος: τοῖς δὲ ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ, τοῦ: Αὐξάνεσθε, καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν.

56. Πρὸς ἔνδειξιν δὲ τῆς θείας αὐτοῦ δυνάμεως, καὶ τοῦ μὴ νόμῳ φύσεως αὐτὸν δουλεύειν, ἀλλὰ αὐθεντίᾳ βουλήσεως τὸ δοκοῦν ἐργαζόμενον, τὰ μὲν ἐν ἀρχῇ τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ φύσεως ἐκ τῆς γῆς καὶ τῶν ὑδάτων ἐποίησε προστάξας: Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν κατὰ γένος, καὶ φυτὰ ἔχοντα ἐν ἑαυτοῖς τὸ σπέρμα, καὶ ξύλα ποιοῦντα καρπούς. καὶ πάλιν: Ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ψυχὴν ζῶσαν κατὰ γένος: τὰ δὲ ἐκ τῶν

γεναρ-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

γεναρχῶν γεγεννημένα, ἐκ τῆς καταβολῆς τοῦ σπέρματος γενέσθαι ὡρίσατο.

57. Περὶ τούτων πάντες οἱ παρὰ τοῦ θεοῦ πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἀποσταλέντες προφῆται ταυτὰ φρονοῦντες διετέλουν, καὶ διαφωνία ἐν αὐτοῖς γέγονεν οὐδεμία.

Conſenſus ſcriptorum biblicorum.

58. Sequitur deinceps demonſtratio contrarietatum & diſſonantiarum ex libris Ariſtotelis τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως & περὶ οὐρανοῦ prolixa, erudita & ſubtilis, ex qua pauciſsima aſſcribimus, reliqua ut à γνησίως Philoſophantibus legantur digna ſunt.

59. Ignorationem principii, eorum quæ ex principio proveniunt ignoratio conſequitur. Fol. 88.

60. Duo ſunt ingeniti modi. Etenim τὸ ἀγένητον ἐπὶ τῶν γενητῶν τὴν στέρησιν σημαίνει γενέσεως δυναμένης ἔσεσθαι, ἐπὶ δὲ τῶν ἀϊδίων τὴν ἀπόφασιν πάσης σημαίνει γενέσεως, τῆς τε προγεγονυίας καὶ τῆς μελλούσης ἔσεσθαι, οἷον ὁ χαλκὸς ὁ μέλλων ἔσεσθαι ἀνδριὰς, πρὶν γένηται ἀνδριὰς, ἀγένητος λέγεται κατὰ στέρησιν, διὰ τὸ δύνασθαι αὐτὸν γενέσθαι ἀνδριάντα: Ἐπὶ δὲ θεοῦ τὸ ἀγένητον πάσης ἀπόφασιν σημαίνει τῆς κατ' οὐσίαν γενέσεως, προγεγονυίας τε καὶ μελλούσης

Fol. 95. Δύο τρόποι τῆς ἀγεννησίας.

61. Τότε οἰόμεθα εἰδέναι ἕκαστον, ὅταν τὰ αἴτια γνωρίζωμεν τὰ πρῶτα, καὶ τὰς ἀρχὰς τὰς πρώτας.

F. 97. Scire eſt rem per cauſas cognoſcere.

62. Πᾶν σῶμα ἢ κατὰ φορὰν ἢ κατ' αὔξησιν κινητὸν καθ' αὑτό πού: ὁ δὲ οὐρανὸς οὐ ποῦ ὅλως, οὐδὲ ἔν τινι τόπῳ ἐστὶν, εἴγε μηδὲν αὐτὸν περιέχει σῶμα.

F. 102. Ariſt.

63. Στιγμῆς οὐκ ἔστιν ὁ τόπος.

64. Καὶ ἔστιν ὁ τόπος καὶ ποῦ οὐχ ὡς ἐν τόπῳ δὲ, ἀλλ' ὡς τὸ πέρας ἐν τῷ πεπερασμένῳ: οὐ γὰρ ἐν τόπῳ τὸ ὂν, ἀλλὰ τὸ κινητὸν σῶμα.

F. 103. Ariſt.

65. Cœlum quintum eſt elementum, μήτε βαρύτητα ἔχον κινοῦσαν αὐτὸν (οὐρανὸν) ἐπὶ τὸ κάτω, μήτε κουφότητα κινοῦσαν αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἄνω, ἀλλὰ ἑτέραν δύναμιν ἀνώνυμον

Cœlum. F. 108.

κινοῦσαν

κινοῦσαν αὐτὸν περὶ τὸ μέσον. Τὸ γὰρ κύκλῳ σῶμα φερόμενον ἀδύνατον ἔχειν βάρος ἢ κουφότητα.

F. 110. 66. Ο θεὸς καὶ ἡ φύσις οὐδὲν μάτην ποιοῦσιν.

F. 111. 67. Ει μὴ ὡς ἐποίησεν ὁ θεὸς τὰ ἐκ τῆς ὕλης, οὕτως καὶ τὴν ὕλην ἐποίησεν, οὐκ ἄρα ποιεῖ ὁ θεὸς ὅσα βούλεται ἀλλὰ ἰσχύει. εἰ γὰρ ἴσην τῇ βουλήσει ἔχει τὴν ἰσχὺν ἐν πᾶσι, ποιητὴς ἄρα τῆς ὕλης ὁ θεὸς ὥσπερ καὶ τῶν ἐκ τῆς ὕλης.

68. Ει ἡ ὕλη ὑποκειμένη θεῷ εἰς ποίησιν τῶν ἐξ αὐτῆς ἀνείδεος οὖσα καὶ ἀνούσιος, ἄποιός τε καὶ ἄποσος, ὑπὸ τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως μετεβλήθη εἰς ταῦτα πάντα, καὶ γέγονεν οὐσία πεποιωμένη καὶ πεποσωμένη, πῶς οὐκ ηὐξήθη ὑπὸ τῆς αὐτῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως τὰς τοσαύτας ἐν αὐτῇ ἐργασαμένης μεταβολὰς εἰς τοσοῦτον, ὥστε καὶ πλείονας κόσμους γενέσθαι ἐξ αὐτῆς &c.

F. 112. 69. Θεοῦ ἐνέργεια ἀθανασία: τοῦτο δ' ἐστὶ ζωὴ ἀίδιος.

Ariſtot. 70. Non neceſsitate & conſecutione Ariſtotelica

F. 115. corpora diverſa exiſtunt, ſed τὸ προνοίας ἐστὶν ἔργον τῆς τόδε τὸ πᾶν ἐκ διαφόρων κατ' οὐσίαν τι καὶ χρείαν μερῶν ποιησαμένης.

F. 116. 71. Η φύσις ἀεὶ ποιεῖ τῶν ἐνδεχομένων τὸ βέλτιστον.

F. 117. 72. Πῶς ἡ σφαῖρα καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἄστρα θερμαίνουσι τῇ ἑαυτῶν κινήσει τὸν ἀέρα, αὐτὰ μὴ θερμαινόμενα;

73. Ει τὸ τῇ ἑαυτοῦ κινήσει θερμαντικὰς ἐνεργείας ἐκτελοῦν, ἀνάγκη τοῦτο ἢ βαρύτητα ἔχειν ἢ κουφότητα, πῶς ὁ οὐρανὸς καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἄστρα μήτε βαρύτητα ἔχοντα μήτε κουφότητα τὰς θερμαντικὰς ἐκτελεῖ ἐνεργείας;

F. 118. 74. Τὰ χρειωδῶς ὄντα λόγου τε καὶ προνοίας ἐστὶν ἔργα.

F. 119. 75. Πῶς ἀίδια καὶ ἀγέννητα τὰ κατὰ τὴν πρόνοιαν τῆς φύσεως τὸ εἶναι τοιάδε, καὶ τὸ κινεῖσθαι τοιῶσδε εἰληφότα; τὰ γὰρ κατὰ πρόνοιαν δεύτερα τῆς προνοίας, καὶ τὰ ἀίδια οὐδενός ἐστι δεύτερα.

F. 120. 76. Ει ἡ φύσις δέδωκε τοῖς ἀεὶ κινητοῖς τὸ σφαιρικὸν σχῆμα ἐπιτήδειον πρὸς τὴν εὐκινησίαν, πῶς οὐκ ἔστι τὰ ἄστρα μάτην εἰληφότα σχῆμα τοιοῦτο ἐνδεδεμένα τοῖς κύκλοις καὶ τὴν κατὰ φύσιν αὐτῶν μὴ δυνάμενα ἐκτελεῖν κίνησιν;

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Progymnaſmatum
Theologicorum
DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacroſancti miniſterii in dictis Ducatibus candidatis &
membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum
AGON SPECIALIS XIX
quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit

Nicolaus Klincker vocatus ad Paſtoratum inſulæ Olandt,
M DC VII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

EX JUSTINI DE VITA CHRISTIANA AD ZENAM & Serenum epiſtola.

F. 388. 1. Tota hæc epiſtola Ethica eſt & præceptionibus moralibus partim generalibus, partim ſpecialibus occupatur, de quibus præcipuas quaſdam delibabimus.

2. Τὸ εἰδέναι τῶν μὴ κατὰ λόγον πολιτευομένων τὰς ἀναστροφὰς σωφρονίζει τοῦ μὴ ἐμπίπτειν εἰς τὰ ὅμοια σπεύδοντας: ὑμᾶς μὲν οὖν καλῶς ἔχει τὰ ἐκ παρασκευῆς ἀνδραγαθεῖν.

F. 389. 3. Τοῦ νῦν αἰῶνος ταῖς περιφοραῖς τὰ τῆς γνώμης ἡμῶν συνταράττεται κατασπωμένων εἰς τὸν κόσμον. ὅθεν ὁ σωτὴρ οὐκ εἶναι λέγων ἑαυτὸν τούτου, καὶ ἡμᾶς τῆς πρὸς τοῦτον κοινωνίας ἀπέστρεψε, συμβουλεύων ἡμῖν φίλους τῆς ἀληθείας γίνεσθαι, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐν οὐρανοῖς δυνάμεως καταδεχομένους πᾶν τὸ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς τῶν αἰώνων ἀπαρτίζειν.

4. Convenit igitur μάχης τε καὶ ζηλοτυπίας κοσμικῆς μακρὰν ἵστασθαι: διαφέρεται γὰρ ἑαυτῷ πᾶς ὁ ὀργιζόμενος καὶ τὸ τῆς θυμομαχίας εἶδος εἰς ἑαυτὸν καταντᾷν εἴωθεν.

5. Nonnulli etjam ignorantes quare commoveantur rebus proximi & quid ægre ferant ipſi ſe adedunt & dolore affligunt.

6. Ῥητέον πρὸς τὸν ἐναντιοῦσθαι πειρώμενον χαλεπὸν μηδὲν, καθεσταμένῃ δὲ τῇ γνώμῃ καὶ ἀταράχῳ τῇ διαθέσει τοσοῦτον: οὐχ οὕτως ἔσται σου τὸ τῆς ἰσχύος δυνατὸν, ἵνα μου κινήσῃς τὴν προαίρεσιν.

7. Προνοητέον τῆς πρὸς τοὺς διαφερομένους εἰρήνης, καὶ μὴ τῷ δόγματι τῆς ὀργῆς συναποφερομένους λέγειν ποτὲ μὲν φύσεώς εἰμι τοιαύτης, καὶ οὐ δύναμαι μὴ ὀργίζεσθαι, ποτὲ δὲ καὶ τῆς κοινωνίας κατὰ τὴν ἀρχὴν ἀποχωρεῖν.

8. Τὸ κατὰ φύσιν βιοῦν οὐδέπω πεπιστευκότος ἐστί.

9. Τὸ ζηλοτυπεῖν διὰ φθόνον μακρὰν τῆς ἀληθείας ἱσταμένου.

10. Παι-

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

10. Παιδευτέον πάντα ὁντινοῦν ἀμνησικάκως μὴ κατεπιτηδεύοντας τὴν νουθεσίαν.

11. Non imitemur κατὰ τὸ σαρκικὸν ἐν προκοπῇ γινομένους ἕλκοντας πρὸς τὴν ἑαυτῶν ὀργὴν τὸ εὐαγγέλιον καὶ βουλομένους ἐφαρμόζειν τῷ δόγματι τῆς καταφορᾶς αὐτῶν τὰ λόγια τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, οἷς εἰ ἀποβεβήκει τὸ δύνασθαι ἐν γεέννῃ παραδιδόναι τινὰς καὶ ὁ κόσμος ἂν ὅλος ὑπ' αὐτῶν κατηνάλωτο: πλὴν τὸ ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς καὶ κατακρίνουσι καὶ τοῦ πυρὸς τὰς καμίνους ἀνοίγουσι.

12. Etiam atq; etiam convenit βλέπειν ἃ προσήκει θεωρεῖν καὶ παιδεύειν τὸν πλησίον ὡς δέον ἐστιν αὐτόν τινα πρῶτον μελετήσαντα πολλάκις τὸ ὑπονοούμενον μή τι ἄρα ψευδοδοξεῖ.

13. Παρέχεσθαι ἡμῖν ἀταραξίαν πολλὴν δύναται, τὸ μὴ κατεπιτηδεύειν πρωτείων ἀπολαύειν, μηδ' εἰ βούλοιντό τινες εἶναι τοιοῦτοι λυπεῖσθαι, παραχωρεῖν δὲ τοῖς ἐγκρίνουσιν ἑαυτοὺς ἐφ' ἅπερ ὁ σωτὴρ τοὺς πιστεύοντας οὐ προσκέκληκε.

14. Πρὸς τὸν κεκραγότα σιωπητέον.

15. In contentionibus & convicijs cogitet pius: F. 390.
παρείη μοι διὰ τὴν ἀγαθὴν συνείδησιν εὐφρασία καὶ ἀνάπαυσις.

16. Ο νουθετούμενος μὴ ὀργιζέσθω, παρακαλείτω δὲ αὐτὸς τὸν οἰκεῖον. συναντᾷν γὰρ ἑαυτοῖς προσήκει τοὺς δύο πρὸς τὴν εἰρήνην κατάγεσθαι σπεύδοντας: ὅτι καὶ ὁ πατὴρ τῷ μετανοήσαντι συναντήσας υἱῷ φαίνεται καὶ οὐ περιμείνας ἀνθυπενέγκων δὲ ἑαυτὸν πρὸς τὴν ἐκείνου μετάνοιαν.

17. Χρηστότης ἡ κατὰ πίστιν ἑκατέροις ἐργάζεται τὴν εἰρήνην: καὶ ὁ μὲν ἀδικήσας πείθει διὰ τὴν ἁμαρτίαν τὸν φίλον: ὁ δὲ ἀδικηθεὶς μετανοήσει καὶ αὐτὸς ὅτι πρὸς τὸν οἰκεῖον ὠργίσθη.

18. Πάσης ἐπιθυμίας καὶ ὀρέξεως σαρκικῆς ἐκτὸς εἶναι δεῖ τὸν πιστόν: λῃστεύει γὰρ ὁ μὴ τοιοῦτος καὶ τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ ἱεροσυλεῖ καὶ ἵνα τολμηρότερον εἴπωμεν ἐκβάλλει τὸν θεὸν αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ διὰ τὴν συνείδησιν ἀπηλγηκώς ἐστι, καὶ πρὸς τοὺς νου-

θετοῦντας ἀλλοτρίως διακεῖσθαι, δέον συναποθνήσκειν τῷ Χριστῷ.

19. Προσήκει ὑμᾶς πολλὰ σκεπτομένους πρὸς ἑαυτοὺς, ἀκατη-
γορήτους ποιεῖσθαι τὰς ὁμιλίας μηδὲν λαλεῖν διὰ τὸ βούλεσθαι
φλυαρεῖν: σιωπῶντας δὲ τὸ πλεῖστον μεμετρημένως ἀποκρίνε-
σθαι πρὸς οὓς καὶ ἡ χρεία κατεπείγει φευκτέον καὶ ὑπονοίας πονη-
ρὰς, καὶ τὴν ὑπόληψιν τὴν ἑαυτῶν δοκιμαστέον.

21. Ἡσυχαστέον μακροθυμοῦντα καὶ μὴ ὀργιζόμενον ἀλλ' οὐδὲ
φθονητέον φιλοστοργουμένῳ τινί.

22. Τὴν ὑπηρεσίαν οὐκ ἐπιτηδευτέον οὐδ' ὥσπερ κατὰ πρό-
λημμα δουλευτέον.

23. Πρακτέον πᾶν τὸ κατὰ πίστιν ὀρθῷ κανόνι, πᾶς γὰρ ὁ μὴ
τοιοῦτος ἐπὶ τῶν σχοινίων ὥσπερ βαδίζων &c.

24. ἰστέον τι μὲν τὸ ἐπιτηδευόμενον δόξης ἕνεκα ποταπὸν δὲ
τὸ κατ' ἀλήθειαν πραττόμενον. καὶ διὰ τοῦτο οἰακιστέον τὴν ἑαυ-
τοῦ νῆα μὴ καταψευδόμενον τῆς κυβερνητικῆς, μηδὲ δεδιότα
τοὺς χειμῶνας, καὶ πᾶν τὸ ἐξ ἐναντίας ἀποβησόμενον προσδο-
κῶντα.

25. Σάρκες ἀκμὴν ἐσμὲν καὶ οὐδὲν ἡμῖν ἀγαθὸν ἐνοικεῖ. παρα-
κλητέον οὖν τὸν ἰατρὸν πρὸς τὴν θεραπείαν: ὁ γὰρ οὕτω διακείμε-
νος ἰαθήσεται καὶ τὴν νόσον φεύξεται.

F. 391. 26. Τροφαῖς χρηστέον οὐ διὰ τὴν ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ
βούλεσθαι ζῆν ἐπί τι χρήσιμον.

27. Ἐὰν ποτε καὶ ὑπὸ ἐνδείας καταληφθῶμεν πρὸς τὴν πε-
νίαν εὐαρεστῶμεν.

28. Εἰ θέλετε ἀκοῦσαι τῆς ἀλυπίας κατὰ συντομίαν τὸ εἶδος,
ἐν πᾶσιν εὐάρεστοι γίνεσθε, καὶ οὔτε πλουτήσαντες διὰ τὴν μεγα-
λαυχίαν καταπεσεῖσθε, ὅτε ἐν ἐνδείᾳ διάγοντες ὑπὸ τῆς λύ-
πης πτερνισθήσεσθε, τῆς ἐννοίας ὑμῶν ἀεὶ κατὰ τὸν εὐάγγελον
λόγον μονοπροσώπου φαινομένης.

29. Ἔτι δὲ ὑποληπτέον πάντα τὸν κόσμον ἀλλότριον καὶ μὴ
ἴδιον πλέον πίστεως. οὔτε οὖν φιλίαν ἐπίγειον ζητητέον, οὔτε αὖ πο-
λυτέλειαν ὑπὸ ἀνοήτων μακαριζομένην &c.

30. Συνε-

30. Συνελθόντι δὲ εἰπεῖν ὁ θέλων εὖ διάγειν μήτε ὁράτω πολλὰ μήτε ἀκούειν ἐπιτηδευέτω· μήτ᾽ ἂν ἀκούῃ ἢ θεωρῇ, βλέπειν ἢ ἀκούειν νομιζέτω. τὸ γὰρ τῆς ἀταραξίας εἶδος ἐντεῦθεν λαμβάνει τὴν ἀρχήν.

31. ὁ δὲ πολλὰ πραγματευόμενος ἑαυτὸν ἀδικεῖ καὶ τὸ πλησίον, ἔτι δὲ ἀκουσίως ἁμαρτάνειν διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν φιλονικίαν ποιεῖ.

32. Ὁμιλητέον κοσμικὸν οὐδὲν, ἀλλὰ τὸ καταρτίζον ἡμᾶς πρὸς τὴν ἀρετήν.

33. Φυλακτέον τὸ μὴ ποτὲ μὲν φαιδρῷ τῷ προσώπῳ προϊέναι ποτὲ δὲ σκυθρωπῷ, καὶ εἰ χρὴ τἀληθὲς εἰπεῖν παραιτητέον πᾶν τὸ δωδεκαμερὲς καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἀπαγγελλόμενον δρᾶμα. F.392.

34. Πᾶς ὁ τὴν γνώμην κοσμικὸς καὶ τοῦ ὀρθοῦ κανόνος ἔξω γινόμενος αὐτοκατάκριτός ἐστιν εἰδὼς ὁ πράττει κατ᾽ ἐπιτήδευσιν καὶ γινώσκων μὲν τὸν ἐν αὐτῷ πόλεμον, τὴν δὲ εἰρήνην ἐν τοῖς σπλάγχνοις μὴ ἐπισκώμενος.

35. Φίλους τιμητέον πάντας.

36. Τὸ ἐλεγκτικὸν οὐ πρακτέον μόνον, ἀλλ᾽ ἔτι καὶ ἀκουστέον.

37. Οἴνῳ χρηστέον ἐπειδὰν μηκέτι τοῖς ἀναγνώσμασι σχολάζωμεν. ὁ μὲν γὰρ τοιοῦτος, οἰνόφλυξ τέ ἐστι καὶ τῇ γνώμῃ παράφορος καὶ θερμαίνεται συνεχῶς.

38. Λαλοῦντος τοῦ πλησίου οὔτε χλευαστέον οὔτε κωλυτέον, ἐατέον δὲ μέχρις ἂν διὰ τὴν σιωπὴν αἰδεσθὴς παύσηται. F.397.

39. Συμβουλευτέον τὸ συμφέρον δι᾽ ἑνὸς κοινῇ πᾶσι.

40. Νουθετητέον τὸν ἁμαρτάνοντα μὴ κατὰ κοινὸν ἐκτὸς εἰ μὴ χρήζει διὰ τὸ ὑπεροπτικόν.

41. Πολυμερεῖς αἱ τῆς κακίας πραγματεῖαι.

42. Γρηγορητέον τοῖς λογίοις τοῦ Σωτῆρος σχολάζοντας, μηδὲν περὶ μηδενὸς φαῦλον λέγοντας ἢ ἀκούοντας.

43. Ψωριᾷ ἡ γνώμη καὶ πολλῆς ἐμπέπλησται κακοχυμίας ἀπὸ τῶν ἄλλων ὁμιλιῶν. διὰ τοῦτο ἀκουστέον μόνον τὰ ὠφέλιμα καὶ ποιητέον κατὰ τὸ εὐαγγέλιον. τὰ δὲ ὥσπερ ὑποσκελίζοντα τὴν γνώμην παραιτητέον.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

44. Ζητητέον περὶ τῶν λογίων, καλὸν εἰ συνετῶς, εἰ δ' οὖν κἂν ὥσπερ ἰδιώτῃ.

Fo.393. 45. Ἀνοήτῳ ἐπερωτήσαντι σοφίαν σοφία λογισθήσεται: τῷ δὲ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φαντασίαν δόξαντι φρονίμῳ εἶναι πολὺ τὸ τῆς ἀτιμίας προσγραφήσεται.

46. Ταπεινωτέον αὐτὸν οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλ' ἔτι καὶ τοῖς ἔργοις, ὅπως μὴ ὦμεν γόητες καὶ θῶπες πραεῖς δὲ καὶ μὴ κόλακες.

47. Προσήκει τὸν ὀρθῶς πολιτευόμενον ἡσυχάζειν τε καὶ ἀπραγμονεῖν, μὴ ὀργιζόμενον, μηδὲ νείκους ἕνεκα σιωπῶντα, σκεπτόμενον δὲ πᾶν τὸ ἐν χρείᾳ εἰ καλῶς δύναται λέγεσθαι καὶ τότε μόλις φθεγγόμενον.

48. Ὕμνους τε καὶ ψαλμοὺς καὶ ᾠδὰς καὶ αἶνον ῥητέον.

49. Ἀκουστέον καὶ τοῦ συμβουλεύοντος οὐ μόνον διδακτέον.

50. Μέγας ὁ κίνδυνος παρὰ τοῖς τὴν ἡμέραν κυρίου ἐπικαλουμένοις.

F.394. 51. Πᾶς ὁ κρίνων ἑαυτὸν ἔξω παντός ἐστι πλημμελήματος.

52. Ποιότητες ψυχῶν καὶ ἀπὸ τοῦ βίου δείκνυνται: διὰ γὰρ τοῦ περὶ τὴν ἀναστροφὴν ἐπιτηδεύματος γινώσκονται καὶ τῶν μὴ φαινομένων αἱ ὑποστάσεις.

53. Ὁμιλίας ποιεῖσθαι χρὴ τοὺς εὐσυνειδήτους.

F.395. 54. Παρέχωμεν ἑαυτοὺς ἀλήπτους, μὴ τὸ δοκοῦν ἑαυτοῖς μόνον πράττοντες, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν πολλῶν ἵνα σωθῶσιν.

55. Τινὰς ἴσμεν διὰ τῆς πρὸς τοὺς πλησίον νουθεσίας ἑαυτοὺς κατακρίνοντας. ὁ γὰρ τις παιδεύει τὸν ἕτερον τοῦτ' αὐτὸς ποιείτω πρότερον, μήπως λάθῃ διὰ τοῦ πλησίον καθ' ἑαυτοῦ ποιούμενος τὴν ἀπόφασιν. ῥητέον οὖν τῷ εὐγνώμονι πρὸς ἑαυτὸν ἐπειδὰν τινῶν ἁμαρτήμασι τὸν ἑαυτοῦ χρήσῃ νοῦν, μή τι ἄρα κἀγὼ τοιοῦτος?

56. ὁ δὲ οἶνος μήτε ὁσημέραι ἐπὶ τὸ μεθύειν πινέσθω, μήτε ὡς ὕδωρ ἐπιζητείσθω: ἑκάτερα μὲν γὰρ θεοῦ ποιήματά ἐστιν. ἀλλὰ τὸ μὲν ὕδωρ ἀναγκαῖον, ὁ δὲ οἶνος βοηθείας χάριν τοῦ σώματος γέγονεν: ὁ δὲ πρῶτον μὲν τὴν γλῶτταν δεσμούμενος, πῦρ δὲ ὥσπερ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν λάμπων τρέμων δὲ καὶ τὰς

βάσεις

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

βάσεις καὶ ἀναισθήτων φάρμακον προσίεται θανάσιμον. χρὴ δὲ μὴ καθάπερ ἀσωθευομένους ἡμᾶς παραχρῆσθαι τοῖς τοῦ Θεοῦ ποιήμασι, τὴν δίψαν εἰς τὴν μέθην ἕλκοντας, ἀλλὰ μεταλαμβάνειν ποτοῦ χάριν τοῦ μὴ διψᾶν. ὅσοι δὲ ῥοφῶντες τὸν οἶνον καθάπερ οἱ πυρέττοντες καυσωνιζόμενοι πίνουσιν ὅσον οὐδέπω διὰ τὴν ἀκρασίαν τεθνήξονται.

57. Παραιτητέον καὶ τὴν λιχνείαν, ὀλίγων τινῶν καὶ τῶν ἀναγ- F. 396.
καίων μεταλαμβάνοντα: τροφαῖς ἄρα χρηστέον ἐπὶ τὸ μὴ πεινῆν.

58. Οὐ πᾶν ἐπιτήδευμα δόγματι τῆς ἐννοίας κρατυνόμενον εὐαπολόγητον ἔχει τὴν ἀπόδειξιν, ὡς καὶ μέχρι μοιχοῦ καὶ φονέως καὶ δραπέτου πολλὴν εὑρίσκεσθαι τὴν ἀπολογίαν, ὅτι καλῶς πράττεται τὸ ὑπ᾽ αὐτῶν γινόμενον.

59. Ἐγκωμιαστέον πλοῦτον μὲν οὐδαμῶς, πενίαν δὲ οὐ λοιδορητέον. ὁ μὲν γὰρ ἐξηλεγμένης ὕλης κρατύνεται, φθορὰ δὲ τὸ τέλος τῆς ὕλης ἐστὶ καὶ σκώληκες καὶ δουλαὶ καὶ πῦρ καὶ πτῶσις καὶ λησταὶ καὶ τύραννος. ἡ δὲ κεχώρισται μὲν τοῦ νῦν αἰῶνος, ζητεῖ δὲ τὸ ἀληθὲς μόνον, ὑπὸ μηδενὸς περισπωμένη προσκαίρου.

60. Ταῦτα ὑμῖν ἐγγράφως ὑπεθέμην, νουθετεῖν βουλόμενος τὸ ἀπέραχον καταρτίζειν τε ὑμᾶς πρὸς τὸ τέλειον καὶ ἐνάρετον σπουδῶν. ὁ γὰρ μὴ τοιοῦτος ἔξω τοῦ κανόνος τρέχει τοῦ δοθέντος αὐτῷ καὶ διὰ τὸ ἄτακτον ἔξαθλος γίνεται.

61. Lege pluſcula de ſexu muliebri ejuſq; mutabili- F. 397.
tate, ſtudio ornatus, pigmentis, fugiendo inconſiderato illius conſortio &c.

62. Ἔστι δὲ καὶ ἡ πλησίον γυνὴ σὰρξ ἐν ἡμῖν ἐφ᾽ ἣν οὐ χρεμετιστέον. χρεμετίζει καὶ ὁ μηδέπω πεποιηκὼς τὴν ἐπιθυμίαν ἀναθυμιωμένης αὐτῷ τῆς ὀρέξεως κἂν μὴ λαμβάνῃ τὸ τέλος.

63. Προσεκτέον καὶ παιδίοις ὅτι τῶν τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

64. Νοσούντων οὐκ ἀμελητέον, οὐδὲ ῥητέον, ὅτι διακονεῖν οὐκ ἔμαθον. ὁ γὰρ τὴν τρυφερίαν ἢ τὸ ἀσυνηθὲς προβαλλόμενος, ἴσω καὶ αὐτὸς τὰ αὐτὰ πεισόμενος, καὶ ἐπειδὰν πάσχῃ τι

τοιοῦ-

τοιοῦτον τῆς γνώμης αὐτοῦ τὸ αὐτοκατάκριτον αἰτιάσθω συμβαινόντων αὐτῷ ταῦθ' ἅπερ διέθηκε καὶ αὐτούς. ὅτι οὖν τοῦ ἀμελοῦς ἀμελητέον. θεὸς γὰρ ὁ κρίνων ἐστί.

65. Ὁ βουλόμενος εὖ πάσχειν θησαυριζέτω διὰ τῆς εὐποιΐας τὴν εἰς ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ πλησίον εὐεργεσίαν.

66. Ἡ μὲν τοῦ κόσμου λύπη θάνατον ἐργάζεται τοῖς ὑπ' αὐτῆς κρατουμένοις, ἡ δὲ κατὰ θεὸν λύπη τὸν τῆς ζωῆς τίκτει νοῦν.

67. Πρὸ πάντων γινώσκωμεν ὅτι καὶ νόσος ἀπόκειται τοῖς
σαρκίοις ἡμῶν καὶ ζημία καὶ ἔνδεια, καὶ ὁ ἀχαριστήσων ἐγγύς. καὶ
διὰ τοῦτο χρὴ προμελετᾷν τὸ ἀποβησόμενον ἵνα μὴ συμβαῖνον,
θαῦμα καὶ ἔκπληξιν παρέχῃ ταῖς καρδίαις ἡμῶν. ὁ γὰρ τοιοῦ-
F. 398. τος ἐρεῖ πρὸς τὸ συμβεβηκὸς πάθος, ᾔδειν ὅτι μέλλεις ἐπιέναι
τῆς προσδοκίας σοῦ οὐκ ἀπέτυχον προεγίνωσκον σοῦ τὴν ἔφο-
δον, κἂν πιστός τις ᾖ στήσεται καὶ οὐ καταπεσεῖται.

68. Τὸ δὲ ἐπὶ τῷ αἰφνιδίῳ ταράσσεσθαι ἢ κεκραγέναι πολλάκις δὲ καὶ ὀδύρεσθαι λίαν ἐστὶ ταλαιπώρου γνώμης.

69. Προσεκτέον τῇ ἀρετῇ μόνον, καὶ τοῖς τὰ περὶ αὐτῆς διηγουμένοις προσιτέον.

70. Μακάριος ὁ τῇ καρδίᾳ καθαρὸς, ὑπὸ τούτου γὰρ ὁρᾶσθαι μόνον τὸ θεῖον δυνατόν.

71. Φθόνου καὶ βασκανίας μακρὰν κεχωρίσθαι δεῖ τὸν πιστόν.

72. Εὔχεσθαι ὁσημέραι δεῖ καὶ λόγῳ πλουσίους εὑρίσκεσθαι καὶ πράξει δυνατούς.

73. Μέλη ἀλλήλων ἐσμὲν διὰ τοῦτο τῷ μὲν πάσχοντι συμπάσχωμεν, τῷ δὲ δοξαζομένῳ συγχαίρωμεν, φυλαττόμενοι τοὺς μὴ οἰκείους τῆς χριστοῦ νομοθεσίας.

74. Ταῦθ' ὑμῖν ὦ ἀδελφοὶ συμβουλεύων πράττειν, ἔτι καὶ τοὺς λοιποὺς δι' ὑμῶν ἐπὶ τὸ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ προετρεψάμην. Ὁ δὲ κύριος τῆς δόξης ὁ ὢν εἰς τοὺς αἰῶνας δῴη πᾶσιν ὑμῖν τῆς μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν τιμῆς καὶ ἀναπαύσεως ἐπιτυχεῖν, οὗ καὶ ἡ χάρις εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν, Ἀμήν.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Progymnaſmatum
Theologicorum
DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacroſancti miniſterii in dictis Ducatibus candidatis &
membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum
AGON SPECIALIS XX
quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit
Andreas Sagittarius à Sacellanatu
Bopteenſi vocatus ad Paſtoratum
Gaikenbyllenſem.

M DC VII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

EX TRIBUS JUSTINI TRACTATIBUS, ORATIONE VIDElicet ad Græcos, Apologia pro Chriſtianis ad ſenatum Romanum, & libro de Monarchia Dei ſelectiora.

F. 29. Cauſas Græcis Iuſtinus exponit, cur ab iſporum religione & ritibus deſciverit ad Chriſtianiſmum.

1. Μὴ ὑπολάβητε, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, ἄλογον ἢ ἀνεπίκριτον εἶναί μου τὸν ἐκ τῶν ὑμετέρων ἐθῶν χωρισμόν.

2. Utpote in quibus nihil inveni ὅσιον ἢ θεοφιλές.

3. Siquidem ipſa Poëtarum veſtrorum, qui Theologi vobis ſunt præcipui, συνθέματα λύσσης καὶ ἀκρασίας ἐστὶ μνημεῖα.

4. Ἔστι γὰρ ἡ πᾶσα ῥαψῳδία Ἰλιάδος τε καὶ Ὀδυσσείας ἀρχὴ καὶ τέλος γυνή, uti manifeſtum eſt ex narrationibus de belli cauſa, Menelao, Agamemnone, Helena, Chryſeide, Briſeide, Achille, Ulyſſe & Syrenibus &c.

Fol. 30. 5. Quis autem Heſiodi, qui poſt Homerum ſcripſit, τῇ λήρῳ θεογονίᾳ συνθήσεται?

6. Huc Saturni & Jovis crudelitas & ἀστοργία, Plutonis raptus, Neptuni ſtupra, Jovis multiformia adulteria & παιδεραστία, Apollinis mendacia, Dionyſii, Herculis & aliorum heroum veſtrorum ἄνανδροι mores & actus, Atrei piacula, Thyeſtæ concubitus, Pelopidarum execranda facinora, Danai cædes, Thyeſteæ cœnæ, Oedipodis fibulis transfixi pedes, Laji cædes, & cum matre initæ nuptiæ, fratrum ac filiorum mutuis vulneribus occaſus & ſimilia.

7. Quid filio ſuccenſes & uxori, ſi ille Jovem, quem tu tamen veneraris, imitans, tibi inſidiatur, & nuptias tuas furatur: hæc venerem, quam templis honoras?

8. Καὶ

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

8. Καὶ εἰ μὲν ταῦτα ὑφ' ἑτέρων ἦν εἰρημένα, κατηγορία ἔδοξεν εἶναι ψιλὴ, καὶ οὐκ ἀλήθεια. νῦν δὲ ταῦτα οἱ ὑμέτεροι ᾄδουσι ποιηταὶ καὶ αἱ παρ' ὑμῖν κεκράγασιν ἱστορίαι.

9. Conventus etjam panegyricos veſtros odi, quod in ijs ſint ἄμετροι πλησμοναὶ καὶ αὐλοὶ γλαφυροὶ ἐκκαλούμενοι πρὸς οἰστρώδεις κινήσεις, ſupervacaneæ inunctiones & corollæ quibus capita redimiuntur, Bachici furores, turpes & rabioſi concubitus &c.

Græcorum πανηγύρεις.

10. Igitur poſthac accedite καὶ σοφίᾳ ἀπαραμιλλήτῳ κοινωνήσατε, καὶ θείῳ λόγῳ παιδεύθητε, καὶ μάθετε βασιλέα ἄφθαρτον, qui non vult σωμάτων ἀλκὴν καὶ τύπων εὐμορφίαν, οὐδὲ εὐγενείας φρύαγμα, ἀλλὰ ψυχήν τε καθαρὰν ὁσιότητι τετειχισμένην.

Exhortatur nunc Græcos ex aliquot rationib. ut verum Deum agnoſcant Chriſto nomen dent, eiusque religionem amplectantur.

11. Nobis διηνεκῶς ἐπιστατῶν divinus ſermo & regis noſtri συνθήματα circa actiones divinas utpote vi ſermonis in animam pervadente, tibia pacifica, dum animæ bellum movetur. ὢ παθῶν δεινῶν φυγαδευτήριον, ὢ πυρὸς ἐμψύχου σβεστικὸν διδασκάλιον.

12. Hæc vis non efficit poëtas, non Philoſophos κατασκευάζει, neq; Rhetores ſeu oratores excellentes: ἀλλὰ παιδεύουσα ποιεῖ τοὺς θνητοὺς ἀθανάτους, τοὺς βροτοὺς θεοὺς, ἐκ γῆς δὲ μετάγει εἰς τοὺς ὑπὲρ ὄλυμπον ὅρους.

13. Ελθετε, παιδεύθητε, γένεσθε ὡς ἐγώ ὅτι κ'αγω ἤμην ὡς ὑμεῖς, ταῦτά με εἷλε τότε τῆς παιδείας ἔνθεον καὶ τὸ τοῦ λόγου δυνατὸν.

14. Ut enim peritus incantator ἐκ φωλεοῦ ἐξερπύσαι ποιήσας φυγαδεύει δεινὸν ἑρπετὸν: Sic verbum ἐξ αὐτῶν τῶν τῆς ψυχῆς μυχῶν τὰ δεινὰ τῆς αἰσθήσεως ἀπελαύνει πάθη, inprimis concupiſcentiam ex qua πᾶν δεινὸν naſcitur, inimicitiæ, lites, invidia, æmulationes, iræ & his ſimilia.

15. Επιθυμίας οὖν ἀπελαθείσης εὔδιος ἡ ψυχὴ καὶ γαλη- Fol.32.

νιῶσα γίνεται): περιλυθεῖσα δὲ τῶν περὶ τὴν τράχηλον αὐτῆς κακῶν περιρρεόντων ἀπέρχεται πρὸς τὸν ποιήσαντα αὐτήν.

Ex defenſione ὑπὲρ χριστιανῶν πρὸς τὴν Ρωμαίων σύγκλητον.

16. Queritur citra rationem Chriſtianos injurijs & morte affici, ideoq; ſe cogi orationem hanc habere in negocio Chriſtianorum ὁμοιοπαθῶν ὄντων (compellat Romanos) καὶ ἀδελφῶν κἂν ἀγνοῆτε καὶ μὴ θέλητε διὰ τὴν δόξαν τῶν νομιζομένων ἀξιωμάτων.

17. Lege quæ de muliere Chriſtiana & de quibusdam Chriſtianis martyrio affectis, Ptolomæo, Lucio & quodam altero ſcribit.

Fol. 33.

18. Mulier Chriſtiana facta, ne τῶν ἀδικημάτων καὶ ἀσεβημάτων peſsimi mariti fieret particeps, ſi maneret ἐν τῇ συζυγίᾳ καὶ ὁμοδίαιτος καὶ ὁμόκοιτος γινομένη, τὸ λεγόμενον παρ' ὑμῖν ῥεπούδιον δοῦσα ἐχωρίσθη.

19. Negare quis ſit, & quam ſequatur doctrinam non πρέπει τῷ ἀληθινῷ χριστιανῷ.

20. Lucius ὁρῶν τὴν ἀλόγως οὕτως γενομένην κρίσιν ad Urbicium judicem inquit: Quæ hęc ratio eſt? cum hic neq; adulter, neq; fornicator, neq; homicida, neq; prædo, neq; raptor, neq; præterea de ullo omnino facinore convictus ſit, tantum quod Chriſtiani cognomine gaudeat, ad eum puniendum commotus es?

21. Cumq; hoc ipſo nomine Lucius quoq; abduceretur χάριν εἰδέναι ὡμολόγει πονηρῶν δεσποτῶν τῶν τοιούτων ἀπηλλάχθαι γινώσκων, καὶ πρὸς τὸν πατέρα καὶ βασιλέα τῶν οὐρανῶν πορεύεσθαι.

Fol. 34. Reſpondet ad objectionem.

22. Omnes igitur vobis ipſi afferte manus, atq; ad Deum ite, neq; nobis negocium faceſsite. Reſp. Si nos occideremus & contra Dei præſcriptum & conſilium faceremus, & quantum in nobis eſt generis humani, ob quod mundum ipſe condidit, tum quoq; doctrinæ Chriſtianę & cultus divini propagationem tolleremus.

23. Ἐξε-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

23. Ἐξεταζόμενοι δὲ οὐκ ἀρνούμεθα διὰ τὸ συνεπίστασθαι ἑαυτοῖς μηδὲν φαῦλον: ἀσεβὲς δὲ ἡγούμενοι μὴ κατὰ πάντα ἀληθεύειν ὃ καὶ φίλον τῷ θεῷ γινώσκομεν.

24. Lege de creato à DEO mundo, elementis, creaturarum conſervatione, providentia, angelis, eorumq; lapſu, cauſa variarum in genere humano calamitatum, item quî fiat, quod Chriſtiani tot malis ſint expoſiti, qui tamen DEUM βοηθὸν ſe habere ajunt.

25. Ὄνομα τῷ πάντων πατρὶ θετὸν ἀγεννήτῳ ὄντι οὐκ ἔστιν. τὸ δὲ Πατὴρ καὶ Θεὸς, καὶ Κτίστης, καὶ Κύριος, καὶ Δεσπότης, οὐκ ὀνόματά ἐστιν, ἀλλ' ἐκ τῶν εὐποιϊῶν καὶ τῶν ἔργων προσρήσεις.

26. Filius patris ante creaturas cum illo & exiſtens & natus, per quem DEUS omnia conformavit atq; ornavit, Jeſus nominatur, hominiſq; & ſervatoris nomen habet, quippe qui de DEI & Patris conſilio partu editus ὑπὲρ τῶν πιστευόντων ἀνθρώπων καὶ καταλύσει τῶν δαιμονίων.

Fol. 35. Καὶ συνὼν καὶ γεννώμενος.

27. Complures dæmonum rabie correptos per totum orbem tum veſtram urbem, quos alij adjuratores & incantatores & venefici veſtri curare non potuerunt permulti Chriſtianorum per nomen Jeſu Chriſti ſub Pontio Pilato crucifixi adjurantes ſanaverunt atq; etjam nunc ſanant.

δαιμονιολήπτους.

28. Ὅθεν καὶ ἐπιμένει ὁ θεὸς τὴν σύγχυσιν καὶ κατάλυσιν τοῦ παντὸς κόσμου μὴ ποιῆσαι, ἵνα καὶ οἱ φαῦλοι ἄγγελοι καὶ δαίμονες καὶ ἄνθρωποι μηκέτι ὦσι διὰ τὸ σπέρμα τῶν χριστιανῶν &c. quod ni eſſet, nequaquam vos iſta faceretis agitati à pravis dæmonibus, ſed deſcendens, judicij ignis omnia propalam dijudicaret, ſicut antea κατακλυσμὸς.

ἀνέδην πάντα διέκρινεν.

Fatum. 29. Non cum Stoicis dicimus καθ' εἱμαρμένην (εἱμαρμένης ἀνάγκην) πράττειν τοὺς ἀνθρώπους ἢ πάσχειν τὰ γινόμενα,
Recte & ſecus facta. ἀλλὰ κατὰ μὲν τὴν προαίρεσιν ἕκαστον κατορθοῦν ἢ ἁμαρτάνειν, & dæmonum opera bonos opprimi.

αὐτεξούσιον τὴν ἀρχὴν ἐποίησεν. 30. Sed quoniam libero arbitrio & angelorum & hominum genus ab initio creavit DEUS, juſto judicio pro delictis ſupplicium in igne æterno reportabunt.

31. Γεννητοῦ γὰρ παντὸς ἥδε ἡ φύσις, κακίας καὶ ἀρετῆς δεκτικὸν εἶναι: οὐ γὰρ ἂν ἦν ἐπαινετὸν οὐδὲν αὐτῶν, εἰ οὐκ ἦν ἐπ' ἀμφότερα τρέπεσθαι καὶ δύναμιν εἶχε.

Fol.36. 32. Fato ab hominibus quæ fiunt fieri dicentes,
ἐν πάσῃ κακίᾳ γινόμενον. aut nihil eſſe DEUM, aut tantum rerum quæ fiunt noticiam habere, & miſerum, aut neq; vitium neq; virtutem aliquid eſſe dicere videbuntur.

33. Πάντας τοὺς κἂν ὁπωσδήποτε κατὰ λόγον βιοῦν σπουδάζοντας καὶ κακίαν φεύγειν μισεῖσθαι ἀεὶ ἐνήργησαν οἱ δαίμονες πολὺ μᾶλλον κατὰ τὴν τοῦ παντὸς λόγου, ὅ ἐστι Χριστοῦ, γνῶσιν καὶ θεωρίαν.

ἡττῶνται). 34. Quod nunc ab hominibus per nomen JESU Chriſti dæmones premuntur, δίδαγμά ἐστι τῆς καὶ μελλούσης αὐτοῖς καὶ τοῖς λατρεύουσιν αὐτοῖς ἐσομένης ἐν πυρὶ αἰωνίῳ κολάσεως.

Prædicit martyrium ſuum. 35. Κἀγὼ προσδοκῶ ὑπό τινος τῶν ὠνομασμένων ἐπιβουλευθῆναι καὶ ξύλῳ ἐμπαγῆναι ἢ κἂν ὑπὸ Κρίσκεντος τοῦ φιλοψόφου καὶ φιλοκόμπου: οὐ γὰρ φιλόσοφον εἰπεῖν ἄξιον τὸν ἄνδρα, eò quod publicè de nobis quæ neſcit quod videlicet Chriſtiani ſint athei & impij in gratiam & oblectationem ſeductorum invulgat.

κατατρέχει ἡμῶν. 36. Si enim Chriſti doctrinam non attingens nos proſcindit παμπόνηρός ἐστι, ſin legit vel non intellexit, vel intelligens & ſuſpicionem evadere volens in nos inve-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

invehitur, etjam peſsimus eſt nihil ingenui aut libe- Fol. 37.
ralis ingenij habens, non φιλόσοφος ſed φιλόδοξος ἀξιέρα-
qui amabile illud Socraticum non colit: ἀλλ' ὅτι γε πρόσον.
τῆς ἀληθείας τιμητέρος ἀνήρ.

37. At voces ſunt inanes & terriculamenta quæ de injuſtis igne perpetuo torquendis referuntur. Reſpondet. Hoc ſi non ſit, neq; DEUM eſſe, aut ſi ſit, nihil illi curæ eſſe res humanas, atq; nec virtutem eſſe nec vitium. κόμποι καὶ φοβητρά.

38. Omni doctrina humana noſtra eſſe ampliora certum eſt, ob id quod qui noſtra cauſa apparuit Chriſtus omni ex parte perfectus eſt & corpore & ratione & anima. μεγαλειότερα πάσης ἀνθρωπείου διδασκαλίας.

39. Philoſophi autem & νομοθέται quæcunq; quovis tempore rectè dixerunt & invenerunt id juxta partem rationis, inventionis & contemplationis factum eſt: Quia autem non omnia τὰ τοῦ λόγου qui eſt Chriſtus perviderunt & promulgarunt, tum diverſa à ſeipſis & contraria perſæpe protulerunt, tum multa minus recte tradiderunt.

40. Socrates ejuſdem nobiſcum eſt accuſatus criminis, καὶ γὰρ ἔφασαν αὐτὸν καινὰ δαιμόνια εἰσφέρειν, καὶ οὓς ἡ πόλις νομίζει θεοὺς μὴ ἡγεῖσθαι αὐτὸν, Sicut etjam πρὸς θεοῦ τοῦ ἀγνώστου αὐτοῖς διὰ λόγου ζητήσεως ἐπίγνωσιν προὐτρέπετο εἰπών: τὸν γὰρ πατέρα καὶ δημιουργὸν πάντων, οὔθ' εὑρεῖν ῥάδιον, οὔθ' εὑρόντα εἰς πάντας εἰπεῖν ἀσφαλὲς, id quod Chriſtus noſter virtute & potentia ipſe ſua præſtitit. Fol. 38. τὰ αὐτὰ ἡμῖν ἐνεκλήθη.

41. Λόγος ἦν καὶ ἐστιν ὁ ἐν παντὶ ὢν καὶ διὰ τῶν προφητῶν προειπὼν τὰ μέλλοντα γίνεσθαι καὶ δι' ἑαυτοῦ ὁμοιοπαθοῦς γενομένου καὶ διδάξαντος ταῦτα. Verbum erat & eſt omnia implens, qui per Prophetas futura præ-

42. Chriſto non φιλόσοφοι & φιλόλογοι tantum crediderunt, ἀλλὰ καὶ χειροτέχναι καὶ παντελῶς ἰδιῶται καὶ

δόξης

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

δόξης καὶ φόβου καὶ θανάτου καταφρονήσαντες, ἐπειδὴ δύναμις ἐστὶ τοῦ ἀῤῥήτου πατρὸς, καὶ οὐχὶ ἀνθρωπείου λόγου τὰ σκεύη.

Debitum reddentes.

43. Quilibet qui ortus eſt homo omnino mortis etjam debito ſubjacet, unde & nos τὸ ὄφλημα ἀποδιδόντες εὐχαριστοῦμεν per aſpera quævis ad ſalutem æternam aſpirantes, ſicut Hercules ille Xenophontejus, qui ἐπὶ τρίοδόν τινα βαδίζων τήν τε ἀρετὴν καὶ τὴν κακίαν obvias habet, quarum illa æterna & glorioſa ornamenta per νομιζόμενα σκληρὰ καὶ ἄλογα pollicetur, hęc voluptates, mollitiem & ſplendorem proponit, cum ἄφθαρτον οὐδὲν habeat nec facere poſsit.

Fol. 39. 44. Qui ſapiunt tum vera virtutis bona intelligunt, tum illius beneficio ſunt æterni.

45. Eſtq; mortis ille contemtus & moriendi alacritas una ex notis veræ religionis, qua conſpecta alij ad idem doctrinæ genus alliciuntur. καὶ γὰρ αὐτὸς ἐγὼ τοῖς Πλάτωνος χαίρων διδάγμασι διαβαλλομένους ἀκούων χριστιανοὺς, ὁρῶν δὲ ἀφόβους πρὸς θάνατον καὶ πάντα τὰ ἄλλα νομιζόμενα φοβερὰ, ἐνενόουν ἀδύνατον εἶναι, ἐν κακίᾳ καὶ φιληδονίᾳ ὑπάρχειν αὐτούς. Quis enim voluptuarius vitæ hujus bona contemnat & cupido ad mortem paſſu properet?

δι' αἰκισμῶν φοβερῶν ἐξαναγκάζουσι. κατειπεῖν τὰ μυθολογούμενα.

46. Quod tragicis flagitijs diffamamur, dum ad tormenta trahunt noſtrorum domeſticos, ſervos, pueros aut mulierculas, ut per cruciatus horrendos & formidabiles eorum, quæ ſermonibus vanis atq; fabuloſis feruntur confeſsionem extorquerent flagitiorum, εἰ αὐτοὶ φανερῶς πράττουσιν, ea quoniam nihil ad nos pertinent, non curamus, θεὸν τὸν ἀγέννητον καὶ ἄῤῥητον μάρτυρα ἔχοντες τῶν τε λογισμῶν καὶ τῶν πράξεων, quem novimus δίκαιον τῶν πάντων ἐπόπτην.

47. Uti-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

47. Utinam vero aliquis τραγικῇ φωνῇ ἐπὶ τὸ βῆμα ὑψηλὸν ἀναβὰς exclamaret: Αἰδέσθητε, αἰδέσθητε, ἃ φανερῶς πράττετε εἰς ἀναιτίους ἀναφέροντες & quæ vobis ipſis & veſtris inſunt dijs, ea illis attribuere, in quos ne tantilla quidem cadit pars ſcelerum tantorum μετάθεσθε, σωφρονίσθητε. Fo. 40. οὐδ' ἐπὶ τοσόν.

48. Ut Chriſtianus invenirer votis me omnibus optaſſe & omni contentione decertaſſe profiteor, οὐχ ὅτι ἀλλότρια ἐστὶ τὰ Πλάτωνος διδάγματα τοῦ Χριστοῦ ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐστὶ πάντη ὅμοια, ὥσπερ οὐδὲ τὰ τῶν ἄλλων Στωικῶν τε καὶ ποιητῶν καὶ συγγραφέων. παμμάχως ἀγωνιζόμενος.

49. ὅσα παρὰ πᾶσι καλῶς εἴρηται ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ἐστί. τὸν γὰρ ἀπὸ ἀγεννήτου καὶ ἀῤῥήτου θεοῦ λόγον μετὰ τὸν θεὸν προσκυνοῦμεν καὶ ἀγαπῶμεν ἐπειδὴ καὶ δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος γέγονεν ὅπως καὶ τῶν παθῶν τῶν ἡμετέρων συμμέτοχος γενόμενος καὶ ἴασιν ποιήσηται.

50. Aliud eſt ſemen alicujus & imitatio pro virili parte conceſſa, & aliud ipſum per cujus gratiam ex illo provenientem participatio illa & imitatio exiſtit.

51. Petit author à Romanis, ut Senatuſconſulto aut decreto, ſi quod hac de re promulgetur, hoc βιβλίδιον publicè addat, ut ab alijs quoq; res Chriſtianorum cognoſci illiq; ſuſpicione falſa liberari queant οἱ παρὰ τὴν ἑαυτῶν αἰτίαν ὑπεύθυνοι ταῖς τιμωρίαις γίνονται.

52. οὐκ ἐστὶ ἡμῶν τὰ διδάγματα κατὰ κρίσιν σώφρονα αἰσχρὰ, ἀλλὰ πάσης μὲν φιλοσοφίας ἀνθρωπίνου ὑπέρτερα, quod ſi maxime non eſſet, tamen Sotadijs, Philænidijs, Saltatorijs, Epicureis, alijſq; id genus poëticis inſtitutionibus non ſimilia, quarum & qui antea ſunt ſcripti & qui nunc eduntur libellos legere omnibus eſt permiſſum.

53. τῆς

Fol. 80. 53. Τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸ κατ' ἀρχὴν συζυγίαν συνέ-
τοῦ αὐτοῦ σεως καὶ σωτηρίας λαβούσης, εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας θρησκείας
Ἰουστίνου πε- τε τῆς εἰς τὸν ἕνα καὶ πάντων δεσπότην: παρεισδῦσα εἰς εἰδω-
ρὶ μοναρ- λοποιίας ἐξέτρεψε βασκανία τὸ ὑπερβάλλον τῆς τῶν ἀνθρώπων
χίας. μεγαλειότητος: καὶ πολλῷ χρόνῳ μεῖναν τὸ πλεῖστον ἔθος ὡς
οἰκείαν καὶ ἀληθῆ τὴν πλάνην τοῖς πολλοῖς παραδίδωσι.

54. Φιλανθρώπου ἢ μᾶλλον φιλοθέου ἔργον ἐστὶν ὑπομνῆσαι τοὺς ἅπερ ὤφελον εἰδέναι παραλελοιπότας.

Fol. 81. 55. Adhortationem ut relictâ idololatriâ ad unius veri DEI cultum revertantur confirmat argumentis ſumtis ab ijs ipſis, à quibus idololatriam hauſerunt, docetq; ipſos poëtas unum DEUM rerum creatorem & gubernatorem & judicem agnoviſſe, Deos autem factitios pro nihilo duxiſſe.

AEſchylus. 56. Diſcerne à mortalibus DEUM, nec exiſtimes eum tibi ſimilem carneum eſſe: ſerviunt ei mare, petræ, fontes, vagi amnes, montes, terra, ingens oceanus, collium juga &c. tremunt, ὅταν ἐπιβλέψῃ γοργὸν ὄμμα δεσπότου: πάντα δύναται γάρ: δόξα δ' ὑψίστου θεοῦ.

Sophocles. 57. Εἷς ταῖς ἀληθείαισιν, εἷς ἐστὶν θεὸς, ὃς οὐρανόν τ' ἔτευξε καὶ γαῖαν μακρὰν, πόντου τε χαροπὸν οἶδμα, κἀνέμων βίας.

Philemon 58. Θεὸν δὲ ποῖον εἰπέ μοι νομιστέον; τὸν πάνθ' ὁρῶντα κἀυτὸν οὐχ ὁρώμενον.

Fol. 82. 59. Orpheus quod trecentos ſexaginta Deos in-
Orpheus troduxiſſet pœnitentia ductus ait: εἷς ἔστ' αὐτογενὴς qui
ἐν τῷ δια- cuncta creavit, in his ipſis exiſtens, inviſibilis omnes
θήκαις ἐ- videt, pœnarum autor bonus, præter quem nullus.
πιγραφο- 60. Εἴ τις ἐρεῖ θεός εἰμι πάρεξ ἑνὸς, οὗτος ὀφείλει κόσ-
μένῳ βι- μον ἴσον τούτῳ στήσας εἰπεῖν, Ἐμὸς οὗτος: κοὐχὶ μόνον στήσας εἰ-
βλίῳ. πεῖν Ἐμὸς, ἀλλὰ κατοικεῖν αὐτὸς ἐν ᾧ πεποίηκε, &c.
Pythagor.
Sophocles. 61. Veniet, veniet illud ſeculorum tempus, quando & ſumma & infima abſumet flamma, & ſic tota uni-

univerſitas peribit &c. Orci ſemitæ duæ, altera juſtorum, altera injuſtorum: reſtituetq; omnia quæ perierant Deus.

62. Num exiſtimas ſepultos, qui luxu transegere Philemon
vitam, tanquam ſemper latentes poſſe numen falle- τὸ θεῖον.
re? Habet vindicta oculum omnia intuentem. Si
enim eadem ratio eſt pii & impii, i, falle, miſce, ἔξουσιν
fœnera, frauda, rape: noli errare, jus dicet DEus ἔν.
omnium Dominus, cujus formidabile nomen ne no- ἔστι κἂν
minarim ego. ἀδοὐδίκῃ.

63. Cavete qui exiſtimatis non eſſe Deum duplici Euripides.
errore implicati: Ἔστιν γὰρ ἔστιν: Quod ſi quis malum pa- Fol. 83.
traverit malus natus & exiſtens, hic utut temporis lucrum ferat, pœnas tamen dabit ſuo poſtmodum tempore.

64. Si victimas magnas & multas aut precioſa do- Philemon
naria quis offerens placare tali ſe putat modo Deum, Quod Deus ſacri-
valde errat ille: oportet quemlibet eſſe virum bonum, ficia
non ſcortari, adulterari, appetere res aliorum vel vile κακοέρ-
filum. Nam videt qui præſtò adeſt Deus pietate gau- γων non
dens non iniquis actibus, & opes parare cuiq; per- recipiat,
mittens ſuas. Juſtis Deo faciens ſacrum factis lita: ſed unicui-
cœlo tonante ne fugeris nullius tibi mali conſcius: que judi-
ὁ γὰρ θεὸς βλέπει σε πλησίον παρών. cio recto pœnas retribuat.

65. Quod vero factitios & fictitios Deos pro nihilo multi inter eosdem habuerint, itidem teſtimoniis
oſtendit Menandri in Ἡνιόχῳ auriga, Ἱερέια Sacerdote, Fol. 84.
Μισουμένῳ odioſo, Παρακαταθήκῃ depoſito: tum Euripi- Fol. 85.
dis τοῦ τραγῳδιογράφου ἐν Ὀρέστῃ, Ἱππολύτῳ, Ἴωνι, Ἀρχελάῳ, Βελλεροφόντῃ. Iterum Menandri ἐν Διφίλῳ, Ἁλιεῦσι, Ἀδελφοῖς, Αὐλητρίσι &c.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Eligamus ſapienter meliora, nec univerſi dominos reputemus &c.

66. Ἐνταῦθα τοίνυν ἐστὶν ἔλεγχος ἀρετῆς καὶ γνώμης συνέσιν ἀγαπώσης ἐπαναδραμεῖν, ἐπὶ τὴν τῆς συζυγίας κοινωνίαν, καὶ προσάψαι ἑαυτὸν συνέσει εἰς σωτηρίαν αἱρεῖσθαί τε τὴν τῶν κρειττόνων ἐκλογὴν κατὰ τὸ ἐπ' ἀνθρώπῳ κείμενον αὐτεξούσιον μὴ τοὺς ἀνθρωποπαθεῖς ἡγουμένους τῶν ὅλων δεσπότας, ὅπου γε οὐδὲ ἀνθρώποις ἴσην ἔχοντες φανήσονται).

67. Unde enim Demodocus apud Homerum αὐτοδίδακτος φησὶν εἶναι: Θεὸς δέ μοι ἔμβαλεν οἴμους. Et Aeſculapius & Apollo à Chirone medicinam diſcunt τὸ καινότατον παρὰ ἀνθρώπῳ θεοί. Bachum furentem, Herculem miſerum Poëta vocat. Quid memorem Ἄρη καὶ Ἀφροδίτην τοὺς τῆς μοιχείας ἀρχηγοὺς;

Iudicii rationem reddamus, & pœnas iuſtas ſolvamus.

68. Ἀσπάζεσθαι δὲ χρὴ τὸ ἀληθινὸν καὶ ἄτρεπτον ὄνομα, οὐχὶ διὰ τῆς ἐμῆς φωνῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν εἰσαγαγόντων ἡμᾶς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς παιδείας κηρυσσόμενον, ἵνα μὴ ἀργῶς πλειώσαντες τὸν ἐνταῦθα τοῦ ζῆν χρόνον, οὐ μόνον ὡς ἀγνῶτες τῆς οὐρανίου δόξης, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀχάριστοι τῷ κριτῇ τὰς εὐθύνας παρέξωμεν.

Progymnaſmatum
Theologicorum
DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacroſancti miniſterii in dictis Ducatibus candidatis &
membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum
AGON SPECIALIS XXI
quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit

Johannes Chriſtiani vocatus ad Paſtoratum Huttenſem.

M DC VII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

EX APOLOGIA JUSTINI PRO CHRISTIANIS AD ANTONINUM τὸν Εὐσεβῆ Agon primus.

Argum. vide Onomaſt. Chyt. in voce Juſtinus.

Fol. 41.

Inſcriptio & ſubſcriptio.

1. Chriſtianos, pro quibus ipſe, εἰς αὐτῶν, τὴν προσφώνησιν καὶ ἔντευξιν offert, nominat τοὺς ἐκ παντὸς γένους ἀνθρώπων ἀδίκως μισουμένους καὶ ἐπηρεαζομένους.

Admonet magiſtratum officii.

2. Τοὺς κατ᾽ ἀλήθειαν εὐσεβεῖς καὶ φιλοσόφους μόνον τἀληθὲς τιμᾶν καὶ στέργειν ὁ λόγος ὑπαγορεύει, παραιτουμένους δόξαις παλαιῶν ἐξακολουθεῖν ἂν φαῦλαι ὦσιν.

Veritatis et iuſtitiæ amor etiam vitæ præferendus.

3. Οὐ γὰρ μόνον μὴ ἕπεσθαι τοῖς ἀδίκως τι πράξασιν ἢ δογματίσασιν ὁ σώφρων λόγος ὑπαγορεύει, ἀλλ᾽ ἐκ παντὸς τρόπου καὶ πρὸ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, τὸν φιλαλήθη, κἂν θάνατος ἀπειλῆται, τὰ δίκαια λέγειν τε καὶ πράττειν αἱρεῖσθαι δεῖ.

4. Ὑμεῖς ὅτι λέγεσθε εὐσεβεῖς, καὶ φιλόσοφοι, καὶ φύλακες δικαιοσύνης, καὶ ἐρασταὶ παιδείας ἀκούετε πανταχοῦ: εἰ δὲ καὶ ὑπάρχετε, δειχθήσεται.

Scopus huius Apologiæ.

5. Hortatur ut κατὰ τὸν ἀκριβῆ καὶ ἐξεταστικὸν λόγον judicium faciant, μὴ προλήψει, μηδ᾽ ἀνθρωπαρεσκείᾳ τῇ δεισιδαιμόνων κατεχόμενοι, ἢ ἀλόγῳ ὁρμῇ καὶ χρονίᾳ προκατεσχηκυίᾳ φήμῃ κακῇ adverſus ſeipſos calculum ferant.

Nihil mali patimur niſi mali inventi.

6. Ἡμεῖς πρὸς οὐδενὸς πείσεσθαί τι κακὸν δύνασθαι λελογίσμεθα, ἢν μὴ κακίας ἐργάται ἐλεγχώμεθα, ἢ πονηροὶ διεγνώσμεθα: ὑμεῖς δ᾽ ἀποκτεῖναι μὲν δύνασθαι, βλάψαι δ᾽ οὔ.

Orat ne puniantur Chriſtiani cauſa incognita. Prius audiendi ac cuſati quam damnandi

7. Ἀξιοῦμεν τὰ κατηγορούμενα αὐτῶν ἐξετάζεσθαι, καὶ ἐὰν οὕτως ἔχοντα ἀποδεικνύωνται κολάζεσθαι, ὡς πρέπον ἐστί, μᾶλλον δὲ κολάζειν: Εἰ δὲ μηδὲν ἔχοι τις ἐλέγχειν, οὐχ ὑπαγορεύει ὁ ἀληθὴς λόγος διὰ φήμην πονηρὰν ἀναιτίους ἀνθρώπους ἀδικεῖν, μᾶλλον δὲ ἑαυτοὺς, οἳ οὐ κρίσει, ἀλλὰ πάθει τὰ πράγματα ἐπάγειν ἀξιοῦτε.

8. Καλὴν

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

8. Καλὴν καὶ μόνην δικαίαν πρόκλησιν ταύτην πᾶς ὁ σω- F. 42.
φρονῶν ἀποφανεῖται, τὸ τοὺς ἀρχομένους τὴν εὐθύνην τοῦ ἑαυ- Legitima
τῶν βίου καὶ λόγου ἄληπτον παρέχειν: ὁμοίως δ' αὖ καὶ τοὺς ratio iudi-
ἄρχοντας μὴ βίᾳ, μήδε τυραννίδι, ἀλλ' εὐσεβείᾳ καὶ φιλοσο- ciorum
φίᾳ ἀκολουθοῦντας τὴν ψῆφον τίθεσθαι· οὕτως γὰρ ἂν καὶ οἱ ἄρχον- tum ſub-
τες καὶ οἱ ἀρχόμενοι ἀπολαύοιεν τοῦ ἀγαθοῦ. ἔφη γάρ που καὶ τις ditorum
τῶν παλαιῶν: ἂν μὴ οἱ ἄρχοντες φιλοσοφήσωσι, καὶ οἱ ἀρχό- tum prin-
μενοι, οὐκ ἂν εἴη τὰς πόλεις εὐδαιμονῆσαι. cipum reſpectu.

9. Noſtrum igitur fuerit, tum vitæ, tum doctrinæ noſtræ inſpiciendæ omnibus facere poteſtatem, veſtrum autem, ut auditâ causâ boni judices inveniamini, alias inexcuſabile erit apud Deum. *ἐπίσκεψιν παρέχειν.*

10. Ex nomine ſane ipſo neq; laus cuiquam neq; pœna recte debetur, niſi quid vel honeſtum vel turpe feciſſe probetur, idq; ex factis ipſis.

11. Ex veſtris neminem niſi convictum punitis: de Chriſtianis autem nomen ipſum tanquam comperti criminis argumentum arripitis, cum tamen injuſtum ſit τὸ χρηστὸν μισεῖσθαι: Quod ſi accuſatus ſe voce Chriſtianum eſſe neget, eum abſolvitis, tanquam nihil in eo quod delicti nomine reprehendatis habentes: at ſi profiteatur eſſe, hoc ipſo nomine eum torquetis, cum in utriusq; vitam inquirendum eſſet, ut ex operibus, qualis eſſet quisq;, conſpicuum redderetur: Nam & inter Chriſtianos & Philoſophos ſunt qui nihil profeſsione ſua dignum præſtant. Puniendi igitur illi ob maleficia, non ob profeſsionem. *ὡς ἐλεγχον. ἐξαρνος γένηται. κολάζετε. εὐθύνειν.*

12. Non legitimo examine judicia exercetis, ſed Fol. 43.
affectu præter rationem transverſim ducti, & malignorum geniorum flagris incitati cauſa non judicata ſupplicia infertis μὴ φροντίζοντες. *ἀλόγῳ πάθει. ἀκρίτως.*

13. Sicut & olim Socrates à dæmonibus homines

(qui pro diis eos habebant) abducere volens, quaſi ἄθεος nova inducens dæmonia occiſus eſt, καὶ ὁμοίως ἐφ᾽ ἡμῶν τὸ αὐτὸ ἐνεργοῦσιν.

Summa Chriſtianiſmi ſimplicisſima & brevisſima.

14. Καὶ ὁμολογοῦμεν τῶν τοιούτων νομιζομένων θεῶν ἄθεοι εἶναι, ἀλλ᾽ οὐχὶ τοῦ ἀληθεστάτου καὶ πατρὸς δικαιοσύνης καὶ σωφροσύνης καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἀνεπιμίκτου τε κακίας Θεοῦ, ἀλλ᾽ ἐκεῖνόν τε καὶ τὸν παρ᾽ αὐτοῦ υἱὸν ἐλθόντα καὶ διδάξαντα ἡμᾶς ταῦτα, καὶ τὸν τῶν ἄλλων ἑπομένων καὶ ἐξομοιουμένων ἀγαθῶν ἀγγέλων στρατὸν, πνεῦμά τε τὸ προφητικὸν σεβόμεθα καὶ προσκυνοῦμεν, λόγῳ καὶ ἀληθείᾳ τιμῶντες, καὶ παντὶ βουλομένῳ μαθεῖν ὡς ἐδιδάχθημεν ἀφθόνως παραδιδόντες.

F. 44. 15. Iniquos Chriſtianorum delatores puniri non petemus. Sufficit enim ipſis ſua malignitas & bonarum rerum ignorantia.

ἐφ᾽ ἡμῖν.

16. In noſtra eſſet poteſtate negare, ἀλλ᾽ οὐ βουλόμεθα ζῆν ψευδολογοῦντες: τοῦ γὰρ αἰωνίου καὶ καθαροῦ βίου ἐπιθυμοῦντες τῆς μετὰ Θεοῦ τοῦ πάντων πατρὸς καὶ δημιουργοῦ διαγωγῆς ἀντιποιούμεθα feſtinamusq; ad confitendum.

Fol. 45. 17. Lege prolixè contra idolorum formatores, cultores, cuſtodes &c.

προσδέχεσθαι.

18. Non eget Deus oblatione rei cujusquam, quin ipſe omnia largitur: didicimus autem ac certo ſcimus DEum illos acceptare, qui τὰ προσόντα αὐτῷ ἀγαθὰ, caſtitatem, juſtitiam, humanitatem, καὶ ὅσα οἰκεῖα Θεῷ ἐστι τῷ μηδενὶ ὀνόματι θετῷ καλουμένῳ imitantur.

A creatione ad reſuſcitationem ex mortuis.

19. Omnia DEUS propter homines condidit, qui ſi ἀξίους τῷ ἐκείνου βουλεύματι ἑαυτοὺς δι᾽ ἔργων δείξωσι, cum illo ſimul regnabunt ἄφθαρτοι καὶ ἀπαθεῖς γενόμενοι. ὃν τρόπον γὰρ τὴν ἀρχὴν οὐκ ὄντας ἐποίησε, τὸν αὐτὸν ἡγούμεθα τρόπον διὰ τὸ ἑλέσθαι τοὺς αἱρουμένους τὰ αὐτῷ

ἀρεστὰ

ἀρετῇ καὶ ἀφθαρσίας καὶ ζωυσίας καταξιωθῆναι.

20. Ut ab initio exiſteremus, non noſtrum id fuit: ita ut ea delectu adhibito ſectemur, quæ grata illi ſunt, per donatas ab ipſo vires πείθει τε καὶ εἰς πίστιν ἄγει ἡμᾶς.

Generatio et regeneratio Dei opera.

21. Quod humanæ leges efficere non potuerunt, verbum divinum præſtitiſſet, niſi maligni dæmones multa falſa & impia crimina offudiſſent, σύμμαχον λαβόντες τὴν ἐν ἑκάστῳ κακὴν πρὸς πάντα καὶ ποικίλην φύσει ἐπιθυμίαν.

κατηγορήματα κατεσκέδασαν

22. Vos regnum à nobis expectari audientes ſine judicio humanum id eſſe opinamini, cum DEI regnum intelligamus, quod cuivis vel inde patet, quod interrogati Chriſtianos nos eſſe profitemur, licet mortis ſupplicium confitentibus propoſitum ſciamus. Si enim humanum regnum expectaremus, negaremus, ne interficeremur, & latere contenderemus, ut ſpei compotes redderemur. Ἀλλὰ ἐπεὶ οὐκ εἰς τὸ νῦν τὰς ἐλπίδας ἔχομεν, ἀναιρούντων οὐ πεφροντίκαμεν τοῦ καὶ πάντως ἀποθανεῖν ὀφειλομένου.

ἀκρίτως τὴν μετὰ Θεοῦ. θάνατον τὴν ζημίαν κεῖσθαι Percuſſores.

23. Ad pacem conſervandam plus quam homines omnes vobis auxilio ſumus, quia videlicet docemus, nullum vel maleficum, avarum, inſidiatorem, vel etjam virtutis ſtudioſum latere DEUM poſſe, & unumquemlibet ad ſempiternam vel pœnam vel ſalutem κατ᾽ ἀξίαν τῶν πράξεων πορεύεσθαι, quod ſi ſcirent mortales, οὐκ ἄν τις τὴν κακίαν πρὸς ὀλίγον ᾑρεῖτο, γινώσκων πορεύεσθαι ἐπ᾽ αἰωνίαν διὰ πυρὸς καταδίκην, ἀλλ᾽ ἐκ παντὸς τρόπου ἑαυτὸν συνεῖχε καὶ ἐκόσμει ἀρετῇ, ὅπως τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ τύχῃ ἀγαθῶν καὶ τῶν κολαστηρίων ἀπηλλαγμένος εἴη.

ἀρωγοὶ καὶ σύμμαχοι. δοξάζομεν. Brevis temporis malitiam æternus ignis excipit.

F. 46. δικαιοπραγήσωσι.

24. Metuere, ne, ſi univerſi quæ juſta ſunt faciant, defuturi ſint qui puniantur, carnificum fuerit οὐκ ὀρχόντων ἀγαθῶν.

25. Illos qui pietatem & Philoſophiam conſectantur quidquam contra rationem agere nemo arbitratur.

Veritati opinionem præferentes.

26. Τοσοῦτον δύνανται καὶ ἄρχοντες πρὸ τῆς ἀληθείας δόξαν τιμῶντες, ὅσον καὶ λησταὶ ἐν ἐρημίᾳ.

Princeps imperio dignus.

27. Τοῦ λόγου βασιλικώτατον καὶ δικαιότατον ἄρχοντα μετὰ τὸν γεννήσαντα Θεὸν οὐδένα οἴδαμεν ὄντα.

ἀπόστολος, Prædicta omnia eventu complentur.

28. Doctrinæ à doctore noſtro & parentis univerſorum Dominiq; Dei filio & legato Jeſu Chriſto, ἀφ' οὗ καὶ τὸ χριστιανοὶ ἐπονομάζεσθαι ἐσχήκαμεν promulgatæ certitudine βέβαιοι γινόμεθα, ἐπειδὴ ἔργῳ φαίνεται γινόμενα, ὅσα φθάσας γενέσθαι προεῖπεν, ὅπερ Θεοῦ ἔργον ἐστὶ prædicere πρὶν ἢ γενέσθαι, καὶ οὕτως δειχθῆναι γινόμενον ὡς προείρηται.

29. Οὐ ῥᾷον ἀγνοίᾳ κατεχομένην ψυχὴν συντόμως μεταβάλλειν, neq; tamen ἀδύνατον ἀληθείας παρατεθείσης ἄγνοιαν φυγεῖν.

Trinitas. F. 47. Secundo loco, tertio ordine.

30. Non ſumus ἄθεοι ſed τὸν δημιουργὸν τοῦδε τοῦ παντὸς precibus & gratiarum actionibus colimus, & JEſum Chriſtum υἱὸν αὐτοῦ τοῦ ὄντως Θεοῦ μαθόντες, καὶ ἐν δευτέρᾳ χώρᾳ ἔχοντες, πνεῦμα τε προφητικὸν ἐν τρίτῃ τάξει μετὰ λόγου τιμῶμεν.

δούλους καὶ ὑπηρέτας.

31. Dæmones homines ſeducunt, & prorſus à legendis & percipiendis hiſce, quæ à Chriſtianis dicuntur, avertunt, contendentes ſummopere illos habere ſervos & adminiſtros, & aliquando quidem per inſomnia, ποτὲ δ' αὖ διὰ μαγικῶν στροφῶν cunctos ſibi mancipant de ſalute ſua nihil plane ſolicitos.

32. Nos verbo edocti à dæmonibus deſcivimus,

Θεῷ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Θεῷ δὲ μόνῳ τῷ ἀγεννήτῳ διὰ τοῦ υἱοῦ ἑπόμεθα, οἱ πάλαι μὲν πορνείαις χαίροντες, νῦν δὲ σωφροσύνην μόνην ἀσπαζόμενοι: οἱ δὲ καὶ μαγικαῖς τέχναις χρώμενοι, ἀγαθῷ καὶ ἀγεννήτῳ Θεῷ ἑαυτοὺς ἀνατεθεικότες: χρημάτων δὲ καὶ κτημάτων οἱ πόρους παντὸς μᾶλλον στέργοντες, νῦν καὶ ἃ ἔχομεν εἰς κοινὸν φέροντες καὶ παντὶ δεομένῳ κοινωνοῦντες: οἱ μισάλληλοι δὲ καὶ ἀλληλοφόνοι καὶ πρὸς τοὺς οὐχ ὁμοφύλους διὰ τὰ ἔθη καὶ ἑστίας κοινὰς μὴ ποιούμενοι, νῦν μετὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Χριστοῦ ὁμοδίαιτοι γινόμενοι, καὶ ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν εὐχόμενοι, καὶ τοὺς ἀδίκως μισοῦντας πείθειν πειρώμενοι, ὅπως οἱ κατὰ τὰς τοῦ Χριστοῦ καλὰς ὑποθημοσύνας βιώσαντες εὐέλπιδες ὦσι σὺν ἡμῖν τῶν αὐτῶν παρὰ τοῦ πάντων δεσπόζοντος Θεοῦ τυχεῖν.

Deſcriptio Chriſtianorum, facta oppoſitione morum & ſtudiorum priſtinorum ſub ethniciſmo & modernorum in Chriſtianiſmo.

33. Βραχεῖς καὶ σύντομοι Chriſti ſermones erant, quorum compendium aliquod proponit breves ſalvatoris aphoriſmos recitans.

34. Περὶ σωφροσύνης ex Matth. cap. 5.18.19. ὥσπερ καὶ οἱ νόμῳ ἀνθρωπίνῳ διγαμίας ποιούμενοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ τῷ ἡμετέρῳ διδασκάλῳ εἰσὶ, οὐ μόνον οἱ μοιχεύοντες ἔργῳ, ἀλλὰ καὶ οἱ μοιχεῦσαι βουλόμενοι, ὡς οὐ τῶν ἔργων φανερῶν μόνον τῷ Θεῷ ἀλλὰ καὶ τῶν ἐνθυμημάτων. Fol 48.

Confer diligenter dicta à Iuſtino allegata cum noſtro textu novi teſtamenti.

85. Θέλει ὁ πατὴρ ὁ οὐράνιος τὴν μετάνοιαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἢ τὴν κόλασιν αὐτοῦ.

36. Περὶ τοῦ στέργειν ἅπαντας ex Matth. 5.

37. Εἰς τὸ κοινωνεῖν τοῖς δεομένοις καὶ μηδὲν πρὸς δόξαν ποιεῖν ex Matth. 5. 6. 16. Luc. 6.

38. Περὶ δὲ τοῦ ἀνεξικάκους εἶναι καὶ ὑπηρετικοὺς πᾶσι καὶ ἀοργήτους Matth. 5. ubi addit multos ad Chriſtianiſmum converſos plane alios factos, piorum exemplis, conſuetudine, patientia, fide in contractibus &c. F. 49.

39. Περὶ τοῦ μὴ ὀμνύναι ὅλως τἀληθῆ δὲ λέγειν ἀεὶ Matth. 5. ὡς δὲ καὶ τὸν Θεὸν μόνον δεῖ προσκυνεῖν Deut. 6. Matth. 4.

Non iurandum.

40. οἱ

Nota ſalvandorum.

40. Οἳ δ' ἂν μὴ εὑρίσκωνται βιοῦντες ὡς ἐδίδαξε, γνωριζέσθωσαν μὴ ὄντες χριστιανοὶ, κἂν λέγωσιν διὰ γλώττης τὰ τοῦ χριστοῦ διδάγματα. Οὐ γὰρ τοὺς μόνον λέγοντας ἀλλὰ τοὺς καὶ τὰ ἔργα πράττοντας σωθήσεσθαι ἔφη Matth. 7.

Fol. 50.

41. Κολάζεσθαι τοὺς οὐκ ἀκολούθως τοῖς διδάγμασιν αὐτοῦ βιοῦντας, λεγομένους δὲ μόνον χριστιανοὺς καὶ ὑφ' ὑμῶν ἀξιοῦμεν.

Christianorum πειθαρχία. Math. 22. Deum ſolum adoramus, in reliquis læti vobis ſervimus.

42. Φόρους καὶ εἰσφορὰς τοῖς ὑφ' ὑμῶν τεταγμένοις πανταχοῦ πρὸ πάντων πειρώμεθα φέρειν, ὡς ἐδιδάχθημεν παρ' αὐτοῦ. Ὅθεν Θεὸν μὲν μονὸν προσκυνοῦμεν, ὑμῖν δὲ πρὸς τὰ ἄλλα χαίροντες ὑπηρετοῦμεν καὶ εὐχόμενοι μετὰ τῆς βασιλικῆς δυνάμεως καὶ σώφρονα τὸν λογισμὸν ἔχοντας ὑμᾶς εὑρεθῆναι.

43. Reddet quilibet rationem πρὸς ἀναλογίαν ὧν ἔλαβε δυνάμεων παρὰ Θεοῦ.

ἕρμαιον ἦν.

44. Si mors εἰς ἀναισθησίαν ἐχώρει, lucroſa eſſet omnibus injuſtis. Atqui retinere animas ſenſum poſt mortem, etjam νεκυομαντεῖαι, καὶ αἱ ἀδιαφθόρων παίδων ἐποπτεύσεις, καὶ ψυχῶν ἀνθρωπίνων κλήσεις, καὶ οἱ λεγόμενοι παρὰ τοῖς μάγοις ὀνειροπομποὶ, καὶ πάρεδροι, καὶ τὰ γινόμενα ὑπὸ τῶν ταῦτα εἰδότων: oracula quoq; vobis dicta Amphilochia, Dodonæa, Pythia &c. tum Empedoclis, Pythagoræ, Platonis & Socratis diſciplinæ, Homeri item βόθρος & Ulyſsis deſcenſus &c. vobis fidem faciant.

Incontaminatorum puerorum inſpectiones ſomniorum conjectores, aſſeſſores.

ἀπιστότερον.

οἰκονομηθέντα.

45. Quid incredibilius videatur, quam ſi in corpore nondum eſſemus, atq; aliquis diceret, ex parva quapiam humani ſeminis gutta fieri poſſe, ut oſſa, nervi & carnes, ad eam quam videmus conformata effigiem exiſtant? Si quis, inquam, vobis (ἐφ' ὑποθέσεως) μὴ οὖσι τοιούτοις, id aſſeveraret

Fol. 51.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

ret monſtrans ſimul ſemen humanum & imaginem εἰκόνα
hominis pictam, num crederetis? Et tamen ita fieri χαπλὴν.
videtis. Eodem modo λογίσασθε, impoſsibile non
eſſe, ut diſſoluta atq; ſeminum inſtar in terram dis- δίκην
jecta corpora humana, tempore ſuo προστάξει Θεοῦ σπερμά-
reſurgant, & ἀφθαρσίαν induant, quod nunc ſimili- των.
ter non creditis, διὰ τὸ μήπω ἑωρακέναι ὑμᾶς ἀναστάντα
νεκρὸν.

46. Nimis infirmam, Deoq; minimè dignam vim
aſſcribunt illi, qui dicunt εἰς ἐκεῖνο χωρεῖν ἕκαστον ἐξ πίαν
οὗπερ ἐγένετο, καὶ παρὰ ταῦτα μηδὲν ἄλλο δύνασθαι, μηδὲ ἀξίαν
τὸν Θεὸν, qui profecto neq; credidiſſent δυνατὸν εἶναι τοι- Θεοῦ
ούτους ποτὲ γενέσθαι, ὁποίους καὶ ἑαυτοὺς, καὶ τὸν σύμπαντα δύνα-
κόσμον καὶ ἐξ ὁποίων γεγενημένα ὁρῶσι. μιν.

47. Κρεῖττον δὲ πιστεύειν καὶ τὰ τῇ ἑαυτῶν φύσει καὶ ἀν- Matth. 19.
θρώποις ἀδύνατα, ἢ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἀπιστεῖν παρειλή- v. 26.
φαμεν.

48. Gehenna eſt locus ἔνθα κολάζεσθαι μέλλουσιν οἱ Math. 10.
ἀδίκως βιώσαντες, καὶ μὴ πιστεύοντες ταῦτα γενήσεσθαι, ὅσα ὁ v. 28.
Θεὸς διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐδίδαξε.

49. Et Sibylla & Hyſtaſpis γενήσεσθαι τῶν φθαρτῶν ὕστατις.
ἀνάλωσιν διὰ πυρὸς ἔφασαν, & Stoici novum per mu- Idem Deo
tationem fore mundum aſſerunt. tribuunt.

50. Noſtra doctina cum multa habeat communia
cum his, qui apud vos ſunt in honore, poëtis & Ampliora
Philoſophis, quædam vero μειζόνως καὶ θείως, καὶ & divi-
μόνοι μετὰ ἀποδείξεως, τί παρὰ πάντας ἀδίκως μισού- niora.
μεθα;

51. Τῷ γὰρ λέγειν ἡμᾶς ὑπὸ Θεοῦ πάντα κεκοσμῆσθαι Recenſet
καὶ γεγενῆσθαι Πλάτωνος δόξομεν λέγειν δόγμα: τῷ δὲ ἐκπύ- quasdam
ρωσιν γενέσθαι Στωϊκῶν: τῷ δὲ κολάζεσθαι ἐν αἰσθήσει καὶ conſonan-
tias Phi-
μετ losopho-

rum & poëtarum cum Chriſtianorum doctrina.

μετὰ θάνατον οὔσας τὰς τῶν ἀδίκων ψυχὰς, τὰς δὲ τῶν σπουδαίων ἀπηλλαγμένας τῶν τιμωριῶν εὖ διάγειν ποιηταῖς καὶ φιλοσόφοις τὰ αὐτὰ λέγειν δόξομεν. Τῷ δὲ καὶ μὴ δεῖν χειρῶν ἀνθρώποις προσκυνεῖν Μενάνδρῳ τῷ κωμικῷ, καὶ τοῖς ταῦτα φήσασι ταὐτὰ φράζομεν. μείζονα γὰρ τὸν δημιουργὸν τοῦ σκευαζομένου ἀπεφήναντο.

Fol. 52. Verbum ſine miſſione genitum. λόγος ὁ παρὰ θεοῦ ἀγγελτικός.

52. Τῷ δὲ καὶ τὸν λόγον, ὅ ἐστι πρῶτον γέννημα τοῦ Θεοῦ ἄνευ ἐπιμιξίας φάσκειν ἡμᾶς γεγεννῆσθαι JEſum Chriſtum διδάσκαλον ἡμῶν, & hunc crucifixum, mortuum, redivivum aſcendiſſe in cœlum οὐ παρὰ τοὺς παρ' ὑμῖν λεγομένους υἱοὺς τῷ Διῒ καινόν τι φέρομεν. Mercurius λόγος ὁ ἑρμηνευτικὸς, καὶ πάντων διδάσκαλος: Aeſculapius θεραπευτὴς κεραυνωθεὶς in cœlum aſcendit: Bacchus dilaniatus: Plures in cœlum ſublati & inter ſydera recepti, Dioſcuri, Perſeus, Bellerophontes, Ariadne &c.

Deorum aſcenſio, paſsio. Imperatorum ex rogo in cœlum ſublatio.

καὶ τί γὰρ τοὺς ἀποθνήσκοντας παρ' ὑμῖν αὐτοκράτορας ἀεὶ ἀπαθανατίζεσθαι ἀξιοῦντες, καὶ ὀμνύντα τινὰ προάγετε, ἑωρακέναι ἐκ τῆς πυρᾶς ἀνερχόμενον εἰς τὸν οὐρανὸν τὸν κατακαέντα καίσαρα;

53. Imitatores deorum pulchrum eſſe, cuncti autumant. Vide de Deorum gentilium facinoribus.

Ad imitationem Dei.

54. Nos immortales duntaxat fieri ſcimus τοὺς ὁσίως καὶ ἐναρέτως ἐγγὺς Θεῷ βιοῦντας, torqueri autem in igne æterno, qui injuſte absq; reſipiſcentia & morum mutatione ætatem tranſigunt, credimus.

Fol. 53. πρὸς τὸν Πέρσεα ex Danae. ὅμοια.

55. Nativitas Chriſti ex virgine commune ſit propter Perſeum vobiſcum: Quod claudos, paralyticos καὶ ἐκ γενετῆς πηροὺς ſanavit, & mortuos reſuſcitavit, conſentanea his videntur quæ ab Aeſculapio facta feruntur.

56. Veritatem nos docuit JEſus Chriſtus, qui μόνος ἰδίως υἱὸς τῷ Θεῷ γεγέννηται λόγος αὐτοῦ ὑπάρχων,

καὶ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

καὶ πρωτότοκος, καὶ δύναμις, καὶ τῇ βουλῇ αὐτοῦ γενόμενος ἄνθρωπος ἐπ' ἀλλαγῇ καὶ ἐπαναγωγῇ τοῦ ἀνθρωπείου γένους.

instaurandi et reſtituendi humani generis ergo.

57. Si alios religione inter ſe diſsidentes, aliis mures, arbores, flumina, aliis alia colentibus, non odiſtis, neq; Chriſtianos odiſſe debetis, quibus nihil aliud poteſtis objicere, quam quod non eosdem vobiscum Deos colunt.

58. Si licuit priſcis Bacchum Semeles, & Apollinem Latonæ filios flagitioſiſsimos, item Proſerpinam & Venerem colere, cur nobis non liceat DEO ingenito καὶ ἀπαθεῖ nos conſecrare?

59. Hæreticos à Satana productos non tantum non perſequimini, ſed & honoratis. Simon Samaritanus ſub Claudio ob magiam Romæ Deus appellatus, illi in Tiberi inter duos pontes ſtatua erecta, cum inſcriptione Simoni Deo ſancto: Samaritani quaſi primum illum DEum eſſe confitentur, & Helenam comitem, proſtibulum, principem ab illo notionem & intelligentiam factam eſſe narrant. Idem de Menandro, Marcione. Nos auem integritati & pietati operam dantes odiſſe non deſinitis.

Fol. 54.

Σίμωνι δέῳ σάγκτῳ ἐπὶ τέγυς σαθεῖσαν.

Lege de horumdogmatibus, Fol. 55.

60. Quod DEus Serpentem Diabolum unà cum militia ſua & hominibus eum ſequentibus nondum in ignem miſit, propter hominum genus, cui mora hæc datur, id accidit. Providet enim quosdam per pœnitentiam ſalutem conſecuturos, etjam fortaſsis nondum natos.

61. Ab initio ille genus humanum ita creavit, ut intelligentiâ præditum eſſet, & arbitrii liberi poteſtate delectum tum vera conſectandi, tum benè agendi obtineret, ὥστ' ἀναπολόγητον εἶναι τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις παρὰ τῷ Θεῷ; λογικοὶ γὰρ καὶ θεωρητικοὶ γεγένηνται.

νοερὸν καὶ δυνάμενον αἱρεῖσθαι τὰ ἀληθῆ καὶ εὖ πράττειν.

62.In-

Promiſcua & propatula miſtio.

6 2. Inſimulabantur Chriſtiani quod eſſet apud illos μυστήριον ἢ ἀνέδην μίξις.

6 3. Μεγίστη καὶ ἀληθεστάτη ἀπόδειξις eſt, quod omnia de
Fol.56. Chriſti adventu, nativitate ex virgine, morborum curatione, mortuorum reſuſcitatione, perſecutione, paſsione, crucifixione, morte, reſurrectione, aſcenſione, Apoſtolorũ emiſsione, gentilium magis quam Judæorum converſione &c. uti evenerunt, prædicta ſunt, ἔτεσι, ποτὲ μὲν πεντακισχιλίοις, ποτὲ δὲ τρισχιλίοις, καὶ πάλιν χιλίοις, καὶ ἄλλοτε ὀκτακοσίοις: κατὰ γὰρ τὰς διαδοχὰς τῶν γενῶν ἕτεροι καὶ ἕτεροι ἐγένοντο προφῆται).

6 4. De vaticiniis Propheticis literis mandatis, inter Judæos ſervatis, & curante Ptolemæo Aegyptiorum rege Græcè converſis (de Barchocheba, item proximo bello Judaico) lege.

65. Legan-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Progymnaſmatum Theologicorum

DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacroſancti miniſterii in dictis Ducatibus candidatis &
membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum

AGON SPECIALIS XXII

quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit

Chriſtianus Dithmarus à Sacellanatu
Neofanienſi vocatus ad Paſtoratum in Aventorfft.

M DC VII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

EX DEFENSIONE JUSTI-
NI PRO CHRISTIANIS AD AN-
toninum Pium Agon poſterior.

Fol. 57. 65. Legantur ordine vaticinia de Chriſto incarnato, ex Moſe, Prophetis, Pſalmis &c. de tempore, nativitate ex virgine, ingreſſu Hieroſol. crucifixione, contumeliis, Apoſtolorum prædicatione, Pilati, Herodis &c. adverſus Chriſtum conſpiratione, Chriſti poſt ſupplicium regno: aſcenſione & ſeſsione ad dextram: excidio Judæorum, Chriſti miraculis, Chriſti & piorum cæde, gentium vocatione, Judæorum rejectione, morte & reſurrectione pro nobis:, imperio in inimicos, adventu ad judiciũ, cum iſtuc pertinentibus, eorumq; explicationes & applicationes pias.

Cohærent hæc uno contextu & ſenſu cum præcedentibus.

Gen. 49. 66. Judæis princeps & rex fuit proprius μέχρι τῆς φανερώσεως Ιησοῦ χριστοῦ:

Gen. 49. 67. Id de pullo Chriſti refert ad pullum aſinæ.

Math. 21. 68. Stola Chriſti fideles ſunt, ἐν οἷς οἰκεῖ τὸ παρὰ τοῦ θεοῦ σπέρμα ὁ λόγος, quos per ſanguinem ſuum purificat. Sanguis is vocatur uvæ, quod naturã humanam veram, non ex humano viri ſemine, ſed ex virtute divina habiturus eſſet, ſicut vitis ſanguinem non homo ſed Deus fecit.

Fol. 58. 69. Α ἦν ἄπιστα καὶ ἀδύνατα νομιζόμενα παρὰ τοῖς ἀνθρώποις γενήσεσθαι, ταῦτα ὁ Θεὸς προεμήνυσε μέλλειν γίνεσθαι, ἵν' ὅταν γένηται, μὴ ἀπιστηθῇ, ἀλλ' ἐκ τοῦ προειρῆσθαι πιστευθῇ.

Impoſsibilia putata ſunt prædicta ut facta crederentur.

70. Remittit Romanos ad deſcriptiones cenſus acti ſub Cyrenio primo in Judæa procuratore, item ad commentarios ſeu acta ſub Pilato conſcripta.

Fol. 59. 71. De cruce intelligit præter Pſal. 22. etjam illud Eſai. 9. cujus ſuper humerum imperium ejus. Item: Expandi manus meas Eſ. 65.

72. Οταν

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

72. Ὅταν τὰς λέξεις τῶν προφητῶν λεγομένας, ὡς ἀπὸ προσώπου ἀκούητε, μὴ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἐμπεπνευσμένων λέγεσθαι νομίσητε, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ κινοῦντος αὐτοὺς θείου λόγου: ποτὲ μὲν γὰρ ὡς παραγγελτικῶς τὰ μέλλοντα γενήσεσθαι λέγει, ποτὲ δ' ὡς ἀπὸ προσώπου τοῦ δεσπότου πάντων καὶ πατρὸς Θεοῦ φθέγγεται, ποτὲ δὲ ὡς ἀπὸ προσώπου τοῦ χριστοῦ, ποτὲ δὲ ὡς ἀπὸ προσώπου λαῶν ἀποκρινομένων τῷ κυρίῳ, ἢ τῷ πατρὶ αὐτοῦ: ὁποῖον καὶ ἐπὶ τῶν παρ' ὑμῖν συγγραφέων ἰδεῖν ἐστὶν, ἕνα μὲν τὸν τὰ πάντα συγγράφοντα ὄντα, πρόσωπα δὲ τὰ διαλεγόμενα παραφέροντα: ὅπερ μὴ νοήσαντες οἱ ἔχοντες τὰς βίβλους τῶν προφητῶν Ἰουδαῖοι οὐκ ἐγνώρισαν οὔτε παραγενόμενον τὸν χριστὸν &c. Vide exempla addita.

Commonefactio de mutatione perſonarum in Propheticis concionibus, loquentibus nunc Deo patre nunc Filio Chriſto, nunc Spiritu ſancto per Prophetam, nunc populis &c.

73. Ne mentiam, urneq; inquiſitores noſtros fallamus, ἡδέως ὁμολογοῦντες τὸν χριστὸν ἀποθνήσκομεν: δυνατὸν γὰρ ἦν τὸ λεγόμενον: ἡ γλῶσσ' ὀμώμοκ' ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος, ποιεῖν ἡμᾶς εἰς τοῦτο.

F. 60.

Fol. 61.

74. Ridiculum eſſet, ὑμῖν μὲν τοὺς συντιθεμένους καὶ καταλεγομένους milites juramentum vobis μηδὲν ἄφθαρτον δυναμένοις παρασχεῖν αὐτοῖς præſtitum, propriæ vitæ, parentibus, patriæ & propinquis omnibus præferre: ἡμᾶς δὲ ἀφθαρσίας ἐρῶντας μὴ πάνθ' ὑπομεῖναι ὑπὲρ τοῦ τὰ ποθούμενα παρὰ τοῦ δυναμένου δοῦναι λαβεῖν.

Chriſtianorum confeſsio conſtans.

75. Εἰς μετάνοιαν καλεῖ πάντας ὁ Θεὸς πρὶν ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως.

76. Spiritus Propheticus τὰ πάντως ἐγνωσμένα γενησόμενα προλέγει ὡς ἤδη γενόμενα.

Fol. 62. quæ futura decreta ſunt.

77. Si fatale eſt τόνδε τινα ἀγαθὸν εἶναι, καὶ τόνδε φαῦλον, οὐθ' οὗτος ἀποδεκτὸς, οὐδὲ ἐκεῖνος μεμπτέος, καὶ αὖ εἰ μὴ προαιρέσει ἐλευθέρᾳ πρὸς τὸ φεύγειν τὰ αἰσχρὰ καὶ αἱρεῖσθαι τὰ καλὰ δύναμιν ἔχει τὸ ἀνθρώπειον γένος ἀναίτιόν ἐστι τῶν ὁπωσδήποτε πραττομένων.

Fol. 63. εἵμαρται

Contra fatum Stoicum Manichæorum.

78. Εἰ μαρμένην φαμὲν ἀπαράβατον ταύτην εἶναι, τοῖς

Quidnam ſit fati ineluctabilis.

τὰ καλὰ ἐκλεγομένοις τὰ ἄξια ἐπιτίμια, καὶ τοῖς ὁμοίως τὰ ἐναντία τὰ ἄξια ἐπίχειρα.

79. Οὐδὲ ἄξιος ἀμοιβῆς ἢ ἐπαίνου οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ ἑλόμενος τὸ ἀγαθὸν, ἀλλὰ τοῦτο γενόμενος: οὐδ' εἰ κακὸς ὑπῆρχε δικαίως κολάσεως ἐτύγχανεν, οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ τοιοῦτος ὢν, ἀλλ' οὐδὲν δυνάμενος εἶναι ἕτερον παρ' ὃ ἐγεγόνει.

Deus non eſt autor culpæ.

80. Ὥς τε καὶ Πλάτων εἰπὼν: Αἰτία ἑλομένου, Θεὸς δ' ἀναίτιος, παρὰ Μωσέως τοῦ προφήτου (ὁ γὰρ πρεσβύτερος καὶ πάντων τῶν ἐν Ἕλλησι συγγραφέων) id acceptum protulit.

F. 64.

Philoſophi & poëtæ multa ex Prophetis deſumſerunt.

81. Πάντα ὅσα περὶ ἀθανασίας ψυχῆς, ἢ τιμωριῶν τῶν μετὰ θάνατον, ἢ θεωρίας οὐρανίων, ἢ τῶν ὁμοίων δογμάτων καὶ φιλόσοφοι καὶ ποιηταὶ ἔφασαν, παρὰ τῶν προφητῶν τὰς ἀφορμὰς λαβόντες καὶ νοῆσαι δεδύνηνται καὶ ἐξηγήσαντο.

82. Quod aſſerimus futura prædicta à Prophetis, οὐ διὰ εἱμαρμένης ἀνάγκῃ πράττεσθαι λέγομεν, ἀλλὰ προγνώστου τοῦ Θεοῦ ὄντος τῶν μελλόντων ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων πραχθήσεσθαι.

Mortis ſupplicium ſtatutum lectorib. Hyd. Sib. Prophetarum

83. Κατ' ἐνέργειαν τῶν φαύλων δαιμόνων θάνατος ὡρίσθη κατὰ τῶν τὰς Ὑστάσπου ἢ Σιβύλλης, ἢ τῶν προφητῶν βίβλους ἀναγινωσκόντων, ὅπως διὰ τοῦ φόβου ἀποστρέψωσιν ἐντυγχάνοντας τοὺς ἀνθρώπους τῶν καλῶν γνῶσιν λαβεῖν, αὐτοῖς δὲ δουλεύοντας κατέχωσιν.

Cur extremum iudicium diſferatur.

84. Μηδέπω τὴν ἐπικύρωσιν πεποίηται, ἕως ἂν συμπληρωθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν προεγνωσμένων τῶν ἀγαθῶν γινομένων, καὶ ἐναρέτων.

Mortis contemtus. Perſecutorum pœna.

85. Quod ſi hoſtiliter confeſsioni noſtræ vos opponetis, οὐ πλέον τι δύνασθε τοῦ φονεύειν, ὅπερ ἡμῖν μὲν οὐδεμίαν βλάβην φέρει, ὑμῖν δὲ καὶ πᾶσι τοῖς ἀδίκως ἐχθραίνουσι καὶ μὴ μετατιθεμένοις κόλασιν διὰ πυρὸς αἰωνίαν ἐργάζεται.

Fol. 65.

Quæſtionis ſeu obiectionis ſolutio.

86. Ergone tantum illi Chriſtiani ſunt, qui intra annos centum quinquaginta poſt Chriſtum ſcilicet natum vixerunt? Reſp. Χριστὸς πρωτότοκός ἐστι Θεοῦ, καὶ λόγος, οὗ πᾶν γένος ἀνθρώπων μέτεσχε, καὶ οἱ μετὰ λόγου βιώσαντες, Χριστιανοί εἰσι, κἂν ἄθεοι ἐνομίσθησαν ἐν Ἕλλησι καὶ βαρβάροις.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

87. Romani ſub pœna capitis Judæis univerſis poſt excidium interdixerunt, ne quis eorum terram Judaicam ingrederetur.

88. Judæi Prophetas habentes, καὶ ἀεὶ προσδοκήσαντες τὸν χριστὸν, παραγενησόμενον non modo nõ cognoverunt ſed etjam interfecerunt: qui autem ex gentibus fuere μηδέποτε μηδὲν ἀκούσαντες περὶ τοῦ χριστοῦ, μέχρις οὗ οἱ ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ ἐξελθόντες ἀπόστολοι αὐτοῦ ἐμήνυσαν τὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ τὰς προφητείας παρέδωκαν, πληρωθέντες χαρᾶς καὶ πίστεως τοῖς εἰδώλοις ἀπετάξαντο, καὶ τῷ ἀγεννήτῳ Θεῷ διὰ τοῦ χριστοῦ ἑαυτοὺς ἀνέθηκαν. Fol. 66.

Gentes Chriſtum ab Apoſtolis prædicatum cum gaudio receperunt.

89. Ὃν τρόπον τὰ ἤδη γινόμενα προκεκηρυγμένα καὶ ἀγνοούμενα ἀπέβη, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ λείποντα, κἂν ἀγνοῆται καὶ ἀπιστῆται, ἀποβήσονται. Fol. 68.

90. Δύο τοῦ χριστοῦ παρουσίας προεκήρυξαν οἱ προφῆται: μίαν μὲν τὴν ἤδη γινομένην, ὡς ἀτίμου καὶ παθητοῦ ἀνθρώπου: τὴν δὲ δευτέραν, ὅταν μετὰ δόξης ἐξ οὐρανῶν μετὰ τῆς ἀγγελικῆς αὐτοῦ στρατιᾶς παραγενήσεσθαι κεκήρυκται, ὅτε καὶ τὰ σώματα ἀνεγερεῖ πάντων τῶν γινομένων ἀνθρώπων, καὶ τῶν μὲν ἀξίων ἐνδύσει ἀφθαρσίαν, τῶν δὲ ἀδίκων ἐν αἰσθήσει αἰωνίᾳ μετὰ τῶν φαύλων δαιμόνων εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ πέμψει.

Duplex Chriſti adventus et præſentia prædicta à Prophetis. Dan. 7. Ezech. 37. Eſai. 45.

91. Qua tandem ratione homini crucifixo fidem haberemus, quod πρωτότοκος τῷ ἀγεννήτῳ Θεῷ ἐστι &c. Εἰ μὴ μαρτύρια, πρὶν ἢ ἐλθεῖν αὐτὸν ἄνθρωπον γινόμενον κεκηρυγμένα περὶ αὐτοῦ εὕρομεν, καὶ οὕτως γινόμενα ὁρῶμεν?

Cur Chriſtiani Chriſto fidem habeant. Fol. 69.

92. Cum reliqua omnia γένη ἀνθρώπεια à ſpiritu Prophetico vocentur ἔθνη, τὸ δὲ Ἰουδαϊκὸν καὶ Σαμαρειτικὸν φῦλον Ἰσραὴλ καὶ οἶκος Ἰακὼβ: prædixit ὅτι πλείονες οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν πιστεύοντες τῶν ἀπὸ Ἰουδαίων καὶ Σαμαρέων.

Plures ex gentibus quam Iudæis Chriſto credituri.

93. Sodomæ & Gomorræ everſionem vide, quarum regionem omnem ἔρημον καὶ κεκαυμένην οὖσαν, καὶ ἄγονον μένουσαν, οἱ βουλόμενοι ὁρᾶν ἔχουσιν. Eſa. 54.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

94. Veram de Chriſto doctrinam variis modis corruperunt tum ante Chriſtum natum Poëtæ fictitiis Jovis filiis aliisq; id genus in medium productis: tum poſt Chriſtum hæretici magicis artibus edendis, ut Simon, & DEum Patrem & filium ejus negando, ut Marcion.

95. Quæ à Poëtis fabuloſè conficta traduntur, ad fraudem & ſeductionem generis humani dicta ſunt, κατ᾽ ἐνέργειαν τῶν φαύλων δαιμόνων, qui efficere ſe poſſe ſunt rati, ut productis multis Jovis filiis homines pro fabulis prodigioſis poëticisq; narrationibus res Chriſti haberent.

Fol. 70. Malè imitati ſunt malè intellecta.

96. Interim τὰ διὰ τῶν προφητῶν λεγόμενα ἀκούοντες οὐκ ἐνόουν ἀκριβῶς, ἀλλ᾽ ὡς πλανώμενοι ἐμιμήσαντο τὰ περὶ τὸν ἡμέτερον χριστόν.

97. Vide quæ de Dionyſio, Bellerophonte, Perſeo, Hercule, Aeſculapio recenſet, ſumpta ex vaticiniis de Chriſti pullo ad vitem Gen. 49. nativitate
Pſal. 19. ex virgine, aſcenſione, curſu & robore giganteo, miraculis &c.

98. Lege quæ de crucis myſterio & forma habet, ſine qua dicit nihil rerum in orbe adminiſtrari, nec κοινωνίαν ἔχειν homines poſſe. Mare non ſcinditur, niſi tropæum hoc, quod antenna ſive velum vocatur, in navi integrum maneat, terra non aratur, nec foſſores opus faciunt, nec manuarii artifices, niſi inſtrumentis figuram hanc habentibus: Τὸ γὰρ ἀνθρώπειον σχῆμα οὐδενὶ ἄλλῳ τῶν ἀλόγων ζώων διαφέρει, ἢ τῷ ὀρθόν τε εἶναι καὶ ἔκτασιν χειρῶν ἔχειν quomodo crucis formam oſtendit. Quin & vexillorum aliorumq; inſignium & tropæorum ſigna figuræ hujus vim præferunt, per quæ Romani in publicum prodeunt, τῆς ἀρχῆς καὶ δυνάμε-

Figura & forma hominis cruci reſpondens.

Fol. 71.

δυνάμεως τὰ σημεῖα ἐν τούτοις δεικνύντες, εἰ καὶ μὴ νοοῦντες. Imperatorum etjam mortuorum imagines forma iſta conſecrant, καὶ θεοὺς διὰ γραμμάτων ἐπονομάζουσι.

Lege plura de Simone & Menandro Samaritanis, & Marcione Pontico.

99. Qui nos occidunt & perſequuntur, eos οὐ μόνον οὐ μισοῦμεν, ἀλλ' ἐλεοῦντες μεταθέσθαι πεῖσαι βουλόμεθα: οὐ γὰρ δεδοίκαμεν θάνατον quo ab ærumnis hujus vitæ liberemur.

Fol 72.

100. Οὐκ ἄλλο τι ἀγωνίζονται οἱ λεγόμενοι δαίμονες, ἢ ἀπάγειν τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τοῦ ποιήσαντος Θεοῦ, καὶ τοῦ πρωτογόνου αὐτοῦ Χριστοῦ.

Diaboli à DEO & Christo abducunt.

101. Quod Plato dixit, ὕλην ἄμορφον οὖσαν στρέψαντα τὸν Θεὸν κόσμον ποιῆσαι, à Moſe accepit Gen. 1. ὥστε λόγῳ Θεοῦ ἐκ τῶν ὑποκειμένων καὶ προδηλωθέντων διὰ Μωσέως γεγενῆσθαι τὸν πάντα κόσμον. Sic de Erebo poëtarum Moſes primus.

materiâ informi verſa.

102. Οὐ τὰ αὐτὰ οὖν ἡμεῖς ἄλλοις δοξάζομεν, ἀλλ' οἱ πάντες τὰ ἡμέτερα μιμούμενοι λέγουσι. Apud nos hæc audire & diſcere licet, παρὰ τῶν οὐδὲ τοὺς χαρακτῆρας τῶν στοιχείων ἐπισταμένων, ἰδιωτῶν μὲν καὶ βαρβάρων τὸ φθέγμα, σοφῶν δὲ καὶ πιστῶν τὸν νοῦν ὄντων, καὶ πηρῶν, καὶ χήρων τινῶν τὰς ὄψεις: ὡς συνεῖναι οὐ σοφίᾳ ἀνθρωπείᾳ ταῦτα γεγονέναι, ἀλλὰ δυνάμει Θεοῦ λέγεσθαι.

Fol. 73.

103. Agit deinceps de conventibus, ceremoniis & ritibus Chriſtianorum, quos etjam ejusmodi eſſe affirmat, ut nihil ſit quod pœnam mereatur.

104. Ὅσοι ἂν πεισθῶσι καὶ πιστεύωσιν ἀληθῆ ταῦτα τὰ ὑφ' ἡμῶν διδασκόμενα καὶ λεγόμενα εἶναι, καὶ βιοῦν οὕτως δύνασθαι ὑπισχνῶνται, εὔχεσθαί τε καὶ αἰτεῖν νηστεύοντες παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν προημαρτημένων ἄφεσιν διδάσκονται, ἡμῶν συνευχομένων καὶ συννηστευόντων αὐτοῖς: ἔπειτα ἄγονται ὑφ' ἡμῶν ἔνθα ὕδωρ ἐστὶ, καὶ τρόπον ἀναγεννήσεως, ὃν καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἀνεγεννήθημεν, ἀναγεννῶνται. Ἐπ' ὀνόματος γὰρ τοῦ πατρὸς

De modo initiatiõis ſeu dicandi ſe Deo. Preces. Ieiunium. Baptiſmꝰ & regeneratio.

τῶν ὅλων, καὶ δεσπότου Θεοῦ, καὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ καὶ πνεύματος ἁγίου τὸ ἐν τῷ ὕδατι τότε λουτρὸν ποιοῦνται. Dixit etenim Chriſtus: Ἂν μὴ ἀναγεννηθῆτε, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Ioh. 3. Eſa. 1.

Fol 74.

Ratio neceſsitatis baptiſmi. Peccatum & corruptio originalis.

105. Priorem nativitatem noſtram ignoramus, ſecundum quam κατ' ἀνάγκην γεγεννήμεθα ἐξ ὑγρᾶς σπορᾶς κατὰ μίξιν τὴν τῶν γονέων πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἐν ἔθεσι φαύλοις καὶ πονηραῖς ἀνατροφαῖς γεγόναμεν.

Lavacrum baptiſmi in nomine Trinitatis ut filii Dei fiant.

106. Ne igitur perpetuo ἀνάγκης καὶ ἀγνοίας τέκνα μένωμεν, ἀλλὰ προαιρέσεως καὶ ἐπιστήμης, ἀφέσεώς τε ἁμαρτιῶν, ὑπὲρ ὧν προημάρτομεν, τύχωμεν ἐν τῷ ὕδατι: ἐπονομάζεται τῷ ἑλομένῳ ἀναγεννηθῆναι καὶ μετανοήσαντι ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις, τὸ τοῦ πατρὸς τῶν ὅλων καὶ δεσπότου Θεοῦ ὄνομα.

107. Hoc autem nomen ſolum λουσόμενον ἄγοντες ἐπὶ τὸ λουτρὸν invocamus. Ὄνομα γὰρ τῷ ἀῤῥήτῳ Θεῷ οὐδεὶς ἔχει εἰπεῖν: εἰ δέ τις τολμήσειεν εἶναι λέγειν, μέμηνε τὴν ἄσωτον μανίαν.

Baptiſmus vocatur illuminatio. Fit etiam Baptiſmus in nomine Chriſti crucifixi & Spiritus ſancti.

108. Καλεῖται δὲ τοῦτο τὸ λουτρὸν φωτισμὸς, ὡς φωτιζομένων τὴν διάνοιαν τῶν ταῦτα μανθανόντων,

109. Καὶ ἐπ' ὀνόματος Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ σταυρωθέντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ ἐπ' ὀνόματος πνεύματος ἁγίου, ὃ διὰ τῶν προφητῶν προεκήρυξε κατὰ τὸν Ἰησοῦν πάντα, ὁ φωτιζόμενος λούεται.

110. Hanc lavationem cum audiſſent dæmones per Prophetas promulgatam, effecerunt ut & in delubra eorum ingreſſuri, & ad ipſos acceſſuri, & ſacra facturi, ſe ipſos aquæ aſperſione luſtrarent, quin toto quoq; corpore lavarentur prodeuntes, priusquam ad templa, ubi illi collocati ſunt, veniant.

111. Quemadmodum & illud, quod fana illorum ingredientes calceos deponunt, & idem facere cultores eorum ſacerdotes jubent, per imitationẽ hiſtoriæ in Exo-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

in Exodo inſtituerunt, ubi ἐν ἰδέᾳ πυρὸς ἐκ βάτου προσωμίλησεν Μωσεῖ ὁ ἡμέτερος χριστὸς, καὶ εἶπεν: ὑπόλυσαι τὰ ὑποδήματά σου καὶ προσελθὼν ἄκουσον.

Vide porro de illa hiſtoria.

112. Ἰουδαῖοι πάντες καὶ νῦν διδάσκουσι τὸν ἀνωνόμαστον Θεὸν λελαληκέναι τῷ μωσεῖ.

113. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ὁ υἱὸς αὐτοῦ; καὶ ἄγγελος δὲ καλεῖται καὶ ἀπόστολος: αὐτὸς γὰρ ἀπαγγέλλει, ὅσα δεῖ γνωσθῆναι, καὶ ἀποστέλλεται μηνύσων ὅσα ἀγγέλλεται.

Fol. 75. Math. 10. v. 40.

114. Hic idem ἐν ἰδέᾳ πυρὸς ποτὲ φανείς, ποτὲ δὲ καὶ ἐν εἰκόνι ἀσωμάτων: νῦν δὲ διὰ θελήματος Θεοῦ ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπείου γένους ἄνθρωπος γενόμενος ὑπέμεινε, καὶ παθεῖν ὅσα αὐτὸν ἐνήργησαν οἱ δαίμονες διατεθῆναι ὑπὸ τῶν ἀνοήτων Ἰουδαίων.

Filius Dei olim in forma igniſ et aliis: nunc aſſumpta carne apparuit.

115. Judæi cū haberent ῥητῶς εἰρημένον in Moſis commentariis: καὶ ἐλάλησεν ἄγγελος τοῦ Θεοῦ τῷ μωσεῖ ἐν πυρὶ φλογὸς ἐν βάτῳ καὶ εἶπεν: Ἐγώ εἰμι ὁ ὤν, ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ, existimaverunt tamē ſemper τὸν πατέρα τῶν ὅλων λελαληκέναι τῷ μωσεῖ, cum tamen is qui Moſi loquebatur Filius Dei eſſet, qui & Angelus & Apoſtolus cognominatus eſt: Ideoq; δικαίως ἐλέγχονται διὰ τοῦ προφητικοῦ πνεύματος, καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ χριστοῦ, ὡς οὔτε τὸν πατέρα οὔτε τὸν υἱὸν ἔγνωσαν.

ζωπάγματι.

Filius Dei cum Moſe in rubo locutus, eſt.

Eſa. 1.

116. Οἱ γὰρ τὸν υἱὸν πατέρα φάσκοντες εἶναι ἐλέγχονται, μήτε τὸν πατέρα ἐπιστάμενοι μηθ' ὅτι ἐστὶν υἱὸς τῷ πατρὶ τῶν ὅλων γινώσκοντες, ὃς καὶ λόγος πρωτότοκος ὢν τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸς ὑπάρχει.

Qui filium patrem dicunt, nec patrem nec filium agnoſcunt

117. Filius Dei ἄνθρωπος γενόμενος, καὶ ἐξουθενηθῆναι καὶ παθεῖν ὑπέμεινεν, ἵνα ἀποθανὼν καὶ ἀναστὰς νικήσῃ τὸν θάνατον.

118. Τὸ δὲ εἰρημένον ἐκ βάτου· Ἐγώ εἰμι ὁ ὤν, ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ, καὶ ὁ Θεὸς τῶν πατέρων σου, σημαντικὸν τοῦ καὶ ἀποθανόντας ἐκείνους μένειν καὶ εἶναι αὐτοῦ τοῦ χριστοῦ ἀνθρώπους.

Fol. 76. & 77.

119. Lege, quæ conjicit de Perſephone ſeu Proſerpina puella Jovis filia, cujus ſimulacrum ad aquarum

fontes

fontes erigebatur, ad imitationem Spiritus Dei, qui à Moſe ſuper aquam latus ſcribitur, excogitata: ut & de Minerva non ex concubitu genita, quia DEus ἐννοηθεὶς διὰ λόγου mundum feciſſe narratur, ὡς τὴν πρώτην ἔννοιαν ἔφασαν τὴν Ἀθηνᾶν.

Redit ad inſtituta & ritus Chriſtianorum. Baptiſatus deducitur ad conventus Chriſtianorum

120. Μετὰ τὸ οὕτως λοῦσαι τὸν πεπεισμένον καὶ συγκατατεθειμένον ἐπὶ τοὺς λεγομένους ἀδελφοὺς ἄγομεν, ἔνθα συνηγμένοι εἰσὶ κοινὰς εὐχὰς ποιησόμενοι, ὑπέρ τε ἑαυτῶν, καὶ τοῦ φωτισθέντος, καὶ ἄλλων πανταχοῦ πάντων εὐτόνως, ὅπως καταξιωθῶμεν τὰ ἀληθῆ μαθόντες καὶ δι' ἔργων ἀγαθοὶ πολιτευταὶ καὶ φύλακες τῶν ἐντεταλμένων εὑρεθῆναι, ὅπως τὴν αἰώνιον σωτηρίαν σωθῶμεν.

Fiunt hi diebus Solis.

121. Etenim τῇ τοῦ ἡλίου λεγομένῃ ἡμέρᾳ πάντων κατὰ πόλεις ἢ ἀγροὺς μενόντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέλευσις γίνεται.

Cur diebus Solis conventus ſuos Chriſtiani celebrent.

122. Τὴν δὲ τοῦ ἡλίου ἡμέραν κοινῇ πάντες τὴν συνέλευσιν ποιούμεθα, ἐπειδὴ πρώτη ἐστὶν ἡμέρα, ἐν ᾗ ὁ Θεὸς τὸ σκότος καὶ τὴν ὕλην τρέψας κόσμον ἐποίησε, καὶ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ἡμέτερος σωτὴρ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐκ νεκρῶν ἀνέστη: τῇ γὰρ πρὸ τῆς κρονικῆς ἐσταύρωσαν αὐτὸν, καὶ τῇ μετὰ τὴν κρονικὴν, ἥτις ἐστὶν ἡλίου ἡμέρα, φανεὶς τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ μαθηταῖς, ἐδίδαξε ταῦτα, ἅπερ εἰς ἐπίσκεψιν καὶ ὑμῖν ἀνεδώκαμεν.

In Chriſtianorum cœtibus leguntur primum libri biblici.

123. Ubi convenimus, τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν ἀποστόλων, ἢ τὰ συγγράμματα τῶν προφητῶν ἀναγινώσκεται μέχρις ἐγχωρεῖ.

Deinde præfectus cœtus adhortationem inſtituit.

124. Εἶτα παυσαμένου τοῦ ἀναγινώσκοντος ὁ προεστὼς διὰ λόγου τὴν νουθεσίαν καὶ πρόκλησιν τῆς τῶν καλῶν τούτων μιμήσεως ποιεῖται.

Fiunt preces.

125. Ἔπειτα ἀνιστάμεθα κοινῇ πάντες, καὶ εὐχὰς πέμπομεν: παυσάμενοι τῶν εὐχῶν ἀλλήλους φιλήματι ἀσπαζόμεθα.

Oſculum.

126. Ἔπειτα παυσαμένων ἡμῶν τῆς εὐχῆς, προσφέρεται τῷ προεστῶτι τῶν ἀδελφῶν ἄρτος καὶ ποτήριον ὕδατος καὶ κράματος (ἄρτος καὶ οἶνος καὶ ὕδωρ.)

127. Καὶ

127. Καὶ ὁ προεστὼς λαβὼν αἶνον καὶ δόξαν καὶ εὐχὰς τῷ πατρὶ τῶν ὅλων διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, ὅση δύναμις αὐτῷ, ἀναπέμπει, καὶ εὐχαριστίαν ὑπὲρ τοῦ κατηξιῶσθαι τούτων παρ' αὐτοῦ ἐπὶ πολὺ ποιεῖται.

Recitatur hymnus, precatio, gratiarum actio &c.

128. Οὗ συντελέσαντος τὰς εὐχὰς καὶ τὴν εὐχαριστίαν, πᾶς ὁ παρὼν λαὸς ἐπευφημεῖ λέγων Ἀμήν. Τὸ δὲ Ἀμὴν τῇ Ἑβραΐδι φωνῇ τὸ Γένοιτο σημαίνει.

Populus addit Amen.

129. Εὐχαριστήσαντος δὲ τοῦ προεστῶτος, καὶ ἐπευφημήσαντος παντὸς τοῦ λαοῦ οἱ καλούμενοι παρ' ἡμῖν διάκονοι διδόασιν ἑκάστῳ τῶν παρόντων μεταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ εὐχαριστηθέντος ἄρτου καὶ οἴνου καὶ ὕδατος καὶ τοῖς οὐ παροῦσιν ἀποφέρουσι.

Datur præſentib. de Elementis benedictis

130. Sic igitur ἡ διάδοσις καὶ ἡ μετάληψις ἀπὸ τῶν εὐχαριστηθέντων ἑκάστῳ γίνεται, καὶ τοῖς οὐ παροῦσι διὰ τῶν διακόνων πέμπεται.

Ad abſentes diaconi deferunt.

131. Καὶ ἡ τροφὴ αὕτη καλεῖται παρ' ἡμῖν εὐχαριστία, ἧς οὐδενὶ ἄλλῳ μετασχεῖν ἐξόν ἐστιν, ἢ τῷ πιστεύοντι ἀληθῆ εἶναι τὰ δεδαγμένα ὑφ' ἡμῶν, καὶ λουσαμένῳ τὸ ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς ἀναγέννησιν λουτρὸν, καὶ οὕτως βιοῦντι ὡς ὁ Χριστὸς παρέδωκεν.

Hæc paſtio vocatur Euchariſtia.

132. Οὐ γὰρ ὡς κοινὸν ἄρτον, οὐδὲ κοινὸν πόμα, ταῦτα λαμβάνομεν, ἀλλ' ὃν τρόπον διὰ λόγου Θεοῦ σαρκοποιηθεὶς Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, καὶ σάρκα καὶ αἷμα ὑπὲρ σωτηρίας ἡμῶν ἔσχεν, οὕτως καὶ τὴν δι' εὐχῆς λόγου τοῦ παρ' αὐτοῦ εὐχαριστηθεῖσαν τροφὴν, ἐξ ἧς αἷμα καὶ σάρκες κατὰ μεταβολὴν τρέφονται ἡμῶν, ἐκείνου τοῦ σαρκοποιηθέντος Ἰησοῦ καὶ σάρκα καὶ αἷμα ἐδιδάχθημεν εἶναι.

Non eſt communis panis aut potus, ſed caro et ſanguis Chriſti pro nobis incarnati &c.

133. Οἱ γὰρ ἀπόστολοι ἐν τοῖς γενομένοις ὑπ' αὐτῶν ἀπομνημονεύμασιν, ἃ καλεῖται εὐαγγέλια, οὕτως παρέδωκαν, ἐντετάλθαι αὐτοῖς τὸν Ἰησοῦν λαβόντα ἄρτον εὐχαριστήσαντα εἰπεῖν, τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἀνάμνησίν μου, τουτέστι τὸ σῶμά μου. Καὶ τὸ ποτήριον ὁμοίως λαβόντα καὶ εὐχαριστήσαντα εἰ-

Sicut patet ex Evangeliſtarum ſcriptis cœnæ ſacræ inſtitutio.

πεῖν,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

nem deſcribentibus.

πεῖν, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου: καὶ μόνοις αὐτοῖς μεταδοῦναι.

Simile quid in myſteriis Mitræ.

134. Ὅπερ καὶ ἐν τοῖς τοῦ μίθρα μυστηρίοις παρέδωκαν γίνεσθαι μιμησάμενοι οἱ πονηροὶ δαίμονες, ubi etjam ἄρτος καὶ ποτήριον ὕδατος τίθεται ἐν ταῖς τοῦ μυουμένου τελεταῖς μετ' ἐπιλόγων τινῶν.

135. Μετὰ ταῦτα λοιπὸν ἀεὶ τούτων ἡμεῖς ἀλλήλους ἀναμιμνήσκομεν.

Divitum voluntaria liberalitas in egenos.

136. Οἱ εὐποροῦντες δὲ καὶ βουλόμενοι, κατὰ προαίρεσιν ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ὃ βούλεται δίδωσι, καὶ τὸ συλλεγόμενον παρὰ τῷ προεστῶτι ἀποτίθεται, καὶ αὐτὸς ἐπικουρεῖ ὀρφανοῖς τε καὶ χήραις, καὶ τοῖς διὰ νόσον, ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν λειπομένοις, καὶ τοῖς ἐν δεσμοῖς οὖσι, καὶ τοῖς παρεπιδήμοις οὖσι ξένοις, καὶ ἁπλῶς πᾶσι τοῖς ἐν χρείᾳ οὖσι κηδεμὼν γίνεται.

137. Sic itaq; οἱ ἔχοντες τοῖς λειπομένοις πᾶσιν ἐπικουροῦμεν, καὶ σύνεσμεν ἀλλήλοις ἀεί.

138. Ἐπὶ πᾶσί τε οἷς προσφερόμεθα εὐλογοῦμεν τὸν ποιητὴν τῶν πάντων διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ πνεύματος ἁγίου.

139. Sequitur concluſio Apologiæ ſeu peroratio, qua & ſtatum cauſæ repetit, non eſſe afficiendos ſupplicio Chriſtianos, qui nihil iniqui per injuriam admiſerunt, & argumenta ſubjicit à pœna ſubſecutura iniquum judicium, tum à decretis & reſcriptis Imperatorum.

Fol 78.

Si fabulæ videntur, contemnite ſanè ut fabulas: innocentes autem ne occidite: aliàs Dei iudicium non effugietis.

140. Si vobis hæc rationi & veritati conſentanea eſſe videntur, in precio illa habete: εἰ δὲ λῆρος ὑμῖν δοκεῖ, ὡς ληρωδῶν πραγμάτων καταφρονήσατε, καὶ μὴ ὡς κατ' ἐχθρῶν κατὰ τῶν μηδὲν ἀδικούντων θάνατον ὁρίζετε.

141. Προλέγομεν ὑμῖν ὅτι οὐκ ἐκφεύξεσθαι τὴν ἐσομένην τοῦ Θεοῦ κρίσιν, ἐὰν ἐπιμένητε τῇ ἀδικίᾳ, καὶ ἡμεῖς ἐπιβοήσομεν: ὁ φίλον τῷ Θεῷ τοῦτο γενέσθω.

142. Lege Epiſt. Adri. Anton. Pii, Ant. Philos. &c.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Progymnaſmatum
Theologicorum
DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacro-
ſancti miniſterii in dictis Duca-
tibus candidatis &
membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum
AGON SPECIALIS XXIII
quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit
Georgius Gerhardi à Sacellanatu Apen-
radenſi vocatus ad Paſtoratum in Lu-
gum Præfecturæ Tunderenſis.

M DC VII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

EX DIALOGO JUSTINI CUM TRYPHONE JUDÆO DE VEritate Chriſtianæ religionis ad M. Pompejum Agon primus.

F.167. Loquitur de Philoſophis & habitu Philoſophico.

1. Οὐ δεῖ καταφρονεῖν οὐδὲ ἀμελεῖν τῶν περικειμένων τόδε τὸ σχῆμα, ἀλλ' ἐκ παντὸς φιλοφρονεῖσθαι, προσομιλεῖν τε αὐτοῖς, εἴ τι ὄφελος ἐκ τῆς συνουσίας γένοιτο: ἀμφοτέροις δὲ ἀγαθόν ἐστι, κἂν θάτερος ᾖ ὠφελημένος.

2. Τοῦτο ἔργον ἐστὶ φιλοσοφίας ἐξετάζειν περὶ τοῦ θείου.

Philoſophorum errores de Deo & providentia.

3. Sunt autem inter Philoſophos, οἱ οὐδὲ τούτου πεφροντίκασιν, εἴτε εἷς εἴτε καὶ πλείους εἰσὶ θεοὶ, καὶ εἴτε προνοοῦσιν ἡμῶν ἑκάστου, εἴτε καὶ οὔ, ὡς μηδὲν πρὸς εὐδαιμονίαν τῆς γνώσεως ταύτης συντελούσης: ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς ἐπιχειροῦσι πείθειν, ὡς τοῦ μὲν σύμπαντος, καὶ αὐτῶν τῶν γενῶν καὶ εἰδῶν ἐπιμελεῖ-
F.168. ται Θεὸς, ἐμοῦ δὲ καὶ σοῦ οὐκ ἔτι καὶ τοῦ καθέκαστα, ἐπεὶ οὐδ' ἂν ηὐχόμεθα αὐτῷ δι' ὅλης νυκτὸς καὶ ἡμέρας.

Veræ hæc eſt Chriſtianæ Philoſophiæ laus.

4. Ἔστι τῷ ὄντι φιλοσοφία μέγιστον κτῆμα, καὶ τιμιώτατον Θεῷ, ᾧ τε προσάγει καὶ συνίστησιν ἡμᾶς μόνη, καὶ ὅσιοι ὡς ἀληθῶς οὗτοί εἰσιν, οἱ φιλοσοφίᾳ τὸν νοῦν προσεσχηκότες: τί ποτε δέ ἐστι φιλοσοφία, καὶ οὗ χάριν κατεπέμφθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς πολλοὺς λέληθεν.

5. Lege de origine factionum inter Philoſophos,
F.169. quorum alii Theoretici, alii Stoici, alii Peripatetici, alii Pythagorici, alii Platonici nominantur, & quid Juſtino ordine quamlibet ſectam accedenti & pertentanti occurrerit.

F.170. 6. Lege item perpulchra, quomodo Juſtinus cum
171. diu in Philoſophiâ humanâ fuiſſet verſatus, à ſene quodam venerando et gravi in loco ſolitario ad amorem & ſtudium ſcriptorum Propheticorum & ſacrarum

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

rum literarum fuerit perductus, cognita Philophiæ profanæ imperfectione & inconſtantia.

7. Τίνα λόγον ἔχει σῶμα οὕτω στερεὸν καὶ ἀντιτυπίαν ἔχον καὶ σύνθετον, καὶ ἀλλοιούμενον, καὶ φθίνον, καὶ γινόμενον ἑκάστης ἡμέρας, μὴ ἀπ' ἀρχῆς τινὸς ἡγεῖσθαι γεγονέναι; F. 172.

Contra mundi æternitatem καὶ μετεμψυχωσίαν.

8. Affirmo animas non mori, ſed τὰς μὲν τῶν εὐσεβῶν ἐν κρείττονί ποι χώρῳ μένειν, τὰς δὲ ἀδίκους καὶ πονηρὰς ἐν χείρονι, τὸν τῆς κρίσεως ἐκδεχομένας χρόνον.

9. Μόνος ἀγέννητος καὶ ἄφθαρτος ὁ Θεὸς, καὶ διὰ τοῦτο Θεός ἐστι: τὰ δὲ λοιπὰ πάντα μετὰ τοῦτον γεννητὰ καὶ φθαρτά.

Solus Deus æternus.

10. Οὐδὲν ἐμοὶ μέλει Πλάτωνος, οὐδὲ Πυθαγόρου, οὐδὲ ἁπλῶς οὐδενὸς ὅλως, τὸ γὰρ ἀληθὲς οὕτως ἔχει.

Amicus Plato &c.

11. Animæ οὐ δι' αὑτῆς ἐστὶ τὸ ζῆν ὡς τοῦ Θεοῦ.

12. Ἄνθρωπος οὐ διὰ παντὸς ἔστιν, οὐδὲ σύνεστιν ἀεὶ τῇ ψυχῇ τὸ σῶμα, ἀλλ' ὅτε ἂν δέῃ λυθῆναι τὴν ἁρμονίαν ταύτην, καταλείπει ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν. F. 173.

Homo mortalis.

13. Sacri ſcriptores μόνοι τὸ ἀληθὲς καὶ εἶδον καὶ ἐξεῖπον ἀνθρώποις, μήτ' εὐλαβηθέντες, μήτε δυσωπηθέντες τινὰ, μὴ ἡττημένοι δόξης, ἀλλὰ μόνα ταῦτα εἰπόντες, ἃ ἤκουσαν, καὶ ἃ εἶδον, ἁγίῳ πληρωθέντες πνεύματι: συγγράμματα δὲ αὐτῶν ἔτι καὶ νῦν διαμένει, καὶ ἔστιν ἐντυχόντα τούτοις πλεῖστον ὠφεληθῆναι, καὶ περὶ ἀρχῶν, καὶ περὶ τέλους, καὶ ὧν χρὴ εἰδέναι τὸν φιλόσοφον πιστεύσαντα ἐκείνοις.

Commendatio autorum & ſcriptorum ſacrorum.

14. Οὐ μετὰ ἀποδείξεως πεποίηνται τότε τοὺς λόγους, ἅτε ἀνωτέρω πάσης ἀποδείξεως ὄντες ἀξιόπιστοι μάρτυρες τῆς ἀληθείας: τὰ δὲ ἀποβάντα καὶ ἀποβαίνοντα ἐξαναγκάζει συντίθεσθαι τοῖς λελαλημένοις δι' αὐτῶν; καί τοιγε καὶ διὰ τὰς δυνάμεις, ἃς ἐπετέλουν πιστεύεσθαι δίκαιοι ἦσαν.

Certitudo librorum biblicorum.

15. Prophetæ τὸν ποιητὴν τῶν ὅλων Θεὸν καὶ πατέρα ἐδόξαζον, καὶ τὸν παρ' αὐτοῦ Χριστὸν υἱὸν αὐτοῦ κατήγγελλον, ὅπερ οἱ ἀπὸ τοῦ πλάνου καὶ ἀκαθάρτου πνεύματος ἐμπιπλάμενοι ψευδοπροφῆται οὔτε ἐποίησαν, οὔτε ποιοῦσιν, ἀλλὰ δυνά-

Antitheſis verorum & falſorum Prophetarum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

μεις τινὰς ἐνεργεῖν εἰς κατάπληξιν τῶν ἀνθρώπων τολμῶσι, καὶ τὰ τῆς πλάνης πνεύματα καὶ δαιμόνια δοξολογοῦσιν.

Dei donum ſpiritualium intellectus.

16. Εὔχου δέ σοι πρὸ πάντων φωτὸς ἀνοιχθῆναι πύλας: οὐ γὰρ συνοπτὰ, οὐδὲ συννοητὰ πᾶσιν ἐστὶν, εἰ μὴ τῷ Θεὸς δῷ συνιέναι καὶ ὁ Χριστὸς αὐτοῦ.

Effectus colloquii Iuſtini cum ſene.

F.174.

17. Ἐμοῦ παραχρῆμα πῦρ ἐν τῇ ψυχῇ ἀνήφθη, καὶ ἔρως ἔχει με τῶν προφητῶν, καὶ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵ εἰσι Χριστοῦ φίλοι· διαλογιζόμενός τε πρὸς ἐμαυτὸν τοὺς λόγους αὐτοῦ, ταύτην μόνην εὕρισκον φιλοσοφίαν ἀσφαλῆ τε καὶ σύμφορον: οὕτως δὴ καὶ διὰ ταῦτα φιλόσοφος ἐγώ.

18. Οἱ τοῦ Σωτῆρος λόγοι δέος τι ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἱκανοὶ δυσωπῆσαι τοὺς ἐκτρεπομένους τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ, ἀνάπαυσίς τε ἡδίστη γίνεται τοῖς ἐκμελετῶσιν αὐτούς.

19. Docuit in hactenus præmiſsis Juſtinus, ex Philoſophia humana nihil certi de DEO & rebus divinis diſci poſſe: Solam vero Chriſtianam Philoſophiam ejusmodi eſſe, ex qua rerum divinarum cognitio ſit haurienda, cui quoq; totum ſe manciparit, poſtquam Philoſophorum ſectas diu ſed fruſtra adiiſſet.

20. Hortatur igitur in ſequentibus Tryphonem Judæum, ſi de ſalute ſua ſit ſolicitus, ut Chriſtum DEI agnoſcat, atq; in eo perfectionem & beatitudinem veram conſectetur.

Rident Iudæi Iuſtinum Chriſti religionem prædicantem, atq; ad eam exhortantem.

21. Quæ cum dixiſſet Juſtinus οἱ μὲν τοῦ Τρύφωνος ἀνεγέλασαν, ipſeq; Tryphon ὑπομειδιάσας Juſtinum à Chriſtianiſmo retrahere conatur inquiens: ἄμεινον ἦν, φιλοσοφεῖν ἔτι σε τὴν Πλάτωνος ἢ ἄλλου του φιλοσοφίαν, ἀσκοῦντα καρτερίαν καὶ ἐγκράτειαν καὶ σωφροσύνην, ἢ λόγοις ἐξαπατηθῆναι ψεύδεσι, καὶ ἀνθρώποις ἀκολουθῆσαι οὐδενὸς ἀξίοις. Μένοντι γάρ σοι ἐν ἐκείνῳ τῷ τῆς φιλοσοφίας τρόπῳ, καὶ ζῶντι ἀμέμπτως, ἐλπὶς ὑπελείπετο ἀμείνονος μοίρας:

κατα-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

καταλιπόντι δε τὸν Θεὸν, καὶ εἰς ἄνθρωπον ἐλπίσαντι ποία ἔτι περιλείπεται σωτηρία;

22. Suum deinde Juſtino Tryphon conſilium ſubjicit, quid ipſum, ut beatus exiſtat, facere conveniat, ubi habes deſcriptionem totius religionis Judaicæ: Ει ἐμοῦ θέλεις ἀκοῦσαι, πρῶτον μὲν περιτεμοῦ, εἶτα φύλαξον ὡς νενόμισται τὸ σάββατον, καὶ τὰς ἑορτὰς, καὶ τὰς νουμηνίας τοῦ Θεοῦ, καὶ ἁπλῶς τὰ ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένα πάντα ποίει, καὶ τότε σοι ἴσως ἔλεος ἔσται παρὰ Θεοῦ.

23. De Meſsia autem Judæorum ſententiam ita exprimit: Χριστὸς δὲ εἰ καὶ γεγένηται καὶ ἔστι που, ἄγνωστός ἐστι, καὶ οὐδὲ αὐτός πω ἑαυτὸν ἐπίσταται, οὐδὲ ἔχει δύναμίν τινα, μέχρις ἂν ἐλθὼν Ηλίας χρίσῃ αὐτὸν, καὶ φανερὸν πᾶσι ποιήσῃ. ὑμεῖς δὲ ματαίαν ἀκοὴν παραδεξάμενοι Χριστὸν ἑαυτοῖς τινὰ ἀναπλάσσετε, καὶ αὐτοῦ χάριν τὰ νῦν ἀσκόπως ἀπόλλυσθε.

24. Itaq; Juſtinus prolixè tum de ceremoniis legalibus veteris Teſtamenti, tum de Chriſti perſona & officio agens, docet non per illas, ſed per ſolum JEſum Nazarenum, quem totum vetus teſtamentum ſpectarit, æternam ſalutem contingere.

25. Chriſtiani nequaquam ſeducti ſunt, nec vanis fabulis fidem habuerunt, οὐδὲ ἀναποδείκτοις λόγοις, ἀλλὰ μεστοῖς πνεύματος θείου, καὶ δυνάμει βρύουσι καὶ τεθηλόσι χάριτι.

26. Non habet Tryphon in Chriſtianis quod reprehendat, præterquā quod ex præſcripto legis non vivunt, neq; carne circūciduntur, neq; ut ipſi, ſabbata et ferias agunt, & diſciplinæ atq; ſententiæ Chriſtianæ addicti ſunt: quod vero à calamitatorib. ſpargebatur, illos homines vorare, & poſt epulum lucernis extin- F. 175.

ctis nefario promiſcuè concubitu involvi, οὐ πιστεῦσαι ἄξιον fatetur.

27. Summa objectionis Tryphonis adverſus Chriſtianos hæc fere eſt: illos de vera religione falſo gloriari, ut qui teſtamentum & fœdus DEI parvipendant, & mandata de diebus feſtis, circumciſione &c. non ſervent, & in homine crucifixo ſpem collocent &c.

Tryphon ad Iuſtinum.

28. Υμῶν τὰ ἐν τῷ λεγομένῳ εὐαγγελίῳ παραγγέλματα θαυμαστὰ οὕτως καὶ μεγάλα ἐπίσταμαι εἶναι, ὡς ὑπολαμβάνειν μηδένα δύνασθαι φυλάξαι αὐτά.

Chriſtiani inſtitutis externis nihil differunt à gentibus.

Vrget mandatum de circumciſione. Gen. 17.

29. Εκεῖνο δὲ ἀπορῦμεν μάλιστα, εἰ ὑμεῖς, εὐσεβεῖν λέγοντες, καὶ τῶν ἄλλων οἰόμενοι διαφέρειν, κατ' οὐδὲν αὐτῶν ἀπολείπεσθε, οὐδὲ διαλλάσσετε ἀπὸ τῶν ἐθνῶν τὸν ὑμέτερον βίον, ἐν τῷ μήτε τὰς ἑορτὰς, μήτε τὰ σάββατα τηρεῖν, μήτε τὴν περιτομὴν ἔχειν, καὶ ἔτι ἐπ' ἄνθρωπον σταυρωθέντα τὰς ἐλπίδας ποιόμενοι, ὅμως ἐλπίζετε τεύξεσθαι ἀγαθοῦ τινὸς παρὰ τῦ Θεοῦ, μὴ ποιοῦντες αὐτοῦ τὰς ἐντολὰς, imo ταύτης τῆς διαθήκης καταφρονήσαντες ἀμελεῖτε καὶ τῶν ἔπειτα, καὶ πείθειν ἡμᾶς ἐπιχειρεῖτε, ὡς εἰδότες τὸν Θεὸν, μηδὲν πράσσοντες, ὧν οἱ φοβῦμενοι τὸν Θεὸν.

30. Reſpondet deinceps Juſtinus ad quæſita & objecta, convenientiam Chriſtianæ & Judaicæ religionis oſtendens, quod videlicet etjam Chriſtiani unum Deum agnoſcant, in eo autem diſcrepent, quod Judæi per legem Moſis ejusq; ceremonias, quod impoſsibile ait, Chriſtiani autem per Chriſtum ſalutem ſperent.

F. 176.

31. Ουτε ἔσαι ποτὲ ἄλλος Θεὸς, οὔτε ἦν ἀπ' αἰῶνος, πλὴν τῦ ποιήσαντος καὶ διατάξαντος τόδε τὸ πᾶν, ὐδὲ ἄλλον μὲν ἡμῶν, ἄλλον δὲ ὑμῶν ἡγούμεθα Θεὸν, ἀλλ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν ἐξαγαγόντα τοὺς πατέρας ὑμῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐν χειρὶ κραταιᾷ

ταιᾷ καὶ βραχίονι ὑψηλῷ, οὐδ᾽ εἰς ἄλλον τινὰ ἠλπίκαμεν (οὐ γὰρ ἔστιν) ἀλλ᾽ εἰς τοῦτον, εἰς ὃν καὶ ὑμεῖς, τὸν Θεὸν τοῦ Αβραὰμ, καὶ Ισαάκ, καὶ Ιακὼβ.

32. Ηλπίσαμεν δὲ οὐ διὰ Μωσέως, οὐδὲ διὰ τοῦ νόμου, cum in ſcriptura prædictum ſit, ὅτι ἔσοιτο καὶ τελευταῖος νόμος, καὶ διαθήκη κυριωτάτη πασῶν, ἣν νῦν δέον φυλάσσειν πάντας ἀνθρώπους, ὅσοι τῆς τοῦ Θεοῦ κληρονομίας ἀντιποιοῦνται.

Novum Teſtamentum veteri abrogato prædictum.

33. Ο γὰρ ἐν χωρὴβ παλαιὸς ἤδη νόμος καὶ ὑμῶν μόνων: ὁ δὲ πάντων ἁπλῶς. νόμος δὲ κατὰ νόμον τεθεὶς, τὸν πρὸ αὐτοῦ ἔπαυσε, καὶ διαθήκη μετ᾽ ἔπειτα γενομένη τὴν προτέραν ὁμοίως ἔστησεν.

Lex in Horeb tantum Iudæorum, Chriſtus omnium æterna lex & lux. Ebr. 8.

34. Αἰώνιός τε ἡμῖν νόμος καὶ τελευταῖος ὁ χριστὸς ἐδόθη, καὶ ἡ διαθήκη πιστὴ, μεθ᾽ ἣν οὐ νόμος, οὐ πρόσταγμα, οὐκ ἐντολή. Huc vaticinia de nova lege & fœdere. Eſai. 51. Jerem. 31.

35. Ει οὖν ὁ Θεὸς διαθήκην καινὴν ἐκήρυξε μέλλουσαν διαταχθήσεσθαι, καὶ ταύτην εἰς φῶς ἐθνῶν, ὁρῶμεν δὲ καὶ πεπείσμεθα διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τοῦ σταυρωθέντος Ιησοῦ χριστοῦ ἀπὸ τῶν εἰδώλων καὶ τῆς ἄλλης ἀδικίας προσελθόντας τῷ Θεῷ, καὶ μέχρι θανάτου ὑπομένοντας τὴν ὁμολογίαν καὶ εὐσέβειαν ποιεῖσθαι, καὶ ἐκ τῶν ἔργων καὶ ἐκ τῆς παρακολουθούσης δυνάμεως συνίεναι πᾶσι δυνατὸν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ καινὸς νόμος, καὶ ἡ καινὴ διαθήκη, καὶ ἡ προσδοκία τῶν ἀπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν ἀναμενόντων τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀγαθά.

36. Ισραηλιτικὸν τὸ ἀληθινὸν, πνευματικὸν, καὶ Ιούδα γένος, καὶ Ιακὼβ, καὶ Ισαὰκ, καὶ Αβραὰμ τοῦ ἐν ἀκροβυστίᾳ ἐπὶ τῇ πίστει μαρτυρηθέντος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐλογηθέντος, καὶ πατρὸς πολλῶν ἐθνῶν κληθέντος ἡμεῖς ἐσμὲν, οἱ διὰ τούτου τοῦ σταυρωθέντος Χριστοῦ τῷ Θεῷ προσαχθέντες.

Chriſtiani verè genus & ſemen patriarcharum.

37. Increpat Judæos, quod novum hoc Dei teſtamentum ſpernant, neq; pœnitentiam agant, ſed aures obturatas, oculos non videntes, & cor incraſſatum retineant.

F. 177.

Evidentia novi teſtamenti.

38. Πάρεστιν ὁ νομοθέτης, καὶ οὐχ ὁρᾶτε: πτωχοὶ εὐαγγελίζονται, τυφλοὶ βλέπουσι, καὶ οὐ ζωίετε.

39. Δευτέρας ἤδη χρεία περιτομῆς, καὶ ὑμεῖς ἐπὶ τῇ σαρκὶ μέγα φρονεῖτε.

Quali ſabbato & azymis Iudæi utantur.

40. Σαββατίζειν ὑμᾶς ὁ καινὸς νόμος διαπαντὸς ἐθέλει, καὶ ὑμεῖς μίαν ἀργοῦντες ἡμέραν εὐσεβεῖν δοκεῖτε, μὴ νοοῦντες διατί ὑμῖν προσετάγη. Καὶ ἐὰν ἄζυμον ἄρτον φάγητε, πεπληρωκέναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ φατέ.

Sabbatum & emundationem qualem Deus requirat.

41. Οὐκ ἐν τούτοις εὐδοκεῖ κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν: Εἴ τις ἐστὶν ἐν ὑμῖν ἐπίορκος, ἢ κλέπτης, παυσάσθω. εἴ τις μοιχὸς, μετανοησάτω, καὶ σεσαββάτικε τὰ τρυφερὰ καὶ ἀληθινὰ σάββατα τοῦ Θεοῦ: εἴ τις καθαρὰς οὐκ ἔχει χεῖρας, λουσάσθω, καὶ καθαρός ἐστιν, πίστει, inquam, διὰ τοῦ αἵματος τοῦ
F. 178. Χριστοῦ, καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ὃς διὰ τοῦτο ἀπέθανεν, ut patet ex toto capite 53. Eſaiæ hic recitato.

Confer verſionem hanc cum aliis.

42. Τί ὄφελος ἐκείνου τοῦ βαπτίσματος, ὃ τὴν σάρκα καὶ μόνον τὸ σῶμα φαιδρύνει; βαπτίσθητε τὴν ψυχὴν ἀπὸ ὀργῆς, καὶ ἀπὸ πνεονεξίας, ἀπὸ φθόνου, ἀπὸ μίσους, καὶ ἰδοὺ τὸ σῶμα καθαρόν ἐστι. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ σύμβολον τῶν ἀζύμων, ἵνα μὴ τὰ παλαιὰ τῆς κακῆς ζύμης ἔργα πράττητε, ſed no-
F. 179. vitati vitæ ſtudendum, quam à vobis novus iſte legislator poſcit. Eſa. 55.

Duplex Chriſti adventus. Prior. Poſterior.

43. Hæc ipſa aliaq; à Prophetis prolata, deſignant, partim τὴν πρώτην παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾗ καὶ ἄτιμος καὶ ἀειδὴς καὶ θνητὸς φανήσεσθαι κεκηρυγμένος ἐστίν: partim τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν, ὅτε ἐν δόξῃ, καὶ ἐπάνω τῶν νεφελῶν παρέσται, καὶ ὄψεται ὁ λαὸς ὑμῶν, καὶ γνωριεῖ, εἰς ὃν ἐξεκέντησαν, ὡς εἷς τῶν δώδεκα προφητῶν καὶ Δανιὴλ προεῖπον καὶ εἰρημένοι εἰσι.

Zach. 12. Dan. 7.

Verum ieiunium. Eſa. 58.

44. Τὴν ἀληθινὴν τοῦ Θεοῦ νηστείαν μάθετε νηστεύειν, ὡς Ἠσαΐας φησὶν, ἵνα τῷ Θεῷ εὐαρεστῆτε.

F. 180.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

45. Περιτέμεσθε οὖν τὴν ἀκροβυστίαν τῆς καρδίας ὑμῶν, ὡς οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ διὰ πάντων τούτων τῶν λόγων ἀξιοῦσι. Deut. 10. Levit. 26.

46. Lege de horrendis pœnis Judæorum genti ob horrenda illorum ſcelera & inſatiabile adverſus Chriſtum & Chriſtianos odium, ſicuti dudum prædictum fuerat, immiſsis. vera cordis circumciſio. F. 181.

47. Etjam nos circumciſionem iſtam carnalem & ſabbatum & ferias cunctas celebrantes ſervaremus, niſi cauſa cognita nobis eſſet, quamobrem vobis ſolis hæc ſint imperata. Εἰ γὰρ ὑπομένομεν πάντα τὰ ἐξ ἀνθρώπων καὶ δαιμόνων φαύλων ἐνεργούμενα εἰς ἡμᾶς φέρειν, ὡς καὶ μέχρι τῶν ἀῤῥήτων θανάτου καὶ τιμωριῶν, εὐχόμενοι ἐλεηθῆναι καὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα διατιθέντας ἡμᾶς, καὶ μηδὲ μικρὸν ἀμείβεσθαι μηδένα βουλόμενοι, ὡς ὁ καινὸς νομοθέτης ἐκέλευσεν ἡμῖν, πῶς οὐχὶ καὶ τὰ μήδε βλάπτοντα ἡμᾶς, περιτομὴν σαρκικὴν λέγω καὶ σάββατα καὶ τὰς ἑορτὰς ἐφυλασσόμεν; F. 182.

Si omnia cruciatuum & ſuppliciorum genera toleramus, quidni etiam circumciſionem ſabbata et ſolennes ferias?

48. Ὑμεῖς μὲν οἱ τὴν σάρκα περιτετμημένοι χρήζετε τῆς ἡμετέρας περιτομῆς: ἡμεῖς δὲ ταύτην ἔχοντες οὐδὲν ἐκείνης δεόμεθα.

49. Si circumciſio adeo omnibus Deo placituris, ut putatis, eſſet neceſſaria, οὐκ ἂν ἀκρόβυστον ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν Ἀδὰμ, οὐδὲ ἐπέβλεψεν ἐπὶ τοῖς δώροις τοῦ ἐν ἀκροβυστίᾳ σαρκὸς προσενέγκαντος θυσίας Ἀβὲλ, οὐδ' ἂν εὐηρέστησεν ἐν ἀκροβυστίᾳ Ἐνὼχ, quem μετέθηκεν ὁ Θεός: Λὼτ ἀπερίτμητος ἐκ Σοδόμων ἐσώθη, αὐτῶν ἐκείνων τῶν ἀγγέλων αὐτὸν καὶ τοῦ κυρίου προπεμψάντων: Νῶε ἀρχὴ γένους ἅμα τοῖς τέκνοις ἀπερίτμητος εἰς τὴν κιβωτὸν εἰσῆλθεν: ἀπερίτμητος ἦν ὁ ἱερεὺς τοῦ ὑψίστου Μελχισεσὲκ, ᾧ καὶ δεκάτας προσφορὰς ἔδωκεν Ἀβραὰμ ὁ πρῶτος τὴν κατὰ σάρκα περιτομὴν λαβὼν, καὶ εὐλόγησεν αὐτόν, οὗ κατὰ τὴν τάξιν τὸν αἰώνιον ἱερέα ὁ Θεὸς καταστήσειν διὰ τοῦ Δαβὶδ μεμήνυκεν. F. 183.

Non circumciſi carne placuerunt Deo. Adam. Abel. Henoch. Loth. Noë. Melchiſedech.

50. Sic

50. Sic quoq; μὴ σαββατίσαντες οἱ προσωνομασμένοι πάντες δίκαιοι τῷ Θεῷ εὐηρέστησαν, καὶ μετ' αὐτοὺς Ἀβραὰμ, καὶ οἱ τούτου υἱοὶ ἅπαντες μέχρι μωυσέως.

Deus accommodat ſe ad populum Iſraëliticum.

51. Ὁ Θεὸς ἁρμοσάμενος πρὸς τὸν λαὸν ἐκεῖνον θυσίας φέρειν, ὡς πρὸς ὄνομα αὐτοῦ ἐνετείλατο, ἵνα μὴ εἰδωλολατρῆτε: καὶ σαββατίζειν ἡμῖν προστέταχεν, ἵνα μνήμην λαμβάνητε τοῦ Θεοῦ: βρωμάτων γὰρ τινῶν ἀπέχεσθαι προσέταξεν ὑμῖν, ἵνα καὶ ἐν τῷ ἐσθίειν καὶ πίνειν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχητε τὸν Θεὸν, εὐκατάφοροι ὄντες καὶ εὐχερεῖς πρὸς τὸ ἀφίστασθαι τῆς γνώσεως αὐτοῦ: Noë enim permiſſum erat πᾶν ἔμψυχον ἐσθίειν.

Lege reſp. ut olera herbæ Genes. 9. fuerit ne ante Moſen etiam carnium diſcrimen.

52. Etſi τὰ λάχανα τοῦ χόρτου διακρίνομεν, μὴ πάντα ἐσθίοντες, οὐ διὰ τὸ εἶναι αὐτὰ κοινὰ ἢ ἀκάθαρτα οὐκ ἐσθίομεν, ἀλλὰ ἢ διὰ τὸ πικρὰ, ἢ θανάσιμα, ἢ ἀκανθώδη: τῶν γὰρ γλυκέων πάντων, καὶ τροφιμωτάτων, καὶ καλλίστων, θαλασσίων τε καὶ χερσαίων ἐφιέμεθα καὶ μετέχομεν.

Quare non omnis generis oleribus & herbis homines veſcantur.

53. Quam non placuerint Deo oblationes ſine pœnitentia factæ vide ex Ezech. 20. Amos 5. Jerem. 7. Pſal. 50.

F. 184. F. 186. Eſai. 66.

54. Quemadmodum & templum, quod vocatur Hieroſolymitanum, Deus, οὐχ ὡς ἐνδεὴς ὢν, ὡμολόγησεν οἶκον αὐτοῦ ἢ αὐλὴν, ἀλλ' ὅπως καὶ κατὰ τοῦτο προσέχοντες αὐτῷ μὴ εἰδωλολατρῆτε.

Alias Deus non fuerit idem antes Moſen & poſt.

55. Ἐὰν δὲ ταῦτα οὕτως μὴ ὁμολογήσωμεν, συμβήσεται ἡμῖν εἰς ἄτοπα ἐμπίπτειν νοήματα, ὡς τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ μὴ ὄντος τοῦ κατὰ τὸν Ἐνὼχ, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας, οἱ μήτε περιτομὴν τὴν κατὰ σάρκα ἔχοντες, μήτε σάββατα ἐφύλαξαν, μήτε δὲ τὰ ἄλλα μωσέως ἐντειλαμένου ταῦτα ποιεῖν: ἢ τὰ αὐτὰ αὐτῶν δίκαια μὴ ἀεὶ πᾶν γένος ἀνθρώπων βεβουλῆσθαι πράσσειν, ἅπερ γελοῖα καὶ ἀνόητα ὁμολογεῖν φαίνεται.

Deus cum idem maneat pro-

56. Δι' αἰτίαν γὰρ τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων, τὸν αὐτὸν ὄντα ἀεὶ, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐντετάλθαι ὁμολογεῖν, καὶ

φιλάν-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

φιλάνθρωπον, καὶ προγνώστην, καὶ ἀνενδεῆ, καὶ δίκαιον, καὶ ἀγαθὸν ἀποφαίνειν ἐστίν.

pter hominum infirmitatem hæc inſtituit.

57. Εἰ πρὸ τοῦ Ἀβραὰμ οὐκ ἦν χρεία περιτομῆς, οὐδὲ πρὸ Μωυσέως σαββατισμοῦ, καὶ ἑορτῶν, καὶ προσφορῶν, οὐδὲ νῦν μετὰ τὸν κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ, δίχα ἁμαρτίας τῆς ἀπὸ γένους τοῦ Ἀβραὰμ παρθένου γεννηθέντα υἱὸν Θεοῦ Ἰησοῦν Χριστὸν ὁμοίως ἐστὶ χρεία.

58. Ipſe quoq; Abraham ἐν ἀκροβυστίᾳ ὤν, διὰ τὴν πίστιν, ἣν ἐπίστευσε τῷ Θεῷ ἐδικαιώθη καὶ εὐλογήθη, ὡς ἡ γραφὴ σημαίνει: τὴν δὲ περιτομὴν εἰς σημεῖον, ἀλλ' οὐκ εἰς δικαιοσύνην ἔλαβεν.

Abraham fide, non circumciſione iuſtus.

59. Καὶ τὸ μὴ δύνασθαι τὸ θῆλυ γένος τὴν σαρκικὴν περιτομὴν λαμβάνειν, δείκνυσιν, ὅτι εἰς σημεῖον ἡ περιτομὴ αὕτη δέδοται, ἀλλ' οὐχ ὡς ἔργον δικαιοσύνης. Τὰ γὰρ δίκαια καὶ ἐνάρετα ἅπαντα ὁμοίως καὶ τὰς θηλείας δύνασθαι φυλάσσειν ὁ Θεὸς ἐποίησεν.

Idem probatur fœminarum exemplo, quæ non poterant circumcidi.

60. Σχῆμα μὲν τὸ τῆς σαρκὸς ἕτερον καὶ ἕτερον ὁρῶμεν γεγενημένον ἄρρενος καὶ θηλείας, διὰ δὲ τοῦτο οὐδὲ δίκαιον οὐδὲ ἄδικον οὐδέτερον αὐτῶν ἐπιστάμεθα, ἀλλὰ δι' εὐσέβειαν καὶ δικαιοσύνην.

Mas et fœmina non ſexus diſcrimine ſed pietate coram Deo differunt.

61. Τὸ αἷμα τῆς περιτομῆς ἐκείνης κατήργηται, καὶ αἵματι σωτηρίῳ πεπιστεύκαμεν: ἄλλη διαθήκη τὰ νῦν, καὶ ἄλλος ἐξῆλθεν ἐκ Σιὼν νόμος Ἰησοῦς Χριστὸς πάντας τοὺς βουλομένους περιτέμνει, ἵνα γένηται ἔθνος δίκαιον, λαὸς φυλάσσων πίστιν, ἀντιλαμβανόμενος ἀληθείας, καὶ φυλάσσων εἰρήνην.

F. 187.

62. Δεῦτε σὺν ἐμοὶ πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν, οἱ θέλοντες τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλὴμ ἰδεῖν, δεῦτε πορευθῶμεν τῷ φωτὶ Κυρίου: ἀνῆκε γὰρ τὸν λαὸν αὐτοῦ, τὸν οἶκον Ἰακώβ: δεῦτε πάντα τὰ ἔθνη, συναχθῶμεν εἰς Ἱερουσαλὴμ τὴν μηκέτι πολεμουμένην διὰ τὰς ἀνομίας τῶν λαῶν.

Exhortatio ad excipiendū cum gaudio N. T.

63. Οἱ τὸν Χριστὸν διώξαντες, καὶ διώκοντες, καὶ μὴ μετανοοῦντες, οὐ κληρονομήσουσιν ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ οὐδέν, τὰ δὲ ἔθνη

F. 188.

Chriſtum reſipiſcen-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

tia ſuſcipientes etiam ſine ceremonialibus V. T. beati.

ἔθνη τὰ πιστεύσαντα εἰς αὐτὸν, καὶ μετανοήσαντα ἐφ᾽ οἷς ἥμαρτον, αὐτοὶ κληρονομήσουσι μετὰ τῶν πατριαρχῶν, καὶ τῶν προφητῶν, καὶ τῶν δικαίων, ὅσοι ἀπὸ Ἰακὼβ γεγέννηνται, εἰ καὶ μὴ σαββατίζουσι, μηδὲ περιτέμνονται, μηδὲ τὰς ἑορτὰς φυλάσσουσι &c.

F. 189.

64. Dicite mihi, cur DEus Sabbato non tantum ſacra fieri, ſed & circumciſionem (ſi ſcilicet octavus eſſet infantis dies) adminiſtrari voluerit, ſi ſabbati obſervatio adeo præcisè ad ſalutem eſt neceſſaria, uti quidem vos vultis.

Tryphon: ſic ipſi fuit viſum.

65. Τοῦτο (ὅτι ἔδοξεν αὐτῷ) ἐστι πρόφασις ἀεὶ τοῖς μὴ δυναμένοις ἀποκρίνασθαι πρὸς τὸ ζητούμενον.

66. His

Progymnaſmatum
Theologicorum
DEO TRINUNO PROPITIO
Sanctione & authoritate Illuſtriſsimi
Schlesvic. & Holſat. Ducis
D. JOHANNIS ADOLPHI
Domini noſtri clementiſsimi
pro pijs, induſtrijs & fidelibus Sacroſancti miniſterii in dictis Ducatibus candidatis &
membris
rationis fidei reddendæ,
pietatis exercendæ,
diligentiæ acuendæ,
ſcientiæ augendæ,
conſcientiæ ſtabiliendæ
cauſa
inſtitutorum
AGON SPECIALIS XXIV
quo adjuvante Chriſto
ad objecta reſpondendo ſui in
ſtudijs profectus ſpecimen
exhibebit
Johannes Klettingius vocatus ad Paſtoratum Galmelsbyllenſem.
M DC VII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

EX JUSTINI DIALOGO
CUM JUDÆO TRYPHONE
Agon Secundus.

F. 190. 66. His ita tractatis de ceremonijs veteris teſtamenti, paulatim, præmiſsâ gravi oratione: qua Judæos ad pœnitentiam vocat, accedit ad doctrinam de Chriſto, ejuſq; majeſtate, adventu, officio, beneficijs, regno &c.

Suadet circumcidi Domino corde, ne in arena ſeminent.

67. Περιτέμνετε τῷ κυρίῳ, καὶ περιτέμνεσθε τὴν ἀκροβυστίαν τῆς καρδίας ὑμῶν: μὴ εἰς ἀκάνθας σπείρετε, καὶ ἀνήροτον χωρίον, ὅθεν ὑμῖν καρπὸς οὐκ ἔστι: γνῶτε τὸν Χριστὸν, καὶ ἰδοὺ νειὸς καλὴ, καλὴ καὶ πίων ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν.

Apud Deum nullis nationis aut perſonæ reſpectus.

68. Κἂν Σκύθης ᾖ τις, ἢ Πέρσης, ἔχει δὲ τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν, καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ φυλάσσει τὰ αἰώνια δίκαια, περιτέτμηται τὴν καλὴν καὶ ὠφέλιμον περιτομὴν, καὶ φίλος ἐστὶ τῷ Θεῷ, καὶ ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ, καὶ ταῖς προσφοραῖς χαίρει.

Mal. 1. Gentium gratiarum actio.

69. Δοξάσωμεν τὸν Θεὸν ἅμα τὰ ἔθνη συνελθόντα, ὅτι καὶ ἡμᾶς ἐπεσκέψατο: δοξάσωμεν αὐτὸν, διὰ τοῦ βασιλέως τῆς δόξης, διὰ τοῦ κυρίου τῶν δυνάμεων.

A Spiritu Sancto lotus beatus

70. Τίς οὖν ἔτι μοι περιτομῆς λόγος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μαρτυρηθέντι; τίς ἐκείνου τοῦ βαπτίσματος χρεία ἁγίῳ πνεύματι βεβαπτισμένῳ;

Conſenſus ſcripturæ.

Malach.

Scripta biblica veſtra, & nō veſtra ſed noſtra ſunt.

71. Οὐχ ὑπ' ἐμοῦ συνεσκευασμένοι εἰσὶν οἱ λόγοι, οὐδὲ τέχνῃ ἀνθρωπίνῃ κεκαλλωπισμένοι, ἀλλὰ τούτους Δαβὶδ μὲν ἔψαλλεν, Ἡσαΐας δὲ εὐηγγελίζετο, Ζαχαρίας δὲ ἐκήρυξε, Μωυσῆς δὲ ἀνέγραψεν: ἐν τοῖς ὑμετέροις ἀπόκειται γράμμασι, μᾶλλον δὲ οὐχ ὑμετέροις, ἀλλ' ἡμετέροις: ἡμεῖς γὰρ αὐτοῖς πειθόμεθα, ὑμεῖς δὲ ἀναγινώσκοντες οὐ νοεῖτε τὸν ἐν αὐτοῖς νοῦν.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

72. Γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον ὁμολογοῦμεν αὐτὰ οἱ σοφισθέντες ἀπ᾽ αὐτῶν, ἐκ τοῦ καὶ μέχρι θανάτου ἀνεξαρνήτους ἡμᾶς γίνεσθαι τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ φαίνεται.

F. 191. Verbi divini dulcedo.

73. Ιησοῦν χριστὸν βοηθὸν καὶ λυτρώτην καλοῦμεν, οὗ καὶ τὴν τοῦ ὀνόματος ἰσχὺν καὶ τὰ δαιμόνια τρέμει, καὶ σήμερον ἐξορκιζόμενα κατὰ τοῦ ὀνόματος Ιησοῦ Χριστοῦ τοῦ σταυρωθέντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, τοῦ γενομένου ἐπιτρόπου τῆς Ιουδαίας ὑποτάσσεται. ὡς καὶ ἐκ τούτου πᾶσι φανερὸν εἶναι, ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ τοσαύτην ἔδωκεν αὐτῷ δύναμιν, ὥστε καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεσθαι τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ τῇ τοῦ γενομένου πάθους αὐτοῦ οἰκονομίᾳ: Πόση οὖν ἡ ἐν τῇ ἐνδόξῳ γινομένῃ αὐτοῦ παρουσίᾳ;

Christi in Diabolos potentia, ut qui eius nomine efficaciter eiiciantur. Quanta ergo maieſtas in gloria redeuntis? Dan. 7.

74. Atqui αὗται αἱ γραφαὶ καὶ τοιαῦται ἔνδοξον καὶ μέγαν ἀναμένειν ἡμᾶς τὸν παρὰ τοῦ παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ὡς υἱὸν ἀνθρώπου παραλαμβάνοντα τὴν αἰώνιον βασιλείαν ἀναγκάζουσιν: οὗτος δὲ ὁ ὑμέτερος λεγόμενος Χριστὸς, ἄτιμος καὶ ἄδοξος γέγονεν, ὡς καὶ τῇ ἐσχάτῃ κατάρᾳ τῇ ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ περιπεσεῖν: ἐσταυρώθη γάρ.

F. 192. Obiectio Tryphonis ex Dan. 7. de contempta ſpecie Meſsiæ noſtri, maledicti etiam.

75. Δύο παρουσίας αὐτοῦ γενήσεσθαι ἐξηγησάμην, μίαν μὲν ἐν ᾗ ἐξεκεντήθη ὑφ᾽ ὑμῶν, δευτέραν δὲ ὅτε ἐπιγνώσεσθε εἰς ὃν ἐξεκεντήσατε &c.

76. Probat deinceps huic ipſi Chriſto divinos titulos in ſcripturis attribui: appellari enim Dominum, Deum, Deum Salvatorem, Unctum Dei, Deum & Regem noſtrum, Regem gloriæ & omnis terræ, Dominum fortem, virtutum, in Sion, qui & locutus fuerit in columna nubis ad Iſraëlitas, quem & invocarint: quibus omnibus ſempiternum Chriſti poſt reſurrectionem regnum demonſtratum ſit.

F. 193. Reſp. per diſtinctionem duplicis adventus. Pſal. 47. 24. 99. 45. 110.

77. Conſiderate τοὺς λόγους τοὺς εἰρημένους διὰ Δαβὶδ τοῦ μακαρίου, ἐξ ὧν καὶ κύριον τὸν Χριστὸν ὑπὸ τοῦ ἁγίου προφητικοῦ πνεύματος λεγόμενον νοήσετε, καὶ τὸν κύριον

Beatus David Chriſtum vocat Dominum,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

πάντων πατέρα ἀνάγοντα αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ καθίζοντα αὐτὸν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ, ἕως ἂν θῇ τοὺς ἐχθροὺς ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ὅπερ γίνεται ἐξότου εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνελήφθη μετὰ τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι ὁ ἡμέτερος κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, τῶν χρόνων συμπληρουμένων, καὶ τοῦ βλάσφημα, καὶ τολμηρὰ εἰς τὸν ὕψιστον μέλλοντος λαλεῖν, ἤδη ἐπὶ θύραις ὄντος &c.

78. Refellit Judæos, quod Pſalmum 110 de rege Ezechia interpretari audeant, cum ipſosmet fateri oporteat, Ezechiam nec fuiſſe ſacerdotem, nec eſſe æternum Dei ſacerdotem, ipſe etjam Deus juramentum interponat propter ipſorum incredulitatem:

79. De Christo autem Deum hic jurare ait, ὃν τρόπον ὁ Μελχισεδὲκ ἱερεὺς ὑψίστου ὑπὸ Μωυσέως ἀναγέγραπται γεγενῆσθαι, καὶ οὗτος τῶν ἐν ἀκροβυστίᾳ ἱερεὺς ἦν, καὶ τὸν ἐν περιτομῇ δεκάτας αὐτῷ προσενέγκαντα Ἀβραὰμ εὐλόγησεν, οὕτως τὸν αἰώνιον αὐτοῦ ἱερέα καὶ κύριον ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος καλούμενον ὁ Θεὸς τῶν ἐν ἀκροβυστίᾳ γενήσεσθαι ἐδήλου, καὶ τοὺς ἐν περιτομῇ προσιόντας αὐτῷ, τουτέστι πιστεύοντας αὐτῷ, καὶ τὰς εὐλογίας παρ᾽ αὐτοῦ ζητοῦντας, καὶ αὐτοὺς προσδέξεται καὶ εὐλογήσει.

80. Καὶ ὅτι ταπεινὸς ἔσται πρῶτον ἄνθρωπος, εἶτα ὑψωθήσεται, τὰ ἐπὶ τέλει τοῦ ψαλμοῦ δηλοῖ: ἐκ χειμάρρου ἐν ὁδῷ πίεται, διὰ τοῦτο ὑψώσει κεφαλήν.

81. Reprehendit etjam quod verba Pſalmi: ὅπου ὁ νόμος τοῦ κυρίου ἄμωμος εἴρηται, οὐχὶ τὸν μετ᾽ ἐκεῖνον μέλλοντα, ἀλλὰ τὸν διὰ Μωυσέως interpretentur τοῦ Θεοῦ βοῶντος καινὸν νόμον καὶ καινὴν διαθήκην διαθήσεσθαι.

82. Idem de Pſal. 72 affirmat, quem Judæi de Salomone explicent, qui tamen non fuerit rex æternus, quem adoraverint cuncti reges, neq; uſq; ad fines orbis imperaverit, neq; inimici ad pedes ejus provoluti pulverem linxerint &c. imo qui etjam διὰ γυναῖκα ἐν Σιδῶνι εἰδωλολάτρει.

83. Ο χρι-

dicitq; illum ad dextram Dei elevatum. Antichriſtus vide de loco: tempus, tempora, dimidium temporis.

F. 194.

Pſal. 110 de Ezechia intelligi non poteſt. Melchiſedech incircumciſorũ Sacerdos circumciſo Abraham benedixit: Sic Chriſtus gentium pariter & Judæorum fidelium Salvator. Duplex Chriſti ſtatus Pſal. 110 deſcriptus

F. 195.

Pſal. 72 non de Salomone, ſed de Chriſto cur ſit accipiendus.

83. Ὁ Χριστὸς βασιλεὺς, καὶ ἱερεὺς, καὶ Θεὸς, καὶ κύριος, καὶ ἄγγελος, καὶ ἄνθρωπος, καὶ ἀρχιστράτηγος, καὶ λίθος, καὶ παιδίον γεννώμενον, καὶ παθητὸς γενόμενος πρῶτον, εἶτα εἰς οὐρανὸν ἀνερχόμενος, καὶ πάλιν παραγινόμενος μετὰ δόξης καὶ αἰώνιον τὴν βασιλείαν ἔχων κεκήρυκται. F.194.

Variæ Christi appellationes, duplex item aduentus & ſtatus.

84. Fatemur eſſe homines ὁμολογοῦντας ἑαυτοὺς εἶναι χριστιανοὺς, καὶ τὸν σταυρωθέντα Ἰησοῦν ὁμολογεῖν, καὶ κύριον καὶ Χριστὸν, καὶ μὴ τὰ ἐκείνου διδάγματα διδάσκοντας, ἀλλὰ τὰ ἀπὸ τῶν τῆς πλάνης πνευμάτων: quod ipſum ſcientes ἡμεῖς οἱ τῆς ἀληθινῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ καθαρᾶς διδασκαλίας μαθηταὶ πιστότεροι καὶ βεβαιότεροι γινόμεθα, ἐν τῇ ἐλπίδι τῇ καταγγελμένῃ ὑπ᾽ αὐτοῦ, ἃ γὰρ προλαβὼν μέλλειν γίνεσθαι ἐν ὀνόματι αὐτοῦ ἔφη, ταῦτα ὄψει καὶ ἐνεργείᾳ ὁρῶμεν τελούμενα. F.195. F.196.

Reſp. ad obiectionē. Quod multi ſunt inter Chriſtianos falſo nomen illud venditantes, nos in fide Chriſti, qui hoc ſcilicet futurum prædixit, confirmat.

85. Ὧν οὐδενὶ κοινωνοῦμεν, γνωρίζοντες ἀθέους, καὶ ἀσεβεῖς, καὶ ἀδίκους, καὶ ἀνόμους αὐτοὺς ὑπάρχοντας, καὶ ἀντὶ τοῦ τὸν Ἰησοῦν σέβειν, ὀνόματι μόνον ὁμολογεῖν, καὶ χριστιανοὺς ἑαυτοὺς λέγουσιν, ὃν τρόπον οἱ ἐν τοῖς ἔθνεσι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἐπιγράφουσι τοῖς χειροποιήτοις, καὶ ἀνόμοις, καὶ ἀθέοις τελεταῖς κοινωνοῦσι.

86. Καὶ εἰσιν αὐτῶν, οἱ μὲν τινες καλούμενοι Μαρκιανοὶ, οἱ δὲ Οὐαλεντινιανοὶ, οἱ δὲ Βασιλιδιανοὶ, οἱ δὲ Σατορνιλιανοὶ, καὶ ἄλλοι ἄλλῳ ὀνόματι ἀπὸ τοῦ ἀρχηγέτου τῆς γνώμης ἕκαστος ὀνομαζόμενος, ὃν τρόπον καὶ ἕκαστος τῶν φιλοσοφεῖν νομιζόντων, ἀπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ λόγου τὸ ὄνομα ἧς φιλοσοφεῖ φιλοσοφίας ἡγεῖται φέρειν.

Marcionitæ. Valentiniani. Baſilidiani. Saturniani.

87. Quoniam prædictionibus CHRISTI omnia ad amuſsim reſpondent, verum eum DEUM & Meſsiam credimus, διὸ καὶ ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἀνθρώπων, τῶν ἐχθραινόντων ἡμῖν εὐχόμεθα, ἵνα μεταγνόντες σὺν ἡμῖν μὴ βλασφημῆτε, τὸν

Adhortatur ad fidem Chriſti, collectis rationibus pluribus.

διά τε τῶν ἔργων, καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, καὶ νῦν γινομένων δυνάμεων, καὶ ἀπὸ τῶν τῆς διδαχῆς λόγων, καὶ ἀπὸ τῶν προφητευθεισῶν εἰς αὐτὸν προφητειῶν ἄμωμον καὶ ἀνέγκλητον κατὰ πάντα Χριστὸν Ἰησοῦν, ἀλλὰ πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν ἐν τῇ πάλιν γενησομένῃ ἐνδόξῳ αὐτοῦ παρουσίᾳ σωθῆτε, καὶ μὴ καταδικασθῆτε εἰς τὸ πῦρ ὑπ' αὐτοῦ.

F.197.

F.198.

Numerū Pſalm. ſecundum 70 habet.

88. Lege quæ habet de Pſalmo 24, qui Chriſti regnum & majeſtatem deſcribit, quem perversè de Salomone intelligi docet, & de Chriſto ſolo accipiendum demonſtrat. Idem de 45. 47. 99, in quo dicit reprehendi à Spiritu Sancto Judæos, & hunc, quem nolint regem, regem & Dominum Samuelis, Aaronis, & Moſis, & aliorum prorſus omnium renunciari aſſerit.

Habet Tryphon Chriſtianos pro blasphemis, cum quibus ex lege Rabinorum ſermones non conferendi.

89. Καλὸν ἦν πεισθέντας ἡμᾶς τοῖς διδασκάλοις νομοθετήσασι, μηδενὶ ἐξ ὑμῶν ὁμιλεῖν, μηδέ σοι τούτων κοινωνῆσαι τῶν λόγων: βλάσφημα γὰρ πολλὰ λέγεις τὸν σταυρωθέντα τοῦτον ἀξιῶν πείθειν ἡμᾶς γεγενῆσθαι μετὰ Μωυσέως καὶ Ἀαρὼν, καὶ λελαληκέναι αὐτοῖς ἐν στύλῳ νεφέλης &c.

Latet Iudæos vera Dei ſapientia. Iuſtinus igitur denuo ad Chriſtum illos invitat.

90. Reſp. Οἶδα ὅτι ὡς ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος ἔφη, κέκρυπται ἀφ' ὑμῶν ἡ σοφία ἡ μεγάλη αὕτη τοῦ ποιητοῦ τῶν ὅλων καὶ παντοκράτορος Θεοῦ: διὸ συμπαθῶν ὑμῖν προσκάμνειν ἀγωνίζομαι, ὅπως τὰ παράδοξα ἡμῶν ταῦτα νοήσητε, εἰ δὲ μὴ, ἵνα κἂν αὐτὸς ἀθῷος ὦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

91. Quemadmodum tempore Eliæ διὰ τοὺς ἑπτακισχιλίους ἐκείνους τὴν ὀργὴν οὐκ ἐπέφερε ὁ Θεὸς, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ νῦν οὐδέπω τὴν κρίσιν ἐπήνεγκεν ἢ ἐπάγει, γινώσκων ἔτι καθ' ἡμέραν τινὰς μαθητευομένους εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ ἀπολείποντας τὴν ὁδὸν τῆς πλάνης, οἳ καὶ λαμβάνουσι

F.199.

δόματα ἕκαστος, ὡς ἄξιοί εἰσι, φωτιζόμενοι διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ τούτου, quod futurum poſt Chriſti εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνέλευσιν προεφητεύθη Pſal. 68.

92. Oſten-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

92. Oſtendit in Chriſto legalia veteris Teſtamenti F.200. omnia finem accepiſſe, quæ videlicet ipſum ſolum figurarint, agnum, inquam, paſchalem, duos hircos, oblationem ſimilæ, circumciſionem die octavo, duodecim tintinnabula in veſte Pontificis &c.

93. Τὸ μυστήριον οὖν τοῦ προβάτου, ὃ τὸ πάσχα θύειν ἐντέταλται ὁ θεὸς, τύπος ἦν τοῦ Χριστοῦ, οὗ τῷ αἵματι κατὰ τὸν λόγον τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως χρίονται τοὺς οἴκους ἑαυτῶν, τουτέστιν ἑαυτοὺς, οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν.

Agni Paſchalis Chriſti ſanguine fide credentes ſe aſpergunt

94. Τὸ πλάσμα ὃ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ, οἶκος ἐγένετο τοῦ ἐμφυσήματος τοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ.

Adam domus inſpirationis Dei.

95. Quod mandatum de agno paſchali temporaneum fuerit, inde patet, quod nullibi illum ſacrificari DEus permitteret, εἰ μὴ ἐπὶ τόπῳ, ᾧ ἐπικέκληται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, quem ſciebat hoſtibus tradendum, & tum deſituras oblationes prorſus omnes.

Ἐντολὴ πρόσκαιρος.

96. Τὸ κελευσθὲν πρόβατον ἐκεῖνο ὀπτὸν ὅλον γίνεσθαι, τοῦ πάθους τοῦ σταυροῦ, δι' οὗ πάσχειν ἔμελλεν ὁ Χριστὸς, σύμβολον ἦν: τὸ γὰρ ὀπτώμενον πρόβατον σχηματιζόμενον ὁμοίως τῷ σχήματι τοῦ σταυροῦ ὀπτᾶται: εἷς γὰρ ὄρθιος ὀβελίσκος διαπερονᾶται ἀπὸ τῶν κατωτάτω μερῶν μέχρι τῆς κεφαλῆς, καὶ εἷς πάλιν κατὰ τὸ μετάφρενον, ᾧ προσαρτῶνται καὶ αἱ χεῖρες τοῦ προ- F.201. βάτου.

Agni aſſatio crucifixionis Chriſti nota. Comparatio figuræ.

97. Οἱ ἐν τῇ νηστείᾳ τράγοι δύο ὅμοιοι κελευσθέντες γίνεσθαι, ὧν ὁ εἷς ἀποπομπαῖος ἐγίνετο, ὁ δὲ ἕτερος εἰς προσφορὰν, τῶν δύο παρουσιῶν τοῦ Χριστοῦ καταγγελία ἦσαν: μιᾶς μὲν ἐν ᾗ ὡς ἀποπομπαῖον αὐτὸν παρεπέμψαντο οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ ὑμῶν, καὶ οἱ ἱερεῖς ἐπιβαλόντες αὐτῷ τὰς χεῖρας, καὶ θανατώσαντες αὐτόν: καὶ τῆς δευτέρας δὲ αὐτοῦ παρουσίας, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ τῶν Ἱεροσολύμων ἐπιγνωσθήσεσθε αὐτὸν τὸν ἀτιμωθέντα ὑφ' ὑμῶν.

Hirci duo typi Chriſti tum patientis & oblati, tum ad iudicium reverſuri.

98. Factus eſt Chriſtns προσφορὰ ὑπὲρ πάντων τῶν

μετα-

μετανοεῖν βουλομένων ἁμαρτωλῶν, καὶ νηστευόντων, ἣν καταλέγει Ἡσαΐας νηστείαν, διασπῶντες στραγγαλιὰς βιαίων συναλλαγμάτων, καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως κατηριθμημένα ὑπ' αὐτοῦ φυλάσσοντες, ἃ ποιοῦσιν οἱ τῷ Ἰησοῦ πιστεύοντες.

Similæ oblatio figura cœnæ Dominicæ.

99. Ἡ τῆς σεμιδάλεως προσφορὰ ἡ ὑπὲρ τῶν καθαριζομένων ἀπὸ τῆς λέπρας προσφέρεσθαι παραδοθεῖσα, τύπος ἦν τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας, ὃν εἰς ἀνάμνησιν τοῦ πάθους, οὗ ἔπαθεν ὑπὲρ τῶν καθαιρομένων τὰς ψυχὰς ἀπὸ πάσης πονηρίας ἀνθρώπων Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ κύριος ἡμῶν παρέδωκε ποιεῖν, ἵνα ἅμα τε εὐχαριστῶμεν τῷ Θεῷ ὑπέρ τε τοῦ τὸν κόσμον ἐκτικέναι σὺν πᾶσι τοῖς ἐν αὐτῷ διὰ τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀπὸ τῆς κακίας, ἐν ᾗ γεγόναμεν, ἠλευθερωκέναι τελείαν κατάλυσιν διὰ τοῦ παθητοῦ γενομένου κατὰ τὴν βουλὴν αὐτοῦ.

Gratiarum actionis ſacrificium in cœna offerendum.

Mal. 1.

100. Sacrificiis Judæorum male factis profanari, Chriſtianorum rite peractis glorificari nomen ſuum DEUS atteſtatur.

Circumciſio nota circumciſionis veræ. F. 202. κυκλοφορία.

101. Ἡ ἐντολὴ τῆς περιτομῆς κελεύουσα τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἐκ παντὸς περιτέμνειν τὰ γεννώμενα, τύπος ἦν τῆς ἀληθινῆς περιτομῆς, ἣν περιετμήθημεν ἀπὸ τῆς πλάνης καὶ πονηρίας, διὰ τοῦ ἀπὸ νεκρῶν ἀναστάντος τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων ἡμέρᾳ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, quæ & prima eſt dierum & octava.

Duodecim tintinnabula in talari Pontificis. Pſal. 19.

102. Ἀλλὰ καὶ τοὺς δώδεκα κώδωνας ἐξῆφθαι τοῦ ποδήρους τοῦ ἀρχιερέως παραδεδόσθαι, τῶν δώδεκα ἀποστόλων τῶν ἐξαφθέντων ἀπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ αἰωνίου ἱερέως Χριστοῦ, δι' ὧν τῆς φωνῆς ἡ πᾶσα γῆ τῆς δόξης καὶ χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ ἐπληρώθη σύμβολον ἦν.

Eccleſia unum corpꝰ et quaſi unus.

103. Sicut πολλῶν ἀριθμουμένων μελῶν τὰ σύμπαντα ἓν καλεῖται καὶ ἐστὶ σῶμα: ſic δῆμος καὶ ἐκκλησία, πολλοὶ τὸν ἀριθμὸν ὄντες ἄνθρωποι, ὡς ἓν ὄντες πρᾶγμα, τῇ μιᾷ κλήσει καλοῦνται καὶ προσαγορεύονται.

104. Καὶ

104. Καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἁπλῶς τὰ ὑπὸ Μωσέως διαταχθέντα δύναμαι καταριθμῶν ἀποδεικνύναι τύπους καὶ σύμβολα καὶ καταγγελίας τῶν τῷ Χριστῷ γίνεσθαι μελλόντων, καὶ τῶν εἰς αὐτὸν πιστεύειν προεγνωσμένων, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ ὁμοίως γίνεσθαι μελλόντων.

Omnia à Moſe ordinata, figuræ ſunt Chriſti &c.

105. Ὡς οὖν ἀπὸ Ἀβραὰμ ἤρξατο περιτομὴ, καὶ ἀπὸ Μωσέως σάββατον, καὶ θυσίαι, καὶ προσφοραὶ, καὶ ἑορταὶ, οὕτως παύσασθαι ἔδει κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς βουλὴν εἰς τὸν διὰ τῆς ἀπὸ τοῦ γένους τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ φυλῆς Ἰούδα, καὶ Δαβὶδ παρθένου γεννηθέντα υἱὸν τοῦ Θεοῦ Χριστόν.

Initium et finis circumciſionis & ceremonialium.

106. Καὶ ἡμεῖς οἱ διὰ τούτου προσχωρήσαντες τῷ Θεῷ, οὐ ταύτην τὴν κατὰ σάρκα παρελάβομεν περιτομὴν, ἀλλὰ πνευματικὴν, ἣν Ἐνὼχ, καὶ οἱ ὅμοιοι ἐφύλαξαν.

Chriſtiani ſpirituali gaudent circumciſione:

107. ἡμεῖς δὲ διὰ τοῦ βαπτίσματος αὐτὴν ἐπειδὴ ἁμαρτωλοὶ ἐγεγόνειμεν διὰ τὸ ἔλεος τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐλάβομεν, καὶ πᾶσιν ἐφετὸν ὁμοίως λαμβάνειν.

Quam in baptiſmo remiſsis Dei miſericordia peccatis accepimus.

108. Vaticinium Eſaię naſcendum ex virgine Meſſiam aſſerit. Quod autem ἐν τῷ γένει τῷ κατὰ σάρκα τοῦ Ἀβραὰμ, οὐδεὶς οὐδέποτε ἀπὸ παρθένου γεγέννηται, οὐδὲ λέλεκται γεγεννημένος, ἀλλ' ἢ οὗτος ὁ ἡμέτερος Χριστὸς πᾶσι φανερόν ἐστιν. Judæi & partum virginis in verbis Prophetæ negant, & illa ad Ezechiam regem referunt.

F. 203.

109. Vos fruſtra ſperatis διὰ τὸ εἶναι τοῦ Ἀβραὰμ κατὰ σάρκα σπέρμα, πάντως κληρονομήσειν τὰ κατηγγελμένα παρὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ δοθήσεσθαι ἀγαθὰ, οὐδεὶς γὰρ οὐδὲ ἐκείνων οὐδαμόθεν λαβεῖν ἔχει, πλὴν οἱ τῇ γνώμῃ ἐξομοιωθέντες τῇ πίστει τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ ἐπιγνόντες τὰ μυστήρια πάντα.

Bona per Chriſtum ut dentur promiſſa, non ob Abrahami ſemen ſed fidem contingunt.

110. Τὶς μὲν ἐντολὴ εἰς θεοσέβειαν καὶ δικαιοπραξίαν διετέτακτο. τὶς δὲ ἐντολὴ καὶ πρᾶξις ὁμοίως εἴρητο εἰς μυστήριον τοῦ Χριστοῦ.

111. Quapropter τεμόντας ὑμᾶς ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν τὴν ἐλπίδα ταύτην, σπουδάσαι δεῖ ἐπιγνῶναι, δι' ἧς ὁδοῦ ἄφεσις ὑμῖν

F.204.

Recisa vana ſpe quæ renda via

remiſsionis peccatorum & ſalutis.

ὑμῖν τῶν ἁμαρτιῶν γενήσεται, καὶ ἐλπὶς τῆς κληρονομίας τῶν κατηγγελλομένων ἀγαθῶν.

Vnica via impetrandæ remiſſionis peccatorum.

112. Ἐστι δ' οὐκ ἄλλη ἢ αὕτη, ἵνα τοῦτον τὸν Χριστὸν ἐπιγνόντες, καὶ λουσάμενοι τὸ ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν διὰ Ἠσαΐου κηρυχθὲν λουτρὸν ἀναμαρτήτως λοιπὸν ζήσετε.

I. Quæſtio.

113. Antequam cœpta diſputatio pertexitur, interjiciuntur aliquot à Tryphone quæſtiones, ad quas Juſtinus reſpondet.

An viventes ex præſcripto legis Moſis una cum Enocho, Noe, Iobo ſalvi futuri?

114. Οἱ ζήσαντες κατὰ τὸν νόμον τὸν διαταχθέντα διὰ Μωσέως ζήσονται ὁμοίως τῷ Ἰὼβ, καὶ τῷ Ἐνὼχ, καὶ τῷ Νῶε, ἐν τῇ τῶν νεκρῶν ἀναστάσει ἢ οὔ;

Reſp. Omnes Deum rectè agnoſcentes & in Chriſtum credentes, Deiq; iuſſa facientes ſalva eum iri.

115. Reſp. Ἕκαστος τῇ αὐτοῦ δικαιοσύνῃ σωθήσεται, καὶ οἱ κατὰ τὸν νόμον τὸν Μωσέως πολιτευσάμενοι: καὶ γὰρ ἐν τῷ Μωσέως νόμῳ τὰ φύσει καλὰ, καὶ εὐσεβῆ, καὶ δίκαια νενομοθέτηται πράττειν τοὺς πειθομένους αὐτοῖς: καὶ πρὸς σκληροκαρδίαν δὲ τοῦ λαοῦ διαταχθέντα γίνεσθαι ὁμοίως ἀναγέγραπται, ἃ καὶ ἔπραττον οἱ ὑπὸ τὸν νόμον.

116. Οἱ τὰ καθόλου καὶ φύσει καὶ αἰώνια καλὰ ἐποίουν, εὐάρεστοί εἰσι τῷ θεῷ, καὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ ἀναστάσει ὁμοίως τοῖς προγενομένοις αὐτῶν δικαίοις Νῶε, καὶ Ἐνὼχ, καὶ Ἰὼβ, καὶ εἴτινες ἄλλοι γεγόνασι, σωθήσονται σὺν τοῖς ἐπιγνοῦσι τὸν Χριστὸν τοῦτον τοῦ Θεοῦ υἱόν.

Duo genera operum in lege Moſis præſcriptorū & poſtulatorum.

Filius Dei æternus homo factus, ut diabolus & mors debellaretur.

117. Ὃς καὶ πρὸ ἑωσφόρου καὶ σελήνης ἦν, καὶ διὰ τῆς παρθένου ταύτης τῆς ἀπὸ τοῦ γένους τοῦ Δαβὶδ γεννηθῆναι σαρκοποιηθεὶς ὑπέμεινεν, ἵνα διὰ τῆς οἰκονομίας ταύτης ὁ πονηρευσάμενος τὴν ἀρχὴν ὄφις, καὶ οἱ ἐξομοιωθέντες αὐτῷ ἄγγελοι καταλυθῶσι, καὶ ὁ θάνατος καταφρονηθῇ, καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τῶν πιστευόντων αὐτῷ, καὶ εὐαρέστως ζώντων παύσηται τέλεον ὕστερον μηκέτ' ὤν, ὅταν οἱ μὲν εἰς κρίσιν καὶ καταδίκην τοῦ πυρὸς ἀπαύστως κολάζεσθαι πεμφθῶσιν, οἱ δὲ ἐν ἀπαθείᾳ, καὶ ἀφθαρσίᾳ, καὶ ἀλυπίᾳ, καὶ ἀθανασίᾳ συνῶσιν.

118. Try-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

118. Tryphon interroganti Juſtino, num liceat nunc quoq; ſervare quæ Moſes mandavit omnia, diſtinguendo reſpondet: De quibusdam negat: Agnum enim Paſchalem ἀλλαχόσε θύειν δυνατὸν, οὔτε τοὺς τῇ νηστείᾳ κελευσθέντας προσφέρεσθαι χιμάρους, οὔτε τὰς ἄλλας ἁπλῶς ἁπάσας προσφοράς. Unde Juſtinus colligit ὅτι μὴ φυλάσσων τὰ αἰώνια δικαιώματά τις ἢ πράξεις σωθῆναι ἐκ παντὸς ἔχει.

2. Quæſtio poſſitne ſalvari in Chriſtum piè credentes, & tamen Moſaica ſervare volentes?

119. De ijs autem quæ Tryphon ſervari poſſe & debere addit, τὸ σαββατίζειν, καὶ τὸ περιτέμνεσθαι, καὶ τὸ ἔμμηνα φυλάσσειν, καὶ τὸ βαπτίζεσθαι ἁψάμενον τινὸς, ὧν ἀπηγόρευται ὑπὸ Μωσέως, ἢ ἐν συνουσίᾳ γενόμενον, Juſtinus dicit, juſtos ante legem tum viros, tum fœminas, nihil horum ſervantes, nec præceptum de iis habentes, ſervatos, aſſentiente Tryphone, hinc concludit &c.

Reſp. Obſervationem Moſaicarum ceremoniarū non eſſe neceſſariam.

120. Dicit Juſtinus, Deum ideo Judæis τὰ τοιαῦτα ἐντάλματα præſcripſiſſe, ἵνα διὰ πολλῶν τούτων ἐν πάσῃ πράξει πρὸ ὀφθαλμῶν ſemper haberent Deum, καὶ μήτε ἀδικεῖν, μήτε ἀσεβεῖν occiperent, ſicut & τὸ κόκκινον ῥάμμα περιτιθέναι ἐνετείλατο, ne Dei illos caperet oblivio, φυλακτήριον quoq; ἐν ὑμέσι λεπτοτάτοις γεγραμμένων χαρακτήρων τινῶν περικεῖσθαι ἐκέλευσε: quibus religionem quandam illis incuſsit, ut continuè memoriam Dei & ſimul ἔλεγχον in cordibus obtinerent: quæ tamen omnia illi poſthabuerunt.

F. 206.

Tertia Tryphonis quæſtio: utrū ſalvus is futurus ſit, qui hæc ita ſe habere ſciens ad fidem tamen in Chriſtum obſervationem Moſaicorum adiungat?

121. Ἐάν τις εἰδὼς ὅτι ταῦτα ὄντως ἔχει (videl. οὐδὲν συμβάλλεσθαι πρὸς δικαιοπραξίαν καὶ εὐσέβειαν ceremonialium obſervationem) μετὰ τοῦ καὶ τοῦτον εἶναι τὸν Χριστὸν ἐπίστασθαι δηλονότι καὶ πεπιστευκέναι καὶ πείθεσθαι αὐτῷ, βούλεται καὶ ταῦτα φυλάσσειν, σωθήσεται;

122. Ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, λέγω ὅτι σωθήσεται ὁ τοιοῦτος, ἐὰν μὴ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, λέγω δὴ τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν διὰ

τοῦ Χρι-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Reſpondet Iuſtinus, ſuo iudicio talem ſalvatum iri, modo alios ad Chriſtum ex gentibus converſos in ſuam ſententiã non pertrahat, nec opinionẽ neceſsitatis affingat.

τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τῆς πλάνης περιτμηθέντας, ἐκ παντὸς πείθειν ἀγωνίζηται, ταῦτα αὐτῷ φυλάσσειν, λέγων οὐ σωθήσεσθαι αὐτοὺς, ἐὰν μὴ ταῦτα φυλάξωσιν, ὁποῖον ἐν ἀρχῇ τῶν λόγων καὶ σὺ ἔπραττες, ἀποφαινόμενος οὐ σωθήσεσθαί με, ἐὰν μὴ ταῦτα φυλάξω.

123. Quærenti porro Tryphoni Διὰ τί οὖν εἶπας, ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, εἰ μή τι εἰσὶν οἱ λέγοντες, ὅτι οὐ σωθήσονται οἱ τοιοῦτοι; εἰσὶν reſpondet, καὶ μηδὲ κοινωνεῖν ὁμιλίας, ἢ ἑστίας τοῖς τοιούτοις τολμῶντες.

124. Οἷς ἐγὼ οὐ συναινός εἰμι, ἀλλ' ἐὰν αὐτοὶ διὰ τὸ ἀσθενὲς τῆς γνώμης, καὶ τὰ ὅσα δύνανται νῦν ἐκ τῶν Μωσέως μετὰ τοῦ ἐπὶ τοῦτον τὸν Χριστὸν ἐλπίζειν, καὶ τὰς αἰωνίους, καὶ φύσει δικαιοπραξίας καὶ εὐσεβείας φυλάσσειν βούλωνται, καὶ αἱρῶνται συζῆν τοῖς χριστιανοῖς καὶ πιστοῖς, μὴ πείθοντες αὐτοὺς μήτε περιτέμνεσθαι ὁμοίως αὐτοῖς, μήτε σαββατίζειν, μήτε ἄλλα ὅσα τοιαῦτά ἐστι τηρεῖν, καὶ προσλαμβάνεσθαι, καὶ κοινωνεῖν ἁπάντων ὡς ὁμοσπλάγχνοις καὶ ἀδελφοῖς δεῖν ἀποφαίνομαι.

Iudæos ex gentibus converſos ad obſervationem Moſaicorum cogentes nõ admittendi.

125. Ἐὰν δὲ οἱ ἀπὸ τοῦ γένους τοῦ ὑμετέρου πιστεύειν λέγοντες ἐπὶ τοῦτον τὸν Χριστὸν ἐκ παντὸς κατὰ τὸν διὰ Μωσέως διαταχθέντα νόμον ἀναγκάζωσι ζῆν, τοὺς ἐξ ἐθνῶν πιστεύοντας ἐπὶ τοῦτον τὸν Χριστὸν, ἢ μὴ κοινωνεῖν αὐτοῖς τῆς τοιαύτης συνδιαγωγῆς αἱρῶνται ὁμοίως καὶ τούτους οὐκ ἀποδέχομαι.

126. Τοὺς δὲ ὁμολογήσαντας καὶ ἐπιγνόντας τοῦτον εἶναι τὸν Χριστὸν, καὶ ἥτινι οὖν αἰτίᾳ μεταβάντας ἐπὶ τὴν ἔννομον πολιτείαν, ἀρνησαμένους, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς, καὶ πρὶν τελευτῆς μὴ μεταγνόντας οὐδόλως σωθήσεσθαι ἀποφαίνομαι.

F. 207. 127. Ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ ἄμετρον τοῦ πλούτου αὐτοῦ, τὸν μετανοοῦντα ἀπὸ τῶν ἁμαρτημάτων, ὡς δίκαιον καὶ ἀναμάρτητον ἔχει: καὶ τὸν ἀπὸ εὐσεβείας ἢ δικαιοπραξίας μετατιθέμενον ἐπὶ ἀδικίαν καὶ ἀθεότητα, ὡς ἁμαρτωλὸν καὶ ἄδικον καὶ ἀσεβῆ ἐπίσταται: διὸ καὶ ὁ ἡμέτερος κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπεν: Ἐν οἷς ἂν ὑμᾶς καταλάβω, ἐν τούτοις καὶ κρινῶ.

128. Fa-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-505 4° 2051